

ПРОГРАМА

ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

на Община Борино

2021-2028 г.

ПРИЕТА С РЕШЕНИЕ НА ОБЩНСКИ СЪВЕТ – БОРИНО № 368/29.03.2023 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
1.1. Основание и подход за разработване на програмата.....	5
1.2. Принципи и действащо законодателство	7
1.3. Процедури за преценка необходимостта от ЕО и Оценка за съвместимост с предмета и целите за опазване на ЗЗ в съответствие с изискванията на ЗООС и ЗБР	10
II. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЩИНАТА.....	11
2.1. Географска характеристика и местоположение.....	11
2.1.1. Релеф.....	12
2.1.2. Климат.....	13
2.1.3. Водни ресурси.....	15
2.1.4. Почви и полезни изкопаеми	16
2.2. Административно – териториална характеристика	16
2.3. Социално-демографска характеристика	18
2.4. Икономическо развитие	21
2.4.1. Развитие на икономиката – тенденции, процеси, проблеми.....	21
2.4.2. Промисленост.....	23
2.4.3. Селско стопанство	23
2.4.4. Горско стопанство.....	26
2.4.5. Туризм.....	28
2.5. Екологична характеристика	31
III. АНАЛИЗИ НА СЪСТОЯНИЕТО ОТНОСНО ОТПАДЪЦИТЕ.....	57
3.1. Анализ на отпадъците	57
3.1.1. Генерирани битови отпадъци.....	57
3.1.2. Строителни отпадъци.....	71
3.1.3. Производствени и опасни отпадъци.....	73
3.1.4. Специфични потоци и масово разпространени отпадъци (МРО).....	74
3.2. Анализ на инфраструктурата за управление на отпадъци	79
3.2.1. Съществуващи практики и обхват на системата на събиране, транспортиране и депониране на битови отпадъци.....	79
3.2.2. Претоварни станции и инсталации за предварително третиране/сепариране, сортиране и други за битови отпадъци.....	81
3.2.3. Системи за разделно събиране и оползотворяване на отпадъците.....	82
3.2.4. Обезвреждане на отпадъци.....	83
3.2.5. Предотвратяване на риска от стари замърсявания.....	85

3.3. Анализ и оценка на действащото национално законодателство по управление на отпадъците и стратегическите/програмните документи в контекста на правата и задълженията на общините	86
3.4. Анализ и оценка на прилагането на законодателството по управление на отпадъците на местно ниво	99
3.5. Анализ на дейността на Регионалното сдружение за управление на отпадъците....	103
3.6. Анализ и оценка на въведените схеми за управление на отпадъците на принципа на „Отговорност на производителя” и „Замърсителят плаща”	107
3.7. Анализ на институционалния капацитет в сферата на управлението на отпадъците, с акцент върху контролните функции	114
3.8. Анализ и информация за замърсени в миналото площадки за обезвреждане на отпадъците и осъществени мерки за тяхното възстановяване	118
3.9. Анализ на организационните схеми и финансови потоци за управление на отпадъците, планиране, финансиране и определяне на цени и такси за услугите	118
3.10. Анализ за информиране на обществеността по въпросите за управление на отпадъците	121
3.11. Анализ на информационното обезпечаване на дейностите с отпадъците.....	123
IV. ПРОГНОЗИ.....	125
V. SWOT АНАЛИЗ.....	127
VI. ОСНОВНИ ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА.....	129
VII. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ С ПОДПРОГРАМИ, МЕРКИ, ДЕЙНОСТИ И ПРОЕКТИ..	132
7.1. Подпрограма за предотвратяване образуването на отпадъци	132
7.2. Подпрограма за предотвратяване образуването на хранителни отпадъци	143
7.3. Подпрограма за достигане на целите за подготовка за повторна употреба и за рециклиране на битовите отпадъци, в т.ч. отпадъци от опаковки и биоотпадъци.....	148
7.4. Подпрограма за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на строителни отпадъци и отпадъци от разрушаване на сгради	158
7.5. Подпрограма с мерки за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на масово разпространени отпадъци /МРО/.....	163
7.6. Подпрограма за намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци.....	168
7.7. Подпрограма за подобряване на административния капацитет за управление на отпадъците.....	171
VIII. КООРДИНАЦИЯ С ДРУГИ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ.....	174
IX. СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ, КОНТРОЛ И ОТЧИТАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЩИНСКАТА ПРОГРАМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ	176
X. ПРИЛОЖЕНИЯ.....	178
ПРИЛОЖЕНИЕ 1 Списък на използваните съкращения	178
ПРИЛОЖЕНИЕ 2 Списък на използваните таблици и фигури	179

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Устойчивото управление на непрекъснато нарастващото количество отпадъци е едно от най-значителните предизвикателства пред съвременното общество. Образованите отпадъци от жизнената дейност на човека, от производството и търговията изискват незабавни действия за намаляване на общото им количество, повторната им употреба, увеличаване на рециклирането и тяхното оползотворяване. Основната цел е да се предотврати или ограничи неблагоприятното влияние на отпадъците върху човешкото здраве и природната среда. С напредване развитието на технологичните процеси за третиране на отпадъците, все повече се усъвършенстват възможностите за тяхното използване като алтернативен енергиен източник и намаляване на количеството, предназначено за депониране.

Програмата за управление на отпадъците (ПУО) на община Борино за периода 2021-2028 г. е продължение на многогодишната целенасочена и последователна местна политика за развитие на системите за управление на различните потоци отпадъци, генерирани на територията ѝ. Изпълнението на Програмата ще окаже съществен принос за ефективното използване на ресурсите и намаляване на вредните въздействия на отпадъците. Основното предназначение на ПУО е да осигури практически инструмент на Община Борино за планиране и аргументиране на необходимите ресурси, мерки и действия за предоставяне на необходимите качествени услуги по управление на отпадъците за населението и бизнеса, в съответствие с нормативните изисквания и най-добри практики.

С Решение №459/17.06.2021 г. на Министерския съвет е приет Национален план за управление на отпадъците за периода 2021-2028 г., в който са отразени изискванията на новото европейско законодателство от пакета „Кръгова икономика“. Националният план е съобразен с Директива 2008/98/ЕО за отпадъците, като са отчетени общите принципи за опазване на околната среда като предпазни мерки и устойчивост, техническа осъществимост и икономическа приложимост, опазване на ресурсите, както и въздействие върху човешкото здраве, икономиката и обществото.

Настоящата Програма за управление на отпадъците на територията на община Борино е разработена за период, който съвпада с действието на Националния план за управление на отпадъците (НПУО) 2021-2028 г. и при необходимост ще бъде актуализирана при промяна във фактическите или нормативни условия. Срокът на програмата съвпада с програмния период на европейските структурни и инвестиционни фондове 2021-2027 г.

Приоритет „Отпадъци“ на Оперативна програма „Околна среда“ за периода 2021-2027 г. е насочен към специфична цел „Насърчаване на прехода към кръгова икономика“ и ще се финансират мерки, чрез които отпадъците ще се подготвят за повторна употреба и поправка, ще се рециклират или генерирането им ще бъде предотвратено, както и дейности, свързани с осведомеността на населението и промяна в нагласите му.

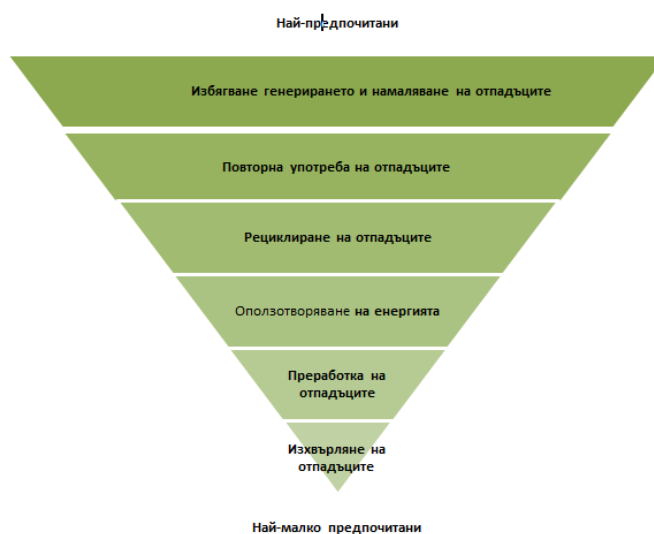
Програмата за управление на отпадъците отразява актуалното състояние и планира мерките и дейностите с отпадъците на територията на община Борино, в съответствие с действащите нормативни изисквания. Разработването ѝ се базира на наличните данни, резултатите от проведени проучвания на системите за управление на отпадъците в общината, както и на анализ на възможностите за финансиране на планираните дейности. Въз основа на събраните данни са направени експертни предложения и прогнози за развитие на инфраструктурата, системите и практиките за управление на отпадъците за 8 години.

Ключов елемент на програмата е спазването на йерархията за третиране на отпадъците:

- Предотвратяване образуването на отпадъци;
- Рециклиране, повторна употреба или извличане на вторични суровини и енергия;
- Екологосъобразно обезвреждане чрез депониране или изгаряне на тези отпадъци, за които е невъзможно да бъдат предотвратени и/или оползотворени.

Настоящата Програма е насочена към подобряване на организацията за управление и намаляване количеството на образувани отпадъци в община Борино и създава необходимите предпоставки за успешна реализация на планираните мерки и дейности.

Фиг.1: Йерархия на отпадъците

Община Борино е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците /PCYO/ между общините Доспат, Сатовча, Борино, Девин и Сърница. Всички членове на PCYO са задължени да постигнат общи цели за рециклиране и общи изисквания по отношение на екологосъобразното обезвреждане на отпадъците.

Основната цел на настоящата програма е насърчаване на ефективното използване на ресурсите и постигането на устойчив растеж, чрез прилагане на мерки за изграждане на интегрирана система за управление на отпадъците в община Борино като елемент на Регионалната система за управление на отпадъците.

От изпълнението на програмата се очаква да бъдат постигнати следните **резултати**:

- Намаляване на вредното въздействие на отпадъците, чрез предотвратяване образуването им и насърчаване на повторното им използване;
- Увеличаване на количествата на рециклираните и оползотворени отпадъци, чрез създаване на условия за изграждане на мрежа от съоръжения за третиране на цялото количество генерирани отпадъци, което да намали риска за населението и околната среда;
- Управление на отпадъците, което гарантира чиста и безопасна околна среда;
- Превръщане на обществеността в ключов фактор при прилагане йерархията на управление на отпадъците.

При разработването на Програмата са отразени промените в нормативната уредба и фактическите условия, породени от стремежа на Общинска администрация – Борино за постигане на устойчиво управление на отпадъците.

1.1. Основание и подход за разработване на програмата

Общинската програма за управление на отпадъците се разработва на основание чл. 52 от Закона за управление на отпадъците (ЗУО), във връзка с чл.15, ал.1, т.3, чл.57 и чл.59 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС). Програмата за управление на отпадъците е секторна програма и е неразделна част от Общинската програма за опазване на околната среда на община Борино за периода 2021-2028 г.

Програмата обхваща всички дейности, които произтичат като задължение на Общините и компетенции на Кмета, съгласно разпоредбите на Закона за управление на

отпадъците (ЗУО), Закона за опазване на околната среда (ЗООС) и техните подзаконовите нормативни актове. Обхватът и съдържанието на Програмата са в съответствие и с Методически указания за разработване на общински/регионални програми за управление на отпадъците за периода 2021-2028 г., утвърдени със Заповед № РД-883 на Министъра на околната среда и водите от 23.09.2021 г.

В обхвата на настоящата Програма попадат дейностите, свързани с формираните на територията на община Борино отпадъци, изведени и приоритизирани на база идентифицираните проблеми, които общинското ръководство трябва да реши, за да се постигне екологосъобразното им управление.

В хода на разработване на ПУО са приложени различни подходи и методи – сравнителен, статистически, описателен, графичен и табличен метод. Използвани са официални данни, публикувани от Министерството на околната среда и водите, Националния статистически институт и други институции.

По своята същност програмата е стратегически документ и при изготвянето ѝ е приложена методология на стратегическо планиране, която определя и основните подходи и технологични етапи при разработването ѝ:

- **Предварителна подготовка** – създаване на ясна и последователна организация на процеса по разработване, съгласуване и приемане на стратегическия документ; информирание на обществеността;
- **Анализ на настоящото състояние** – идентифициране на заинтересованите страни и изготвяне на схема за консултации; събиране, обработка и анализ на данни;
- **Изговяне на прогнози**
- **Изготвяне на подпрограми с мерки и дейности за реализация на Програмата.**

Програмата разглежда процесите от образуването на отпадъците до тяхното крайно обезвреждане, а именно:

- видът на отпадъците и тяхното образуване;
- количества и характеристика на отпадъците;
- начин на събирането и използвани съдове;
- транспортиране и използвана техника;
- рециклиране и оползотворяване;
- обезвреждане на отпадъците.

В рамките на Програмата за управление на отпадъците на територията на община Борино е изготвен анализ на съществуващото състояние по отношение дейностите, свързани с отпадъците, на база който са идентифицирани проблемите и са формулирани целите за периода 2021-2028 г. Разработен е План за действие, в който са посочени необходимите мерки в близка и в средносрочна перспектива, отговорните институции и необходимите финансови средства за обезпечаване на планираните дейности. Направен е преглед на управлението на отпадъците, препоръки за бъдещата организация, информационното обезпечаване и провеждането на осведомителни кампании. Програмата е оформена и структурирана съгласно методическите указания на МОСВ за разработването ѝ.

Програмата е отворен документ, който може да бъде допълван и актуализиран при:

- промяна на нормативната уредба;
- промяна на фактическата обстановка;
- по препоръка на компетентните органи;
- при конкретизация на инвестиционните проекти.

Програмата е разработена от външни консултанти съвместно с компетентните служители в Община Борино, като е взето предвид и мнението на заинтересованите страни. Подходът за разработване на програмата е съобразен и с изискването такъв вид документ да е достъпен за разбиране от страна на неспециалисти и на широката общественост.

1.2. Принципи и действащо законодателство

При определянето и приоритизирането на мерките, заложените в Програмата, се спазват основните принципи за управление на отпадъците, залегнали в общата европейска и национална политика в тази област, както и основните принципи, на които се основава Националният план за управление на отпадъците.

- „Устойчиво развитие” - използване на природните ресурси по начин, който не ограничава възможността да бъдат използвани от бъдещите поколения.
- „Предотвратяване” - образуването на отпадъци трябва да бъде намалено и избегнато, където това е възможно.
- „Превантивност” – проблемите с отпадъците трябва да бъдат предвиждани и избягвани на възможно най-ранен етап за предотвратяване на замърсяването.
- „Йерархия на управлението на отпадъците”- описва предпочитаната последователност на операциите и дейностите с отпадъците в йерархичен ред - предотвратяване; рециклиране, повторна употреба и екологосъобразно обезвреждане.
- „Разширена отговорност на производителя” и „Замърсителят плаща” – лицата, които образуват или допринасят за образуването на отпадъци или замърсяват околната среда или сегашните притежатели на отпадъците трябва да покрият пълните разходи за третиране на отпадъците и да ги управляват по начин, който гарантира висока степен на защита на околната среда и човешкото здраве.
- „Интегрирано управление на отпадъците” - комплекс от законодателна, институционална и технологична дейност, целяща предотвратяване образуването на отпадъци или тяхното редуциране чрез рационално оползотворяване изразяващо се в повторната им употреба и увеличаването на рециклирането им.
- „Близост” и „Самодостатъчност” – отпадъците трябва да бъдат обезвреждани възможно най-близко до мястото на тяхното образуване.
- „Участие на обществеността” – заинтересованите страни, както и широката общественост имат възможност да участват в разработването на плановете за управление на отпадъците и имат достъп до тях след одобрението им.

Мерките в настоящата програма ще се изпълняват в съответствие с Националния план за управление на отпадъците за периода 2021-2028 г. и Стратегия и план за действие за преход към кръговата икономика на Република България за периода 2021 – 2028 г.

Мерките в настоящата програма са в съответствие с изискванията на действащото законодателство и изпълнението им следва да се съобрази със следните нормативни актове:

- Закон за управление на отпадъците;
- Закон за опазване на околната среда;
- Закон за устройство на територията;
- Закон за местните данъци и такси;
- Закон за ратификация на Базелската Конвенция за контрол на трансграничното движение на опасни отпадъци и тяхното обезвреждане;
- Наредба № 1 от 04 юни 2014 г. (изм. и доп. ДВ. бр.30 от 31 Март 2020 г.изм. и доп. ДВ. бр.82 от 1 Октомври 2021 г.) за реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публични регистри. Наредбата определя изискванията за предоставяне на информация на НСИ и ИАОС относно отпадъците и съоръженията и инсталациите за отпадъци, вкл. информация от общините.;
- Наредба № 2 от 23.07.2014 г. за класификацията на отпадъците. Наредбата въвежда европейската класификация на отпадъците, задължителна за прилагане и от общините.
- Наредба № 4 от 5.04.2013 г. за условията и изискванията за изграждането и експлоатацията на инсталации за изгаряне и инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци;

- Наредба № 6 Обн. ДВ. бр.80 от 27.08.2013 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци.
- Наредба №7 от 24.08.2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци;
- Наредба №7 от 19.12.2013 год. за реда и начина за изчисляване и определяне размера на обезпеченията и отчисленията, изисквани при депониране на отпадъци;
- Наредба за разделно събиране на биоотпадъци и третиране на биоразградимите отпадъци, Приета с ПМС № 20 от 25.01.2017 г., Обн. ДВ. бр.11 от 31 Януари 2017 г.
- Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, Обн. ДВ.. бр.98 от 8 Декември 2017 г.;
- Наредба за опаковките и отпадъците от опаковки Обн. ДВ. бр.85 от 6 Ноември 2012 г.
- Наредба за изискванията за третиране и транспортиране на производствени и опасни отпадъци Обн. ДВ. бр.29 от 30 Март 1999 г.;
- Наредба за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието Обн. ДВ. бр.63 от 12 Август 2016г., изм. ДВ. бр.55 от 7 Юли 2017 г.;
- Наредба за отработените масла и отпадъчните нефтопродукти - 08.01.2013 г.;
- Наредба за излезлите от употреба моторни превозни средства, Обн. ДВ. бр.7 от 25 Януари 2013 г.;
- Наредба за излязлото от употреба електрическо и електронно оборудване, Обн. ДВ. бр.100 от 19 Ноември 2013 г.;
- Наредба за батерии и акумулатори и за негодните за употреба батерии и акумулатори, Обн. ДВ. бр.2 от 8 Януари 2013 г.;
- Наредба за изискванията за третиране на излезли от употреба гуми, Обн. ДВ. бр.73 от 25 Септември 2012 г.;
- Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, Обн. ДВ. бр.57 от 2 Юли 2004 г.;
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда, Обн. ДВ. бр.25 от 18 Март 2003 г., посл. изм. ДВ. бр.67 от 23 Август 2019 г.;
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони Приета с ПМС № 201 от 31.08.2007 г., обн., ДВ, бр. 73 от 11.09.2007 г.
- Наредба №1 за поддържане и опазване на обществения ред, чистотата и общественото имущество, а организацията и безопасността на движението на територията на община Борино, Смолянска област;
- Наредба за управление на отпадъците на територията на община Борино;
- Наредба за определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги в община Борино;
- Наредба за обема на животновъдната дейност и местата за отглеждане на селскостопански животни, загробването им при необходимост на територията на община Борино.

Законодателството на ЕС за управление на отпадъците включва три категории законодателни актове:

1. **Рамково законодателство:** Директива (ЕС) 2018/851 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 г. за изменение на Директива 2008/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 19 ноември 2008 г. относно отпадъците и за отмяна на определени директиви и Регламент (ЕО) № 1013/2006 за трансграничен превоз на отпадъци.

Рамкова директива за отпадъците (РДО) с посл. изм. (Директива (ЕС) 2018/851)

Отпадъците, според определението в член 3, параграф 1 от Директива 2008/98/ЕО са „всяко вещество или предмет, от който притежателят се освобождава или възнамерява да се освободи, или е длъжен да се освободи“. Те представляват огромна загуба на ресурси под формата както на материали, така и на енергия. Освен това управлението и обезвреждането на отпадъците може да окаже сериозно въздействие върху околната среда. Депата за отпадъци например заемат земни площи и могат да предизвикат замърсяване на въздуха, водата и почвата, докато изгарянето може да доведе до емисии на опасни замърсители на въздуха. Поради това целта на политиките на ЕС в областта на управлението на отпадъците е да се намали въздействието на отпадъците върху околната среда и здравето и да се повиши ефективността при използването на ресурсите в ЕС. Дългосрочната цел на тези политики е да се намали количеството отпадъци, а когато образуването им не може да бъде избегнато, да се насърчава тяхното използване като ресурси и да се постигнат по-високи равнища на рециклиране и безопасно обезвреждане на отпадъците.

РДО, освен посочената йерархията на отпадъците, въвежда и други ключови разпоредби за страните-членки, съответно за техните компетентни национални, регионални и местни власти, отговорни за съответните политики:

- да се постигне повторна употреба и рециклиране на минимум 50% от битовите и приравнените на битовите отпадъци
- да се постигне рециклиране и оползотворяване на най-малко 70% от отпадъците от строителство и от разрушаване на сгради
- да се разработят национални програми за предотвратяване на образуването на отпадъци
- да се въведе разделно събиране минимум за битовите отпадъци и подобни източници от хартия, метал, пластмаса и стъкло
- въвежда процедура за определяне на критерии за край на отпадъка и специфицира в кои случаи вещества или предмети, получени в резултат от производствен процес, представляват странични продукти, а не отпадъци;
- разграничава кога изгарянето на отпадъци е ефективно от енергийна гледна точка и се счита за операция по оползотворяване;
- определя ясно разликата между „оползотворяване“ и „обезвреждане“ на отпадъци
- въвежда „разширена отговорност на производителя“ като едно от средствата за подпомагане на разработването и производството на стоки, при които се отчита и се улеснява ефективното използване на ресурси по време целия им жизнен цикъл.

Директива (ЕС) 2019/904 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 година **относно намаляването на въздействието на определени пластмасови продукти върху околната среда.** Една от основните цели на директивата е да се намали количеството на пластмасовите отпадъци. Съгласно новите правила до 2021 г. ще бъдат забранени пластмасовите чаши, чинии, прибори, сламки и др. До 2029 г. целта е за 90% разделно събиране на пластмасови бутилки, както и целта за рециклирано съдържание на пластмасовите бутилки от най-малко 25% до 2025 г. и 30% до 2030 г.

2. Законодателство относно операции и съоръжения по третиране на отпадъци: Директива за индустриални емисии 2010/75/ЕС /относно изгаряне на отпадъци и изисквания за комплексни разрешителни за определени инсталации за третиране на отпадъци/ и Директива 1999/31/ЕО на Съвета от 26 април 1999 г. относно депонирането на отпадъци.

3. Законодателство относно специфични потоци отпадъци и включва следните базови директиви: Директива 2006/66/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 септември 2006 г. относно батерии и акумулатори и отпадъци от батерии и акумулатори и за отмяна на Директива 91/157/ЕИО; Директива 2012/19/ЕС относно отпадъци от електрическо и електронно оборудване; Директива 94/62/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20 декември 1994 г. относно опаковките и отпадъците от опаковки; Директива (ЕС) 2019/904 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 година относно намаляването на

въздействието на определени пластмасови продукти върху околната среда; Директива 2000/53/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 18 септември 2000 г. относно излезлите от употреба моторни превозни средства; Директива 2020/362/ЕС на Комисията от 17 декември 2019 г. за изменение на приложение II към Директива 2000/53/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно излезлите от употреба превозни средства; Директива 96/59/ЕО на Съвета от 16 септември 1996 г. за обезвреждането на полихлорирани бифенили и полихлорирани терфенили; Директива 86/278/ЕИО на Съвета от 12 юни 1986 г. за опазване на околната среда, и по-специално на почвата, при използване на утайки от отпадъчни води в земеделието и Директива 78/176/ЕИО на Съвета от 20 февруари 1978 г. относно отпадъците от производство на титанов диоксид.

1.3. Процедури за преценка необходимостта от Екологична оценка и Оценка за съвместимост с предмета и целите за опазване на защитените зони в съответствие с изискванията на ЗООС и ЗБР

Законът за опазване на околната среда (ЗООС) и Законът за биологичното разнообразие (ЗБР) регламентират изискванията и последователността на провеждане на процедурите и определят рамката за провеждане на съвместени процедури за екологична оценка и оценка за съвместимост на планове и програми и съответните подзаконов актове - Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, Обн. ДВ. бр.57 от 2 Юли 2004 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.67 от 23 Август 2019 г. и Наредбата за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони, приета с ПМС № 201 от 31.08.2007 г. Компетентен орган за процедурите е РИОСВ - Смолян.

Процес на обществени консултации при разработване на програмата:

При разработването на настоящата програма са използвани следните методи за консултации с обществеността:

- Информиране на обществеността, чрез публикуване на сайта на Общината на проект на Програма за управление на отпадъците на Община Борино 2021-2028 г.;
- Проведено обществено обсъждане, чрез публикуване на интернет страницата на община Борино на съобщение и проекта на Програмата за управление на отпадъците за споделяне на мнения и предложения;
- Разглеждане в комисии и приемане на програмата на заседание на Общински съвет.

Органи за разработване и одобрение

Програмата е разработена от „Динамик Салюшънс“ ЕООД гр. Шумен, съгласно сключен Договор № 53/09.09.2022 г.

Орган за одобрение на Програмата за управление на отпадъците на община Борино за периода 2021-2028 г. е Общински съвет – Борино.

Програмата е съгласувана със Становище № ..... от .....2022 г. на директора на РИОСВ - Смолян.

Програмата е приета на .....2022 г. с Решение № по протокол №.../.....2021 г. от Общински съвет Борино.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ОБЩИНАТА

2.1. Географска характеристика и местоположение

Община Борино е разположена в Югозападната част на Родопския масив (Рило-Родопска физикогеографска област, Велийшко-Виденишки дял на Родопите, Триградски карстов масив). Общината е част от административна област Смолян в Южен централен район (ЮЦР, NUTS 2). Територията на община Борино е 173 кв. км., което представлява 5,40% от общата площ на област Смолян и 0,78% от територията на Южен централен район.

Фиг. 2: Географско положение на община Борино

На юг община Борино граничи с Република Гърция, на изток с община Devin, на север с община Батак, а на запад с община Доспат.

Фиг. 3: Карта на община Борино

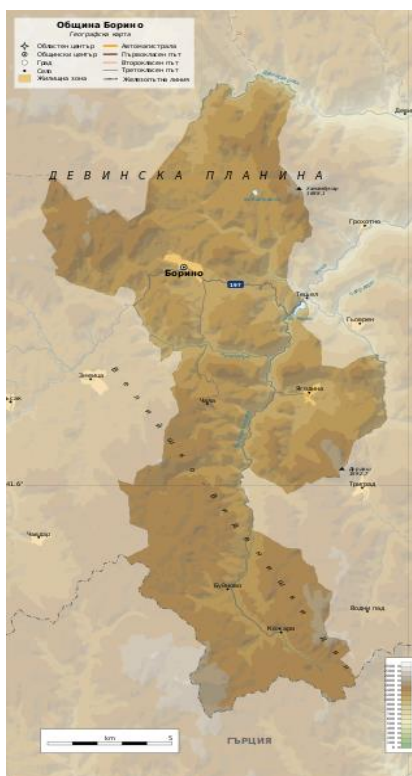

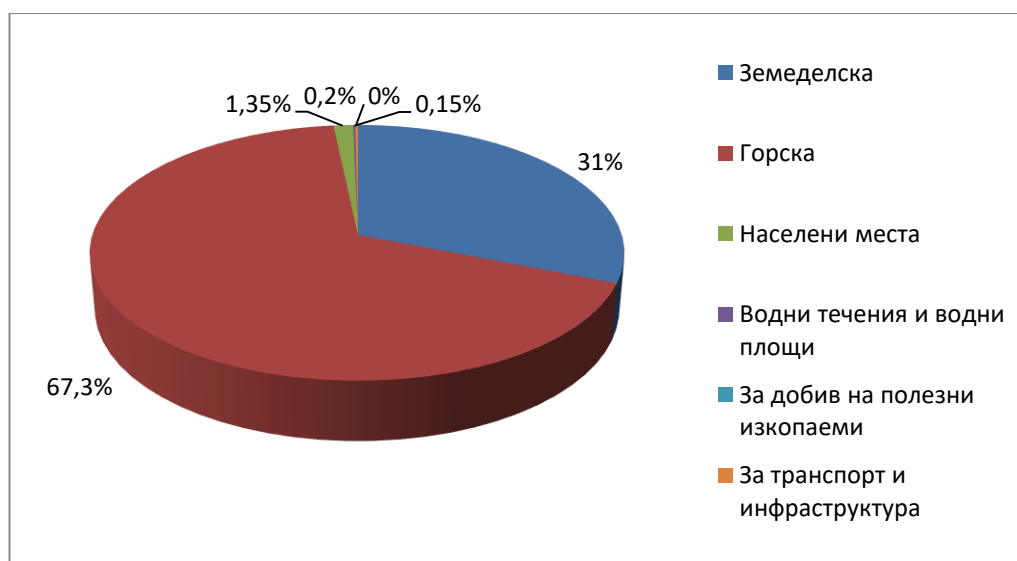
Таблица 1: Баланс на територията на община Борино (дка)

Общо	Земеделска	Горска	Населени места	Водни течения и водни площи	За добив на полезни изкопаеми	За транспорт и инфраструктура
173010	53598	116504	2331	252	0	326

Източник: Национален статистически институт

Около 67,3% от територията на община Борино се състои горски площи (116504 дка). На второ място са земеделските територии – 53598 дка (31%). Населените места и другите урбанизирани територии са 1,35% или 2331 дка. Водните площи заемат 0,15% от територията на общината, а площите за транспорт и инфраструктура 0,2%.

Графика 1: Разпределение на площта на община Борино по видове територии

Източник: Национален статистически институт

2.1.1. Релеф

Релефът, върху който е разположена територията на община Борино се характеризира като планински, силно разчленен и заоблен, с високи билни заравнености, дълбоки речни долини, ждрела и обширни тектонски котловини.

Характерни за района са карстовите форми, които са съсредоточени в Триградския карстов район. Родопският карст е особено разнообразен в поречията на Триградска и Буйновска реки. Известни обекти на релефа са Буйновското ждрело, което се смята за най-дългото в България. Река Буйновска, извираща от подножията на връх Каинчал, на самата граница с Република Гърция, образува красиви меандри сред обширните ливади на местността „Попини лъки“. Преминава покрай Ягодинската пещера и навлиза в тесен каньон-Буйновско ждрело, образувало се в продължения на милиони години. Ждрелото е обявено за природна забележителност през 1971 г., със своите 10 км то е най-дългото в страната и е включено в 100-те национални туристически обекта. Над ждрелото, след разклона за с. Ягодина, на 600 метра над тесният път, вдясно се издига отвесна скала - връх "Ушите" (висок 1503 м). Варовитите скали на ждрелата са сред най – богатите местообитания на ендемични, редки и реликтни растителни видове в България.

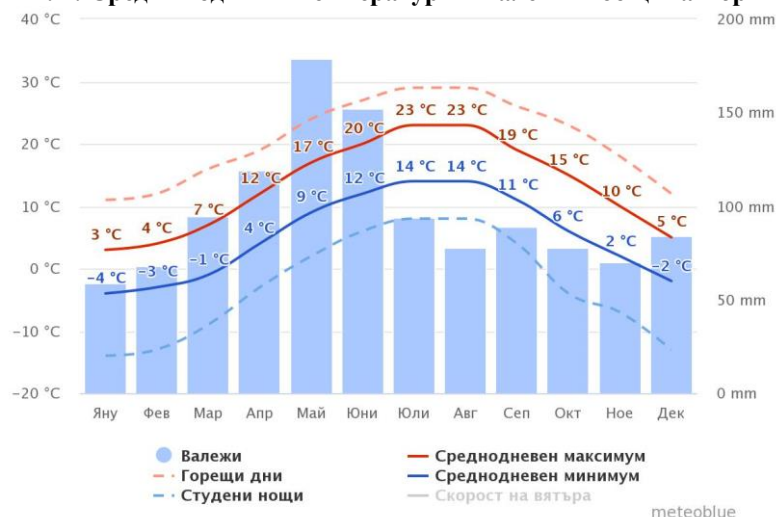
Местна забележителност е и Ягодинската пещера – перлата на родопските пещери, която очарова посетителите си в благоустроения за посещения от туристи участък с уникални карстови образувания.

2.1.2. Климат

Община Борино попада в зоната на умереноконтинентален до преходноконтинентален климат, който е значително разнообразен и силно повлиян от релефа и близостта на Средиземно море (надморската височина и ортографските прегради, изложението на склоновете, проникването на топли въздушни маси). Зимата е продължителна, снежна и сравнително мека, понякога с остри и продължителни застудявания. Лятото е кратко, прохладно и влажно, а есента - продължителна и топла. През последните 15 години се наблюдава значителна промяна в климата в посока неговото затопляне.

Фиг. 4: Средни годишни температури и валежи в община Борино

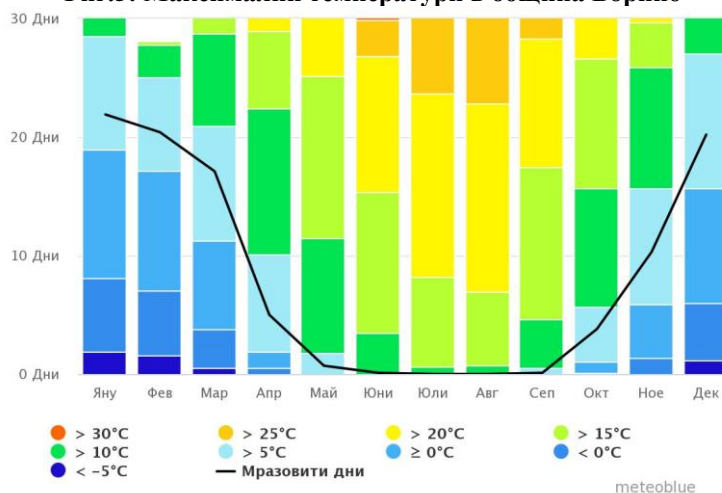

Източник: www.meteoblue.com/bg

„Среднодневният максимум“ (плътна червена линия) показва средната максимална дневна температура за всеки месец за община Борино. По същия начин „Среднодневният минимум“ (плътна синя линия) показва средната минимална дневна температура. Горещите дни и студените нощи (пресечени червени и сини линии) изразяват средната дневна температура в най-топлия ден и средната-нощна температура в най-студената нощ от месеца за последните 30 години.

Абсолютната минимална температура за района на община Борино е - 15°C, а абсолютната максимална е 30°C.

Фиг.5: Максимални температури в община Борино

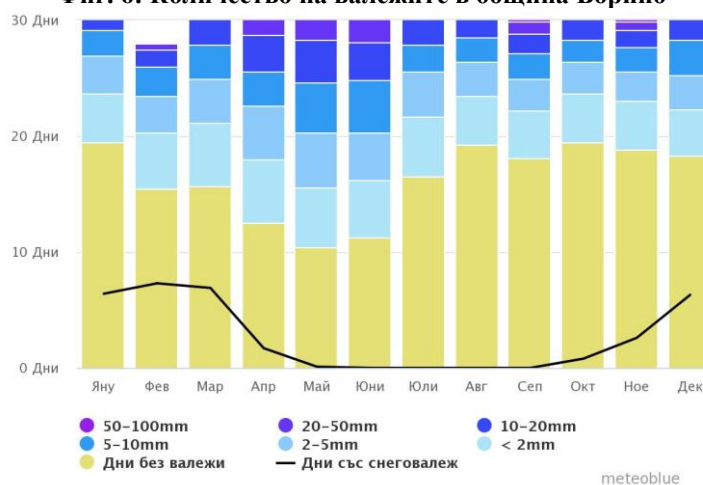
Източник: www.meteoblue.com/bg

Формите на релефа в този дял оказват съществено влияние върху климата. Поради сравнително голямата надморска височина (1000 - 1600 м) на територията се създават условия за почти ежедневни температурни инверсии и температурите на въздуха през цялата година са много по-ниски от местата с подобна височина в останалите планини. Средногодишната температура варира от 9 до 13° С. Разликите са от 2 – 3°С в средните годишни температури и 6 - 8°С в абсолютните минимални температури през студеното полугодие. Освен това нараства процентът на снеговалежа, което се дължи на ноемврийския валежен максимум.

Масивната форма на Западните Родопи и редуването на планински ридове с дълбоки речни долини определя сравнително малката средна годишна скорост на вятър. За нископланинските и среднопланински части скоростта на вятъра съответства на тази в равнините и котловини.

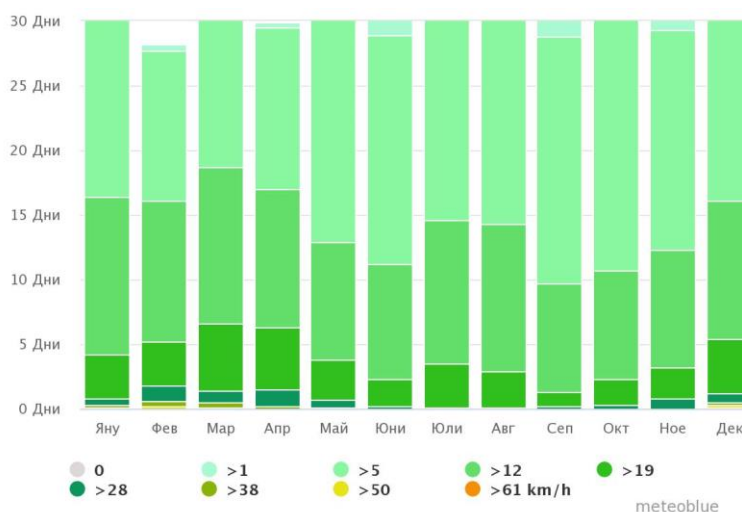
Фиг. 6: Количество на валежите в община Борино

Източник: www.meteoblue.com/bg

Максималните валежи тук са през месеците май и юни, а през зимата има дълбока снежна покривка. Характерно за зимния период е, че валежите са обилни и има бързо натрупване на сняг. За ниските части годишната сума на валежите е от 620 до 700 л/м², а за високите от 780 до 1100 л/м². Средната снежна покривка е около 97 см и се задържа между 80 и 150 дни. Характерно за зимния период е че валежите са обилни и има бързо натрупване на сняг. Атмосферното налягане средно за Смолянска област е 737.0 hPa

Фиг. 7: Скорост на вятъра в община Борино

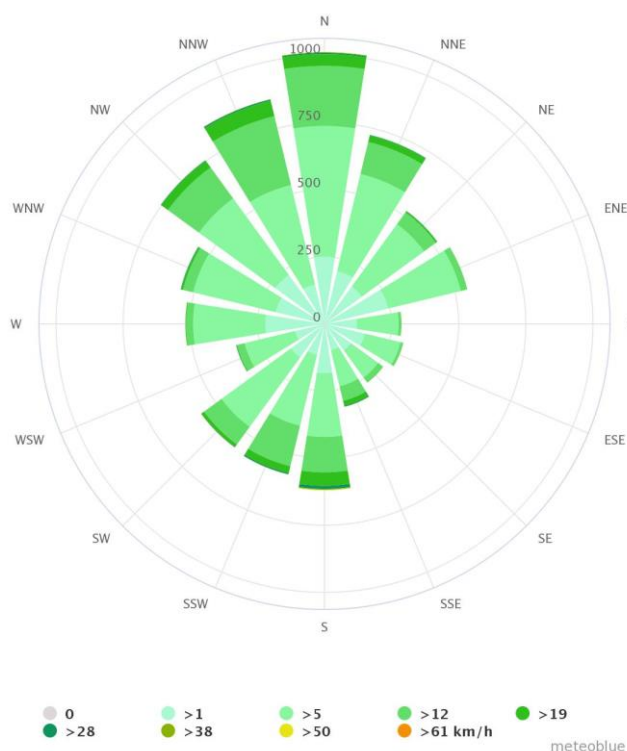
Източник: www.meteoblue.com/bg

Друг важен климатичен елемент, който характеризира територията на общината са ветровете. Ветровете през пролетта са югозападни, а през останалите сезони северни и северозападни. Средната им скорост е от 2 – 2,5 м/сек.

Фиг. 8: Роза на ветровете на територията на община Борино

Източник: www.meteoblue.com/bg

Климатът на община Борино оказва силно въздействие върху стопанската дейност и най-вече върху подбора на селскостопанските култури.

Очакваните промени в климата са свързани с отчетената за България обща тенденция към затопляне, както и увеличаване честотата на екстремните метеорологични и климатични явления като засушавания, проливни валежи, гръмотевични бури и градушки.

Предвижданията са за намаляване на годишната амплитуда между максималната и минималната температура на въздуха, като минималната температура се повишава по-бързо от максималната и намалява дебелината на снежната покривка. Това води до изместване на горната граница на широколистните гори към по-голяма надморска височина, увеличаване на недостига на вода в почвата, промяна в ареалите на редица видове и загуба на биоразнообразие.

2.1.3. Водни ресурси

Хидрографската мрежа в община Борино е добре развита. Територията ѝ попада в рамките на Източнобеломорска басейнова дирекция – Пловдив, речна система Въча.

През общината преминават реките Буйновска и Боринска, както и множество дерета - Кастракли дере, Деринкулук дере, Чатак дере, Тютюнско дере, Чамашик дере, Оман дере.

Основна водна артерия на община Борино е река Въча, която протича през нея с левия си приток Буйновска река, и която се приема за нейно начало. Буйновска река извира от границата с Република Гърция югоизточно от село Кожари и до село Буйново тече на северозапад в широка долина, заета от обширни ливади. След селото завива на север и след

около 4 km навлиза в приказно красивото Буйновско ждрело. След това при село Тешел се съединява с идващата отдясно река Чаирдере и двете заедно дават началото на същинската река Вьча. Основен приток на Буйновска река е река Чатакдере (Ешекчидере), която се влива отляво в нея (ляв приток), в средата на Буйновското ждрело и, която е граница между Велийшко-Виденишкия дял на юг и Девинска планина на север.

По северната граница на общината, в протежение на около 7 – 8 km, в дълбока каньоновидна долина преминава част от долното течение на Девинска река (ляв приток на Вьча, участък от Девинска река, която над Кемеров мост се нарича Дамлъ дере и преминава през резерват Дупката.

В община Борино в местността „Кастракли“ има изграден малък язовир (изкуствено езеро) с водна площ 35 дка, дълбочина 18m, който се пълни от подводен извор и представлява своеобразна туристическа атракция.

На територията на общината няма минерални водоизточници.

Качествата на повърхностните и подземни води в територията се определят като добри. Повърхностните водоизточници са с качества, пригодни за водоползване. Наличното замърсяване е малко и то е основно в резултат на естествения радиационен фон на територията и наторяването на земеделските земи.

2.1.4. Почви и полезни изкопаеми

Територията на община Борино се характеризира с относително голямо почвено разнообразие. Съгласно картата за райониране на почвите в България, Община Борино попадат в агроекологическия район на кафявите горски почви. Като почвен вид преобладават кафявите горски, сивите горски и канелените горски почви. По механичен състав тези почви са пясъкливо-глинести и глинесто-пясъкливи, рохкави. Характерното за почвите в региона е, че те са със сравнително слаб, повърхностно разположен хумусен слой, а наклона на терена е значителен. Почвите се характеризират със слабо до средно плодородие. Хумусният им хоризонт има малка мощност (10-20 см), а профилът 40-60 см. Съдържанието на органичното вещество е ниско и определя почвите в двете общини като слабо хумусни. Наличието на хумус е в граници от 1.14-4.15%. Почвената реакция е от слабо до средно кисела. На територията на общината има изоставени земеделски земи върху стръмни склонове, които са застрашени от ерозия и следва да бъдат залесени като предпазна мярка. Налице е естествен процес на превръщане на част от изоставените земеделски земи в гори чрез самозалесяване.

Като цяло почвите в района на общината са чисти. Няма данни за замърсени земеделски земи от промишлени дейности. Общината е бедна на полезни изкопаеми.

Причини за доброто екологично състояние на почвите е отсъствието на промишлена дейност, както и липсата на интензивна селскостопанска дейност. Поради липсата на детайлни данни обаче е необходимо да се извърши цялостно проучване и картиране на почвите в общината за евентуални замърсявания с нитрати, тежки метали и др. При сегашната структура и мащаб на основните икономически дейности не се очаква негативно въздействие върху състоянието на почвите в бъдеще.

2.2. Административно-териториална характеристика

Община Борино е създадена през 1978 г. и включва пет населени места: с. Борино, с. Ягодина, с. Буйново, с. Кожари и с. Чала. Административен, стопански и културен център на общината е с. Борино, разположено в северната част на общинската територия, а всички останали села са на юг от него.

Населението на община Борино е разположено неравномерно върху територията. Урбанистичната класификация на селищата се състои от 1 средно село – Борино (1000–2000 жители), 2 малки села – Ягодина и Буйново (200-500 жители), 2 много малки села – Чала и Кожари (под 200 жители), като с. Кожари е под 100 жители и е застрашено от обезлюдяване.

Съгласно Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици (ЕКАТТЕ) община Борино е община от 5-та категория.

Таблица 2: Категоризация на населените места в община Борино

№	ЕКАТТЕ	Населени места	Категория
1	05462	с. Борино	5
2	06879	с. Буйново	6
3	37592	с. Кожари	8
4	80159	с. Чала	7
5	87223	с. Ягодина	6
	SML05	Община Борино	5

Източник: МРРБ

Съгласно Националната концепция за пространствено развитие, община Борино попада в групата на слабо урбанизирани общини (периферни).

По своя генезис селищната мрежа на община Борино не се отличава от начина на възникване и развитие на селищата в някои от източните и западните части на Родопите. Тя е с пръснат характер и включва голям брой селища, повечето от които в миналото имаха статут на махали. С приемането на Закона за административно-териториалното устройство през 2015 г. махалите получават статут на села. Генезисът на бившите махали в Западните Родопи е свързан с икономически причини – недостиг на обработваеми земи и силно пресечен релеф. Повечето от населените места в общината попадат в пояса с надморска височина 700 -999 м. В структурата на селищната мрежа са се формирали и населени места от т.нар. „купни“ селища, които са със средищен характер.

За състоянието на селищната мрежа дава представа показателят „гъстота на селищната мрежа“, изразена чрез брой на селищата на 100 км² от територията на общината. За община Борино този показател е 5,85 д/км², при среден за област Смолян – 7,5, а за страната – 7,4 селища на 100 км².

По административен статут населените места в община Борино попадат в три групи:

- Център на община – с. Борино.
- Кметства – 2 села.
- Кметски наместничества – 2 села.

Населените места в общината имат периферно географско разположение, встрани от големи транспортно-комуникационни трасета. Периферните територии са най-уязвимите пространства от социално-икономическа гледна точка.

Една от важните селищни функции на населените места е обслужващата. Тя е свързана с функционирането на определен вид обслужващи обекти – на образованието, здравеопазването, културата, местното самоуправление, вероизповеданията. Критерий за разкриване на съответните обслужващи обекти е наличието на определен брой потребители. Наличието на комплекс от обслужващи обекти е основание съответното населено място да изпълнява функциите на обслужващ център.

На базата на анализите и оценките на бюджетните социални услуги в община Борино се разкрива следната мрежа от опорни обслужващи центрове:

- Основен обслужващ център (с. Борино)
- Вторични обслужващи центрове (селата Ягодина и Буйново).

Съгласно направения анализ в пространствената структура на общината липсва концентрация на изяви селищни структури около административния център – с. Борино. По-голямата част от селата са разположени в тилната „планинска“ южна част на общинската територия към държавната граница и Република Гърция. Поради тенденцията на намаляване на населението функциите на повечето села са по-скоро затихващи.

2.3. Социално-демографска характеристика

Демографските ресурси с техните образователни и квалификационни характеристики са един от решаващите фактори за местното развитие и растеж.

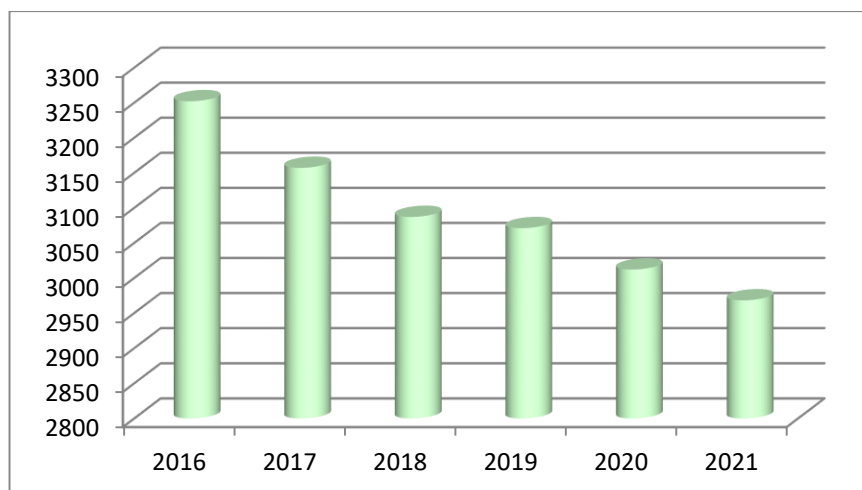
Таблица 3: Население в община Борино 2016 – 2021 г.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Всичко	3252	3157	3087	3071	3012	2968
Мъже	1647	1587	1550	1548	1505	1474
Жени	1605	1570	1537	1523	1507	1494

Източник: Национален статистически институт

Динамиката показва тенденция на намаляване на населението на община Борино (с 9% или с 284 души през 2021 г. спрямо 2016 г.). През 2021 г. в общината живеят 2968 души, 49% от които мъже и 51% жени. Съотношението в половата структура на населението се запазва почти без промяна през анализирания шест години.

Графика 2: Динамика на населението в община Борино 2016-2021 г.

По данни от последното преброяване на населението към 07.09.2021 г. жителите на община Борино са 2493 души. Гъстотата на населението (население на 1 кв. км.) е 14,40 души на кв.км., при средна гъстота за страната 62 души на кв.км.

Таблица 4: Население в община Борино по населени места - данни от последното преброяване към 07.09.2021 г.

Община/ Населено място	Брой жители
Община Борино	2493
с. Борино	1730
с. Буйново	226
с. Кожари	54
с. Чала	108
с. Ягодина	375

Източник: Национален статистически институт

Възрастовата структура на населението показва висок относителен дял на лицата над 60 годишна възраст – 42%. Децата и младите хора до 29 години са 19%.

Таблица 5: Население в община Борино по възраст - данни от преброяването към 07.09.2021 г.

Община Борино	2493
0-14 г.	189
15-29 г.	281
30-44 г.	363
45-59 г.	623
60-74 г.	758
75+	279

Източник: Национален статистически институт

В общината се наблюдава задълбочаваща се демографска криза. Илюстрация на процеса на демографско остаряване може да се види в намаляването на абсолютния брой и относителния дял на населението под 15 години – едва 8%.

Когато възрастовата структура е деформирана не може да се осигури както възпроизводството на населението, така и възпроизводството на трудовия потенциал.

Таблица 6: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2019 - 2021 г.¹

	2019			2020			2021		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Общо	3071	1548	1523	3012	1505	1507	2968	1474	1494
Под трудоспособна	316	167	149	313	161	152	296	152	144
В трудоспособна	1877	1076	801	1822	1039	783	1787	1011	776
Над трудоспособна	878	305	573	877	305	572	885	311	574

Източник: Национален статистически институт

Населението на община Борино застарява, но процентното съотношение на лицата под, в и над трудоспособна възраст се запазва относително постоянно. През 2021 г. под трудоспособна възраст е едва 10% от населението. Възрастните над трудоспособна възраст са 885 души или 30%. Около 60% е дялът на хората в трудоспособна възраст на 15 и повече години.

Таблица 7: Образователна структура на населението на 7 и повече години към 07.09.2021 г.

Общо	Висше образование	Средно образование	Основно	Начално и по-ниско образование
2413	303	1070	741	299

Източник: Национален статистически институт

По данни от последното преброяване към 07.09.2021 г. 13% от населението на община Борино на 7 и повече години има висше образование. Лицата със средно образование са 44%, с основно – 31%, а с начално и по-ниско 12%.

По етническа принадлежност 60% от населението на общината се самоопределя с турска, 35% с българска, 0,5% с ромска и останалите 4,5% не желаят да отговорят или не могат да се самоопределят.

¹ - Под трудоспособна възраст са лицата до 15 навършени години.

- В трудоспособна възраст - за 2021 г. тези граници са от 16 до навършването на 61 години и 8 месеца за жените и 64 години и 4 месеца за мъжете..

- Над трудоспособна възраст - тези граници са от навършването на 61 години и 8 месеца за жените и 64 години и 4 месеца за мъжете.

Таблица 8: Население на община Борино по етническа принадлежност към 07.09.2021 г.

Общо	Българска	Турска	Ромска	Друга	Не мога да определя	Не желая да отговоря	Непоказана
2493	872	1495	11	19	17	59	20

Източник: Национален статистически институт

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Таблица 9: Естествен прираст на населението на община Борино 2017-2021 г.

Година	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2017	19	9	10	56	37	19	-37	-28	-9
2018	19	13	6	50	34	16	-31	-21	-10
2019	24	14	10	48	23	25	-24	-9	-15
2020	15	6	9	68	39	29	-53	-33	-20
2021	17	9	8	50	30	20	-33	-21	-12

Източник: Национален статистически институт

Естественият прираст на населението е отрицателен, средно по минус 35 души на година, като през 2021 г. е минус 33. Средногодишният брой на живородените деца в община Борино за периода 2017-2021 г. е 19. Средната смъртност е 54 човека годишно. Тенденциите на ниска раждаемост и висока смъртност са трайни и са причина за отрицателния естествен прираст и задълбочаващата се демографска криза в района.

Таблица 10: Заселени, изселени и механичен прираст в община Борино 2017-2021 г.

Година	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2017	31	13	18	89	45	44	-58	-32	-26
2018	31	11	20	70	27	43	-39	-16	-23
2019	69	37	32	61	30	31	8	7	1
2020	57	25	32	63	35	28	-6	-10	4
2021	55	22	33	66	32	34	-11	-10	-1

Източник: Национален статистически институт

Механичният прираст на населението в общината през изследваните 5 години като цяло е отрицателен, с изключение на 2019 г. (+8). Положителна е тенденцията, че броя на емигриралите лица намалява от -58 през 2017 г. на -11 през 2021 г.

Средногодишно за периода 2017-2021 г. населението на община Борино намалява от миграция с около 21 души. Общо в резултат на естествен и механичен прираст населението в общината през 2021 г. е намаляло със 44 души.

По данни на ГД ГРАО (<http://www.grao.bg>) населението на община Борино по постоянен и настоящ адрес намалява с по 3% през 2021 спрямо 2019 г. В края на 2021 г. жителите на общината по постоянен адрес са 3847, а по настоящ адрес 3152 души.

Таблица 11: Население по постоянен и настоящ адрес към 31.12. 2019-2021 г.

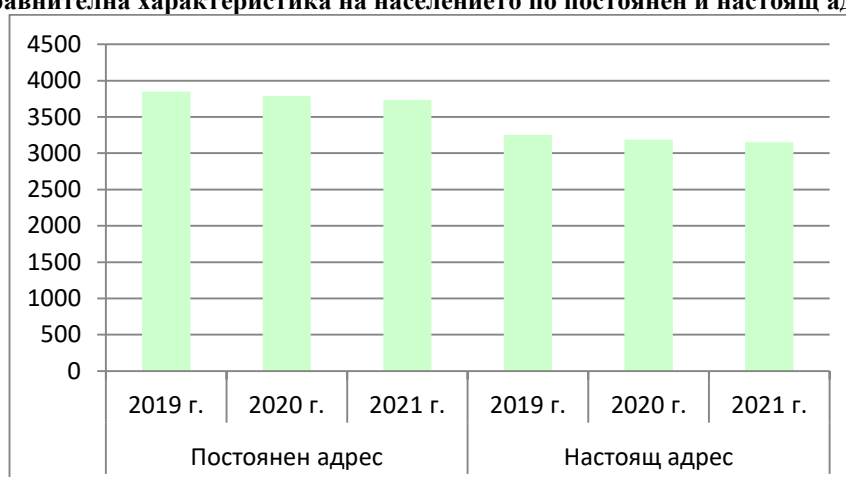
Постоянен адрес			Настоящ адрес		
2019 г.	2020 г.	2021 г.	2019 г.	2020 г.	2021 г.
3847	3789	3736	3255	3188	3152

Източник: Национална база данни „Население” - <http://www.grao.bg>

Графика 3: Сравнителна характеристика на населението по постоянен и настоящ адрес 2019-2021 г.

Домакинствата в населените места са основните генератори на битови отпадъци в общината. Актуални данни за броя на домакинствата ще има до края на 2022 година, след като бъдат обработени и публикувани окончателните резултати от последното преброяване на населението и жилищния фонд от НСИ направено през есента на 2021 г.

2.4. Икономическо развитие

2.4.1. Развитие на икономиката – тенденции, процеси, проблеми

Структурата на местната икономика на община Борино е многопрофилна. Водеща роля в нея през последните години има туризма, а аграрния сектор е с допълващи функции. Общината е специализирана и в няколко индустриални направления - дърводобив и дървопреработка, млекопреработка, текстилна промишленост и др.

Таблица 12: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2018-2020 г.

Отраслови сектори ²	2018	2019	2020
Селско, горско и рибно стопанство	13	12	14
Добивна промишленост	-	-	-
Преработваща промишленост	13	15	14
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	3	3	3
Строителство	5	..	..
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	40	39	32
Транспорт, складиране и пощи	6	5	5
Хотелиерство и ресторантьорство	23	24	22
Операции с недвижими имоти	4	..	..
Професионални дейности и научни изследвания	..	3	..
Административни и спомагателни дейности	4	4	4
Хуманно здравеопазване и социална работа	4	4	5
Култура, спорт и развлечения	..	..	..
Други дейности	-	-	-
Общо:	121	120	109

Източник: Национален статистически институт

² В таблицата за някои сектори липсват данни или са конфиденциални – „..“; „-“

Броят на предприятията в Борино през 2021 г. е 109 или с 12 по-малко спрямо 2018 г. Най-голям относителен дял имат фирмите, работещи в областта на търговията и ремонта на автомобили и мотоциклети - 32 или 29% от всички предприятия на територията на общината. Броят им намалява с 8 за анализирания тригодишен период. Около 20% от предприятията работят в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“. Техният брой към 2021 г. е 22 и броят им се запазва относително постоянен. Равен брой предприятия (по 14 или съответно по 13%) работят в секторите „Селско, горско и рибно стопанство“ и „Преработваща промишленост“.

По 5% или по 5 фирми работят в сферата на транспорта, хуманното здравеопазване и социални дейности. С административни и спомагателни дейности се занимават 4% от предприятията в община Борино.

Таблица 13: Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия 2018-2020 г. (хил. лв)

Години	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица	ДМА
2018	13523	21535	18071	21198	1871	1730	433	339	24677
2019	14997	25831	21121	23262	3234	893	407	315	20596
2020	13602	24671	20439	22718	2585	858	379	291	15196

Източник: Национален статистически институт

Икономическите показатели на нефинансовите предприятия в община Борино се подобряват през анализирания период, като бележат сериозен ръст през 2019 спрямо 2018 г., но през 2020 г. намаляват, като остават по-високи от 2018 г. Произведената продукция в общината бележи ръст и през 2020 г. е 13602 хил. лева. Приходите от дейността също се увеличават до 24 671 хил. лева, а нетните приходи от продажби нарастват до 22 718 хил. лева. Разходите за дейността през 2020 г. са 22 718 хил. лева. Броят на заетите лица в отчетените предприятия намалява с 54 или 12%, спрямо 2018 година, а броят на наетите намалява с 48 или с 14%. ДМА в местните фирми също намаляват сериозно с 38%, което показва липса на инвестиции, технологично обновяване и свиване на производствените мощности.

Преработващата промишленост създава най-голям относителен дял - 58% от произведената продукция и 35% от нетните приходи от продажби в община Борино през 2020 г. В сектора са ангажирани 43% от заетите и 53% от наетите лица в общината.

Таблица 14: Предприятия по групи според броя на заетите в тях лица през периода 2018-2020 г. (брой)

Предприятия	2018	2019	2020
Микро - до 9 заети	110	109	100
Малки - 10 - 49 заети	11	11	9
Средни - 50 - 249 заети	-	-	-
Големи над 250 заети	-	-	-
Общо	121	120	109

Източник: Национален статистически институт

В община Борино преобладават микропредприятията с до 9 заети лица – 100 броя или (92%) през 2020 г. Микропредприятията са намаляли с 10 спрямо 2018 г. Малките фирми към 2020 г. са 9 броя или 8%. Към 2020 г. в общината няма регистрирани средни и големи предприятия.

Таблица 15: Сравнителна характеристика на средната брутна годишна работна заплата в лева

	2018	2019	2020
ОБЩО	8102	8544	9575
Обществен сектор	11693	10608	12021
Частен сектор	6581	7092	8012

Източник: Национален статистически институт

Средната брутна годишна работна заплата в община Борино за 2020 г. е 9575 лева, което е с 18% повече спрямо 2018 г. и с около 12% повече от 2019 г.

Въпреки отчетения ръст възнагражденията в общината остават по-ниски от средната заплата за област Смолян през 2020 г. – 12037 лева и за страната – 16 687 лева.

Средната брутна годишна работна заплата и доходите на населението в общината са важен показател за определяне размера на такса „Битови отпадъци“.

Състоянието на местната икономика се определя и влияе от много на брой и различни по естество фактори, които биват както вътрешни, така и външни. В тази връзка е важно да се определи икономическото състояние на заобикалящите общината територии, което детерминира средата за нейното развитие, позицията на общината спрямо съседните ѝ общини, наличните ѝ сравнителни предимства и потенциали за растеж, както и основните ограничители за икономическия подем.

2.4.2. Промисленост

Промислеността е един от основните сектори на местната икономика в Борино. На територията на общината действат ограничен брой производствени предприятия – основно в дърводобива и дървопреработвателната промисленост, хранително-вкусовата промисленост (мандри), шивашката и текстилна промисленост.

Производствените мощности на територията на общината са съсредоточени главно в с. Борино.

На територията на общината действат следните промишлени предприятия:

- *Дърводобив и дървопреработка* – „Сая груп“, ЕООД, „Адо Лес“ ООД, ДП „Борино“ ООД, СД „Асенчо и сие“, „Ведавес“ ЕООД, „Дуков лес“ ЕООД, „Любо Лес Строй“ ЕООД, „Био Пелет Груп“ ЕООД

- *Текстилна и шивашка промисленост* – „Симона“ ЕООД, „Нитекс-96“ АД, „Ерис Груп“ ЕООД, „Джема-57“ ЕООД, „Савекс“ ЕООД – обувен цех

- *Строителство и производство на дограма* – „Виденица – 2004“ „Сая Груп“ ЕООД, „Комерс – Борино“ ООД, „Неджо Бетон“ ЕООД

- *Хранително-вкусова промисленост* – ЕТ „Улан Дж.Уланов“ – производство на млечни продукти, „Кери“ ЕООД – производство на млечни продукти, „Биомилк Борино“ ЕООД, „Екомилк Борино“ ООД, „Васил Мухтарев“ – ЗП - производство на млечни продукти

Фирмите в сектор „Промисленост“, формират основната част от произведената продукция в местната икономика.

2.4.3. Селско стопанство

Структурата на селското стопанство в община Борино е растениевъдно-животновъдна.

Селскостопанският фонд обхваща 54 115 дка или 33%, като 4 300 дка са ниви, 7 000 дка – ливади и около 8 000 са мери и пасища. Използваната земеделска площ е 11 725.2 дка. Преобладава земя от 9-та и 10-та категория, като по-голяма част от почвите са кафяви горски и сиви горски. В с.Борино е 9-та категория.

Сериозен проблем на земеползването не само в общината, а и в Родопите като цяло е силната разпокъсаност на обработваемите земи. Статистическите данни сочат, че средния размер на имотите, класифицирани по начин на трайно ползване като ниви, е под 2 дка (1,9 дка). Констатацията, базирана на посочените данни и на данните за разпокъсаността на земеделските земи е, че възможностите за развитие на ефективно земеделие в общината не са много големи. Растениевъдството в община Борино е монокултурно. Традиционна култура са картофите, и частично - тютюна. Благоприятни фактори за това са почвената и климатичната характеристика на общината, производствения опит на населението, трудоемкия характер и свързаната с това заетост на населението, наличието на пазари и др. Със засилване на мерките за ограничаване на тютюнопушенето и свързания с това спад в търсенето на тютюна, ограничаване на стимулите за отглеждането му се наблюдава ликвидация на тютюнопроизводството.

Таблица 16: Брой земеделски стопани в община Борино за стопанската 2021-2022 г.

Населено място	Брой земеделски стопани
с. Борино	69
с. Буйново	32
с. Кожари	5
с. Чала	11
с. Ягодина	27
Общо:	144

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ - Смолян

Броят на земеделските стопани в общината през стопанската 2021/2022 г. е 144, като 48% от тях са в с. Борино, 22% в с. Буйново и 19% в с. Ягодина.

За територията на общината няма изготвени комасационни планове за уедряване на селскостопанските площи. Към 2022 г. не са регистрирани площи за напояване.

Таблица 17: Основни видове отглеждани култури и среден добив от декар в община Борино 2019/2021 г.

Култура	2019 г. /дка/	Среден добив 2019 г. кг/дка	2020 г. /дка/	Среден добив 2020 г. кг/дка	2021 г. /дка/	Среден добив 2021 г. кг/дка
Картофи	630	900	360	900	235	800
Фасул	35	100	5	100	-	-
Сливи	-	-	35,4	-	38,9	-
Лешници	-	-	4,1	-	-	-
Градински грах	10	145	-	-	-	-

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ - Смолян

Растениевъдството в общината бележи спад. Най-много площи през разглежданите стопански години са засяти с картофи като реколтираните декари намаляват с над 60% от 630 дка през 2019 г. на 235 дка през 2021 г. Средните добиви от декар на картофите са относително постоянни – 800-900 кг/дка. В общината се отглежда смилянски боб (фасул), като реколтираните площи също намаляват значително от 35 дка през 2019 г. на 5 дка през 2020 г. От овощните култури в землищата на общината са засяти 38,9 дка сливи, които все още не са достигнали възраст за плододаване. От 2020 г. е създадено и 4,1 дка насаждение с лешници. Градински грах е отглеждан само през 2019 г. на площ от 10 дка със среден добив 145 кг/дка.

Основен недостатък, който пречи за развитието на модерен и ефективен аграрен сектор в Борино е разпокъсаността на земята. Ограничения се налагат и от липсата на ресурси за модерно земеделие, полупазарния тип на стопанствата, възрастовата структура на населението и заетите лица, ниските изкупни цени и липсата на утвърдени пазари за реализация на земеделската продукция.

Вторият подотрасъл на селското стопанство е животновъдството. В общината той е представен от млечно говедовъдство, овцевъдство и птицевъдство. Животните се отглеждат предимно в непазарно ориентирани семейни ферми.

Таблица 18: Брой животни отглеждани в община Борино към 2021 г.

Вид животни	Брой	Продуктивност – мляко /хил.л./	Средна продуктивност /кг/	Продуктивност – месо в т. /яйца – хил.бр./ мед – т.
Говеда - общо	1100	1280	1800	35 т. месо
В т.ч. крави	710			

Биволи	37	28	1000	35 т. месо
в т.ч. биволици	28			
Овце	2300	96	45	8 т. месо
в т.ч. овце - майки	2150			
Кози - общо	37	2	60	8 т. месо
в т.ч. кози - майки	33			
Птици - общо	550	-	-	1,1 т. месо
в т.ч. кокошки носачки	500	-	-	55000 яйца
Пчелни семейства	238	-	-	3 т. мед
Зайци - общо	300	-	-	0,7 т. месо
в т.ч. зайкини - майки	30	-	-	-
Еднокопитни	34	-	-	-

Източник: Областна дирекция „Земеделие” – Смолян

Броят на отглежданите говеда в общината към 2021 г. е 1100, овцете са 2300, птиците – 550, зайците – 300, а пчелните семейства - 238. В общината са регистрирани 34 еднокопитни животни и 37 биволи. В община Борино са възстановени няколко малки стада от редки, но традиционни за региона породи животни като Каракачанска овца и Късорого родопско говедо – породи, които не се срещат почти никъде другаде в България.

Козевъдството и свиневъдството бележат значителен спад през последните години. Броят на отглежданите кози в Борино е само 37, а след пандемията от Африканска чума няма регистрирани свине и ферми за свиневъдство.

По информация от Областна дирекция по безопасност на храните – Смолян към 2021 г. в община Борино са регистрирани: 36 броя краевферми, 2 ферми за отглеждане на коне и 111 лични животновъдни стопанства. Регистрираните ферми и животновъдни обекти се обслужват от 4 ветеринарни лекари.

Съществен проблем за развитието на животновъдството остават строгите хигиенни и ветеринарномедицински изисквания към животновъдните обекти след присъединяването на страната ни към ЕС. Не на последно място сериозна пречка пред реализацията на местна животновъдна продукция се явяват и неизгодните, често прерастващи в нелоялни и монополни, взаимоотношения между продавачи, посредници и купувачи.

През последните години средните добиви от естествените ливади са значително занижени от гледна точка на потенциалните им възможности. Това се дължи основно на едностранчивото торене, а често пъти и липса на такова. При правилно торене, съобразено с торопотребността на почвите, добива на сеното би могъл да се повиши с 35-50 %, което от своя страна ще доведе до снижение на себестойността на продукцията в животновъдството.

Община Борино е район, предлагащ възможност за производство на екологично чиста селскостопанска продукция с наличие на плодородна земеделска земя, сравнително добре развита базисна инфраструктура - напоителна, пътна и електроснабдителна мрежи. В общината съществува сравнително добре развито търсене на селскостопанска продукция.

Необходимостта от запазване и развитие на селското стопанство е много важен приоритет и постигането му може да доведе до подобряване на икономическата ситуация в община Борино, създаване на нови работни места и сигурни източници на доходи за местното население. При изграждане на нови животновъдни обекти е необходимо същите да отговарят на съвременните санитарно-хигиенни норми и законови изисквания, включително за управление на генерираните от фермите отпадъци. Това е съществен проблем за развитието на сектора.

2.4.4. Горско стопанство

Горските ресурси в община Борино се стопанисват от ДП „ДГС Борино“ в структурата на Южноцентрално държавно предприятие „Смолян“, Регионална дирекция на горите - Смолян.

Фиг. 9: Карта на РДГ – Смолян

Горското стопанство е изключително важно за развитието на община Борино поради огромните природни богатства, които предоставя планина Родопи. Общата лесистост на общината по данни на ТП ДГС „Борино“ е 73,1%.

Горските територии обхващат 116743 дка или 67%, от територията на общината в т.ч. – 9640,7ха иглолистни гори (предимно смърч и бор) и 450,6 ха широколистни. Широколистните гори са представени предимно от обикновен бук (*Fagus silvatica*) и трепетлика (*Populus tremula*). Най – разпространените иглолистни видове са: Бял бор (*Pinus silvestris*) – 4266,9 ха; Черен бор (*Pinus nigra*) – 1024,8 ха; Обикновен смърч (*Picea exelsa*) 3276,2 ха; Бяла ела (*Abies alba*) 320,5 ха; Смесени иглолистни - 564,0 ха; Двуетажни насаждения – 188,3 ха.

Смесените естествени насаждения са с участие на бял и черен бор, смърч, ела, бук на места планински бряст (*Ulmus glabra* Huds.), воден габър (*Ostrya carpinifolia* Scop.), същински явор (*Acer pseudoplatanus* L.), ива (*Salix caprea* L.), обикновена гроздовидна череша (*Padus racemosa* (Lam.) Gilib.), офика (*Sorbus aucuparia* L.), брекия (*Sorbus torminalis* (L.) Crantz.), мукия (*Sorbus aria* (L.) Crantz.)a Mill.) и сребролистна липа (*Tilia tomentosa* Moench.), обикновен габър (*Carpinus betulus* L.), зимен дъб (*Quercus petraea* Liebl.)

Храстовият етаж е съставен от обикновена леска (*Corylus avellana* L.), обикновен глог (*Crataegus monogina* Jacq.), обикновен дрян (*Cornus mas* L.), птиче грозде (*Ligustrum vulgare* L.), слабителна зърника (*Ramnus cathartica* L.), обикновен люляк (*Syringa vulgaris* L.), обикновен котонеастер (*Cotoneaster vulgaris* Lindl.), черна калина (*Viburnum lantana* L.), червена калина (*Viburnum opulus* L.). По откритите терени в зоната на иглолистни гори се среща румелийска жълтуга (*Genista rumelica* Vel.), храстовидно прозорче (*Potentilla fruticosa* L.), синя (обикновена) храстовидна и пирамидална хвойна (*Juniperus communis* L.), червена хвойна (*Juniperus oxycedrus* L.), шипка (*Rosa* spp.) и др.

Особен интерес представляват в растителните съобщества рядко срещани видове като

гръцка мукиня (*Sorbus graeca* (Spach) Kotschy) и офика борбазии (*Sorbus borbasii* (*S. aucuparia* x *S. torminalis*)). По скалните местообитания в района на ЗМ „Борино”, ПЗ „Буйновско ждрело” и ЗМ „Триградско ждрело”, се наблюдават единични впечатляващи с хабитуса си екземпляри от ендемичен подвид черен бор ‘Палазиана’ (*Pinus nigra* spp. *Pallasiana*). Наблюдават се ендемични оро-средиземноморски съобщества от ниски бодливи храстчета – умереноконтинентални ерикоидни храсталаци с участие на остролистен клин (*Astragalus angustifolius*). Крайречните горски местообитания включват черна елша (*Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.), бяла елша (*Alnus incana* (L.) Moench.), бяла върба (*Salix alba* L.), теснолистна миризлива върба (*Elaeagnus angustifolia* L.), раката (*Salix purpurea* L.) и др. Крайречните горски местообитания основно са разположени в обхвата на граничните земеделски територии.

Таблица 19: Разпределение на общата горска площ на Община Борино по видове собственост

вид собственост	инвентаризация от 2019 г.		инвентаризация от 2010 г.		разлика	
	ha	%	ha	%	ha	%
Държавна	10 744,5	79,7%	10 782,0	82,5%	-37,5	-2,8%
Общинска	2 027,3	15,0%	1 636,0	12,5%	391,3	2,5%
Частна - физически лица	690,0	5,2%	638,3	4,9%	51,7	0,3%
Частна - юридически лица	13,3	0,1%	7,7	0,1%	5,6	0,0%
Общо	13 475,1	100,0%	13 064,0	100,0%	411,1	103,1%

Източник: ТП ДГС-Борино

Общата горска площ на територията на община Борино към 2019 г. е 13475,1 ха, от които: 79,7% държавна горска територия, 15% общинска, 5,2% територия на частни физически лица и 0,1% територия собственост на частни юридически лица.

Таблица 20: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горски фонд и залесяване в Борино за периода 2017-2021 г. (куб.м.)

Години	Предвидено ползване	Осъществено ползване
2017	22 676	29 326
2018	22 676	29 908
2019	22 676	27 704
2020	30750	32785
2021	30750	30850

Източник: ТП ДГС-Борино

Предвиденото ползване на дървесина за периода 2017-2021 г. е в размер на 129528 куб.м., а реално ползваното е 150573 куб.м. или с 16% повече. Средногодишното количество на добитата и ползвана дървесина от територията на община Борино за посочения петгодишен период е в размер на 30115 куб. м.

За периода 2017-2021 г. е осъществено залесяване само на 35 дка горски територии.

В общината функционират 7 броя дървообработващи и преработващи предприятия. Ползването на горите се извършва съгласно Закона за горите и подзаконовата нормативна уредба от физически и юридически лица чрез провеждане на търгове, конкурси и преговори с потенциални ползватели. Дървесината, която се добива е с изключително качество и много високо търсене. Важна дейност в горското стопанство е събирането на диворастващи билки, гъби и горски плодове.

Дървесната растителност на територията на община Борино, има своето място като източник на дървесина, като защита на земеделските земи от ерозия, като производител на

кислород и като основен елемент на ландшафта, поради което и в бъдеще е необходимо да се полагат грижи за нейното опазване и обогатяване.

Горските територии изпълняват функции по отношение на: поддържане на биологичното разнообразие на горските екосистеми; производство на дървесни и недървесни горски продукти; защита на почвите, водните ресурси и чистотата на въздуха; осигуряване на социални, образователни, научни, ландшафтни и рекреационни ползи; защита на природното и културното наследство; регулиране на климата.

Проблем пред горското стопанство са пожарите. Констатирана е огромна липса на специализирана пожарогасителна техника. Необходимо е разработването на програми за залесяване на горските територии, пострадали от бедствия и пожари. Нужно е балансирано използване на горите по начин, който няма да бъде за сметка на устойчивото развитие на туризма. Важно е да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия. Предвид факта, че развитието на общинската икономика до голяма степен зависи от използването на горите, то от важно значение е запазването на ресурсите от горския фонд, за да се запазят неговите екологични и социално-икономически функции.

2.4.5. Туризм

Община Борино е разпознаваема туристическа дестинация у нас педимно с условията за екологичен и спелеоложки (пещерен) туризм. Общинската територия има потенциал за развитие на разнообразни форми на алтернативен туризм: екотуризм, спелеоложки, рекреационен, селски, културен, ловен, познавателен и др.

За привличане на туристопотока допринасят уникалните природни и културно-исторически забележителности в района, сред които намиращите се наблизо известни пещери Ягодинска пещера /с. Ягодина, община Борино/ и пещера Дяволското гърло /с. Триград, община Девин/, Буйновското и Триградското ждрело.

Ягодинска пещера

Ягодинската пещера – перла на родопските пещери, очарова посетителите в благоустроения за посещения от туристи участък с уникални карстови образувания. Проучването ѝ започва през 60 – те години на ХХ век. Общата дължина на галериите ѝ надхвърля 10 500 метра. Благоустроения за посещения от туристи участък е с дължина 1100 метра. Посетителите могат да се любуват на разнообразни карстови форми – сталактити, сталагмити, сталактони, дендрити, пещерни перли, драперии, оцветени фасетки, наподобяващи леопардова кожа. По благоустроеното трасе в пещерата се преминава през няколко зали, всяка от които очарова туристите със своята неповторимост.

Буйновско ждрело

Река Буйновска, извираща от подножията на връх Каинчал, на самата граница с Гърция, образува красиви меандри сред обширните ливади на местността „Попини лъки”. Преминава покрай Ягодинската пещера и навлиза в романтичен тесен каньон- небезизвестното

Буйновско ждрело, образувало се в резултат на нуморната работа на реката в продължения на милиони години – обявено за природна забележителност през 1971 г, със своите 10 км е най-дългото в страната и е включено в 100-те национални туристически обекта . Над ждрелото, след разклона за с.Ягодина, вдясно гордо издига снага, отвесна скала-, връх "Ушите" (висок 1503м)-на 600 метра над тесният път. Смайваща е гледката, която се открива от върха към Буйновското ждрело, вр. Чала, вр. Виденица и околните планински вериги. Варовитите скали на ждрелата са сред най – богатите местообитания на ендемични, редки и реликтни растителни видове в България.

Реката, преди да достигне до Вълчия скок преминава под многото бетонови мостове и под красив едносводов каменен мост, построен през далечната 1947 г., който здраво и стабилно стъпва на двата бряга на Буйновското ждрело.

При „Вълчийт скок” скалите от двете му страни почти се допират, оставяйки тесен процеп към слънчевите лъчи. След 2-км по течението, р.Буйновска дава приноса си към микроязвор Тешел и се влива в р.Триградска, а двете реки след още 100 м образуват водослив с река Кастраклии/образувала също така живописният каньон Деринкоук-пресичащ резерват Кастраклии”/ и така оформят пълноводният поток на средното течение на р.Кричим Има безброй митове и легенди, които с основание са дали името на тази теснина – Вълчийт скок.

Триградско ждрело

Триградското ждрело се намира на територията на Община Девин до него лесно се достига и по международния туристически маршрут през село Ягодина. Над речното легло на река Триградска се издигат величествени отвесни варовити стени с височина до 290 метра, заграждащи от всички страни късче небе от простора. Триградска река излива водите си в 40 – метров водопад в Бучащата зала на пещерата Дяволско гърло, изчезва във подземни зали, за да се появи извън пещерата, като буен извор. Пропастната пещера "Дяволското гърло" представлява огромна зала с размери на олимпийски стадион. Стародавна легенда разказва, че именно от тук Орфей е поел към подземния свят за среща с любимата си Евридика.

Пещерно жилище

Значителен брой от пещерите в района са обитавани от 4 000 – 3 500 г. пр. Хр. Забележително е пещерното жилище в естествения вход на Ягодинската пещера. До там се достига по благоустроена пътека с дължина 270 м, започваща от асфалтовото шосе за село Буйново. Разкритията от археологическите разкопки, извършени през 70 – те години на ХХ век, показват бита и материалната култура на праисторическите обитатели на райони. Намерените шест огнища, останки от вертикални станове, керамика и хромели за стриване на жито дават образна представа за живота на първобитните хора. В близост до обекта е изградена чешма, беседка и кът за отдих.

Архитектурно-исторически мост "Кемера"

В местността Кемера, на 12 км. от село Борино, се намира римския мост Кемера. Кемеровия мост е висок 6 м, едноарков, граден от ломени камъни и спойка от бял хоросан. Части от лицевата зидария и ъглите на хубаво извитата арка са оформени с добре обработени камъни. Настлан е с настилка от дребен речен камък. Дължината му е 32,40 м, а ширината – 3,60 м. Идвайки при него туристите се докосват до историята, понеже той е част от трасето на големия римски път, свързващ през Родопите Филипополис с Никополис ад Нестум (близо до с.Гърмен).

Родопска дъща

Родопската дъща е уникално дървено съоръжение, изработено в близост до река. Състои се от две части – дървен улей, по който се довежда чиста вода и дървен съд с форма на обърнат пресечен конус. Водата пада от високо в единия край на съда и създава водовъртеж. Дъщата се ползва за валяне на нови вълнени тъкани (одеяла, черги, диплари). В продължение на два три часа те се въртят под ударите на водната струя, за да станат по – здрави, меки и със светли цветове. Такава дъща може да се види на 4 км. южно от Борино в местността Хайдушки дол.

Връх „Виденица“ - Гъоз тепе

Връх „Виденица” - висок 1652 м, се намира в близост до село Чала-на 3 км-югозападно, в община Борино. Познат е още като връх Гъоз тепе. Д-р Иречек проявява интерес към този връх в Западните Родопи и говори за присъствието на тракийското племе-беси там.

Хронологията на посещението на Виденица говори за големия интерес, а археологическите разкопки вече продължават повече от 120 години, дават основание за предположение за прорицалище на бог Дионис.

Мястото има енергийна сила и лековита вода. Бесите са жречески род от тракийското племе на Сатрите, пазители на Светилището на Дионис, което според античните сведения се е

намирало в Родопите. По време на експедицията „Родопи 2002-храмът на бог Дионис“ е открита мраморна глава на императрица Юлия Паула-съпруга на римският император Елигабал-известен още като Варий Авит Басиан, управлявал 5 години провинцията от 218-до 222г., От върха се разкриват впечатляващи гледки, както и при ясно време се вижда Бяло море, върховете на Пирин, вр. Перелик и др. Има туристическа пътека от с.Чала, водеща към върха, която минава покрай т.н.Сеферов чучур /Лековитата вода /.

"Кастраклий" и ловно стопанство "Извора"

Резерватът "Кастраклий", с площ 124 ха е разположен изцяло на територията на Горско стопанство – Борино. Под закрила са поставени вековна черноборова гора, много ендемични растителни видове и скални групи. Недалеч от резервата се намират дивечовъдно стопанство "Извора" и малък язовир. Резерватът е рядко посещавано диво място. На изток, в гората се разпростира приказна долина. С равно дъно, по което се вие бистър поток и с гъсто обрасли с бял бор склонове. Пейзажът е колкото зловещ, толкова и величествен и естествен.

Екопътека до Дяволски мост и водослива на Буйновска река

Екопътека "Дяволска пътека" е напълно изградена и може да се посети както от с.Борино, така и от Буйновска река. Могат да се посетят природните забележителности "Дяволски мост" и "Скритите водопади". Има изградени дървени заслони за почивка. Самият мост е скална арка, издълбана за милиони години от водите на река Чатак дере. Височината на моста е 18 м, отвор 6-метра, дебелина на скалата -3-4 метра. От моста могат да се видят участъци от страховитото ждрело на река Чатак дере. След 15-20 минути преход се стига до "Скритите водопади", след което може да се стигне до водослива на Буйновска река.

Туристическото настаняване в община Борино се развива основно като семеен бизнес в малки хотели или къщи за гости.

Таблица 21: Категоризирани места за настаняване с над 10 легла в община Борино 2015-2020 г.

Година	Места за настаняване - бр.	Легла - бр.	Легла-денонощия - бр.	Стаи - бр.	Реализирани нощувки - бр.	Пренощували лица - бр.	Приходи от нощувки - лв.
2015	18	314	102812	147	9141	4672	214140
2016	19	675	103216	153	8283	4409	196288
2017	19	355	106943	158	9835	5184	241895
2018	19	363	104563	158	9933	5517	269075
2019	18	344	96004	155	12871	6405	335544
2020	16	324	58145	147	7344	3703	198420

Източник: Национален статистически институт

Кризата с пандемията от коронавирус се отразява негативно на местния туристически бизнес. През 2020 г. местата за настаняване намаляват на 16, които предлагат 147 стаи и 324 легла. Реализираните нощувки бележат спад от 43% спрямо 2019 г. Броят на пренощувалите лица намалява с 42%, а приходите от нощувки с 41%.

Основни туристически локализации в общината са с. Борино, с. Ягодина и с. Чала. Местата за настаняване включват 10 хотели, 11 къщи за гости, 1 обект, разполагащ със стаи за гости и 1 вилно селище. Те са от ниска звездна категория – стаите за гости са 2 звезди, а семейният хотел – три. Реалният им брой е значително по-голям, но не всички собственици са предприели стъпки за включването им в туристическия регистър.

На територията на общината няма регистрирани туроператори и туристически агенти.

Сектор „туризъм“ в община Борино е добре развит и туристопотокът към общината оказва съществено влияние върху количеството генерирани отпадъци. Това налага да се предвидят съдове за отпадъци и да се организира сметоизвозване от обектите и районите, които се посещават от най-много туристи.

2.5. Екологична характеристика

Община Борино е със съхранена природа и много добри параметри за състоянието на околната среда. Няма сериозни замърсители на основните компоненти на средата - въздух, води, почви. Съществуващите екологични проблеми са свързани преди всичко с липсата на пречиствателни станции за отпадни води и липса на ефективна система за рециклиране на отпадъците. Всички нерегламентирани сметища в общината са ликвидирани.

Опазването на околната среда е основен приоритет в политиките за местно развитие на Община Борино, с цел постигане на по-високо качество на живот за жителите и създаване на благоприятни условия за развитие на екологични чисти производства.

Данните за състоянието на околната среда в общината по компоненти се контролират от РИОСВ – Смолян.

Атмосферен въздух

Качеството на атмосферния въздух (КАВ) в Република България се следи от Министерството на околната среда и водите чрез Националната система за наблюдение, контрол и информация. За целта територията на страната е разделена на райони за оценка и управление на КАВ. Екологичният статус на качеството на атмосферния въздух се определя въз основа на основните контролирани показатели, регламентирани в Закона за чистотата на атмосферния въздух. Основните показатели, характеризиращи качеството на атмосферния въздух в приземния слой са суспендирани частици, фини прахови частици, серен диоксид, азотен диоксид и/или азотни оксиди, въглероден оксид, озон, олово (аерозол), бензен, полициклични ароматни въглеводороди, тежки метали – кадмий, никел, живак и арсен.

Съгласно дефиницията „Качество на атмосферния въздух” е състояние на въздуха на открито в тропосферата, с изключение на въздуха на работните места, определено от състава и съотношението на естествените ѝ съставки и добавените вещества от естествен или антропогенен произход.

Законът за чистотата на атмосферния въздух определя 11 основни показателя за качество на атмосферния въздух.

За контролиране на основните и допълнителни показатели на територията на страната се разполагат пунктове за мониторинг на качеството на атмосферния въздух, като част от Националната автоматизирана система за екологичен мониторинг, подсистема – „Въздух”.

По класификация (съгласно Приложение №1 към чл.10, ал.3 и 4 от Наредба №7 за оценка и управление качеството на атмосферния въздух) пунктовете за мониторинг биват:

1. Транспортно – ориентирани (Т) пунктове за мониторинг са тези, при които броят на МПС, преминаващи в кръг с радиус 50 м, е не по-малък от 2500 превозни средства на денонощие.
2. Промислено – ориентирани (П) пунктове за мониторинг са тези, при които има преобладаващо влияние на емисии от производствени и други дейности.
3. Градски фонове пунктове за мониторинг (ГФ) са тези които са разположени в застроената част на град, които не отговарят на критериите по т.2.
4. Извънградски фонове пунктове за мониторинг (ИФ) са разположените на 3-10 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.
5. Регионални пунктове за мониторинг (Р) са разположените на 10-50 км от град, които не отговарят на критериите по т. 2 и 3.
6. Отдалечени пунктове за мониторинг (О) са разположените на повече от 50 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.

Съгласно районите за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (чл.30, ал.1 от Наредба №7 за оценка и управление качеството на атмосферния въздух) Община Борино попада в „райони, в които нивата на замърсителите не превишават долните оценъчни прагове”.

Община Борино е с нисък потенциал за замърсяване на атмосферния въздух – няма значими източници на емисии. Като цяло качеството на атмосферния въздух не създава риск за здравето хората, тъй като нивата на замърсителите на въздуха /ФПЧ, серен диоксид и азотен диоксид/ не превишават оценъчните прагове.

На територията на Община Борино няма изграден пункт за непрекъснат мониторинг на качеството на атмосферния въздух (КАВ) към Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС) или местна система за наблюдение и контрол на КАВ. На територията на общината не са извършвани (предоставени) периодични (индикаторни) измервания на нивата на основните показатели, характеризиращи КАВ в приземния слой, съгласно чл. 4, ал. 1 на ЗЧАВ, с мобилна автоматична станция (МАС) или ръчни пробовземания в постоянен пункт за мониторинг. Поради липсата на каквито и да е измервания на нивата на основните показатели, характеризиращи КАВ в приземния слой на Община Борино, не може еднозначно да се каже, какво е състоянието на атмосферния въздух (АВ) в района.

- Площни източници

Поради ниското застрояване, характера на терена, вида на отоплителните уреди, като площни източници са разглеждат комините на битовото отопление и отоплението в обществените сгради на територията на общината.

- Линейни източници

Транспортният поток от леки и товарни автомобили допринасят до известна степен за влошаване на качеството на атмосферния въздух. Отделените от двигателите вредни вещества (азотни оксиди, въглероден оксид, серни оксиди, оловни оксиди) са в основата на замърсяването на приземния атмосферен слой в населените места на територията.

- Неорганизиран източници

Създаването на нерегламентирани сметища за отпадъци са едни от източниците на емисии на парниковия газ метан (CH₄).

- Точкови източници

Всички източници на вредни емисии, които имат определени параметри (точни координати, височина, напречно сечение, скорост на газовия поток, дебит, температура на газа и масовия поток на вредни вещества) се характеризират като стационарни точкови източници.

По данни от РИОСВ – Смолян на територията на община Борино има 2 обекта – източници на организирани емисии, както следва:

1. „Девин Груп“ ЕООД, гр. София – Производство на пелети с. Борино, общ. Борино;
  - сушилна инсталация за дървен чипс, талаш и/или трица;
  - прах, общ въглерод, азотни оксиди (NO_x), серен диоксид (SO₂);
  - има представени резултати от извършени СПИ през 2021 г., като не са констатирани превишения на НДЕ.
2. „АСЕНЧО И СИЕ КУКУНДЖИЕВИ С-ИЕ“ СД, с. Ягодина, общ. Борино – Производство на пелети с. Ягодина, общ. Борино;
  - сушилна инсталация за дървен чипс, талаш и/или трица;
  - прах, общ въглерод, азотни оксиди (NO_x), серен диоксид (SO₂);
  - има представени резултати от извършени СПИ през 2021 г., като не са констатирани превишения на НДЕ.

На територията на Община Борино като цяло няма големи промишлени източници/емитери на вредни вещества в АВ, както и интензивен автомобилен транспорт. Основният източник на емисии на вредни вещества се явява отоплението на битови, административни и стопански сгради през зимния период на годината, като в общинските сгради това са предимно нафта и дърва. В частните домове се използват предимно дърва. Емисиите които се генерират са ФПЧ10 (свързаните с тях полициклични ароматни

въгледороди), серни оксиди, въглероден оксид, азотни оксиди и бензен. Други източници на емисии на територията на общината се явяват, транспорта, дървопреработващите предприятия/ цехове и селскостопанската дейност.

Други възможни източници на емисии на територията на общината, които биха довели до генериране на вредни вещества в АВ са горските пожари, необоснованото изгаряне на отпадъци (без оползотворяването на генерираната енергия) от растителен произход от дървопреработващата и селскостопанската дейност, както и нерегламентираното изхвърляне и запалване на ТБО.

Съгласно разпоредбите на Закона за чистотата на атмосферния въздух, нормирането на вредни вещества в отпадъчните газове от двигатели с вътрешно горене се извършва по показатели димност, въглероден оксид, азотни оксиди и въгледороди. Измерване на емисиите от моторните преводни средства се извършва в рамките на годишния технически преглед. На територията на община Борино няма инсталации за изгаряне и инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци, които да замърсяват атмосферния въздух.

През зимния период, при определени метеорологични условия е възможно да се натрупват замърсители в приземния слой от ФПЧ10, серен диоксид, азотни оксиди и въглероден оксид до границите на пределно допустимите норми, вследствие на интензивното използване на твърди горива за отопление в битовия сектор. През летните месеци замърсяванията са главно от прах и летливи органични съединение /ЛОС/, метан и амоняк, съпроводени с неприятни миризми, породени от състоянието на инфраструктурата /липса на канализации и неподдържани пътни артерии/, периодично образуване на нерегламентирани сметища, отглеждане на различни видове животни в населените места и др.

Оценката на качеството на атмосферния въздух и нивата на фини прахови частици (ФПЧ10) се извършва въз основа на анализ на факторите, които могат да имат принос към наднормените нива на замърсяване по отношение на:

- наличие на неблагоприятни климатични условия, в т.ч. ниски средноденонощни и средногодишни скорости на вятъра (под 2 m/s) или тихо време; образуване на мъгли; влияние на топографските условия (особености) на терена (напр. при котловинни и низинни форми на релефа); вертикално смесване на въздушни маси; противостоене на въздушни маси с океански произход с такива от континентален произход;

- наличие на специфични за дадено място други дисперсионни характеристики (т.е. характеристики на разпространение на замърсителите);

- наличие на други природни източници (силни ветрове, пренос на природни частици от сухи райони и др.).

- наличие на големи промишлени източници на замърсяване;

- наличие на други фактори, които оказват влияние върху замърсяването на въздуха (транспорт, бит, селско стопанство).

Постъпването на емисии от вредни вещества в атмосферата на община Борино се формира от: битовото отопление, транспорта и селскостопански дейности, като най-голям дял се пада на битовите отоплителни източници. Прахообразните и газообразните замърсители на атмосферния въздух в населените места са с по-високи стойности през есенно - зимния (отоплителния сезон), когато се използват предимно твърди горива в битовия сектор.

Сезонната динамика и денонощните разпределения на концентрациите на ФПЧ разкриват влиянието на различните източници върху замърсяването на въздушната среда в общината.

В централните части на населените места през летния сезон се повишават концентрациите на ФПЧ в сравнение със студения период. Тази сезонна зависимост е свързана най – вече с емисиите на ФПЧ от автомобилния транспорт през топлия период, поради увеличаване на автомобилния трафик през летния сезон на годината. Денонощното колебание на концентрациите на ФПЧ през зимните месеци демонстрират замърсяване на

атмосферния въздух от автомобилния транспорт и битовото отопление. Причина за поддържането на постоянни високи нива на ФПЧ е недоброто състояние на пътното покритие, малката ширина на пътните платна, а също така и разсейването на праховите частици, образувани при агротехническа обработка на почвата, от приземния вятър.

При изгарянето на горивата в битовия сектор се отделят емисии от въглероден оксид, серен диоксид, полиароматни въглеводороди, диоксини, фурани и прах.

Основен фактор, определящ качеството на атмосферния въздух в общината е битовият сектор (твърдото гориво през зимния сезон). Основен източник на емисии от подвижни източници са отработили газове от моторни превозни средства от транспортния поток в и през общината.

Въздействие върху качеството на атмосферния въздух на населените места оказват и формираните емисии от ДВГ на автомобилния транспорт, като най-съществено това се изразява през зимните месеци. Вследствие на понижените температури на околната среда нараства времето за достигане на устойчив – оптимален работен режим на ДВГ на автомобилите, при което се изпускат изгорели газове с по високи емисии на замърсителите (СхНх; СО; сажди). От значение е и непрекъснато нарастващия брой на МПС и съответно натоварения трафик, както и остарелия автомобилен парк.

Замърсяването на атмосферния въздух от транспорта е свързано с лошото състояние на моторните превозни средства, качеството на използваните горива, организацията на движението, състоянието на улиците и пътищата. Този вид замърсяване на въздуха заема все по-голямо място в общото замърсяване, поради увеличението на броя на автомобилите, дългия срок на експлоатацията им, лошата материално – техническа база за поддържането им.

Замърсяването на въздуха от строителни дейности е главно от прах и твърди частици. Практически то не оказва влияние за състоянието на атмосферния въздух в общината.

В общината няма регистрирани:

- големи горивни инсталации (ГГИ) по смисъла на Директива 2001/80/ ЕС;
- големи неподвижни източници (ГНИ), емисиите от които подлежат на ежегоден отчет чрез инвентаризационни карти;
- обекти с разрешителни за търговия с квоти за емисии от парникови газове (по Директива 2003/87/ЕС);
- обекти с издадени комплексни разрешителни по чл.117 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС).

Като цяло проблемите със състоянието на атмосферния въздух в община Борино са несъществени. Територията се характеризира с нисък потенциал на замърсяване на въздуха и няма установено превишаване на пределно допустимите концентрации (ПДК). Климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой. Природните фактори, географските и метеорологични условия са основна предпоставка, която гарантира чистотата и доброто качество на въздуха.

Отоплителните инсталации са основен източник на замърсяване на въздуха през зимния сезон. С използване на екологично чисто гориво и възобновяеми енергийни източници за отоплителните инсталации, замърсяването ще намалее. Желателно е да се търсят и използват нови енергийни източници, което би допринесло за ограничаване на емисиите с високо съдържание на сяр.

Съгласно годишните отчети на РИОСВ - Смолян няма данни за замърсяване на атмосферния въздух на територията на общината над ПДК за страната по съответните показатели за чистота на АВ. На територията на община Борино и съседните общини няма големи промишлени замърсители. От друга страна, наличието на обширни горски масиви в региона допринасят за пречистването и доброто качество на въздуха. Затова може да се направи заключението, че качеството на въздуха на територията на Община Борино отговаря на нормативните изисквания за опазване на човешкото здраве.

Води

Съгласно Закона за водите, чл.155, ал.1, т.4, буква „б“, директорът на съответната басейнова дирекция планира и участва в провеждането на мониторинга на водите, обобщава и анализира данните от проведения мониторинг, в това число за химичното и екологичното състояние на повърхностните води. Съгласно Закона за водите, чл.155, ал.1, т.4, буква „б“, директорът на съответната басейнова дирекция планира и участва в провеждането на мониторинга на водите, обобщава и анализира данните от проведения мониторинг, в това число за химичното и екологичното състояние на повърхностните води.

Контролът върху състоянието на подземните и повърхностни води се осъществява от Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“ – гр. Пловдив /БДИБР/. Състоянието на питейните води и водоизточниците на общината се контролират системно от РЗИ – Смолян. Водните ресурси на община Борино се формират от оттока на повърхностните и подземните водоизточници. Тяхното опазване, рационално използване и управление е от изключително важно значение за устойчивото развитие на общината.

- *Повърхностни води*

Хидрографската мрежа в общината и нейното пространствено разположение се обуславя от съчетанието на редица фактори като климат, скален състав, релеф, почви и растителност. Съгласно изискванията на Приложение V на РДВ и чл. 169а на ЗВ, за повърхностните води се планират програми за контролен, оперативен, а при необходимост и проучвателен мониторинг. За разлика от контролния и оперативния, проучвателния мониторинг в повечето случаи не се планира дългосрочно, а се назначава и изпълнява след инцидентно замърсяване от неизвестен произход или проучване за анализ на състоянието.

Най-големите реки, които текат на територията на община Борино са р. Въча, р. Буйновска и р. Боринска. Тези реки са част от басейна на р. Марица, който попада в Източнобеломорски район за басейново управление и Екорегиян 7 - Източен Балкан (Eastern Balkan) съгласно Приложение XI на Директива 2000/60/ЕЕС(Рамкова директива за водите). Малка част от територията на общината попада във водосборния басейн на р. Доспат.

Съгласно Плана за управление на речните басейни (ПУРБ) в Източнобеломорски район (2016-2021) на територията на общината попадат частично две повърхностни водни тела - BG3MA600R136 и BG3MA600R142.

Съгласно Плана за управление на речните басейни (ПУРБ) в Западнобеломорски район (2016-2021) на територията на общината попада частично едно повърхностно водно тяло BG4DO600R11200 - р. Сърнена (Караджа дере) с притоците от изворите до кота 1230 м.

На територията на община Борино попадат следните **повърхностни водни тела**:

Таблица 22: Повърхностни водни тела на територията на община Борино

Речен басейн	Код на ВТ	Име на ВТ	Категория на повърхностното водно тяло	Код на типа	Описание на типа	Дължина на реките, km/Площ на язовира, км2	Водосборна площ, км2
Марица	BG3MA600R136	Река Девинска от язовир Тошков чарк до устие и притоци: ляв-Бабинска	река	R3	Планински тип реки в екорегиян 7	33,07179019	245,6958966
Марица	BG3MA600R142	Р. Въча и притоци от извори до вливане на Широколъшка	река	R3	Планински тип реки в екорегиян 7	33,68909845	417,1627547
Доспат	BG4DO600R11200	Река Сърнена	Сърнена DO11200	река	R3	Планински тип реки	22,13

Източник: Доклад за екологична оценка на ОУП - Борино

Пунктове за мониторинг на повърхностни водни тела, попадащи на територията на община Борино:

- BG3MA00697MS0847 „Река Вьча (Буйновска) при с.Буйново”;
- BG3MA00697MS0846 „Река Вьча (Буйновска) между с.Буйново и с.Ягодина”;
- BG3MA00691MS3839 „Река Вьча (Буйновска) при Ягодинската пещера”;
- BG3MA00691MS2839 „Река Вьча (Буйновска) преди яз. „Тешел”;
- BG3MA06932MS0840 „Добролайски соват, с. Чала”;
- BG3MA00694MS0845 „Река Хаджиларска, с. Ягодина”.

Таблица 23: Екологично и химично състояние на повърхностните водни тела на територията на община Борино към 2021 г.

№	Речен басейн	Код на водно тяло	Име на водно тяло	Биологични показатели	Физико-химични показатели	Екологично състояние/ потенциал	Химично състояние
1	Марица	BG3MA600R136	Река Девинска от язовир Тошков чарк до устие и притоци: ляв-Бабинска	добро	умерено	умерено	отлично
2	Марица	BG3MA600R142	Река Вьча и притоци от извори до вл. на р.Широколъшка	добро	добро	добро	отлично
3	Доспат	BG4DO600R11200	р. Сърнена (Караджа дере) с притоците от изворите до кога 1230 м.	добро	добро	добро	отлично

Източник: БДИБР и Годишен доклад за състоянието на околната среда за 2021 на РИОСВ - Смолян

Легенда - Екологично състояние				
отлично	добро	умерено	лошо	много лошо

Състоянието на повърхностните води на територията на община Борино към 2021 г. е оценено като отлично, добро и умерено. Няма лоши оценки по нито един от наблюдаваните показатели.

Замърсителите на водите могат да бъдат:

- Точкови източници:
  - канализационни системи от населени места, заустващи без пречиствателни станции;
  - пречиствателни станции за отпадъчни води;
  - други индустриални обекти.
- Дифузни източници: - от земеделски дейности;
  - от населени места без изградена канализация;
  - изпускания от материали и съоръжения в неканализирани райони;
  - инцидентни разливи.

Допълнително, като източници на дифузно замърсяване с недостатъчно уточнени параметри и величина, са:

- Автомобилен и железопътен транспорт, както и дейности свързани с поддръжката на транспорта;
- Нерегламентирани сметища за твърди битови отпадъци;
- Сметища, хвостохранилища и последици от приключила минна дейност.

Населените места без изградени канализационни системи, както и населените места, от канализациите на които има значителни течове, по експертно мнение, са определени като един от най-значителните източници на дифузно замърсяване. Като основни вещества замърсители, с произход от населените места са различните форми на азот и фосфор, както и общото органично натоварване, отразено по БПК5. Животновъдството, както и дейностите по компостиране и използване на органичен тор са друг основен източник на дифузно замърсяване. Като основни вещества замърсители с произход от дейности, свързани с животновъдство са общото натоварване по азот и фосфор.

На територията на община Борино не са регистрирани значими точкови и дифузни източници за замърсяване на повърхностните води.

Всички повърхностни водни тела на територията на общината са в добро състояние по отношение на морфологичните въздействия.

В общината не са регистрирани обекти с обществено предназначение, дефинирани като места за къпане, съгласно §1 на допълнителните разпоредби от Закона за здравето.

Съгласно Наредба № 2 за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници (ДВ, бр.87/ 2000 г.), със Заповед №РД-146/25.02.2015 г. на Министъра на околната среда и водите, са определени водите, които са замърсени и водите, които са застрашени от замърсяване (съдържание на нитрати с концентрация, по-голяма от 50 милиграма на литър), отчитайки физико-химичните и природните характеристики на водите и почвите.

Определени са т.н. „уязвими зони“ - тези райони в страната, в които чрез просмукване или оттичане, водите се замърсяват или могат да бъдат замърсени с нитрати от земеделски източници и които допринасят за замърсяването.

Територията на общината не попада в уязвими зони съгласно Заповед № РД - 146 / 25.02.2015 г. на МОСВ.

Община Борино изцяло попада във водосбор на чувствителна зона съгласно Заповед №РД-970/28.07.2003 г. на МОСВ.

В ПУРН на БДИБР – Пловдив за периода 2016-2021 г. за територията на община Борино не са определени райони със значителен потенциален риск от наводнения по чл. 146г от ЗВ.

В заключение може да се обобщи, че и трите повърхностни водни тела на територията на община Борино са в добро екологично състояние. На територията на общината няма значими замърсители на водите. Основният натиск върху водните тела е от населени места без изградени пречиствателни съоръжения за отпадъчни води.

Водоземанията от повърхностни води с издадени разрешителни по Закона за водите са с цел рибовъдство, производство на електроенергия и промишлени цели.

За територията на община Борино има издадено едно разрешително за водоземане от повърхностен воден обект №31160075, разрешително за водоземане чрез иирадени съоръжения от повърхностен воден обект - река Кастракли (ляв приток на р.Триградска), с цел на водоземането - „аквакултури и свързаните с тях дейности" с титуляр ЕТ „КАДРИЕ АСАИОВА - ПЕРИКА“ срок от 03.12.2015г,- краен срок 03.12.2021г.

За територията на община Борино има издадено едно разрешително за водоземане от повърхностен воден обект №31160075, разрешително за водоземане чрез вградени съоръжения от повърхностен воден обект - река Кастракли (ляв приток на р.Триградска), с цел на водоземането - „аквакултури и свързаните с тях дейности" с титуляр ЕТ „КАДРИЕ АСАИОВА - ПЕРИКА“ срок от 03.12.2015г,- краен срок 03.12.2021 г.

На територията на общината попада зона за опазване на стопански ценни видове риби „р. Буйновска с притоците“ с код BG3FSWMA600R142, която обхваща р. Буйновска с притоците - от изворите до горния мост на местност „Попини лъки“ съгласно Заповед № РД 09-152/09.03.2015г на министъра на земеделието и храните. Зоната за защита за водите е определена във връзка с опазване на Балканска пъстърва (*Salmo trutta fario*).

По информация на БДИБР за община Борино има учредени със Заповед 2 бр. СОЗ, както следва:

- Заповед № СОЗ-М-31/2005 - около извор 'Гьоргъзова вода', в землището на с. Борино. общ. Борино, обл. Смолян;
- Заповед № СОЗ-М-400/2021- СОЗ - подземни води, около КИ „Тешел” - подземно водно тяло BG3G00000Pt051- Карстови води - Настан - Триградски басейн, за ПБВ на ВЕЦ „Тешел”, в землището на село Борино ЕКАТТЕ 05462, община Борино. област Смолян при „НЕК“ ЕАД. гр. София.

По преписка ПУ-09-21/2018 г. има процедура за СОЗ около КЕИ "Акулук" в ПИ с ид. 05462.213.319 по КК на с. Борино за СПБВ на "Цех за производство на млечни продукти" с инвеститор ЕТ "ЗП-АЛИ ДЖАМАЛ ТАИР" Борино. Процедурата не е завършена.

По преписка ПУ-09-22/2018 г. има процедура за СОЗ около КЕИ "Дотлу дере" в ПИ с ид. 05462.206.587 по КК на с. Борино за СПБВ на "Сграда за екотуризъм и спортен център" с инвеститор "Класика и стил" ООД София. Процедурата не е завършена.

Целите за опазване на околната среда за трите повърхностни водни тела са:

- за екологично състояние: опазване на доброто състояние и предотвратяване влошаването;
- за химично състояние: опазване на доброто химично състояние и предотвратяване влошаването.

• *Подземни води*

Качеството на подземните води се определя от антропогенното въздействие, което се изразява в различен тип замърсявания от точкови и дифузионни източници.

Като точкови източници се разглеждат нерегламентирани (селски) сметища, общински сметища, складове за пестициди, течове от замърсени площадки, депа на производствени и опасни отпадъци, местоположения на стари замърсители, затворени индустриални терени, Б-Б кубове за събиране, депониране, дезактивиране и безопасно съхраняване на наличните в страната количества забранени, залежали и негодни за употреба пестициди. Дифузни източници на замърсяване са земеползването (орна земя и трайни насаждения), селища без изградена канализационна система, урбанизирани територии.

Значимите проблеми от този вид въздействие върху подземните води са увеличаване съдържанието на нитрати, фосфати, сулфати, хром, желязо и манган. Съдържанието на нитрати е водещ параметър за дифузионните внасяния при подземните води.

Съгласно изискванията на чл. 169б от Закона за водите и Приложение V на РДВ ежегодно се разработват и изпълняват два вида програми - за оценка на качеството и за оценка на количеството на подземните водни тела. Програмите се разработват в съответствие с утвърдената „Методика за планиране на мрежи и програми за мониторинг на подземните води“ въз основа на анализ на получените резултати от мониторинга през предходните години и в зависимост естествените характеристики на подземното водно тяло (ПВТ), и местоположението на мониторинговите пунктове (МП).

Програмите за мониторинг на подземните води предоставят информацията, необходима за извършване на оценката за постигане на съответните цели; оценката на количествения статус на подземните води, химичния статус и значимите, дългосрочни тенденции в естествени условия, както и тези в резултат от човешка дейност. Програмите могат да бъдат допълнени от допълнителни програми за мониторинг, необходими за изпълнение на изискванията на чл. 7 от РДВ, отнасящи се за Защитените територии (напр. територии, обявени за извличане на вода, предназначена за консумация от човека).

На територията на община Борино попадат частично две подземни водни тела:

- BG3G00000PgN020 - Пукнатинни води - Пещера-Доспат;
- BG3G00000Pt051 - Карстови води - Настан - Триградски басейн.

Таблица 24: Характеристика на подземните водни тела в община Борино

Име на ПВТ	Код на ПВТ	Площ на ПВТ кв.км.	Разкрита площ кв. км.	Характеристика на покриващите ПВТ пластовете в зоната на подхранване
Пукнатинни води - Пещера-Доспат	BG3G0000PgN020	769,38	767,79	На места конгломерати, пясъци, глини
Карстови води - Настан - Триградски басейн	BG3G00000Pt051	390,93	390,93	Различни типове кафяви и канелени горски почви. Добре окарстени мрамори, в отделни участъци покрити от палиогенски брекчоконгломерати, пясъчници, алевролити, алгилити. В южната част изветрели гранити.

Източник: Доклад за екологична оценка на ОУП - Борино

Двете подземни водни тела са в добро количествено и химично състояние съгласно ПУРБ на Източноромански район (2016-2021).

На територията на Община Борино няма мониторингови пунктове за наблюдение на химичното състояние и на количествения статус на подземни води от НСМОС.

Замърсители по отношение на химичното състояние на подземните води могат да бъдат:

- Просмукване на замърсители при взаимодействие с повърхностните води;
- Интензивното земеделие;
- Нерегламентирани сметища и др.

Количествения статус на подземните водни тела може да бъде само два вида – добър или лош. Добър количествен статус на подземно водно тяло е онзи, при който водоползването от едно тяло не превишава неговите естествени водни ресурси (наличния ресурс от подземни води).

• *Питейни води*

Питейно-битовото водоснабдяване на община Борино се осъществява основно от подземни води чрез изградените каптажи, водохващания и шахтови кладенци. Те имат изминал период на експлоатация повече от 20-25 години.

Водоизточниците, които се експлоатират от „В и К“ ЕООД-Смолян на територията на община Борино са представени в таблицата по-долу:

Таблица 25: Водоизточници на територията на община Борино

с.Буйново	КЕИ "Високите 6 - Мезинов яр и Високите 7 - Каргалите "	Каптажните шахти са с две камери - суха и мокра и са оборудвани с дренажни лъчи и преливни тръби. Съоръженията са в задоволително техническо състояние.
с.Кожаре	КЕИ "Кайнаците 1-2"	Каптажните шахти са с две камери - суха и мокра. Съоръженията са в задоволително техническо състояние.
с.Борино	ВС "Караджа дере"	ВС „Караджа дере“ представлява хоризонтален дренаж с дължина 290м с 10 събирателни шахти. Необходима е реконструкция на дренажните тръби.
с.Ягодина	ПВ "р.Аджеларска"	Повърхностно водохващане от река Аджеларска. Необходима е реконструкция на хидротехническите съоръжения към водохващането.

с.Чала	КЕИ "Салханица 1-2"	Каптажните шахти са с две камери - суха и мокра. Съоръженията са в добро техническо състояние, но дебита им е недостатъчен през летните месеци.
--------	---------------------	---

Източник: „В и К“ ЕООД-Смолян

На територията на община Борино функционират две пречиствателни станции за питейни води, а именно: ПСПВ за водоснабдяване на с. Чала, пречистващо водите от речно водохващане от р. Добролайски соват и ПСПВ за водоснабдяване на с. Ягодина, пречистващо водите от водохващане на р. Аджеларска.

Всички води се подават към консуматорите след съответно обеззаразяване (основно с хлорни реагенти). Водоснабдителни системи Основните водоснабдителни съоръжения, обслужващи територията на община Борино представляват на практика локални водоснабдителни системи, обслужващи поотделно всяко селище. Това са:

- Водоснабдителна система „Борино“, обслужваща консуматорите от територията на с. Борино, като водоснабдяването се осъществява по комбиниран начин (помпено и гравитачно). Помпеното водоподаване се осигурява от шахтовите кладенци на територията на община Доспат, откъдето чрез ПС „Караджа дере“ водата се подава към напорния резервоар 500 м³;
- Водоснабдителна система „Чала“, при която водоснабдяването е помпажно от речното водохващане на р. „Добролайско соват“ и гравитачно от каптажи „Майката“ и „Салханица“. Водата от всички водоизточници се включва в напорния резервоар 100 м³ и оттам се подава към селищната водопроводна мрежа. Изграден е контраводоем с обем 250м³ свързан с резервоара с обем 100м³ за допълване при по- голямо потребление.
- Водоснабдителна система „Ягодина“, при която водоснабдяването се осъществява основно по гравитачен начин от изградените каптажи и речно водохващане на р. Аджеларска. Тук е изградено пречиствателно съоръжение. Само от каптаж „Ягодина“ водата се препомпва към резервоара 100 м³ ;
- Водоснабдителна система „Буйново“, където водоснабдяването е реализирано по гравитачен начин, като водата от водоизточниците се събира в напорния водоем 200 м³ ;
- Водоснабдителна система „Кожари“, при която водоснабдяването е гравитачно, като всички водни маси се подават към резервоара 50 м³.

За осигуряване подаването на вода към населените места от водоснабдителните системи са изградени следните помпени станции : ПС „Караджа дере“ за водоснабдяване на с. Борино, ПС „Чала“ и ПС „Ягодина“ за водоснабдяване на с. Ягодина.

Във водоснабдителната схема на община Борино функционират 11 броя резервоари. Общият обем на напорните резервоари възлиза на 1 640 м³ . Този обем (при приспадане на противопожарните обеми) е достатъчен за покриване на максимално часовата консумация на потребителите на питейна вода.

Външните довеждащи водопроводи на някои от населените места в общината са изградени в периода 1960-1990 г. с тръби от различни видове материали. С най-голям дял са най-вече азбестоциментовите и отчасти стоманените тръби. Водопроводите са амортизирани, с висока степен на аварийност и формиращи значителни загуби на вода (за цялата водоснабдителна система загубите са от порядъка на 50%). В последните години вътрешната водопроводна мрежа на всички населени места е почти напълно подменена и са положени тръби ПЕВП. Общата дължина на водопроводите възлиза на около 45 км, от които около 28 км са вътрешна водопроводна мрежа и 23 км външни водопроводи. Към водопроводните мрежи са налице и всички останали водопроводни съоръжения, а именно: шахти за СК, въздушници, изпускатели, измервателни устройства.

Прекъсвания във водоподаването:

-2017г. - няма;

-2018г. - с.Чала - 01.11.2018 до 14.11.2018г. - намален дебит на водоизточниците;

- 2019г. - няма;
- 2020г. - с.Буйново - 18.05.2020 до 29.05.2020г. - намален дебит на водоизточниците;
- 2021г. - с.Чала- 13.09.2021 - 22.11.2021г. - намален дебит на водоизточниците.

Таблица 26: Брой аварии по ВС средногодишно за територията на община Борино

Населено място	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.	2021 г.
с.Борино	13	7	2	4	13
с.Буйново	10	8	1	2	0
с.Кожаре	3	3	1	1	2
с.Чала	0	0	3	0	2
с.Ягодина	6	3	8	5	2

Източник: „В и К“ ЕООД-Смолян

Зони за защита на водите

Зоните за защита на водите (ЗЗВ) са със специална защита съгласно Рамковата директива по водите. Те включват територии, определени по други директиви, както и зони по чл.6, чл. 7 и Приложение IV на РДВ.

Съгласно чл. 119а, ал. 1, т. 1 от ЗВ и по отношение на зоните за защита на водите, определени за водочерпене за човешка консумация, са територията на водосбора на повърхностните водни тела и земната повърхност над подземните водни тела, а именно:

- всички водни тела, които се използват за ПБВ и имат средно денонощен дебит над 10 куб. м или служат за водоснабдяване на повече от 50 човека;
- водните тела, които се предвижда да бъдат използвани за питейно-битово водоснабдяване.

Повърхностно водно тяло „р. Вьча и притоци от извори до вливане на Широколъшка“ в ПУРБ на Източнобеломорски район е определено като питейно водно тяло с код BG3DSWMA600R142.

Повърхностното водно тяло „р. Сърнена (Караджа дере) с притоците от изворите до кота 1230 м.“ е определено като питейно водно тяло с код 4DSWDO02.

И двете подземни водни тела в Източнобеломорски район, попадащи на територията на община Борино, са определени за питейни съответно с кодове BG3DGW00000Pt051 и BG3DGW00000PgN020, тъй като всички подземни водни тела на територията на Източнобеломорски район се използват за питейно-битово водоснабдяване.

Подземното водно тяло в Западнобеломорски район „Пукнатинни води в Западнородопски метаморфити, Южнобългарски гранити, Барутин-буйновски плутон“ отговаря на критериите на чл. 119, ал.1, т. 1 и т. 2 от ЗВ и също е определено също е определено за питейно водно тяло с код BG4DGW001PTPZ026.

Зоните за защита на водите предназначени за питейно-битово водоснабдяване са оценени в добро състояние.

По данни на „ВиК“ ЕООД-Смолян за периода 2017-2021 г. не са констатирани отклонения от качеството на водите за ПБВ по нито един от изследваните показатели.

РЗИ – Смолян също извършва постоянен и периодичен мониторинг на питейната вода по определени показатели. По данни на РЗИ при извършеният от микробиологичен и физикохимичен мониторинг на питейната вода в община Борино качеството на водите, съответства на изискванията в Наредба №9 за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели.

● Отпадъчни води

РиОСВ - Смолян осъществява контрол над управлението на формираните отпадъчни води, включително емитери на отпадъчни води, заустващи към водни обекти. На основание чл.151. ал.4 от Закон за водите, се извършват периодични, контролни проверки на обекти емитиращи отпадъчни води към водни обекти.

Формираните отпадъчни води, вследствие на човешкия фактор, въздействат пряко върху качеството на водните обекти и състоянието на почвите, поради което се изграждат и поддържат канализационни системи в селищните образувания и съоръжения за пречистване на отпадъчните води.

По данни на „ВиК“ ЕООД – Смолян от водния оператор се експлоатира частична канализация на селата Борино и Ягодина. По сведения на община Борино (ОПР) и в петте села на Общината е налице вътрешна канализационна мрежа, изградена от бетонови тръби с диаметри от 100 до 500 мм. Мрежата е заустена директно в реките (деретата) или в локални септични ями. Изградена е ПСОВ в с. Буйново. По населени места изградената канализация е както следва: Борино – 10 500 м; Чала – 3 000 м; Ягодина – 3 500 м; Буйново – 1 310 м и Кожари – 182 м. Липсата на цялостно изградена канализация в общината представлява екологичен риск за околната среда при замърсяване на почвите, подземни и повърхностни води, застрашаване развитието на биоразнообразието и цялостното устойчиво развитие на екосистемата в района.

БДИБР е издала 3 броя разрешителни за заустване на отпадъчни води в повърхностен воден обект, както следва:

Таблица 27: Разрешителни за заустване на отпадъчни води в повърхностни водни обекти на територията на община Борино

Име	ЕИК/ЕГН	№	Дата на издаване	Краен срок	Наименование на обекта	Код на водно тяло
”ВИДЕНИЦА - 2004” ЕООД	120555918	33120025	23.06.2009 г.	23.06.2022 г.	БЕТОНОВ ВЪЗЕЛ	BG3MA600R142
ОБЩИНА БОРИНО	000614856	33140274	22.08.2022 г.	02.09.2028 г.	Канализационна система	BG3MA600R142
ОБЩИНА БОРИНО	000614856	33140274	22.08.2022 г.	02.09.2028 г.	Канализационна система	BG3MA600R142

Източник: БДИБР – Пловдив

РИОСВ – Смолян дава следната информация за контролираното управление на формираните отпадъчни води на територията на община Борино по обекти:

1. Община Борино – обект: ПСОВ-с. Борино, експлоатирана от „ВиК“ ЕООД, гр. Смолян

- Характерна дейност – пречистване на отпадъчни води;
- Приемач воден обект – р. Боринска, поречие – р. Марица;
- Разрешително № 33140274/22.08.2022 г. за ползване на воден обект, за заустване на пречистени отпадъчни води, издадено от БД „ИБР“ – Пловдив;
- Наблюдавани показатели за качеството на заустваните отпадъчни води – Активна реакция, Неразтворени вещества, БПК₅, ХПК (бихроматна), общ фосфор, общ азот, нефтопродукти, феноли летливи и мазнини;
- Данни от проведен собствен/контролен мониторинг – замърсители – от извършения контролен мониторинг след въвеждане на ПСОВ в експлоатация през 2022 г. са установени превишения на ИЕО по показатели: Неразтворени вещества, БПК₅, ХПК (бихроматна) и Общ фосфор. Няма представени протоколи от извършен собствен мониторинг.

2. ”Виденица-2004” ЕООД – обект: Бетонен възел – с. Борино, общ. Борино

- Характерна дейност – производство на бетон и бетонови смеси;
- Приемач воден обект – р. Боринска, поречие – р. Марица;

- Разрешително № 33120025/23.06.2009 г. за ползване на воден обект, за заустване на отпадъчни води и Решение № РР-2386/22.05.2015 г., издадени от БД „ИБР“ – Пловдив;

- Наблюдавани показатели за качеството на заустваните отпадъчни води – Активна реакция, Неразтворени вещества и ХПК;

- Данни от проведен собствен/контролен мониторинг – замърсители – не са констатирани превишения на заложените показатели в РЗ.

3. „МТ ЕНЕРДЖИ“ ЕООД – с. Борино, общ. Борино

- Характерна дейност – Бензиностанция, газстанция и автомивка;

- Приемаш воден обект – р. Боринска, поречие – р. Марица;

- За обекта няма издадено Разрешително за заустване на отпадъчни води във воден обект или в канализационната система на с. Борино.

- Данни от проведен собствен/контролен мониторинг - замърсители – не е провеждан.

4. “КЕ РИ“ ЕООД – с. Борино, общ. Борино

- Характерна дейност – млекопреработвателно предприятие;

- Изградено е локално пречиствателно съоръжение за отпадъчни води и след пречистване, същите се заустват в канализационна система на с. Борино, общ. Борино;

- Разрешително № 04-001/2018г. за заустване на производствени отпадъчни води в канализационната система на с. Борино, издадено от „В и К“ ЕООД гр. Смолян;

- Наблюдавани показатели за качеството на заустваните отпадъчни води – Активна реакция, Неразтворени вещества, БПК₅, ХПК (бихроматна), сулфатни йони, общ азот, фосфати като (P), сулфиди (S), нефтопродукти, животински мазнини и растителни масла, феноли, желязо общо, кадмий, олово, мед, цинк, никел, хром и цианиди;

- Данни от проведен собствен/контролен мониторинг – замърсители – не са констатирани превишения на ИЕО, съгласно РЗ от представения мониторинг в периода 2017-2021 г.

5. ЕТ “Улан-Джамал Уланов“ – с. Борино, общ. Борино

Характерна дейност – млекопреработвателно предприятие;

- Изградено е локално пречиствателно съоръжение за отпадъчни води и след пречистване, същите се заустват в канализационна система на с. Борино, общ. Борино;

- Разрешително № 04-002/2020 г. за заустване на производствени отпадъчни води в канализационната система на с. Борино, издадено от „В и К“ ЕООД гр. Смолян;

- Наблюдавани показатели за качеството на заустваните отпадъчни води – Активна реакция, Неразтворени вещества, БПК₅, ХПК (бихроматна), сулфатни йони, общ азот, фосфати като (P), сулфиди (S), нефтопродукти, животински мазнини и растителни масла, феноли, желязо общо, кадмий, олово, мед, цинк, никел, хром и цианиди;

- Данни от проведен собствен/контролен мониторинг – замърсители – не са констатирани превишения на ИЕО, съгласно РЗ от представения мониторинг в периода 2017-2021 г.

6. „Екомилк Борино“ ООД – с. Борино, общ. Борино

- Характерна дейност – млекопреработвателно предприятие;

- Разрешително № 12/15.10.2021г. за заустване на производствени отпадъчни води в канализационната система на с. Борино, издадено от „В и К“ ЕООД гр. Смолян;

- Наблюдавани показатели за качеството на заустваните отпадъчни води – Активна реакция, Неразтворени вещества, БПК₅, ХПК (бихроматна), сулфатни йони, общ азот, фосфати като (P), сулфиди (S), нефтопродукти, животински мазнини и растителни масла, феноли, желязо общо, кадмий, олово, мед, цинк, никел, хром и цианиди;

- Данни от проведен собствен/контролен мониторинг – замърсители – от извършения контролен мониторинг на отпадъчни води, са установени превишения по показатели Неразтворени вещества, БПК₅, ХПК, съгласно Наредба №6/09.11.2000г. за емисионни норми за допустимо съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във

водни обекти. От проведения собствен мониторинг не са констатирани превишения на показателите, съгласно Разрешително № 12/15.10.2021г.

7. „Биомилк Борино“ ЕООД – с. Борино, общ. Борино

- Характерна дейност – млекопреработвателно предприятие;
- Изградено е локално пречиствателно съоръжение за отпадъчни води и след пречистване, същите се заустват в канализационна система на с. Борино, общ. Борино;
- Няма издадено Разрешително за заустване на производствени отпадъчни води в канализационната система на с. Борино, издадено от „В и К“ ЕООД гр. Смолян;
- Данни от проведен собствен/контролен мониторинг – замърсители – не са представени протоколи от извършен собствен мониторинг на отпадъчните води в периода 2017-2021 г.

Основен замърсител на водните обекти на територията, контролирана от РИОСВ - Смолян в община Борино са отпадъчните води от канализационните системи на населените места и производствените отпадъчни води от промишлените обекти, намиращи се извън регулационните граници на населените места. През последните години в РИОСВ няма постъпили сигнали и жалби за замърсяване на води на територията на община Борино.

През 2021 г. е въведена в експлоатация СПСОВ - с. Борино, община Борино.

Почви

Почвата представлява сложна природна система изградена от минерални частици, органични вещества, газове, макро- и микроорганизми. Минералните частици образуват основната маса на почвата, а органичните вещества съставляват 10-20% от химичния и състав. Хумусът заедно със съдържанието на вода и газове определя нейното плодородие. Той е източник на хранителни вещества за растенията, тъй като при разлагането му се освобождава въглероден диоксид, нитрати, фосфати. Тези съединения са лесно усвоими от растенията. Хумусът, образуван в горния почвен слой се отнася от инфилтриращата в почвата вода в по-долните хоризонти. Чрез обработка на почвата, той заедно с разтворените химични вещества се изнася отново на повърхността.

Като компонент на околната среда тя е подложена на вредни въздействия и затова опазването ѝ е от особено значение.

Замърсяване на почвата е постъпване на такива вещества и организми, които въздействат отрицателно върху плодородието, продуктивността и самопречистването на почвата, понижават технологичната, хранителната и хигиенно-санитарната ценност на отглежданите култури и качеството на други природни обекти.

Групата на замърсителите, наречени тежки метали, обхващат 2/3 от таблицата на Менделеев. Тежките метали активно участват в биологичните процеси, главно в състава на много ферменти. Тези елементи се намират в почвата, но от порядъка на природни микроконцентрации, които зависят от геохимичния състав на почвообразуващата скала.

По тежест на опасност тежките метали се разделят на три основни групи:

Първа група - живак, кадмий, олово, арсен, селен, цинк, титан;

Втора група - кобалт, никел, молибден, мед, хром;

Трета група - барий, ванадий, манган, стронций, алуминий.

Източниците на тежки метали могат да бъдат природни и антропогенни. Природни източници са изветрелите продукти от скалите и минералите, ерозионните процеси, вулканичната дейност. Антропогенни източници са добивът и преработката на полезни изкопаеми, изгарянето на полезни изкопаеми, металургията, торенето и други.

Тежките метали присъстват по естествен път в почвата, но повишеното им съдържание се дължи на:

- Индустрията (цветна и черна металургия, енергетика, химическа промишленост);
- Земеделието (напояване със замърсена вода, употреба на минерални торове);

- Изгаряне на отпадъци;
- Изгаряне на горива;
- Автомобилния транспорт.

Замърсяването на земеделските земи с тежки метали води до преминаването му в хранителната верига.

Почвеният мониторинг в България, съгласно утвърдената от Министъра на околната среда и водите Програма, е организиран на три нива. Програмата за мониторинг е изцяло съобразена с последните изисквания на ЕК и ЕАОС, с добрите практики в редица европейски страни, както и с националното законодателство, прието по - късно през 2007-2009 г. (Закон за почвите и Наредба за мониторинг на почвите). Програмата за мониторинг е организирана на 3 нива, както следва:

Наблюденията по I ниво (широкомащабен мониторинг) се извършва в равномерна мрежа 16x16 км, и предоставят данни за оценка състоянието на почвите по следните показатели - 9 тежки метали и металоиди, общ азот, фосфор, органичен въглерод, активна реакция на почвата (рН) електропроводимост, нитратен азот, общ въглерод и устойчиви органични замърсители -16 РАН, 6 РСВ, 15-хлор органични замърсители, обемна плътност. Периодичността на наблюдение - 5 години.

Наблюденията по II ниво са ориентирани към регионални проявления на деградационни процеси – киселяване и засоляване. Процеси на ерозия - водоплощна и ветрова се наблюдават чрез специално разработени математически модели за оценка и прогноза. Почвеното запечатване се оценява на база статистически данни и картиране на земното покритие.

Наблюденията на III ниво се идентифицират с т.н. локални почвени замърсявания, в рамките на които следва да се извършва инвентаризация на площи със замърсена почва. Инвентаризацията е все още частична и нерегулярна, на база на налични данни.

Почвите в района на община Борино са важна предпоставка за трудово-производствената дейност и поминъка на населението. Почвената покривка се характеризира с голямо разнообразие. Съгласно картата за райониране на почвите в България, Община Борино попадат в агроекологическия район на кафявите горски почви. Като почвен вид преобладават кафявите горски и канелените горски почви.

Кафявите горски почви се срещат между 600-800м. и 1500-1700 м. н.в. Формирани са от твърди безкарбонатни скали и поради това са с кисел характер. Характерна особеност за тях е липсата на оподзоляване в хумусния хоризонт при отсъствие на калциев карбонат в основната скала и наличността на много ярко кафяво до червеникаво оцветяване. Те са със слабо натрупване на глина в преходните хоризонти, с лек механичен състав, наличие на метаморфен Ww-хоризонт.

Почвообразователния процес при тях има някои специфични особености:

- за разлика от дъбовата растителност, остатъците от буковите и иглолистните гори съдържат по-малко базични елементи и образуват кисел хумус.
- при дадени климатични условия протича интензивното промиване и отстраняване на базичните елементи, което също води до киселяване на почвите.
- поради ниската температура, изветрянето на скалите е забавено, като се изветрят само неустойчивите минерали. Поради което в тези почви се образуват малко глинести частици.

За морфологията на тези почви е характерно, че при тях липсва ясно изразена диференциация на почвените слоеве. При естествени условия, в тези почви се наблюдава добре изразен горски слой (постеля) с дебелина 10 ч 15 см, съставена от неразложени растителни остатъци. Под горската постеля следва слаб хумусен слой с дебелина 10 ч 20 см, с кафяв цвят и слабо изразена структура. Следва метаморфен слой с дебелина 50 см и след него - почвообразователната скала. Механичният състав варира и е в зависимост от

почвообразователните материали. Тези почви имат лек механичен състав, поради малкото количество глина. Съдържанието на основни хранителни елементи - N₂, P, K е сравнително ниско и варира в зависимост от района на образуване. Там където почвите имат повече K, те се използват за отглеждане на картофи, ръж и тютюн. Кафявите-горски почви имат добре изразена троховидна, зърнеста структура. Поради лекия им механичен състав, те имат добри физиологични свойства, а именно те са рохкави, не се сбиват, не образуват кора и се обработват лесно. Водните им свойства не са много добри поради големият наклон и имат слаба водозадържаща способност. Те имат добър въздушен и топлинен режим.

Канелените горски почви се образуват от разнообразни почвообразуващи скали, но най-често това са гранит, андезит, варовик, глинести шисти и др. Делят се на типични канелени и излужени канелени почви. В морфологично отношение, тези почви се характеризират с не много ясно изразен почвен профил. Въпреки това на повърхността се среща слой от горска постеля, с дебелина 10 ч 15 cm. Под него и оформен хумусен слой, с дебелина 35 ч 40 cm. Цветът е кафяво-червеникав (канелен), като в дълбочина оцветяването преминава в по-интензивно червено. След този слой следва т. нар. метаморфен слой с дебелина 60 ч 70 cm. След него следва почвообразуващата скала. Според механичния си състав, тези почви се отнасят към глинестите почви и имат висок процент глинести частици. Характерно за тях е, че съдържащата се в тях глина е разположена разпръснато по цялата дебелина на профила, а не са концентрирани на определено място и не образуват самостоятелен глинест слой. Хумусното съдържание е 4 ч 5 %, като в обработваемите почви той е до 2%. По отношение на N и P, те са средно запасени на тези елементи, но пък са богато снабдени с K. Структурата на канелените-горски почви е сравнително добра, при не обработваемите почви, а при обработваемите, тя е подложена на разрушаване, но при наличието на достатъчно влага и Ca²⁺, може да се възстанови. Реакцията им е слабо алкална до неутрална. Те са сравнително рохкави, с обща порьозност около 30 ч 35 % от единица маса. Физико-химичните им свойства не са много добри. Г орният слой при напояване се сбива, а при изсъхване образува дебела кора. При повишена влага, те набъбват, а при бързо изсъхване се напукват. Следователно тези почви имат неблагоприятен воден режим, но добър топлинен режим.

В териториалния обхват на община Борино няма разположени складове за съхранение на негодни за употреба препарати за растителна защита или площадки с Б-Б кубове. В РИОСВ-Смолян няма данни за замърсяване на почвите над ПДК с тежки метали, пестициди, нефтопродукти, нитрати и други замърсители.

На територията на община Борино е разположен един пункт, находящ се в землището на с. Борино, попадащ в програмата за почвен мониторинг II-ро ниво – вкисляване. От извършените изпитвания на взетите почвени извадки се установява запазване степента на вкисляване.

По данни на РИОСВ през последните години към съществуващите нарушени площи в общината няма допълнително увредени, както няма и рекултивирани. На територията на общината има изоставени земеделски земи върху стръмни склонове, които са застрашени от ерозия и следва да бъдат залесени като предпазна мярка.

Като цяло почвите в района на общината са чисти. Няма данни за замърсени земеделски земи от промишлени дейности. Земеделските земи са с висока природна стойност, което предоставя възможност за допълнителни плащания по агроекологичната схема, ако се спазват съответните условия, но повечето земеделските производители не са запознати с тези възможности.

За основни източници на замърсяване на почвите се считат :

- Газове от изгаряне на въглища и течни горива, които попадат от киселинни дъждове в почвите;
- Транспорта–замърсявания, свързани с дизеловите и бензинови двигатели;

- Комунално-битова дейност – нерегламентирано изхвърляне на отпадъци, които при неправилно съхранение могат да замърсят почвите.

Сериозен проблем за почвеното плодородие е паленето на стърнища; образуването на нерегламентирани замърсявания на почвите с отпадъци около населените места. Тенденцията е към намаляване на нерегламентираното изхвърляне на отпадъци. Потенциални източници причиняващи замърсяване на почвите са: промишлеността; транспорта; отпадъците; химическите средства, „пренесени” чрез праха и аерозолите по въздушен път; инфилтрацията на замърсени с вредности води; химизацията на селското стопанство (растителната защита – използването на пестициди и минерални торове), строителни и др. дейности в самите населени места.

Ежегодно се полагат усилия за премахване на нерегламентираните сметища и локални замърсявания в общината. Реализирани са мерки за рекултивация на нарушени терени и действия за контрол върху употребата на изкуствени торове. Ежегодно в сезона по прибиране на реколтата и през пожароопасния период, във връзка със Закона за опазване на земеделските земи се издава Заповед на кмета на общината за забрана паленето на стърнищата, с цел предпазване от пожари и унищожаване на хумусния слой на почвата.

Съществуващите екологични проблеми произтичат от обстоятелството, че земните недра са подложени както на естествени, така и на антропогенни въздействия, включващи механично нарушаване на приповърхностния слой от ерозия, изкопни и насипни работи за индустриална, жилищна, комунална, транспортна и друга строителна дейност, замърсяване с отпадъчни води от септични ями, с нефтопродукти и други опасни вещества при пътно-транспортни произшествия и др.

Особеностите на района не благоприятстват ветрова ерозия. Наклоните на терените, интензивността на валежите, както и почвените условия, са част от факторите, които определят интензивността на ерозията. Скоростта на ерозия е различна при различните типове растителна покривка, като незасетите обработваеми земи са подложени на около 30 пъти по-интензивни ерозионни процеси, в сравнение с почви под горска покривка. Естествената ерозия се ускорява под влияние на човешката дейност.

Шум

Шумът е от основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. Произходът на шума се определя от видовете дейности, при които той е генериран. В градска територия се различават промишлен (производствен), транспортен, шум от строителство и битов шум. В зависимост от характера (постоянен, периодично, повтарящ се, прекъснат), честотния спектър и интензивността на шума, а така също и продължителността на експозиция, въздействието му е по-малко или повече вредно. Основният аспект на вредното въздействия на шума, разгледан в настояща програма е свързан с влиянието му върху човешкия организъм и здраве. Високите шумови нива влияят върху слуховия апарат на човека, психическото и нервно състояние на личността, имунната система, обмяната на веществата, сърдечно-съдовата система и др. Подлежащите на контрол обекти са източниците на шум, намиращи се в промишлени зони, жилищни зони и в близост до жилищни зони. Приоритетни са тези, които се намират в жилищни зони, с цел да се предотврати дискомфорта през различните части на денонощието и вредните ефекти от шума върху здравето на населението.

Основни причини за повишаване нивото на шума в населените места се явява както строителството, така и увеличаване на туристопотока, амортизираната пътна настилка, остарелият транспортен парк, значителният брой дизелови автомобили и др.

Съгласно разпоредбите на Закона за защита от шума в околната среда „шум в околната среда“ е нежелан или вреден външен звук, причинен от човешка дейност, в това число

шумът, излъчван от транспортните средства от автомобилния, железопътния, водния и въздушния транспорт, от инсталации и съоръжения на промишлеността, и от локални източници на шум. Министърът на околната среда и водите, директорите на РИОСВ и упълномощени от тях длъжностни лица осъществяват превантивен, текущ и последващ контрол върху шума, излъчван от инсталациите и съоръженията от промишлеността.

Община Борино не е определена като критичен район в акустично отношение, поради което не са предприемани мерки за борба с шумовото натоварване. За периода 2017-2021 г. няма измервания на производствени източници на шум, излъчван в околната среда. Основен източник на шумово замърсяване са транспортните средства.

Съгласно нормативната уредба за шума контролната функция на общинската администрация е върху шума от битови и занаятчийски дейности. Производствения шум и шума от транспортния трафик се контролира от регионалните органи на МОСВ, МЗ и МВР.

Съгласно Закона за защита от шума в околната среда, РИОСВ – Смолян контролира единствено промишлени източници на шум в околната среда, с цел спазване на нормите за нива на шум в съответните зони и територии, както и в най-близките места за въздействие. Задължение за провеждане на собствен мониторинг на шум в околната среда и представяне в РИОСВ на резултатите от тях, имат единствено предприятията с издадени комплексни разрешителни по смисъла на Закона за опазване на околната среда.

На територията на община Борино няма предприятия, които да подлежат на контрол, съгласно изискванията на Закона за защита от шума в околната среда и свързаните с него наредби. В общината няма обекти с издадени комплексни разрешителни, както и промишлени източници с дейности, създаващи висок риск от наднормени нива на шум в околната среда.

Основен източник на шумово замърсяване на средата са транспортните средства. Някои производства и човешки дейности в сферата на услугите също излъчват шум и създават дискомфорт у живущите около източника.

В заключение може да се обобщи, че акустичната обстановка на територията на община Борино е нормална.

Радиация

Слънчевата радиация е природен източник на радиация, към която човек се е приспособил и не е прието да се счита като опасна за неговото здраве.

Сумарната слънчева радиация нараства с височината на слънцето и в часовете около обяд достига максималните си стойности. От значение на прихода и разхода на слънчевата радиация е и прозрачността на атмосферата. Продължителността на слънчевото греене има сериозно отношение към компонентите на околната среда. Броят на часовете слънчево греене зависи от дължината на деня, респективно от географската ширина на мястото, облачността и закритостта на хоризонта.

Познаването на светлинния режим е тясно свързано с хигиената на труда, експлоатацията на различни технически съоръжения и др.

На територията на община Борино няма изградени обекти и други антропогенни източници, които са доказани замърсители, допринасящи за промяна в радиационната обстановка. Не са известни данни за разположени на територията на общината значителни източници на нейонизиращи лъчения. Няма установено завишаване на естествения радиационен фон.

Биоразнообразие, защитени територии и зони

Богатото флористично и фаунистично разнообразие и биологичен ресурс на общината има и важно стопанско значение. Икономически значими са дървесните видове, от които се добива дървен материал, лечебните растения, животински видове с ловно стопанско значение.

Мрежата „Натура 2000” е най-амбициозната инициатива, която някога е предприемана за опазване на богатото природно наследство на Европа. Екомрежата е създадена през 1992 г.

чрез приемането на Директивата за местообитанията, която заедно с Директивата за птиците представлява крайъгълният камък на политиката за опазване на природата в Европа. Тя е важен елемент от изпълнението на поетия ангажимент от държавните и правителствените ръководители в Европа по време на срещата им на високо равнище в Гьотеборг през 2001 г. за „спиране на загубата на биологичното разнообразие до 2010 година”. Досега в нея са включени около 20 000 обекта, които обхващат почти 20% от територията на ЕС. Целта на мрежата „Натура 2000” е да се опазват и управляват уязвими видове и местообитания в тяхната естествена област на разпространение в Европа, без оглед на национални или политически граници. „Натура 2000” не е просто система от строго охранявани природни резервати. Тъй като тя е неразделна част от селския пейзаж, важно е обектите да продължават да се управляват по начин, който отчита присъствието на уязвими местообитания и видове.

Принципът за управление на екомрежата е, че човек и природа работят най-добре в партньорство помежду си. Този принцип има много предимства както за опазване на природата, така и за хората, които живеят и работят в селски райони. „Натура 2000” на практика е техен съюзник, способстващ за запазване на икономическата жизнеспособност и социалната структура на много от селските райони. Тя предоставя нови възможности за икономическа диверсификация и вътрешни инвестиции.

Към 2020 г. националната мрежа от защитени зони включва: 120 защитени зони за опазване на дивите птици, покриващи 23.1% от територията на България; 234 защитени зони за опазване на природни местообитания, покриващи 30,3% от територията на България.

В териториалния обхват на община Борино, попадат следните 3 защитени зони:

1. Западни Родопи (Код в регистъра: BG0002063) по Директива за дивите птици

Документи за обявяване: Заповед № РД-835 от 17.11.2008 г., Държавен вестник бр. 108/2008 г.

Документи за промяна:

1. Промяна в площта - увеличаване с Решение № 335 от 26.05.2011 г., Държавен вестник бр. 41/2011 г.

2. Промяна в площта - увеличаване със Заповед № РД-890 от 26.11.2013 г., Държавен вестник бр. 107/2013 г.

Предмет на опазване (видове и местообитания):

1. Съгласно чл. 6, ал. 1, т. 3 от ЗБР: Черен щъркел (*Ciconia nigra*), Бял щъркел (*Ciconia ciconia*), Осояд (*Pernis apivorus*), Полски блатар (*Circus cyaneus*), Малък креслив орел (*Aquila pomarina*), Скален орел (*Aquila chrysaetos*), Малък орел (*Hieraetus pennatus*), Сокол скитник (*Falco peregrinus*), Планински кеклик (*Alectoris graeca*), Лещарка (*Bonasa bonasia*), Глухар (*Tetrao urogallus*), Бухал (*Bubo bubo*), Врабчова кукумявка (*Glaucidium passerinum*), Уралска улулица (*Strix uralensis*), Пернатонога кукумявка (*Aegolius funereus*), Козодой (*Caprimulgus europaeus*), Земеродно рибарче (*Alcedo atthis*), Сив кълвач (*Picus canus*), Черен кълвач (*Dryocopus martius*), Среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius*), Белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos*), Трипръст кълвач (*Picoides tridactylus*), Горска чучулига (*Lullula arborea*), Червеногръба сврачка (*Lanius collurio*);

2. Съгласно чл. 6, ал. 1, т. 4 от ЗБР: Малък ястреб (*Accipiter nisus*), Обикновен мишелов (*Buteo buteo*), Черношипа ветрушка (Керкенец) (*Falco tinnunculus*), Сокол орко (*Falco subbuteo*), Пчелояд (*Merops apiaster*).

2. Триград-Мурсалица (Код в регистъра: BG0002113) по Директива за дивите птици

Документи за обявяване: Заповед № РД-531 от 26.05.2010 г., Държавен вестник бр. 50/2010 г.

Предмет на опазване (видове и местообитания):

1. Съгласно чл. 6, ал. 1, т. 3 от ЗБР: Черен щъркел (*Ciconia nigra*), Осояд (*Pernis apivorus*), Черна каня (*Milvus migrans*), Орел змияр (*Circus gallicus*), Малък креслив орел (*Aquila pomarina*), Скален орел (*Aquila chrysaetos*), Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), Белошипа ветрушка (*Falco naumanni*), Сокол скитник (*Falco peregrinus*), Планински кеклик (*Alectoris graeca*), Ловен сокол (*Falco cherrug*), Лещарка (*Bonasa bonasia*), Глухар (*Tetrao urogallus*), Ливаден дърдавец (*Cygnus columbianus bewickii*), Бухал (*Bubo bubo*), Врабчова кукумявка (*Glaucidium passerinum*), Пернатонога кукумявка (*Aegolius funereus*), Козодой (*Caprimulgus europaeus*), Земеродно рибарче (*Alcedo atthis*), Сив кълвач (*Picus canus*), Черен кълвач (*Dryocopus martius*), Среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius*), Трипръст кълвач (*Picoides tridactylus*), Сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus*), Горска чучулига (*Lullula arborea*), Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*), Черночела сврачка (*Lanius minor*), Ястребогушо коприварче (*Sylvia nisoria*), Градинска овесарка (*Emberiza hortulana*);

2. Съгласно чл. 6, ал. 1, т. 4 от ЗБР: Малък ястреб (*Accipiter nisus*), Обикновен мишелов (*Buteo buteo*), Черношипа ветрушка (Керкенец) (*Falco tinnunculus*), Сокол орко (*Falco subbuteo*), Речен дъждосвирец (*Charadrius dubius*), Късокрил кюкавец (*Actitis hypoleucos*), Пчелояд (*Merops apiaster*).

3. Родопи - Западни (Код в регистъра: BG0001030) по Директива за местообитанията

Документи за обявяване: Заповед № РД-278 от 31.03.2021 г., Държавен вестник бр. 45/2021 г.

Документи за промяна: Промяна в площта - увеличаване с Решение № 811 от 16.11.2010 г., Държавен вестник бр. 96/2010 г.

На територията на община Борино попадат защитени територии, включващи опазване на животински и растителни видове, както следва:

1. Резерват „Кастраклий“ (Код в регистъра: 25)

Документи за обявяване: Заповед №.508 от 28.03.1968 г., ДВ бр. 76/1968 г.

Документи за промяна:

1. Приемане на План за управление със Заповед № РД-50 от 20.01.2006 г., Държавен вестник бр. 21/2006 г.

2. Промяна в площта - актуализация със Заповед № РД-191 от 28.02.2013 г., Държавен вестник бр. 33/2013 г.

Цели на обявяване: Девствена вековна черноторова гора

2. Защитена местност „Борино“ (Код в регистъра: 480), бивша буферна зона на резерват Кастраклий

Документи за обявяване: Заповед № РД-517 от 12.07.2007 г., Държавен вестник бр.72/2007 г.

3. Защитена местност „Поречието на река Девинска“ (Код в регистъра: 187)

Документи за обявяване: Заповед № РД - 618 от 08.07.2002 г., Държавен вестник бр. 86/2002 г.

Документи за промяна:

1. Промяна в площта - актуализация със Заповед № РД-695 от 19.09.2007 г., Държавен вестник бр. 89/2007 г.

2. Промяна в площта - актуализация със Заповед № РД-104 от 06.02.2019 г., Държавен вестник бр. 23/2019 г.

Цели на обявяване:

1. Опазване на защитени и ендемични растителни видове, като: *Haberlea rhodopensis* - родопски силивряк, *Seseli rhodoreum* - родопски скален копър, *Galanthus nivalis* L. - снежно кокиче, *Sedum kostovi* - костова тлъстига, *Campanula lanata* - вълнеста камбанка, *Lathraea rhodorea* - родопска горска майка, *Genista rumelica* - румелийска жълтуга;

2. Опазване на защитени и ендемични животински видове, като: *Lutra lutra* - видра, *Rupicapra rupicapra balcanica* - дива коза, *Ursus arctos* - кафява мечка, *Lucanus cervus* - бръмбър рогащ;

3. Опазване на природни местообитания от типа заливни гори с участието на *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*;

4. Защитена местност „Триградското ждрело“ (Код в регистъра: 3)

Документи за обявяване: Заповед № 4021 от 06.12.1963 г., Държавен вестник бр. 14/1966 г.

Документи за промяна:

1. Промяна в площта - актуализация със Заповед № РД-429 от 18.06.2007 г., Държавен вестник бр. 61/2007 г.

2. Промяна в площта - актуализация със Заповед № РД-677 от 08.10.2015 г., Държавен вестник бр. 85/2015 г.

Цели на обявяване:

1. Опазване на защитени и ендемични растителни видове, като: *Haberlea rhodopensis* - родопски силивряк, *Arenaria rhodopaea* - родопска песъчарка, *Lathrea rhodopea* - родопска горска майка, *Campanula lanata* - вълнеста камбанка, *C. jordanovii* - йорданова камбанка, *C. velebatica* - велебитова камбанка, *C. orhanidea* - орфанийска камбанка (петковия), *Malcolmia anguilifolia* - ъглолистна малколмия, *Galanthus nivalis* L. - снежно кокиче, *Trachelium rumelicum* - трахелиум, *Saxifraga sempervivum* - вечнозелена каменоломка, *Saxifraga stribryni* - стрибърнева каменоломка;

2. Опазване на защитени и ендемични животински видове, като: *Bufo bufo* - кафява крастава жаба, *Hyla arborea* - жаба дървесница, *Salamandra salamandra* - дъждовник, *Emys orbicularis* - обикновена блатна костенурка, *Coluber jugularis* - голям стрелец, *Elaphe longissima* - смок мишкар, *Motacilla cinerea* - планинска стърчиопашка, *M. Alba* - бяла стърчиопашка, *Erythacus rubecula* - червеногръдка, *Phoenicurus ochruros* - планинска червеноопашка, *Parus lugubris* - жалобен синигер, *Troglodytes troglodytes* - орехче, *Cinclus cinclus* - воден кос, *Lutra lutra* - видра, *Rhinolophus hipposideros* - малък подковонос, *Eptesicus serotinus* - полунощен прилеп, *Hypsugo savii* - савиево прилепче, *Rhinolophus ferrumequinum* - голям подковонос, *Miniopterus schreibersii* - дългокрил прилеп, *Myotis capaccinii* - дългопръст нощник, и др.;

3. Опазване на природни местообитания, като: хидрофилни съобщества от високи треви в равнините и планините до алпийския пояс, тревни съобщества по заливни тераси, смесени гори по долини и склонове, черноборови гори (*Pinus nigra* ssp. *palassiana*), крайречни ивици от върба (*Salix* sp.), забележителни природни образувания: карбонатни сипеи, пещери, водопади, извори на твърди (варовити) води.

5. Природна забележителност „Буйновското ждрело“ (Код в регистъра: 196)

Документи за обявяване: Заповед № 995 от 21.04.1971 г., ДВ бр. 41/1971 г.

Документи за промяна: Промяна в площта - увеличаване със Заповед № РД-904 от 11.12.2008 г., Държавен вестник бр. 10/2009 г.

Цели на обявяване: Опазване на ждрело на р. Буйновска. Опазване на защитени растителни и животински видове, от които балканска паламида (*Doronicum austriacum* Jack), зеленоцветен напръстник (*Digitalis viridiflora* Lind), родопска горска майка (*Lathrea rhodopea* Dingler), планинска диланка (*Valeriana Montana* L.), черен кълвач (*Dryocopus martius*), червеногръба сврачка (*Lanius collurio*), черен синигер (*Parus ater*), голям пъстър кълвач (*Dendrocopus major*), обикновена кръсточовка (*Loxia curvirostra*), европейска блатна костенурка (*Emys orbicularis*), планинска жаба (*Rana temporaria* L.), жаба дървесница (*Hyla arborea*), видра (*Lutra lutra*), планинска диланка (*Valeriana Montana* L.);

6. Природна забележителност „Дяволския мост и водопада в местността хайдушки дол“ (Код в регистъра: 330)

Документи за обявяване: Заповед № 535 от 25.09.1978 г., ДВ бр. 86/1978 г.

Документи за промяна: Промяна в площта - актуализация със Заповед № РД-435 от 10.06.2020 г., Държавен вестник бр. 57/2020 г.

Цели на обявяване: Опазване на скални образувания и водопад.

Биологичното разнообразие по своята същност представлява многообразието от всички живи организми във всички форми на тяхната естествена организация, техните съобщества и местообитания, на екосистемите и процесите, които протичат в тях.

Макар и сравнително малка по площ, България е страна с богато биологично разнообразие, представено от ценни растителни и животински съобщества, и съдържа примери за почти всички основни типове местообитания и биотопи, известни в Европа.

Биоразнообразието включва цялата жива природа на планетата в три основни нива на организация: 1) генетично – обхваща огромното разнообразие от генни комбинации във всички живи организми, 2) видово – включва видовете и разновидностите от всички групи живи организми и 3) екосистемно – обхваща не само разнообразието от живите организми в природата, но и сложните им взаимоотношения и разнообразни връзки помежду им и със заобикалящата ги природа. Съгласно националното законодателство, в България биоразнообразието се опазва главно чрез Закона за биологичното разнообразие, съгласно който биологичното разнообразие е неразделна част от националното богатство и опазването му е приоритет и задължение за държавните и общинските органи и гражданите. Биологичното разнообразие е част от националното богатство и опазването му е задължение с приоритетна значимост. Същността на приоритетите по опазване на биологичното разнообразие могат да се систематизират главно в следните няколко аспекта: опазване на местообитания по типова характеристика и местообитания на застрашени, редки и ендемични растителни и животински видове, представителни за Република България и Европа, нормативно уредено в Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) и Закона за лечебните растения (ЗЛР), подзаконовите нормативни документи – Наредби и Заповеди към него на МОСВ уреждат опазването и регулират ползването на редица лечебни, редки и застрашени растения за добиване на билки както изкупуване и търговия с тях.

Растителността в района на община Борино се отличава със значително разнообразие, което се дължи преди всичко на специфичното географско положение и физико-географски условия. Територията на общината попада в нископланинските райони на дъбовата лесорастителна и буково-иглолистната зона.

Община Борино съхранява уникално биологично разнообразие, включващо видове, местообитания и екосистеми с консервационна значимост в национален и международен мащаб. Поради изключително богатото биологично разнообразие почти цялата община попада в мрежата Натура 2000.

Западните Родопи са богати на ендемични, реликтни и защитени растения:

Балкански ендемити: балканска петлюга (*Pinguicula balcanica*), бяла мура (*Pinus peuce*), жешля/планински явор (*Acer heldreichii*), жълт равнец (*Achillea clypeolata*), петковия (*Petkovia orphanidea*), пирински чай (*Sideritis scardica*), родопска горска майка (*Lathraea rhodopea*), силивряк (*Haberlea rhodopensis*), цар-борисова ела (*Abies borisi-regis*) и др.

Български ендемити : родопско крайснежно звънче (*Soldanella rhodopaea*) , родопско омайниче (*Geum rhodopaeum*) и др.

Реликти: жълта каменоломка (*Saxifraga aizoides*), лаврово бясно дърво (*Daphne laureola*), македонска каменоломка (*Saxifraga ferdinandii-coburgi*), пълзяща гудиера (*Goodyera repens*), силивряк (родопски силивряк) (*Haberlea rhodopensis*) и др.

Защитени растения: венерин косъм (*Adiantum capillus-veneris*), венерино пантофче (*Cypripedium calceolus*), двурога пчелица (*Ophrys cornuta*), родопска горска майка (*Lathraea rhodopea*), родопско омайниче (*Geum rhodopaeum*), силивряк (*Haberlea rhodopensis*), черноморска ведрица (*Fritillaria pontica*) и др.

Растения от Червената книга на България: алпийски повет (*Clematis alpina*), венерин косъм (*Adiantum capillus-veneris*), венерино пантофче (*Cypripedium calceolus*), жешля/планински явор (*Acer heldreichii*, петковия (*Petkovia orphanidea*), пирински чай (*Sideritis scardica*), планински божур (*Trollius europaeus*), родопска горска майка (*Lathraea rhodopea*), родопски крем (*Lilium rhodopaeum*), родопско крайснежно звънче (*Soldanella rhodopaea*), родопско омайниче (*Geum rhodopaeum*), силивряк (*Haberlea rhodopensis*), черноморска ведрица (*Fritillaria pontica*) и др.

Видове от Приложение 2 от Закона за Биологичното разнообразие (ЗБР): гръцки кимион (*Carum graecum*), Родопски скален копър (*Seseli rhodopaeum*), Костова тлъстига (*Sedum kostovii*), Родопска самогризка (*Scabiosa rhodopensis*), Родопски силивряк (*Haberlea rhodopensis*) и др.

Видове от Приложение 3 от Закона за Биологичното разнообразие (ЗБР): нарцисова съсънка (*Anemone narcissiflora*), борисов мразовец (*Colchicum borisii*), оливиеров минзухар (*Crocus olivieri*), родопски силивряк (*Haberlea rhodopensis*), костова тлъстига (*Sedum kostovi*).

По отношение на естествената растителност са запазени гори от воден габър, черен бор, обикновен бук, ела и смърч. Много често могат да се срещнат смесени гори от няколко дървесни вида. Храстовите съобщества имат предимно вторичен характер възникнали при изсичане на горите. Типични храстови представители са влакнестата полевица, румелийската жълтуга както и дръдвовидна хвойна.

В границите на община Борино са описани около 2000 висши растения, някои от които са от първостепенно биологично и научно значение. От тях защитените от закона са 69 вида, а 11 са включени в Европейския списък на редките, застрашени и ендемични растения. В Червената книга на България са вписани като застрашени и редки 100 вида. Сред родопските растения има 95 ендемични - 56 балкански и 39 български. Има растения, които се срещат само в Родопите и никъде другаде.

Растения: Най-интересните установени видове са:

- Черноморска ведрица (*Fritillaria pontica* Wahlenb.)
- Джел (*Plex aquifolium* L.)
- Балкански зановец (*Chamaecytisus absinthioides* (Janka)Kuzm.)
- Балканска паламида (*Cirsium appendiculatum* Griseb.)
- Полюлейна паламида (*Cirsium candelabrum* Griseb.)
- Зеленоцветен напръстник (*Digitalis viridiflora* Lindl.)
- Родопска горска майка (*Lathraea rhodopea* Dingler)
- Пърнар (*Quercus coccifera*)
- Бодлив залист (*Ruscus aculeatus*)
- Родопския силивряк (*Haberelea rhodopensis*)

Лечебни растения: На територията на община Борино има голямото разнообразие от лечебни растения, плодове и гъби – шапиче, балканска пищялка, горска пищялка, мечо грозде, копитник, червен кантарион, обикновен повет, дрян, обикновен глог, горска ягода, жълт кантарион, жълта иглика, обикновена хвойна, обикновен риган, малина, черна и червена боровинка, манатарка и други.

Основните билки са цвят лечебна иглика, корени и лист коприва, цвят черен бъз, лист бреза, лист малина, лист подбел, цвят бял равнец, цвят липа, плод шипка, плод офика.

Лечебни растения, гъби и плодове се събират от туристите, от местното население за собствени нужди и за продаване на фирми, изкупуващи и преработващи подобни суровини в региона. Интензивността на събиране на лечебни растения е сравнително ниска.

Птици: По отношение видовия състав на орнитофауната на територията на общината са установени следните видове птици:

- Обикновено конопарче (*Carduelis cannabina*)
- Воден кос (*Cinclus cinclus*)

- Гарван (*Corvus corax*)
- Сива врана (*Corvus corone cornix*)
- Голям пъстър кълвач (*Dendrocopos major*)
- Черен кълвач (*Dryocopus martius*)
- Сойка (*Garrulus glandarius*)
- Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*)
- Обикновена кръсточовка (*Loxia curvirostra*)
- Планинска стърчиопашка (*Motacilla cinerea*)
- Черен синигер (*Parus ater*)
- Син синигер (*Parus caeruleus*)
- Голям синигер (*Parus major*)
- Матовоглав синигер (*Parus montanus*)
- Домашна червеноопашка (*Phoenicurus ochruros*)
- Кос (*Turdus merula*)
- Обикновен мишелов (*Buteo buteo*)
- Щиглец (*Carduelis carduelis*)
- Зеленика (*Carduelis chloris*)
- Горска дърволазка (*Certhia familiaris*)
- Гривяк (*Columba palumbus*)
- Червеногърдка (*Erithacus rubecula*)
- Чинка (*Fringilla coelebs*)
- Южен славей (*Luscinia megarhynchos*)
- Сокерица (*Nucifraga caryocatactes*)
- Полско врабче (*Passer montanus*)
- Елов певец (*Phylloscopus collybita*)
- Зелен кълвач (*Picus viridis*)
- Червенушка (*Pyrrhula pyrrhula*)
- Червеноглаво кралче (*Regulus ignicapillus*)
- Жълтоглаво кралче (*Regulus regulus*)
- Диво канарче (*Serinus serinus*)
- Горска зидарка (*Sitta europaea*)
- Орехче (*Troglodytes troglodytes*)
- Белогуш дрозд (*Turdus torquatus*)
- Лещарка (*Bonasa bonasia*)
- Горски бекас (*Scolopax rusticola*)

Бозайници: Срещат десетки бозайници, някои от които са ловни обекти, а други имат значение за развитието на туризма. Интерес представляват и някои защитени видове. Най-често срещаните и значими бозайници са:

- Кафява мечка (*Ursus arctos*)
- Вълк (*Canis lupus*)
- Благороден елен (*Cervus elaphus*)
- Сърна (*Capreolus capreolus*)
- Дива свиня (*Sus scrofa*)
- Видра (*Lutra lutra*)
- Златка (*Martes martes*)
- Белка (*Martes foina*)

Земноводни и влечуги: В Община Борино се срещат жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*), планинска жаба (*Rana temporaria* L.), жаба дървесница (*Hyla arborea*) и др.

Родопите са дом на уникални породи домашни животни като ендемичните родопско късорого говедо, среднородопска овца и каракачанска овчарка, които са адаптирани към условията в региона, но са застрашени от изчезване. Тук живеят видовете жаба дървесница и големият гребенест тритон, които са световно защитени видове. От земноводните и влечугите се опазват двата вида сухоземни костенурки – шипобедрена и шипоопашата, както и дребната жаба, жълтокоремната бумка, която се среща в чисти реки, ручеи и дори в коритата на някои планински чешми. Установените безгръбначни, предмет на опазване в зоната са: ручейния рак, алписката розалия, буковия сечко, обикновения сечко и бръмбара – рогач.

В „община Борино е установено разнообразие от ценни природни местообитания, сред които много добре запазени букови, дъбови-габарови гори, гори бял бор, както и богати на биоразнообразие тревни съобщества, планински сенокосни ливади. Растителни видове, които са включени в НАТУРА 2000 са - *Vuxbaumia viridis*, *Drepanocladus vernicosus*, Блатно петльово перо, Карпатска тоция (*T. carpatica*).

РИОСВ упражнява контрол за ограничаване на незаконната търговия с редки и защитени видове растения и животни. Периодични наблюдения се предвиждат върху популациите на застрашените и редки животни. Отчитат се местообитанията, тенденциите в числеността и плътността на находищата, регистрират се отрицателните въздействия.

Сериозна заплаха за биоразнообразието на територията на общината представляват пожарите, неконтролираното събиране на ядливи гъби и билки, браконьерството и изсичането на горите за огрев, както и незаконния лов на дивеч. За подобряване състоянието на околната среда и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението. На територията на общината има богата флора и фауна и интересни природни забележителности. За подобряване състоянието на околната среда и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението. В РИОСВ не са постъпвали сигнали и жалби във връзка с нарушаване на екологичното законодателство по опазване на биоразнообразието на територията на община Борино.

Отпадъци

Един от основните екологични проблеми на общината е свързан с отпадъците. Той включва периодичното образуване на нерегламентирани замърсявания, неоползотворяването на органичния и биоотпадък, смесването на рециклируемите отпадъци с ТБО и ниските приходи от такса „Битови отпадъци”, които не покриват разходите, свързани с управлението на битовите отпадъци.

На територията на Община Борино се генерират битови, строителни, производствени и опасни отпадъци. Най- голямо е количеството на битови отпадъци, които се формират от домакинствата, предприятията, търговията и др. Основни проблеми на общината през последните години са: неспазване на технологичните изисквания при депониране на ТБО, ликвидиране на нерегламентирани сметища, организацията по събирането и транспортирането на ТБО, липса на разделно събиране в по-малките населени места и последващо рециклиране.

Старото общинско депо на територията на община Борино е закрито през 2006 г. и не се използва, но все още не е рекултивирано.

Събраните от общинската територия смесени битови отпадъци се транспортират за последващо третиране /обезвреждане чрез депониране/ на „Регионално депо за неопасни отпадъци на общините Доспат, Сатовча, Борино, Девин и Сърница”, находящо се в землището на с.Барутин, община Доспат. В община Борино не е въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки.

На територията на общината няма обети - промишлени замърсители и задължени лица по Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси (обн., ДВ, бр. 10/2000 г.).

На територията на община Борино няма фирми, които произвеждат и/или съхраняват химични вещества и смеси. Няма обекти, класифицирани като предприятия с висок или нисък рисков потенциал, съгласно Закона за опазване на околната среда

Промислени замърсители на територията на община Борино

На територията на община Борино има обекти, свързани с млекопреработвателната промишленост, животновъдство и строителство, които генерират отпадъци.

В общината не са регистрирани пунктове за изкупуване на неопасни рециклируеми отпадъци от хартия, картон, метал, пластмаса и стъкло.

Не са регистрирани и площадки/места за предаване на масово разпространени отпадъци /МРО/ - излязло от употреба електрическо и електронно оборудване /ИУЕЕО/, излезли от употреба гуми /ИУГ/, негодни за употреба батерии и акумулатори /НУБА/, отработени масла /ОМ/ и др.

Продължава да е актуален проблемът с периодичното замърсяване на площи от неконтролирано изхвърляне на битови, градински и животински отпадъци. Установяването на незаконни локални замърсявания на територията на общината се извършва от служители на администрацията, от кметовете и кметски наместници на селата, както и след проверка на подаден сигнал от граждани. Локални сметища възникват предимно в покрайнините на населените места, дерета, около изоставени пътища, в горски и полски имоти, които са извън регулационните граници на населените места.

Отпадъците не само повърхностно замърсяват околната среда, но и ограничават използваемостта на земята, създават хигиенни проблеми и дразнят естетическите възприятия на хората. В резултат на протичащите в периода на натрупването им физични, химични и биологични процеси, те се превръщат в многофакторен замърсител на околната среда, оказващ силно негативно въздействие върху повърхностните и подземни води, въздуха и почвите, с което създават сериозен здравен риск за населението. От друга страна отпадъците са ценен енергиен и суровинен източник и тяхното минимизиране и повторната употреба води до съхранение на природни ресурси. Ето защо управлението им е сложен и многообхватен процес, изискващ интегрираност на подходите, внедряване на нови технологии, създаване на подходяща икономическа среда и нормативна база и висока обществена отговорност.

Новата и ефективна стратегия за управление на твърдите битови отпадъци ще:

- намали и предотврати риска за здравето на хората;
- подобри състоянието на околната среда;
- намали замърсяването на водите и почви;
- намали потреблението на природни ресурси за сметка на преработка на отпадъци;
- подобри условията за икономическо развитие и чистотата в населените места;
- подобри условията за развитие на селското стопанство в общината, например чрез производство и усвояване на компост от органични отпадъци;
- подобри качеството и разшири обхвата на услугите по третиране на отпадъците.

За подобряване на екологичните характеристики и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението, включително ограничаване на образуването и оползотворяване на различните потоци отпадъци от бита и стопанската дейност.

III. АНАЛИЗИ НА СЪСТОЯНИЕТО ОТНОСНО ОТПАДЪЦИТЕ

3.1. Анализ на отпадъците

Анализът на битовите отпадъци е ключов анализ за разработването на общинската програма за управление на отпадъците и дава отговор на следните въпроси:

- Какви са количествата образувани отпадъци в общината и каква е нормата на натрупване?
- Какви са количествата и тенденциите на различните потоци отпадъци за анализирания период?
- Какъв е морфологичният състав на образуваните битови отпадъци в общината?
- Какви са количествата повторно използвани, рециклирани, оползотворени и обезвредени битови отпадъци за разглеждания период и какви са тенденциите в третирането им?
- Каква е степента на изпълнение на целите, които са поставени пред общината в съответствие с националното и европейското законодателство?

Информацията за количествата и състава на отпадъците е от много голяма важност за вземане на правилни решения за управлението им и оразмеряването на системите, инсталациите и съоръженията за третиране. Непрекъснато нарастващото количество отпадъци, образувани от жизнената дейност на хората, производството и търговията, налага предприемането на мерки за намаляване на общото им количество, повторната им употреба и увеличаване рециклирането и оползотворяването им. Същевременно с развитието на технологиите за третиране на отпадъци, все повече се разширяват възможностите за използването на отпадъците като алтернативен суровинен и енергиен източник и намаляване на количеството, предназначено за депониране.

3.1.1. Генерирани битови отпадъци

Генерираните битови отпадъци от една страна се образуват от използването на ресурси или продукти, а от друга страна имат негативни ефекти върху околната среда в резултат от тяхното преработване или обезвреждане. Прекъсването на връзката между икономическия растеж и нарастващото използване на ресурсите, което води до негативно влияние върху човека и природата, е основна цел в областта на политиката по околната среда. Необходимо е да се предприемат мерки за количествено и качествено намаляване на генерираните битови отпадъци. Докато намаляването на количествата образувани отпадъци се нарича количествено предотвратяване, то намаляването на съдържанието на вредни вещества в материалите и продуктите се нарича качествено предотвратяване на отпадъците. Двата аспекта са тясно свързани и не трябва да се разглеждат като независими, а по-скоро като взаимно допълващи се. Неправилно е да се смята, че ако отпадъкът или неговото третиране само по себе си няма вредно въздействие, то този отпадък не трябва да се предотвратява. Самото третиране е свързано с разходи на енергия и вода, заема се определено пространство. Само в случай, че даден продукт не бъде произведен, то той не би се превърнал в отпадък, т.е. в случая на 100% количествено предотвратяване няма да има нужда от качествено предотвратяване. Това обаче е нереалистично и е ясно, че за всеки продукт трябва да се прилагат и двата аспекта за ограничаване образуването на отпадъци.

Жителите на дадена административна единица образуват различно количество отпадъци с различен състав. Тези показатели зависят от социалния статус, битовите особености на средата, изградената култура на потребление и други фактори.

Непрекъснато нарастващото количество смесени отпадъци, образувани от жизнената дейност на хората, производството и търговията в община Борино, налага предприемането на мерки за тяхното намаляване, повторната им употреба и увеличаване на рециклирането и оползотворяването им. Същевременно с развитието на технологиите за третиране на отпадъци, все повече се разширяват възможностите за използването им като алтернативен суровинен и енергиен източник и намаляване на количеството, предназначено за депониране.

ЗУО разделя отпадъците по видове, както следва:

- битови;
- производствени;
- опасни;
- строителни;

- биоразградими;
- масово разпространени.

Общинските власти играят важна роля в изпълнението на политиката по отношение опазване на околната среда, подобряване и развитие на инфраструктурата за третиране на отпадъци, чрез сключването на договори и в това отношение основните им функции включват:

- осигуряване на съдове за съхраняване на битовите отпадъци;
- събиране на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за обезвреждането им;
- почистване на уличните платна, тротоарите, площадките, алеите и поддържане на зелените площи и други територии предназначени за обществено ползване;
- избора на площадки, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови и строителни отпадъци или на други инсталации или съоръжения за обезвреждане на битови или строителни отпадъци, чрез включването в регионална система;
- разделно събиране на битови отпадъци, включително отпадъци от опаковки, като определя местата за разполагане на необходимите елементи на системата за разделно събиране и сортиране на отпадъците от опаковки, чрез организация по оползотворяване;
- организирането и прилагане на системата за разделно събиране и съхранение на излезли от употреба моторни превозни средства с фирми получили разрешение от МОСВ;
- предотвратяването на изхвърлянето на отпадъци на неразрешени за това места и/или създаване на незаконни сметища, чрез контрол от длъжностни лица;
- определяне на места за поставяне на негодни за употреба батерии.

Битови отпадъци

Битовите отпадъци произхождат основно от домакинствата, а също така и от административните сгради, търговски обекти, училища и други обществени места.

Количеството образувани битови отпадъци се състои от отпадъци, събрани чрез общинските системи за организирано сметосъбиране (смесени битови отпадъци) и отпадъци, събрани директно от частния сектор чрез системи за разделно събиране, вторични суровини и други с цел оползотворяване и рециклиране. Предадените за предварително третиране, за рециклиране и директно за депониране битови отпадъци са отпадъците на входа на съответната инсталация за третиране. За да се избегне повторното броене на количества отпадъци, директно депонираните битови отпадъци не включват отпадъците, предадени за депониране след предварително третиране. Директно депонираните битови отпадъци включват и статистическата оценка на образуваните отпадъци от домакинствата, необслужвани от системи за организирано сметосъбиране и сметоизвозване.

Нормата на натрупване на битовите отпадъци представлява количеството образувани битови отпадъци на дадена административно-териториална единица или национално ниво разделено на средно годишното население за съответната година.

Битовите отпадъци се формират от жизнената дейност на хората. Трябва да бъде направена разлика и не трябва да се приема количеството генерирани битови отпадъци, като идентично на количеството събрани и извозени битови отпадъци, тъй като това е грешно като подход. Под внимание трябва да се вземат и да се отчитат, като генерирани, всички потоци битови отпадъци, независимо дали събирането им е организирано или възложено от общината или не е от общината. Дори и да липсва достоверна и статистически отчетена информация е необходимо да се вземат под внимание всички потоци битови отпадъци, генерирани на територията на общината-организациите по оползотворяване на отпадъците от опаковки,

площадките за вторични суровини, производствени и търговски обекти, генериращи отпадъци, които предават на организации по оползотворяване или директно на преработвателни предприятия, производствени и търговски обекти, свързани с изискванията за разширена отговорност на производителя.

Съгласно Допълнителните разпоредби на ЗУО **битови отпадъци** са „отпадъците от домакинствата” и „подобни на отпадъците от домакинствата” (това са отпадъците, образувани от домакинствата, и отпадъците, образувани от фирми и други организации, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, с изключение на производствените отпадъци и отпадъците от селското и горското стопанство).

Процесите, свързани с формиране, събиране, извозване, депониране и друго обезвреждане на отпадъците, са в пряка зависимост от развитието и организацията на стопанската дейност, демографските особености на района и от природните условия, в които се осъществява човешкият живот. Битовите отпадъци се формират от жизнената дейност на хората. Количеството и съставът им зависят от:

- Мястото на образуване;
- Стандарта на живот на населението и неговата култура;
- Степен на благоустроеност на населените места;
- Начин на отопление;
- Други фактори.

Като се изхожда от административно-териториалната и социално-икономическа характеристика на община Борино, основните източници на ТБО се явяват:

- Домакинствата;
- Промислените предприятия;
- Търговски и обслужващи обекти.

В община Борино има добре изградена и успешно функционираща система за сметосъбиране и сметоизвозване, която обхваща всичките 5 населени места (100% от населението).

Основният поток отпадък е смесеният битов отпадък с код 20.03.01.

Община Борино е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците /РСУО/ между общините Доспат, Сатовча, Борино, Девин и Сърница.

Всички членове на РСУО са задължени да постигнат общите цели за рециклиране и общите изисквания по отношение на екологосъобразното обезвреждане на отпадъците, генерирани на тяхната територия.

Събраните от общинската територия смесени битови отпадъци се транспортират за последващо третиране /обезвреждане чрез депониране/ на „Регионално депо за неопасни отпадъци на общините Доспат, Сатовча, Борино, Девин и Сърница”, находящо се в землището на с.Барутин, община Доспат.

Регионалното депо за неопасни отпадъци в с.Барутин, общ.Доспат е въведено в експлоатация през 2006 г. и отговаря на изискванията на Наредба №6 от 27 август 2013г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци. За експлоатация на обекта има издадено Комплексно разрешително №328-НО-ИО-АО/2008 г. с капацитет 147 000 т. В съответствие с изискванията на чл.117, ал.2 и чл.125, т.1 от ЗООС, с Решение №328- Н1-ИО-АО/2019 г. от 18.12.2019 г. на изпълнителния директор на ИАОС е издадено ново комплексно разрешително на дупото, състоящо се от 1 клетка. С новото разрешително е увеличен капацитетът на инсталацията от 147 000 т. на 196 515 т. Община Доспат е започнала изграждане на инсталации за компостиране и предварително третиране (сепариране) на битовите отпадъци на терен, близо до РДНО. Очаква се новите инсталации да бъдат въведени в експлоатация до 2025 г.

Старото общинско депо за битови отпадъци в с. Борино е закрито през 2006 г., но все още не е извършена рекултивация на терена.

На територията на община Борино няма нерегламентирани сметища. Периодично се появяват локални замърсявания с отпадъци, но Общината своевременно ги почиства.

Сметосъбирането и сметоизвозването на територията на община Борино се извършва от Общинска администрация, която притежава собствени сметосъбирачни автомобили и техника. Периодичността на обслужване на съдовете към 2022 година е по график.

Таблица 28: Количества генерирани смесени битови отпадъци от община Борино 2017 - 2021 г. в тона

2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.	2021 г.
729	736	770	707	633

Източник: Община Борино

Населението, обслужвано от сметосъбиране и сметоизвозване в община Борино намалява с 6% или със 189 души през 2021 спрямо 2017 г., а количеството генерирани смесени битови отпадъци намаляват с 13% или с 96 тона. Най-голямо количество отпадъци са генерирани през 2019 г. – 770 т., а най-малко през 2021 г. – 633 т. Намалението е с 18% или със 137 тона. Цитираните количества ТБО са образувани не само в домакинствата в петте населени места, но също и в обществени сгради, промишлени и търговски обекти и други генератори (най-вече туристи).

Важен показател за управление на отпадъците е **нормата на натрупване на отпадъците**, представена като количеството на събраните битови отпадъци за година на човек от населението. Събраните битови отпадъци на човек от населението в България за 2020 г. е 408 кг/човек/година, за Южен централен район – 384 кг/човек на година, за област Смолян - 315 кг/човек/година, а за община Борино – 235 кг/човек/година, тоест значително по-ниска от средната норма за областта, района и за страната.³

Нормата на натрупване на отпадъците в община Борино през 2021 г. намалява и достига 213 кг/чов./год., което е с 22 кг/човек/на година повече спрямо 2020 г.

Съгласно референтната норма на натрупване на отпадъци за населени места под 3 000 жители (община Борино е с население 2968 души към 2021 г.), определена с Методиката за определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци на МОСВ от 2012 г., препоръчителната средногодишна норма за човек от населението е 241,7 кг. Следователно нормата на натрупване на отпадъците за община Борино е по-ниска от допустимите стойности. Това означава, че Общинската администрация се справя успешно с организираното управление на отпадъците. Необходимо е да се предприемат съответните мерки за ограничаване на образуването им, чрез въвеждане на системи за разделно събиране на различни отпадъчни потоци, участие в регионалните инсталация за сепариране и за компостиране за биоразградимите отпадъци и отделяне на рециклируемите отпадъци.

В Доклада от извършения морфологичен анализ на образуваните смесени битови отпадъци в община Борино за периода март-септември 2019 г., на база данните на НСИ за населението на общината към 2017 г. – 3157 жители е определена норма на натрупване на отпадъците – 230 кг./чов./г. Това още веднъж доказва тенденцията на намаляване на количествата образувани отпадъци и нормата на натрупване за община Борино.

ИЗВОДИ:

Количеството на генерираните битови отпадъци в община Борино през 2021 г. намалява спрямо предходните анализирани години и достига 633 тона. За периода 2017-2021 г. населението, обслужвано от сметосъбиране и сметоизвозване в общината намалява с 6%, а количеството генерирани смесени битови отпадъци намалява общо с

³ При изготвяне на настоящата програма НСИ не е публикувал официални данни за битовите отпадъци и нормата на натрупване за 2021 г.

13% или с 96 тона. Нормата на натрупване на отпадъци на човек от населението е под допустимите референтни стойности и по-ниска от средните нива за област Смолян, Южен централен район и за страната. Това се дължи донякъде и на намаляване на туристопотока към общината поради кризата с пандемията от коронавирус. Количествата отпадъци се генерират в резултат на дейността на промишлени предприятия, земеделски производители, на търговски обекти и заведения и на променящите се потребителски навици на домакинствата. За намаляване обема на депонираните битови отпадъци е препоръчително увеличаването на разделно събраните рециклируеми отпадъци, компостиране на зелените и био-разградими отпадъци, осигуряване на възможности за отделно събиране и извозване на отпадъците от твърдо гориво през отоплителния сезон, оползотворяване на строителните отпадъци и други мерки.

Показателят морфологичен състав характеризира количеството на отделните компоненти спрямо общото количество на отпадъците (хартия, хранителни отпадъци, пластмаси, текстил, стъкло, метали, опасни отпадъци и др.). Данните за морфологичния състав са необходими при избор на системи за разделно събиране на отпадъци или при оптимизация на въведените такива. Има важно значение при определяне на метода за предварително третиране и обезвреждане на отпадъците, включително вида и капацитета на съоръженията. Морфологичният състав е характеристика, изразяваща количеството на отделните фракции (хартия, хранителни отпадъци, пластмаси, текстил, стъкло, метали и др.), изразено в процент, спрямо общото количество на отпадъците. Консуматорските и потребителски навици на населението в различните сезони на годината влияят върху състава на генерираните отпадъци и резултатите от анализите зависят от годишния сезон. Поради това, изследванията при определяне на морфологичния състав на отпадъците се извършват така, че да бъдат обхванати 4-те годишни сезона (зима, пролет лято и есен). Целта е да се отчете сезонната неравномерност и колебанията в състава на отпадъците.

Характеристика на отделните фракции общо за четирите сезона:

- Хартия - вестници, списания, учебници, листи, амбалажна хартия, санитарна хартия и др.
- Картони-кашони, опаковки от сокове, кутии и др.
- Метали - опаковки от безалкохолни и алкохолни напитки, консервени кутии, капачки и др.
- Гума - гумени изделия, играчки и др.
- Текстил - дрехи, парцали, трикотаж, завивки и др.
- Пластмаса - опаковки, кутии, бутилки, фолио, пластмасови изделия, торбички и др.
- Градински и растителни- растения, растителни остатъци, окапали листа, трева и др.
- Инертни - пепел, сгур и пръст и др.

Данните от Доклада за морфологичния анализ на състава на събраните смесени битови отпадъци от община Борино през 2019 г. са представени в следващата таблица.

Таблица 29: Морфологичен състав на смесените битови отпадъци през 2019 г.

Вид отпадък	Относителен дял в %
Хранителни отпадъци	7,60
Хартия	5,86
Картон	4,36
Пластмаса	10,96
Текстил	4,79
Гума	2,57
Кожа	3,14
Градински	13,96

Дървесни	6,50
Стъкло	5,72
Метали	5,36
Инертни >4 см	6,48
Опасни	1,19
Други	4,58
Ситна фракция<4 см	16,94
Контролна сума	100%

Източник: Доклад от извършено през 2019 г. четирисезонно проучване на морфологичния състав на отпадъците, генерирани от територията на община Борино, по проект на ПУДОС „Определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци в България“

Приблизителният състав на генерираните отпадъци в тегловни проценти е: хранителни – 7,60%; хартия – 5,86%; картон – 4,36%; пластмаса – 10,96%; текстил – 4,79%; гума – 2,57%; кожа – 3,14%; градински – 13,96%; дървесни – 6,50%; стъкло – 5,72%; метали – 5,36%; инертни >4см – 6,48%; опасни – 1,19%, ситна фракция<4см – 16,94% и други – 4,58%.

Данните за морфологичния състав са необходими при избор на съоръжения за предварително третиране и обезвреждане и системи за разделно събиране на отпадъци или при оптимизация на въведените такива.

Графика 4: Морфологичен състав на отпадъците на община Борино в %

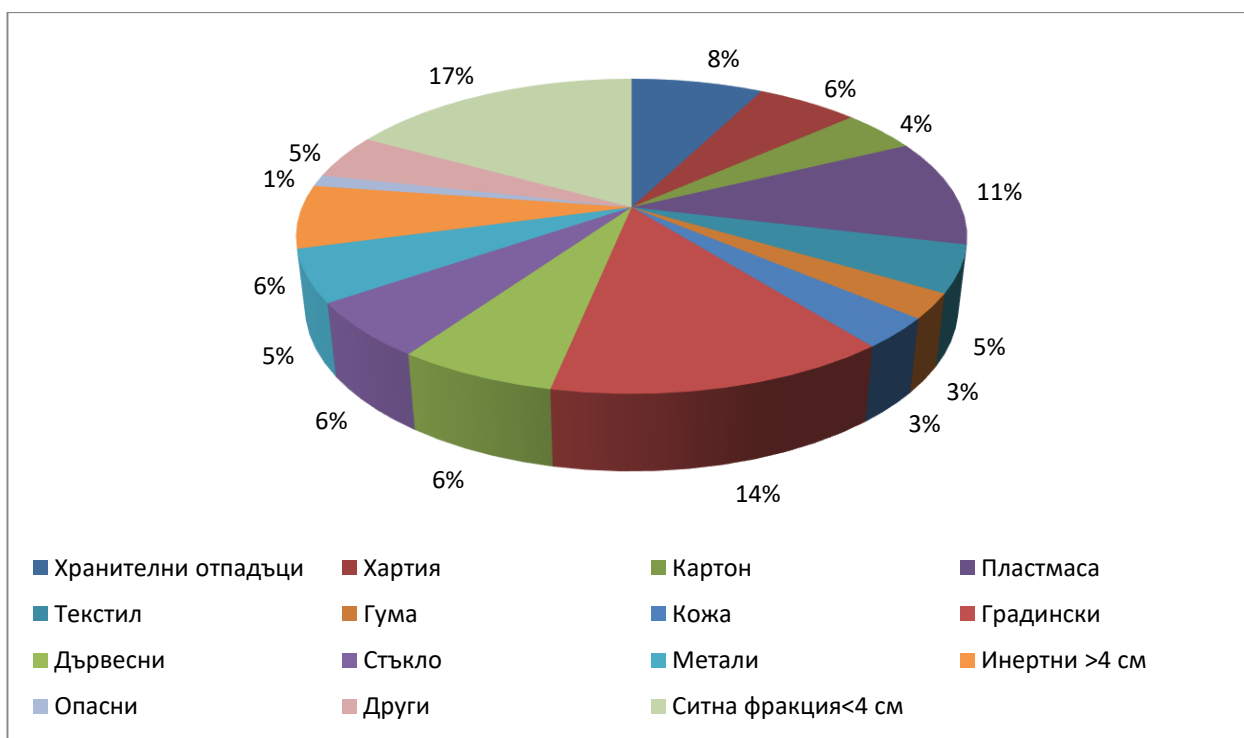

Таблица 30: Изводи от проведеното проучване на морфологичния състав на смесено събраните битови отпадъци от община Борино към 2019 г.

Фракции с най-висок средногодишен процент	Ситна Фракция<4см	Градински	Пластмаса	Хранителни
Фракции с най-нисък средногодишен процент	Опасни	Гума	Кожа	Картон

Фракции с най-изразена сезонна флукуация	Ситна Фракция<4см	Хранителни	Пластмаса	Инертни>4 см
Фракции с най-слаба сезонна флукуация	Опасни	Гума	Кожа	Градински

Източник: Окончателен доклад за извършен през 2019 г. четириезонен морфологичен анализ на състава на битовите отпадъци, генерирани на територията на община Борино

Приблизителният състав на генерираните отпадъци в тегловни проценти е: хранителни – 7,60%; хартия – 5,86%; картон – 4,36%; пластмаса – 10,96%; текстил – 4,79%; гума – 2,57%; кожа – 3,14%; градински – 13,96%; дървесни – 6,50%; стъкло – 5,72%; метали – 5,36%; инертни >4см – 6,48%; опасни – 1,19%, ситна фракция<4см – 16,94% и други – 4,58%.

Сравнявайки състава на генерираните отпадъци в община Борино с референтните стойности, можем да направим извода, че повечето видове отпадъци превишават допустимите норми. Превишението при фракциите картон, пластмаса и опасни е минимално, докато за фракциите – текстил, гума, кожа, дървесни, стъкло и метали е значително. Под референтните стойности остават масови отпадъци като хранителни, хартия, градински и ситна фракция, което е добър знак за управлението им.

Таблица 31: Референтни стойности на морфологичния състав на отпадъците

Видове отпадъци	Населени места под 3 хиляди жители
Хранителни	15,6%
Хартия	6,1%
Картон	4,0%
Пластмаса	10,3%
Текстил	2,0%
Гума	1,0%
Кожа	1,0%
Градински	30,9%
Дървесни	2,9%
Стъкло	2,4%
Метали	1,9%
Инертни	21,3%
Опасни	0,6%
Общо	100,00%

Източник: НПУО 2014-2020 г.

Във връзка с изчисленията, които общините ще правят и ще трябва да доказват пред МОСВ за изпълнение на целите за рециклиране и оползотворяване на битовите отпадъци, заложи в НПУО 2021-2028 г., те са задължени на определена периодичност да извършват морфологичен анализ на състава на битовите си отпадъци.

Препоръчителният срок за изготвяне на следващ морфологичен анализ на отпадъците, образувани на територията на община Борино е през 2022 година, съгласно нормативните изисквания на Наредба №7 за реда и начина за изчисляване и определяне размера на обезпеченията и отчисленията, изисквани при депониране на отпадъци, посл. изм и доп. ДВ бр.77 от 16.09.2021 г.

ИЗВОДИ:

- Най-голям относителен дял в битовите отпадъци на община Борино имат фракциите – „ситна фракция<4см “ – 16,94%, „градински“ – 13,96% и „пластмаса“ – 10,96%.
- Рециклируемите отпадъци заемат голям относителен дял – 32,26%, в това число - хартия, картон, пластмаса, метали и стъкло. От този вид отпадъци най-високо е

процентното съдържание на пластмасата – 10,96%, следвано от хартия – 5,86%, стъкло – 5,72%, метали – 5,36% и картон – 4,36%.

- Система за организирано сметосъбиране и извозване на смесените битови отпадъци е организирана във всичките 5 населени места на общината.
- В община Борино към момента не е въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки. Това води до висок относителен дял на депониране на рециклируеми отпадъци.

Количества повторно използвани, рециклирани, оползотворени и обезвредени битови отпадъци

За анализа на количествата повторно използвани, рециклирани, оползотворени и обезвредени битови отпадъци в община Борино е необходимо е да се идентифицират:

- количествата разделно събрани и рециклирани отпадъци от хартия и картон, пластмаса, стъкло и метали чрез системите за разделно събиране;
- количествата генерирани биоразградими битови отпадъци;
- количествата разделно събрани и оползотворени битови биоотпадъци.

Отпадъци от опаковки

На територията на община Борино към момента на изготвяне на настоящата програма няма въведена система за разделно събиране на отпадъците от стъкло, пластмаса, картон, хартия и метал. Общината няма сключен договор с оползотворяваща организация за отпадъците от опаковки.

Необходимо е да бъде сключен договор с оползотворяваща организация и в поголемите населени места – Борино, Ягодина и Буйново да се организира разделно събиране на рециклируемите отпадъци.

С разделното събиране на отпадъци с цел рециклиране, както и други форми на оползотворяване може да се постигне значително намаляване на количеството на депонираните отпадъци, което ще доведе до удължаване на полезния живот на регионалното депо за отпадъци и до съкращаване на разходите за събиране и обезвреждане на отпадъците. Освен това през последните години със синхронизиране на националното законодателство с европейското законодателство все повече се засилват законодателния и обществения натиск за въвеждане на системи за разделно събиране с нормативно регламентирани количества отпадъци, които трябва да бъдат рециклирани и оползотворени.

За част от тези отпадъци националното законодателство изисква прилагането на принципът „замърсителят плаща“, при който разходите се поемат от производителите на продукта, от който се образуват отпадъците, но за останалата част липсват нормативно установени механизми на финансиране. За редица отпадъци съществуват забрани за депониране, което налага тяхното отделяне от общия отпадъчен поток и намиране на алтернатива за оползотворяването или обезвреждането им.

Биоразградими отпадъци

В съответствие с Националния стратегически план Община Борино следва да предвиди конкретни мерки за третиране на биоразградимите отпадъци, с оглед намаляване количествата за депониране. Управлението на биоразградимите отпадъци включва събиране (разделно или със смесените битови отпадъци), анаеробно разлагане и компостиране, изгаряне и депониране. Екологичните и икономически ползи от различните методи на обработване зависят съществено от местните условия, като гъстота на населението, инфраструктура и климат, както и от наличието на пазари за свързаните с този процес продукти (енергия и компост). Изискванията за събиране и третиране на биоразградими отпадъци са регламентирани в Наредба за разделно събиране на биоотпадъци и третиране на

биоразградимите отпадъци, Обн. ДВ. бр.11 от 31 Януари 2017 г., изм. и доп. ДВ. бр.2 от 8 Януари 2021 г.

Приблизително две трети от отпадъците, генерирани в домовете и офисите, се състоят от „органични“ или естествени материали. Тези материали след време се разграждат („биоразградими“) по естествен път. Биоразградимите отпадъци се генерират при селскостопанската дейност в растениевъдството, животновъдството и от дейността на домакинствата. Имат предимно органичен състав и е необходимо да се третираат в зависимост от условията на генерирането им по подходящ начин.

Количеството на растителните отпадъци, образувани от растениевъдството в дворните пространства на жилищните имоти са определени експертно и тяхното количество варира от 25% до 40% от общото количество битов отпадък, отделян от домакинствата. Този отпадък понастоящем е основна съставка, замърсяваща териториите в покрайнините на населените места или попада в съдовете за битови отпадъци. Не е популярна практиката за оползотворяване на растителни отпадъци в самите дворните места. В процеса на компостиране растителните отпадъци се явяват суровина. При прилагането му се ограничава постоянното изнасяне на органични вещества от почвата и едновременно се постига ограничаване употребата на органични торове за сметка на много добрите хранителни съставки в компоста. В съответствие с европейското и националното законодателство общините следва да предприемат мерки за поэтапното намаляване на количеството на депонираните биоразградими отпадъци.

Често срещани практики в общината е третирането на биоразградимите отпадъци да се осъществява по следните начини:

- *използване на кухненски и градински остатъци за храна на животни ;*
- *закопаване на хранителни и растителни отпадъци в почвата (задния двор или градината без последващо използване);*
- *натрупване на смесени купчини с оборска тор, растителни и хранителни отпадъци в полето (купчините не се обръщат, но след около три години са годни (вече компостирани) за използване като подобрител на почвата);*
- *натрупване на смесени купчини с оборска тор (купчините не се обръщат след това, но след това компостираната оборска тор се използва като подобрител на почвата).;*
- *изгаряне на градински отпадъци и листа.*

В Националната стратегия за намаляване на количествата депонирани биоразградими отпадъци са заложили конкретни мерки, които трябва да се предприемат по отношение на този вид отпадък.

Предвид специфичния характер на отпадъците, образувани на територията на община Борино и значителното участие на зелените, градински и селскостопански отпадъци от домакинствата в определени периоди е необходимо да се предприемат действия в две посоки:

- за въвеждане на фамилно компостиране с последващо използване на компоста в личните стопанства;
- за въвеждане на система за разделно събиране и извозване на биоразградимите отпадъци от общината, след въвеждане в експлоатация на регионална инсталация за компостиране на биоразградими и биоотпадъци на територията на РДНО - Доспат.

Община Борино трябва да предвиди въвеждане на система за разделно събиране на биоразградимите отпадъци при източника, извозването им и самостоятелното им третиране на регионална инсталация за компостиране.

Проектът за изграждане на инсталацията за компостиране и инсталацията за предварително третиране на отпадъците е на Регионалното сдружение за управление на отпадъците на Доспат, Сатовча, Девин, Борино и Сърница. Той е реализиран с финансиране по „Комбинирана процедура за проектиране и изграждане на компостиращи инсталации и на

инсталации за предварително третиране на битови отпадъци“ на Оперативна програма "Околна среда" 2014-2020 г. Общата инвестиция е в размер на 9 654 503 лв.

Основната цел на проекта е да се намали количеството на смесени отпадъци за депониране чрез предварителното им третиране, както и осигуряване на разделно събиране и рециклиране на битови, биоразградими и зелени отпадъци, генерирани в петте общини.

Изграждането на инсталацията за компостиране и инсталацията за предварително третиране ще допринесат за изпълнението на задълженията на общините от Регионално сдружение за управление на отпадъците – Доспат да организират разделното събиране и компостиране на зелените отпадъци, както и намаляването на количеството депонирани смесено събрани битови отпадъци, генерирани на тяхната територия съгласно Закона за управление на отпадъците и Националната стратегия за намаляване на битовите отпадъци.

Капацитетът на компостиращата инсталация е 2150 тона годишно, а на инсталацията за предварително третиране е 6400 тона годишно смесен битов отпадък. Предвижда се изграждането на довеждаща инфраструктура на определеното място за изграждане на инсталациите. В рамките на проекта са изготвени План за използване на получения краен продукт - компост, Схема за контрол на качеството на компоста и План за третиране на остатъчния отпадък, както и План за третиране на рециклираната, стабилизираната и остатъчната фракция.

Местоположението на новите площадки ще бъде в регионалното депо в с.Барутин.

Изградените съоръжения ще обслужват населени места на територията на защитените зони от мрежата Натура 2000 или в непосредствена близост до тях. В обхвата на проектното предложение са всички 46 населени места от петте общини с общо население на 40 000 души.

С изпълнението на проекта Регионалното сдружение за управление на отпадъците ще постигне няколко цели, които са заложили и на национално ниво за ограничаване на битовите отпадъци и повторното им използване в земеделието и индустрията:

1. ограничаване количеството на депонираните биоразградими отпадъци;
2. увеличаване делът на разделно събраните и оползотворени биоотпадъци на ниво регион;
3. намаляването на депонираните отпадъци с най-малко 50 % от общото количество;
4. намаляване на вредните емисии и парниковите газове от битовите отпадъци;
5. намаляване на размера на таксата по събирането, третирането и съхранението на битовите отпадъци за крайния данъкоплатец.

Поради големия дял на биоразградимите отпадъци, подходящи за компостиране от общото количество на битовите отпадъци прилагането на ефективна система за разделното им събиране ще доведе до съществено намаляване на разходите за транспортиране и обезвреждането на смесените битови отпадъци на регионалното депо.

Обхващането на все по-голям брой семейства в системи за домашно компостиране е възможно чрез постоянно информиране на населението за възможностите за оползотворяване на биоразградимите отпадъци и предоставяне на контейнери за компостиране на семействата, които желаят да компостират биоразградимите си отпадъци. За отчитане на ефекта от тази мярка е необходимо предоставянето на компостери на отделните домакинства да бъде обвързано с изискване за своевременно представяне на информация от общините за постигнатите нива на намаление на биоразградимите отпадъци, постъпващи за депониране.

Един от подходящите методи на биологично третиране, подходящи за условията на общината е анаеробното разграждане, при което се отделя биогаз за производство на енергия и компостирането (домашно и/или полево), при което произведения компост има възможност да се използва за рекултивация на нарушени терени, в земеделието, при озеленителни и възстановителни дейности при строителни проекти и др.

Източници на растителни отпадъци са имотите със земеделско ползване извън регулация и дворните пространства на жилищните имоти. Задължение на всеки производител

на земеделска продукция е да организира оползотворяването на растителните отпадъци. До настоящия момент не са изградени съоръжения и инсталации за биологично третиране на растителните отпадъци на територията на общината. Съществува практика за биоразграждане на място в почвата, където попадат растителните отпадъци вследствие на обработка на земеделската земя. Често се прилага и изгаряне на изсъхнали растителни отпадъци от земеделците, срещу което се води борба - дейността противоречи на добрите земеделски практики за използване на различни методи за оползотворяване на органичните отпадъци.

В съответствие с Националния стратегически план общината следва да предвиди конкретни мерки за третиране на биоразградимите отпадъци с оглед намаляване количествата за депониране. Управлението на биоразградимите отпадъци включва събиране (разделно или със смесените битови отпадъци), анаеробно разлагане и компостиране, изгаряне и депониране. Екологичните и икономически ползи от различните методи на обработване зависят съществено от местните условия, като гъстота на населението, инфраструктура и климат, както и от наличието на пазари за свързаните с този процес продукти (енергия и компост). Изискванията към съоръженията и инсталациите за биологично третиране на биоразградимите отпадъци са регламентирани в Наредба № 6 Обн. ДВ. бр.80 от 13 Септември 2013 г. (изм. и доп. ДВ. бр.13 от 7 Февруари 2017 г., изм. и доп. ДВ. бр.36 от 1 Май 2021 г.) за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци.

Изискванията към площадките, на които могат да се разполагат съоръжения за биологично третиране на биоразградими отпадъци са посочени в Наредба 7 от 24 август 2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци. В съответствие с европейското и националното законодателство общините следва да предприемат мерки за поетапното намаляване на количеството на депонираните биоразградими отпадъци.

Целесъобразно е да се прилага метода на открито компостиране чрез разстилане на биоразградимите отпадъци на редове (по метода windrow). Предлагаият метод на третиране на биоразградимите отпадъци използва процеса био-деградация, който в естествени условия протича бавно, на повърхността на земята, при температурата на околната среда и предимно анаеробно. Естественото разлагане на органиката се ускорява като преработваният субстрат се събира на редове (т.нар. windrow), което позволява да се съхрани част от топлината отделяна от дейността на микроорганизмите, при което температурата нараства. Този ускорен процес именно е компостирането. Компостиране се разделя на 4 стадия: 1) мезофилен; 2) термофилен; 3) изстиване; 4) съзряване. В процеса на био-деградацията органичният субстрат претърпява физично и химично превръщане с образуването на стабилен хумифициран краен продукт. Този продукт е ценен за селското стопанство като органичен тор и като средство за подобряване структурата на почвата. Важни параметри на процеса са отношението C/N и мултидисперсността на субстрата, необходима за нормалната аерация.

При ефективно извършване на процеса на обръщане активната фаза може да приключи до 1 месец, след което са необходими още около два месеца за изстиване и съзряване. Оборската тор и някои растителни отпадъци имат ниско съотношение C/N, висока влажност и лошо се подават на аерация. Те трябва да се смесват с твърд материал (пълнител) сорбиращ влагата, който обезпечава допълнителен въглерод и нужната за аерирането структура на сместа. Най-добрият пълнител се явява сламата, но може да се добавят листа, стърготини, трески, хартиени изрезки и др.

Поради големия дял на биоразградимите отпадъци, подходящи за компостиране от общото количество на битовите отпадъци прилагането на ефективна система за разделното им събиране ще доведе до съществено намаляване на разходите за транспортиране и обезвреждането на смесените битови отпадъци на регионално депо.

Биоразградимите отпадъци могат да бъдат доставяни от домакинствата, срещу което те да получават готов компост. Очаква се, че безплатното предоставяне на компост е достатъчен стимул за населението от селата, за да отделят биоразградимите отпадъци от общия отпадъчен поток и по такъв начин да допринесат за намаляване на разходите за извозването на битовите отпадъци до регионалното депо.

Освен за безвъзмездно ползване от жителите, които доставят биоразградими отпадъци за компостиране, за готовия компост ще се търси пазарна реализация в селското и горското стопанство и озеленяването или ще се ползва за наторяване и подобряване на почвата в общински паркове и градини, спортни площадки, нарушени терени и др.

Съгласно Националната програма за прилагане на Директива 99/31/ЕС:

- 100% биоразградими са хранителните, хартиените, картонените, дървесните и градинските отпадъци;
- 20% от текстилните отпадъци;
- 25% от отпадъците от кожи

В съответствие със Закона за управление на отпадъците чл.31 ал.1 т.2 – целта е най-късно до 31 декември 2020 г. ограничаване на количеството депонирани биоразградими битови отпадъци до 35 на сто от общото количество на същите отпадъци, образувани в Република България през 1995 г. Същата правна норма на ЗУО поставя следните актуални цели, в сила от 05.03.2021 г.:

- най-късно до 31 декември 2025 г. подготовката за повторна употреба и рециклирането на битови отпадъци най-малко до 55 на сто от общото тегло на тези отпадъци;
- най-късно до 31 декември 2030 г. подготовката за повторна употреба и рециклирането на битови отпадъци най-малко до 60 на сто от общото тегло на тези отпадъци;
- най-късно до 31 декември 2035 г. подготовката за повторна употреба и рециклирането на битови отпадъци най-малко до 65 на сто от общото тегло на тези отпадъци;
- най-късно до 31 декември 2035 г. количеството на депонираните битови отпадъци да е намалено до 10 на сто или по-малко от общото количество образувани отпадъци (по тегло).

Целите по Чл.31, ал.1, т. 3 - 6 се постигат поэтапно съгласно сроковете, определени в § 15 от преходните и заключителните разпоредби. Във всеки от регионите по чл. 49, ал. 9 на ЗУО, целите по Чл.31, ал.1 се изпълняват съвместно от всички общини в региона в съответствие с решението по чл. 26, ал. 1, т. 6.

Таблица 32: Материали, попадащи в обхвата на определението за био-отпадъци

Описание	Код от Европейския списък на отпадъците	Бележки
<i>Отпадъци от кухни и заведения за обществено хранене (хранителни отпадъци)</i>	20 01 08	<i>От домакинства, ресторанти, столове, барове, кафе-магазини, болници и училищни столове и т.н.</i>
<i>Отпадъци от обществени пазари</i>	20 03 02	<i>Само биоразградими материали, еквивалентни на кодове 200108 и 200201</i>
<i>Отпадъци от паркове и градини (зелени отпадъци)</i>	20 02 01	<i>От частни градини и обществени паркове и зони, и т.н.</i>
<i>Дървесни материали</i>	20 01 38	<i>Не съдържащи опасни вещества, без мебели и едрогабаритни битови отпадъци</i>

Изпълнението на целите за разделно събиране и оползотворяване на битови биоотпадъци се осигурява чрез прилагане на домашно компостиране и/или разделно събиране и компостиране на изградените за целта общински или регионални площадки с компостиращи инсталации.

Таблица 33: Основни методи за третиране на зелени и биоразградими отпадъци

Метод за третиране	Характеристики
За разделен при източника и събран отпадък (био-отпадъци)	
Компостиране	Отворен или затворен тип, централизирано или домашно компостиране
Анаеробно разграждане	Със или без разграждащо компостиране, ефективност на оползотворяването на енергия
Пиролиза и газификация	Основно се използва за сухи потоци с цел изгаряне за оползотворяване на енергия
За фиксирано събиране на отпадъците	
Механично биологично третиране	Предварително третиране, за да се отделят биоразградимите отпадъци, последвано от третиране подобно на „отпадък разделен при източника“. Разделянето се основава на механични свойства. Възможни видове третиране са: компостиране (стабилизиране), анаеробно разграждане и/ или оползотворяване на енергия и/ или използване като уплътняващ/ покриващ материал
Изгаряне	Със и без оползотворяване на енергия, ефективност на оползотворяването на енергия
Депониране	Със или без оползотворяване на метан, регламентирано и нерегламентирано депониране (трябва да се отбележи и ефективността на оползотворяването на енергия тъй като тя се отнася и за други

В резултат на третиране на био-отпадъците често се получават рециклирани продукти и оползотворяване на енергия. В таблица 34 е представен списък на продуктите получени от рециклиране и оползотворяване на енергия, както и материалите които могат да се избегнат. Различните видове остатъчни материали също са изброени.

Таблица 34: Оползотворени продукти, избягвани продукти и остатъчни отпадъчни потоци

Метод за третиране	Оползотворени продукти	Продукти	Остатъчни отпадъци
За разделен при източника и събран отпадък (био-отпадъци)			
Компостиране	Компост	Растителна среда, торове, подобрители	Остатъци, замърсители
Анаеробно разграждане	Биогаз Компост	Електричество, топлина, растителна среда, торове, подобрители	Остатъци, замърсители
За фиксирано събиране на отпадъците			
Механично биологично третиране	Енергия	Електричество, топлина, почвен стабилизатор	Стабилизирани остатъчни отпадъци, замърсители
Изгаряне	Биогаз	Електричество, топлина, шлака използвана като вторичен строителен материал.	Остатъци
Депониране	Със или без оползотворяване на метан, регламентирано и нерегламентирано депониране		Остатъци

Относителният дял на „биоразградимите отпадъци“⁴ в община Борино е 38,28% от образуваните битови отпадъци, в това число - хранителни – 7,60%, градински – 13,96%, дървесни – 6,50%, хартия – 5,86% и картон – 4,36%.

Съгласно целите на национално ниво за ограничаване на количествата депонирани биоразградими отпадъци до 2020 г. допустимите минимални стандарти на този вид отпадък за жител на година са 109 кг/ж./г. През 2019 г. в община Борино са генерирани около 279 тона или 90 кг/ж./г. биоразградими отпадъци. Следователно стойностите са по-ниски от допустимите минимални стандарти.

Предвид разпоредбите на чл.34, ал.1 от ЗУО: „Биоотпадъците от поддържане на обществени площи, паркове и градини се събират разделно“.

При изчислението на количествата образувани отпадъци от косене и поддържане на обществени зелени площи следва да се спазват указанията за норма на образувани отпадъци съгласно Инструкциите за прилагане на нормативните изисквания, свързани с управлението на биоотпадъците (насоки за прилагане на Наредба за разделно събиране на биоотпадъците, приета с ПМС №275 от 06.12.2013 г., Обн. ДВ, бр.107 от 13.12.2013 г.), одобрени със Заповед № РД-687/05.09.2014 г. на Министъра на околната среда и водите. Приетата норма е 6 кг./м²/година окосена трева, листа, клони от резитба на дървета и храсти и др.

Анализите показват, че в община Борино има добри предпоставки за въвеждане на разделно събиране на отпадъци с биологичен произход и съответното им оползотворяване, чрез компостиране, по начин, който осигурява висока степен на защита на околната среда.

Тъй като изграденото съоръжение за третиране на биоразградими отпадъци на територията на РСУО – Доспат все още не е въведено в експлоатация, на практика община Борино към момента не извършва оползотворяване на зелени и/ или биоразградими отпадъци, което да гарантира изпълнението на целите за разделно събиране на биоотпадъци. След въвеждане в експлоатация на регионалната система за компостиране, ще бъде необходимо да се осигури и съответната система (съдове) за разделно събиране на растителни и биоразградими отпадъци при източника на образуване, в т.ч. домакинства, търговски и административни обекти и заведения за обществени хранене.

За организирането на система за разделно събиране и оползотворяване на „зелените“ отпадъци следва да се осигурят контейнери за събиране, площадки за съхранение и специализирани автомобили за извозването им. Предвижда се и въвеждане на система за домашно компостиране. Поради големия дял на биоразградимите отпадъци, подходящи за компостиране от общото количество на битовите отпадъци прилагането на ефективна система за разделното им събиране ще доведе до съществено намаляване на разходите за транспортиране и обезвреждането на смесените битови отпадъци на Регионалното депо.

ИЗВОДИ:

Количествата на ТБО, които постъпват за депониране от територията на община Борино, могат значително да се намалят:

- **чрез увеличаване на количествата рециклируеми компоненти от отпадъчния поток, които се предават за рециклиране;**
- **чрез въвеждане на система за разделно събиране на рециклируеми отпадъци;**
- **чрез отделяне на органичната фракция, която да се оползотворява чрез инсталации за компостиране или други методи за оползотворяване.**

⁴Съгласно ДР на ЗУО § 1. т.3. „Биоразградими отпадъци“ са всички отпадъци, които имат способността да се разграждат анаеробно или аеробно, като хранителни и растителни отпадъци, хартия, картон и други.

3.1.2. Строителни отпадъци

Община Борино има пряк ангажимент към строителните отпадъци в малки количества, генерирани от ремонтните дейности на домакинствата. В този смисъл анализът и прогнозите са фокусирани върху този поток строителни отпадъци. На територията на общината няма изградена инфраструктура за третиране на отпадъци от строителство и разрушаване или площадка за депониране на строителни отпадъци и не съществува система за организирано събиране и последваща повторна употреба на този вид отпадък. По тази причина липсват и точни данни за вида и количеството на образуваните строителни отпадъци през последните години.

Ниската тенденция в прираста на населението в общината не стимулира активни дейности в жилищното строителство. Строителни отпадъци се образуват най-вече от малки обекти с локално значение, от реконструкции и ремонти на стопански и жилищни сгради. Понастоящем строителните отпадъци остават основна съставка на новообразуваните нерегламентирани замърсявания или попада в съдовете за битови отпадъци. Част от генерираните СО попадат в общия поток със смесените битови отпадъци, които се извозват до регионалното депо за битови отпадъци. Необходимо е да се предприемат мерки за осигуряване селективното разделяне на отпадъците на мястото на образуване и изграждането и функционирането на надеждна система и съоръжения за оползотворяване на строителните отпадъци.

Данните за количеството на строителните отпадъци се отразяват както от лицата, извършващи дейности по събиране и транспортиране на строителни отпадъци, така и от оператора приел отпадъците за рекултивация на нарушен терен. Те отчитат количествата строителни отпадъци в съответствие с изискванията на Наредба № 1 за реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публични регистри (ДВ, бр.51/ 2014 г.).

С Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, Обн. ДВ. бр.98 от 8 Декември 2017 г. се регламентира предотвратяване и ограничаване на замърсяването на въздуха, водите и почвите, както и ограничаване риска за човешкото здраве и околната среда в резултат на третирането и транспортирането на строителните отпадъци. С Наредбата се насърчава рециклирането и оползотворяването на СО за постигане на целите по чл. 32 от ЗУО.

Целта е:

- Да се предотврати и минимизира образуването на строителни отпадъци (СО);
- Да се насърчи рециклирането и оползотворяването на СО;
- Да се увеличи употребата на рециклирани строителни материали;
- Да се намали количеството за депониране на СО.

Член 6 от Наредбата забранява нерегламентираното изхвърляне, изгаряне, както и всяка друга форма на нерегламентирано третиране на СО, в т.ч. изхвърлянето им в контейнерите за битови отпадъци или разделно събиране на отпадъци от опаковки.

Строителните отпадъци са получени вследствие на строително-монтажни работи и премахване, включващи минерални отпадъци, пластмаси, метал, хартия, изолационни материали, дърво, азбест и други опасни отпадъци, и др. съответстващи на кодовете на отпадъци от група 17 на Приложение 1 от Наредба № 3 за класификация на отпадъците.

Минералните отпадъци се образуват в резултат на строителство или събаряне на сгради и съоръжения, които основно се състоят от минерални материали като тухли, бетон, строителни разтвори, естествен камък, пясък, керамични строителни материали, бетонови блокчета и/или газобетонови блокчета и др.

„Строително-монтажни” са работите, чрез които строежите се изграждат, ремонтират, реконструират, преустройват, поддържат или възстановяват, а „Премахване” е дейността по

отстраняване на строежите чрез селективно отделяне на оползотворимите отпадъци в процеса на премахването.

Дейностите по събиране, транспортиране, подготовка преди оползотворяване и/или обезвреждане, материално оползотворяване, както и по обезвреждане на СО се извършват от лица, притежаващи документ по чл.35 от Закона за управление на отпадъците.

Възложителите на СМР и/или на премахването на строежи отговарят за изготвянето на план за управление на строителните отпадъци (ПУСО). Контролът по изпълнение на ПУСО се осъществява от кмета на общината, на чиято територия се извършват СМР/премахването на строеж, или от оправомощено от него длъжностно лице. За строежи, чийто възложител е кметът на общината, контролът по ПУСО се осъществява от директора на РИОСВ, на чиято територия е строежът.

Съгласно Чл.26 от Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали: „Кметът на общината изпраща информацията до директора на РИОСВ, на чиято територия ще се извършват СМР или премахване на строежи, за издадените през предходния месец разрешения за строеж или заповеди за премахване на строеж“. Кметът на общината отговаря за предаването на отделените строителни отпадъци по време на принудителното премахване на строежи, за оползотворяване на материалите и за влагане на рециклирани строителни материали, включително за покриването на разходите за извършване на дейностите по транспортиране и третиране. Разходите за извършване на дейностите по транспортиране и третиране на строителни отпадъци, получени в резултат на принудително премахване на строеж, са за сметка на извършителя на незаконния строеж или на собственика на сградата или съоръжението. Въз основа на влязла в сила заповед за премахване на строежа и протокол за извършените разходи за дейностите по транспортиране и оползотворяване на отпадъците кметът на общината подава заявление за издаване на заповед за незабавно изпълнение на събиране на вземането от задължените лица по реда на чл.417, т.2 от Гражданския процесуален кодекс.

В случаите, когато кмета на общината е възложител на строителни и монтажни работи, с изключение на текущи ремонти, и възложител на премахване на строежи, следва да изготви план за управление на строителните отпадъци. Съдържанието и изискванията към плана се определят в Наредбата за управление на строителните отпадъци.

Отпадъците от строителна и строително-ремонтна дейност се отделят регулярно. Прилага се процедура, при която строителните фирми да се обръщат към община за посочване на място и условия за депонирането на строителните отпадъци.

Основните проблеми, свързани със строителните отпадъци са неконтролираното изхвърляне на строителни отпадъци от гражданите и фирмите, което води до формирането на нерегламентирани сметища. Често населението неконтролирано изхвърля строителни отпадъци на неразрешени места - главно на входовете и изходите на населените места, както и замърсява зелените площи в самите населени места. За строителните отпадъци, от обичайните ремонти на жилищата, няма форма, по която да бъдат контролирани.

Правилното регулиране на дейностите, свързани със строителните отпадъци и контрола върху тях са регламентирани със ЗУО, Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, съответно с общинска наредба за управление на отпадъците. В бъдеще Община Борино ще може да получава надеждни данни, когато извършва процедури за одобрение на плановете за управление на строителните отпадъци и инвестиционните проекти, както и при проверката на документите, с които възложителите на строителството доказват изпълнението на целите за рециклиране.

Анализите на строителните отпадъци и на инфраструктурата за строителни отпадъци показват, че на територията на община Борино няма инсталация за рециклиране на строителни отпадъци. Към настоящия момент малките количества строителни отпадъци, генерирани от ремонти на частни жилища в общината се събират и извозват заедно със

смесения битов отпадък до РДНО. Необходима е организация за въвеждане на разделно събиране и самостоятелно извозване на строителните отпадъци, чрез осигуряване на специални контейнери, които Община Борино да предоставя на гражданите при извършване на ремонтни дейности.

ИЗВОДИ:

Образуваните строителни отпадъци на територията на община Борино са предимно от ремонтни дейности на частни жилища и обществени сгради. Към момента строителните отпадъци се събират смесено с битовите и се извозват до РДНО - Доспат. Отчитайки факта, че голяма част от сградният фонд в населените места е амортизиран, много пътни и улични мрежи се нуждаят от ремонти, можем да предположим, че новото строителство и обновяването неминуемо ще доведе до генериране на по-големи количества земни маси и строителни отпадъци. Необходимо е да се предприемат мерки за осигуряване селективното разделяне на отпадъците на мястото на образуване и самостоятелното им извозване с цел тяхното оползотворяване за обратни насипи, рекултивационни дейности и други.

3.1.3. Производствени и опасни отпадъци

„Опасни“ са отпадъците, които притежават едно или повече опасни свойства, посочени в Приложение №3 към ЗУО. Този вид отпадъци се образуват най-вече в промишлените предприятия, но също така и в някои заведения от здравната сфера, а частично и в битовия сектор. Към тях спадат отработени масла и нефтопродукти, негодни за употреба батерии и акумулатори, медицински отпадъци, бои и лакове, детергенти, пестициди и др.

Изискванията за третиране и транспортиране на опасни отпадъци са регламентирани в Наредбата, приета с ПМС №53/1999 г. /ДВ, бр. 29 от 1999 г. и в наредбите за масово разпространените отпадъци. Количествата на образуваните опасни отпадъци по групи, съгласно Класификация на отпадъците по Наредба №2 от 23.07.2014 г. (изм. ДВ, бр.46 от 1 Юни 2018 г.) за класификацията на отпадъците, се водят на отчет в РИОСВ.

Лицата, чиято дейност е свързана с образуване, събиране, транспортиране, съхраняване (оползотворяване с код R13 по смисъла на приложение №2 към §1, т.13 от допълнителните разпоредби (ДР) на ЗУО и/или обезвреждане с код D15 по смисъла на приложение №1 към §1, т.11 от ДР на ЗУО), оползотворяване, в т.ч. рециклиране и/ или обезвреждане, включително подготовка преди оползотворяване или обезвреждане на опасни отпадъци, водят отчетни книги и представят годишни отчети. Опасните отпадъци от фирмите се събират и съхраняват разделно в закрити складове и се предават за третиране на физически или юридически лица притежаващи съответното разрешение по ЗУО или Комплексно разрешително, въз основа на писмен договор.

Потокът опасни отпадъци се контролира от действащата нормативна уредба. С цел проследяване на превозите на опасните отпадъци товародателите са длъжни да изготвят идентификационен документ, който се попълва за всеки отпадък последователно от товародателя, превозвача и товарополучателя.

Необходими са мерки за информиране на населението за опасностите за околната среда и повишаване на обществената заинтересованост за по широко участие в организирани мероприятия за предаване на опасни отпадъци от домакинствата. Разделното събиране на опасните битови отпадъци все още не е системно, а кампанийно. Поради това голяма част от тях все още се изхвърлят в контейнерите съвместно с неопасните битови и се извозват с тях за последващо третиране.

На територията на община Борино няма опасни производства и генератори на опасни отпадъци. На този етап в общината няма изградена площадка за приемане на разделно

събрани отпадъци от домакинства, в т.ч. едрогабаритни отпадъци, опасни отпадъци, отпадъци от черни и цветни метали.

На територията на общината няма предприятия, попадащи в обхвата на Раздел I към глава седма на ЗООС, класифицирани с нисък или висок рисков потенциал от съхранение на химични вещества. Няма производства, които да замърсяват почвите с тежки метали (олово, цинк, мед, арсен, кадмий, никел, хром) и нефтопродукти. Като единствен значим източник на замърсяване с оловни аерозоли могат да бъдат идентифицирани моторните превозни средства с бензинови двигатели. Замърсявания на почвите се предизвикват от изхвърлянето на твърди битови отпадъци (отпадъци от различен характер). Непрекъснатото усъвършенстване на системите и контрола по сметосъбирането ще елиминира изцяло съществуващите локални замърсявания от микросметища и нерегламентирано изхвърляне на отпадъците.

ИЗВОДИ:

В община Борино няма идентифицирани проблеми с управлението на производствените и опасни отпадъци. Необходима е добра комуникация с контролните органи при необходимост за предотвратяване рисковете за човешкото здраве и околната среда.

3.1.4. Специфични потоци и масово разпространени отпадъци (МРО)

Отпадъци от ИУМПС, ИУЕЕО, НУБА, отработени масла и отпадъчни нефтопродукти, излезли от употреба гуми, текстил и обувки

Редица европейски директиви регулират специфичните потоци от отпадъци - например, отпадъци от титаниев диоксид, опаковки и отпадъци от опаковки, полихлорирани бифенили (ПХБ) и полихлорирани терфенили (ПХТ), отпадъчни батерии и акумулатори, канализационен шлам, излезли от употреба превозни средства (ИУПС), отпадъци от електрическо и електронно оборудване (ОЕЕО) и ТОЗ (трайни органични замърсители).

Друга група от директиви регулира операциите по третиране на отпадъците: изгаряне, съвместно изгаряне на отпадъци и депониране на отпадъци чрез заравяне. Регламент (ЕО) №1013/2006 покрива трансграничните превози на отпадъци.

„Негодна за употреба батерия или акумулатор” е батерия или акумулатор, която не може да бъде използвана повторно и е предназначена за преработване или обезвреждане .

За ефективно функциониране на системата за събиране на отпадъците от негодни батерии и акумулатори е необходимо предприемане на следните действия:

- редовно информиране на обществеността за рисковете, свързани с тяхното неконтролирано обезвреждане. Необходимо е хората да бъдат запознати със значението на символите, използвани за маркиране, изискванията при отделяне на батериите от уредите, където те са вградени и възможностите за участие в системите за събиране.
- прилагането на задължително обратно приемане в местата за продажба;
- осигуряване и поставяне на съдове за събиране на негодни за употреба портативни батерии и акумулатори, като се спазва нормативните изисквания;
- предаване на отпадъците от батерии и акумулатори на фирма, притежаваща разрешително, издадено по реда на Закона за управление на отпадъците.

Управлението на отпадъците от батерии и акумулатори има две главни цели:

- *Екологична* – защита на въздуха, водата, почвата и здравето на хората чрез предотвратяване на изхвърлянето на вредни и опасни вещества в околната среда;
- *Икономическа* – оползотворяване материалите, заложи в конструкцията на отпадъците от батерии и акумулатори.

Към момента на разработване на настоящата програма Община Борино няма сключен договор за отделяне на опасните отпадъци от общия поток битови отпадъци, организирани и

прилагане на система за разделно събиране, временно съхраняване и транспортиране на отпадъци от негодни за употреба батерии и акумулатори (НУБА).

На територията на община Борино не извършват дейности промишлени обекти, от чието производство да се образуват опасни отпадъци, както и не са регистрирани пунктове за изкупуване на неопасни рециклируеми отпадъци от хартия, картон, метал, пластмаса и стъкло. Не са регистрирани и площадки/места за предаване па масово разпространени отпадъци /МРО/ - излязло от употреба електрическо и електронно оборудване /ИУЕЕО/, излезли от употреба гуми /ИУГ/, негодни за употреба батерии и акумулатори /НУБА/, отработени масла /ОМ/ и др.

Излезлите от употреба гуми и отработените масла, генерирани от земеделските структури в общината се предават на лицензирани фирми, по силата на сключени с тях договори. Следва да се има предвид, че този вид инфраструктура не се осигурява от общината, а е изцяло бизнес инициатива по схемата „разширена отговорност на производителя“.

Излезли от употреба моторни превозни средства /ИУМПС/

Управлението на излезлите от употреба МПС е регламентирано с *Наредба за излезлите от употреба моторни превозни средства*, приета с ПМС №11/15.01.2013 г. Обн. ДВ. бр. 7 от 25.01.2013 г., посл. изм.и доп. ДВ. бр.2/08.01.2021 г., и частично със Закона за движение по пътищата.

Община Борино има сключен договор с „Българска рециклираща компания“ АД за ИУМПС.

Отработени масла

Задълженията на общината в това отношение се определят от „*Наредба за отработените масла и отпадъчни нефтопродукти*“, приета с ПМС №352/27.12.2012 г., ДВ бр.2/08.01.2013 г.

Съгласно чл.39 ал.1 от Наредбата, кметът на общината съдейства за извършване на дейностите по събиране и съхраняване на излезли от употреба масла и предаването им за оползотворяване и обезвреждане, като определя местата за смяна на отработени моторни масла на територията на общината и информира обществеността за местоположението и условията за приемане на отработените масла.

Възможно в рамките на периода на прилагане на настоящата програма, организацията по оползотворяване да не прояви интерес тъй като количеството масла за чието оползотворяване е отговорна нараства незначително и е твърде вероятно целите заложи в *Наредбата за изискванията за третиране и транспортиране на отработени масла и отпадъчни нефтопродукти* да бъдат постигнати чрез събиране на отработени масла от източници различни от бита или общини с по-голяма гъстота на населението.

Независимо дали ще се сключи договор с организация по оползотворяване, следва да бъдат предприети следните мерки за осигуряване прилагането на законодателството за управление на отработени масла:

- идентифициране на обектите, в които се извършва смяна на отработени масла и обектите, в които се изкупуват отработени масла;
- определяне на разрешените места за смяна на отработени моторни масла и информиране на обществеността за това;
- въвеждане на санкции и упражняване на контрол над изхвърлянето на отработени масла и отпадъчни нефтопродукти в повърхностните води и в канализационните системи.

Излязло от употреба електрическо и електронно оборудване

Задълженията на Общината се определят от „*Наредба за излязло от употреба електрическо и електронно оборудване*“, приета с ПМС №355/28.12.2012 г. с последни изм. и доп. ДВ. бр.60 от 20 Юли 2018 г.

Съгласно чл.27, ал.1 от Наредбата, Кметът на общината оказва съдействие на организациите по оползотворяване, като определя местата за разполагане на необходимите елементи на системата за разделно събиране и предаване на ИУЕЕО.

Изпълнение на задълженията за участие в системите за разделно събиране се осъществява, като се сключат договори с организации по оползотворяване на ИУЕЕО, лица, които изпълняват задълженията си индивидуално или други лица, притежаващи документи по чл.35 от ЗУО за извършване на дейности по събиране, транспортиране, рециклиране или оползотворяване на отпадъци на територията на общината.

Община Борино има сключен договор за безвъзмездно предаване от гражданите на отпадъци от негодни за употреба батерии и акумулатори (НУБА) с „Екобатери“ АД. Разположени са 3 броя съдове за тяхното събиране.

Информацията за управлението на отпадъците от излезли от употреба моторни превозни средства (ИУМПС), отработени масла, негодни за употреба батерии и акумулатори (НУБА) и излязло от употреба електрическо и електронно оборудване (ИУЕЕО) се набира чрез допълнителни годишни отчети, регламентирани в съответните наредби за управление на специфичните отпадъчни потоци. На етапа на изготвяне на настоящата общинска Програма за управление на отпадъците няма данни за количествата на разделно събирани други масово разпространени отпадъци - отработени моторни масла, както и за излезли от употреба автомобилни гуми.

Отпадъци от текстил и кожа (обувки)

Милиони тонове облекла се изхвърлят на сметищата в Европа всяка година. Тези количества стават все по-големи и по-големи, заради водещия бизнес модел на „бързата мода“ и свръх консумацията на дрехи. Нараства значително проблема с местата за депониране на отпадъци. Някои видове дрехи в сметищата имат нужда от повече от 50 години, за да се разградят. Те остават там за десетилетия и отделят вредни газове, които са сред основните причини за глобалното затопляне. Токсични вещества се просмукват в почвата и подземните води и вредят на околната среда в продължение на години. Губят се ценни ресурси, които биха могли да се оползотворят. Отклоняването на този отпадък от сметищата ще има огромен положителен ефект върху околната среда.

Схемата за разширена отговорност на производителя (РОП) се прилага успешно по отношение на 6 групи масово разпространени отпадъци (МРО): опаковки (от 2004 г.); ИУМПС (от 2005 г.); ИУЕЕО (от 2006 г.); отпадъчни масла и нефтопродукти (от 2006 г.); батерии и акумулатори (от 2006 г.); и гуми (от 2011 г.). При тази схема, лицата, пускащи на пазара продукти, които се превръщат в МРО, са задължени по силата на ЗУО и специфичните наредби за постигане на количествени цели за подготовка за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на МРО, определени в Наредбите за всеки вид МРО. Създадени са и се поддържат съответните публични регистри на задължените по схемата лица. Анализът на отпадъците показва, че най-добри постижения от гледна точка на йерархията на управление на отпадъците са постигнати за МРО. Това дава основание добрите резултати от прилагане на схемата за 6-те групи МРО схемата да се разшири и за други продукти. С оглед на новите европейски цели по отношение на текстилните отпадъци за 2025 г., е необходимо в схемата да бъдат включен и този отпадъчен поток.

С развитието на модела т.нар. „бърза мода (fast fashion)“, което води до големи щети на околната среда както от гледна точка на производството, така от гледна точка на третирането на образуваните текстилни отпадъци, увеличаването броя на контейнери/пунктове за отпадъци от текстил с цел повторната им употреба е адекватна добра практика.

По данни от последния морфологичен анализ на отпадъците в община Борино се генерират средногодишно около 58 тона отпадъци от текстил и кожа или около 8% от общия битов отпадък.

За постигане на по-добра ефективност на рециклирането и повишаване на количествата рециклирани битови отпадъци е необходимо да бъде въведено допълнително задължително разделно събиране на отпадъците от текстил и кожа.

С промените в ЗУО, Общините са длъжни да започнат да събират разделно отпадъците от обувки и текстил. Кметът на общината сключва договор само с една организация по оползотворяване на отпадъци от обувки и текстил.

Болнични отпадъци/Отпадъци от хуманното здравеопазване

Медицинските отпадъци имат някои по специфични характеристики и изискват специално третиране. Болничния отпадък може да носи зарази, поради което следва да бъде отделен от другите смесени отпадъци за се избегне заплахата за общественото здраве. В този отпадък се включват превръзки, остатъци от лекарства и опаковки, лабораторни проби, използвани инструменти и системи, хирургически отпадъци и др.

Отговорността за управлението на болничните отпадъци е на медицинските заведения, в които се образуват. Болничните и здравни заведения и кабинети имат въведени задължения за сключване на самостоятелни договори за обезвреждане на опасните си отпадъци от дейността си в инсинератори.

Утайки от ПСОВ

Утайките от ПСОВ са източник на енергия при оползотворяването им чрез методите на изгаряне и извличане на фосфора. Най-масово все още се прилагат методите за оползотворяване в земеделието и за възстановяване на нарушени терени. В България за съжаление все още най-често срещания метод е депонирането на утайките след изсушаване.

Очакваното количество утайки крие риск за околната среда и за здравето на хората, в случай че не бъдат намерени и приложени съответните решения за тяхното стабилизиране, съхранение и/или оползотворяване. Законът за водите предвижда в канализационните мрежи и пречиствателните станции за отпадъчни води в населените места да бъдат включвани отпадъчни води съобразено с технологията за третиране на утайките предвид по-нататъшното им оползотворяване или крайно обезвреждане. По отношение на съществуващата йерархия на възможностите за устойчиво развитие в дългосрочен план, рециклирането и оползотворяването на отпадъците са за предпочитане пред изгарянето или обезвреждането им чрез депониране. В случая с утайките от отпадъчни води вариантите следва да се разглеждат, в зависимост от различните нива на замърсителите, патогенните организми и въздействието им върху хората и околната среда.

Съществуващите в момента възможни варианти за оползотворяване или окончателно обезвреждане на утайки от отпадъчни води могат да бъдат обобщени по следния начин: материално оползотворяване върху земеделска земя; рециклиранен на фосфора; енергийно оползотворяване в термични процеси; обезвреждане/наземно депониране.

При директното оползотворяване на утайки в земеделието е възможно възникването на някои неудобства (емисии на миризми, възможни рискове за околната среда или нещо друго). От друга страна не бива да се забравя, че тази употреба зависи от земеделските стопани, които не са длъжни да приемат утайки, а и техните изисквания към качеството се променят според сезона. Очаква се нарастващите нужди от съвременен третиране на утайките, което да гарантира премахването на патогенните организми и контрола върху замърсителите, да доведат до използването на утайките върху земеделска земя само след тяхното предварително третиране, например компостиране и производство на висококачествен компост.

На територията на община Борино има частично изградени канализационни системи в селата Буйново и Ягодина. В петте села е налице вътрешна канализационна мрежа, изградена от бетонови тръби с диаметри от 100 до 500 мм. Мрежата е заустена директно в реки (дерета) или в локални септични ями. Изградена е ПСОВ в с. Буйново. През 2021 г. е въведена в експлоатация и СПСОП – Борино. Утайките от ПСОВ се обезвреждат, чрез депониране.

ИЗВОДИ:

Община Борино има сключени договори с лицензирани фирми за организиране на дейностите по управление на специфичните потоци отпадъци от НУБА и ИУМПС и отделянето им от общия поток битови отпадъци. Необходима е допълнителна работа с местните общности за повишаване на тяхната екологична култура и съзнание за изхвърляне на специфичните отпадъци на регламентираните за целта площадки и места.

ОБОБЩЕНИ ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ОТ АНАЛИЗА НА ОТПАДЪЦИТЕ

- Основен източник на битови отпадъци в община Борино са домакинствата. Системите за организирано събиране и извозване на битовите отпадъци обхващат 5 населени места или 100% от населението.
- Количеството на генерираните битови отпадъци в община Борино през 2021 г. намалява спрямо предходните анализирани години и достига 633 тона. За периода 2017-2021 г. населението, обслужвано от сметосъбиране и сметоизвозване в общината намалява с 6%, а количеството генерирани смесени битови отпадъци намалява общо с 13% или с 96 тона.
- Събраните битови отпадъци на човек от населението в България за 2020 г. е 408 кг/човек/година, за Южен централен район – 384 кг/човек на година, за област Смолян - 315 кг/човек/година, а за община Борино – 235 кг/човек/година, тоест значително по-ниска от средната норма за областта, района и за страната.⁵
- Нормата на натрупване на отпадъците в община Борино през 2021 г. намалява и достига 213 кг/чов./год., което е с 22 кг/човек/на година повече спрямо 2020 г. Съгласно референтната норма на натрупване на отпадъци за населени места под 3 000 жители (община Борино е с население 2968 души към 2021 г.), определена с Методиката за определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци на МОСВ от 2012 г., препоръчителната средногодишна норма за човек от населението е 241,7 кг. Следователно нормата на натрупване на отпадъците за община Борино е по-ниска от допустимите стойности.
- Депонирането е основния метод за обезвреждане и третиране на битовите отпадъци в общината. Поради липсата на разделно събиране на рециклируемите отпадъци и на съоръжения за оползотворяване на биоразградими битови отпадъци към момента се наблюдава изоставане по показателите рециклиране и компостиране.
- Най-голям относителен дял в битовите отпадъци на община Борино имат фракциите – „ситна фракция<4см“ – 16,94%, „градински“ – 13,96% и „пластмаса“ – 10,96%.
- Рециклируемите отпадъци заемат голям относителен дял – 32,26%, в това число - хартия, картон, пластмаса, метали и стъкло. От този вид отпадъци най-високо е процентното съдържание на пластмасата – 10,96%, следвано от хартия – 5,86%, стъкло – 5,72%, метали – 5,36% и картон – 4,36%.
- Относителният дял на „биоразградимите отпадъци“⁶ в община Борино е 38,28% от образуваните битови отпадъци, в това число - хранителни – 7,60%, градински – 13,96%, дървесни – 6,50%, хартия – 5,86% и картон – 4,36%.

⁵ При изготвяне на настоящата програма НСИ не е публикувал официални данни за битовите отпадъци и нормата на натрупване за 2021 г.

⁶Съгласно ДР на ЗУО § 1. т.3. „Биоразградими отпадъци“ са всички отпадъци, които имат способността да се разграждат анаеробно или аеробно, като хранителни и растителни отпадъци, хартия, картон и други.

- Съгласно целите на национално ниво за ограничаване на количествата депонирани биоразградими отпадъци до 2020 г. допустимите минимални стандарти на този вид отпадък за жител на година са 109 кг/ж./г. През 2019 г. в община Борино са генерирани около 279 тона или 90 кг/ж./г. биоразградими отпадъци. Следователно стойностите са по-ниски от допустимите минимални стандарти.
- В община Борино към момента не е въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки. Това води до висок относителен дял на депониране на рециклируеми отпадъци.
- Необходимо е да се предприемат мерки за осигуряване селективното разделяне на отпадъците от строителство на мястото на образуване и извозването им за последващо рециклиране и оползотворяване.
- Необходимо е системно проучване на морфологичния състав на отпадъците, което да позволи идентифициране на съществуващите тенденции и избиране на специфичен подход, свързан с разделното събиране и други дейности по управление на отпадъците.
- Разширяването на информационните кампании за обществеността и бизнеса относно ползите от разделното събиране на отпадъци, координирани с информационните кампании на организациите по оползотворяване, ще допринесе за подобряване на ефективността на системата.
- Икономически инструмент, който би могъл да доведе до ефективно разделно събиране, е въвеждане на стимули/отстъпки от такса битови отпадъци за граждани и фирми, които се включват в системите за разделно събиране на отпадъците, в т.ч. от опаковки от хартия и картон, пластмаса и стъкло.

3.2. Анализ на инфраструктурата за управление на отпадъци

3.2.1. Съществуващи практики и обхват на системата на събиране, транспортиране и депониране на битови отпадъци

Управлението на отпадъците включва следните дейности:

- Сметосъбиране;
- Сметоизвозване на отпадъците до регионалното депо за неопасни отпадъци или инсталация за третиране;
- Дезинфекция на съдовете за битови отпадъци;
- Почистване на територии за обществено ползване;
- Почистване на площадките около контейнерите за БО след всяко обслужване на съдовете;
- Обезвреждане.

Ключова предпоставка за успешното управление на отпадъците е наличието на подходяща инфраструктура, отговаряща на съвременните екологични стандарти и технологии за обезвреждане. В тази част на анализа са представени данни за съществуващата инфраструктура за управление на отпадъците в община Борино и тази, за която има готовност или е необходимо да се изгради.

Анализът на инфраструктурата по управление на отпадъците дава отговори на следните въпроси:

- Какви са тенденциите и настоящата ситуация по отношение на осигуряване от общината на инфраструктура за отпадъци, чието управление е от компетенциите на местните власти?
- Осигурената, изградената и в процес на планиране, осигуряване и изграждане инфраструктура достатъчна ли е за третиране на отпадъците на територията на общината и за постигане на количествените цели за рециклиране и оползотворяване на отпадъците, поставени пред местните власти?

- Необходима ли е допълнителна инфраструктура за подобряване на услугите и постигане на целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците?
- Какви са основните изводи и препоръки за бъдещи действия?

Управлението на отпадъците е сложен и многообхватен процес, изискващ интегрираност на подходите, внедряване на нови технологии, създаване на подходяща икономическа среда и нормативна база и висока обществена отговорност.

Основните компоненти на инфраструктурата за управление на битовите отпадъци са:

- Съдове и техника за събиране и транспортиране на битовите отпадъци.
- Площадки, съоръжения и инсталации за третиране на битовите отпадъци.

В община Борино има добре изградена система за събиране, транспортиране и депониране на отпадъците. Системата обхваща петте населени места или 100% от населението на общината или 2968 души по данни на НСИ към 31.12.2021 г.

Услугите по организирано сметоизвозване на битовите отпадъци се извършва от Община Борино, която притежава два собствени сметосъбирачи автомобила вариопреса.

Образуваните отпадъци се събират смесено. Основният поток отпадък, генериран на територията на общината е смесения битов отпадък с код 20 03 01.

Сметосъбирането се извършва по график изготвен от Общинска администрация-Борино. Системата за организирано сметосъбиране е изградена от 100 бр. контейнери тип Бобър и 1326 бр. кофи тип Мева, както следва:

- с. Кожари – 26 бр. – Мева;
- с. Буйново – 84 бр. - Мева и 3бр. контейнери Бобър;
- с. Ягодина – 164 бр. - Мева и 10 бр. контейнери Бобър;
- с. Чала – 65 бр. - Мева и 2 контейнера Бобър;
- с. Борино – 987 бр. - Мева и 85 бр контейнери Бобър.

Отпадъците се събират и извозват от Община Борино с два сметосъбирачни автомобила - Исузу 2 т. и DAF LF.FA.220 - 8 т.

Община Борино е намерила различни решения за събиране на отпадъците от обществените места, улиците, паркове и туристически обекти, чрез поставяне на кошчета на подходящи обществени места.

В общината не е въведена система за разделно събиране на отпадъците от опаковки – хартия, пластмаса и стъкло и няма сключен договор с оползотворяваща организация. Общината не разполага със съдове за фамилно компостиране на градински отпадъци и специализирани съдове за отпадъци от сгурия и пепел.

Малките количества строителни отпадъци, генерирани от ремонти на частни жилища и търговски обекти в общината се събират и извозват заедно със смесения битов отпадък на РДНО - Доспат.

Образуване на нерегламентирани замърсявания не се допуска, тъй като се прави периодичен мониторинг на територията на общината и същите се премахват своевременно.

ИЗВОДИ:

Изградената система за събиране, транспортиране и депониране на битовите отпадъци в община Борино обхваща 5-те населени места - 100% от населението и осигурява достатъчно на брой съдове за оптималното им обслужване. За да се намали количеството на депонираните рециклируеми отпадъци е необходимо да се организира система за разделното събиране на отпадъци от опаковки. Необходимо е да се работи за оптимизиране на системите за разделно събиране на различни потоци отпадъци и повишаване на екологичната култура на населението.

Морфологичният състав на образуваните отпадъци в общината може да се промени в резултат на:

- Въвеждането в експлоатация на регионалните инсталации за сепариране и компостиране, въвеждането на система за разделно събиране на отпадъците от

опаковки, домашно компостиране на растителните и биоразградими отпадъци и разделно събиране и оползотворяване на строителните отпадъци;

- Излизането от употреба на масово използваните в бита пластмасови и комбинирани опаковки за еднократна употреба;
- Провеждане на разяснителни и обучителни кампании за информиране на населението, че отпадъка събран разделно е ценен ресурс.

3.2.2. Претоварни станции и инсталации за предварително третиране/сепариране, сортиране и други за битови отпадъци

Съгласно изискванията на чл.38, ал.1 от Наредба №6/27.08.2013 г. с посл. изм. и доп. ДВ. бр.13 от 7 Февруари 2017 г., отпадъците предназначени за обезвреждане, чрез депониране следва да се подлагат на предварително третиране. Министърът на околната среда и водите утвърждава със заповед Ръководство за предварително третиране преди депониране на отпадъци в Република България.

По смисъла на Наредба № 6/27.08.2013 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци под „Предварително третиране” разбираме - всички физични, термични, химични или биологични процеси, включително сортирането, които променят характеристиките на отпадъците, с цел да се намали обема им или опасните им свойства, за да се улесни понататъшното им третиране или да се повиши оползотворяемостта им.

Съгласно дефиницията за „предварително третиране” (в наредбата и в директивата) изпълнението на поне една от целите на изискването за промяна на характеристиките на отпадъците е достатъчно, за да се счита, че операцията представлява предварително третиране. Предварителното третиране на битовите отпадъци, следва да бъде разглеждано едновременно с прилагането на изискванията за поэтапно намаляване на количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране.

Като основни методи за предварително третиране на смесените битови отпадъци могат да се разглеждат:

- разделно събиране при източника на образуване;
- сепариране (разделяне) по фракции на битовите отпадъци;
- биологични методи за третиране на биоразградимата фракция от общия поток на битовите отпадъци;
- смесени методи на механично и биологично третиране на битовите отпадъци.

На територията на община Борино се генерират основно битови отпадъци, които са класифицирани като неопасни и инертни отпадъци, които отпадат от строително-ремонтни дейности от домакинствата. Към момента на територията на общината няма изградени площадки и съоръжения за третиране на битовите отпадъци. Няма претоварна станция и площадка за временно съхранение на битови отпадъци, с цел предварително третиране, сепариране, и последващо рециклиране, оползотворяване или обезвреждане.

Генерираните и събрани битови отпадъци от територията на общината се транспортират и предават на Регионално депо – с. Барутин, общ. Доспат. След въвеждането в експлоатация на инсталацията за сепариране на площадката в с. Барутин, общ. Доспат, сепарирането ще се осъществява там, а негодните за повторна употреба и рециклиране отпадъци ще се депонират. Чрез предварителното третиране на смесените битови отпадъци могат да се достигнат целите за рециклиране на отпадъчни материали от хартия, картон, пластмаса и метал, заложен в ЗУО.

За изпълнение на нормативното изискване относно предварително третиране на отпадъците и с цел намаляване на количествата, подлежащи на депониране Община Борино предвижда в бъдеще:

- Отделяне на биоразградимите от общия поток битови отпадъци, чрез специални съдове или площадки и извозването им до регионална компостираща инсталация.
- Въвеждане и поэтапно разширяване на системата за фамилно компостиране.
- Отделяне на опасните отпадъци от бита от общия отпадъчен поток, чрез събирането им от фирма, притежаваща разрешително за оползотворяване по реда на ЗУО.
- Отделяне на рециклируемите отпадъци, чрез въвеждане на система за разделно събиране на отпадъци от опаковки.
- Отделяне на строителните отпадъци, въвеждане на система за разделното им събиране и извозване на площадка за временно съхранение.

3.2.3. Системи за разделно събиране и оползотворяване на отпадъците

Въвеждането на устойчива общинска колективна система за разделно събиране на отпадъци от опаковки, включваща контейнери за разделно събиране с последващо сортиране по видове материали в сепарираща инсталация, и обезпечена със специализирана техника за отпадъци и транспортно обслужваща техника, е един процес, който е икономически приемлив и води до висока ефективност.

Ефективните системи за разделно събиране и последващо оползотворяване на отделните потоци отпадъци са ключът към успешното им управление. Основната концепция на организацията за разделно събиране на отпадъци се състои в това, че всеки отделен продукт се превръща в отпадък, като се смеси в кофата за общо събиране на отпадъци. Разделно събраните хартиени, пластмасови, метални и стъклени опаковки вече не са боклук, а търговски продукт – ценна суровина за промишлеността. Изхождайки от актуалната в момента законова рамка, се определя какъв/или какви именно компоненти от състава на ТБО ще се събират разделно от общия поток генерирани отпадъци.

Изборът и въвеждането на система за разделно събиране подпомага икономиката чрез спестяване на ценни суровини, материали и ресурси и увеличава експлоатационния срок на депата за битови отпадъци.

Община Борино няма сключен договор с организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки и не е въвела разделното им събиране.

На този етап изградената инсталация за оползотворяване на биоотпадъците на РДНО-с. Барутин, общ. Доспат не е въведена в експлоатация и растителните отпадъци все още не се събират разделно при източника на образуване. В бъдеще трябва да се осигурят съответните съдове за разделно събиране на зелените и био-отпадъци при генераторите на територията на община Борино и да се извозват за компостиране.

Изпълнението на целите за разделно събиране и оползотворяване на битови биотпадъци ще се осигурява и чрез прилагане на домашно компостиране и разделно събиране и компостиране в регионалната инсталация.

За въвеждане на системата за разделно събиране на зелените отпадъци е необходимо закупуване на контейнери - 4 куб. за всяко от 5-те населени места. Необходимо е създаване на организация и за разделно събиране, извозване и самостоятелно третиране и на строителните отпадъци или рециклиране в териториално близки съоръжения, с цел повторната им употреба.

Разпоредбите на чл.31, ал.1, т. 2 ЗУО изискваха до 31 декември 2020 г. ограничаване на количеството депонирани биоразградими битови отпадъци до 35 на сто от общото количество на биоразградими отпадъци, образувани в Република България през 1995 г.

Що се отнася до строителните отпадъци и отпадъците от разрушаване на сгради, системата за тяхното управление, рециклиране и повторна употреба също е нормативно обоснована. Според Рамковата Директива за отпадъци до 2020 г. подготовката за повторна употреба, рециклиране и друго оползотворяване на материали от неопасни отпадъци от строителство и разрушаване следва да се увеличи най-малко до 70% от общото им тегло, като се изключват незамърсени почви, земни и скални маси от изкопи в естествено състояние.

С цел намаляване на количествата отпадъци, подлежащи за депониране от територията на общината се препоръчва на населението всички отпадъци, подлежащи на рециклиране да се изхвърлят в контейнери за разделно събиране или да се предават в пунковете, отговарящи на изискванията на ЗУО. Особено внимание се обръща на лицата, извършващи търговска дейност.

3.2.4. Обезвреждане на отпадъци

Обезвреждането на отпадъците, както и предотвратяване на образуването им цели да допринесе за намаляване на негативното влияние върху компонентите на околната среда от отделянето на газове и инфилтрат от протичащите процеси на гниене при депонирането им. Като цяло тази цел се изпълнява на национално ниво, тъй като тези мерки основно са насочени към производителите на продукти, след употребата на които се образуват масово разпространени отпадъци. Въпреки това мерките на местно ниво за обезвреждане на отпадъците също са с голямо значение за постигане на целите.

Предварително третиране (сепариране, отсортиране) преди депониране

Екологосъобразното обезвреждане на отпадъците е заложено в нормативните документи и международни Директиви за отпадъците, отразени изцяло в българското законодателство. За да се намали въздействието върху околната среда от депонирането на биоразградими общински отпадъци, Директива 1999/31/ЕС за състава на депонираните отпадъци, съдържа клауза за поетапно намаляване на количествата на депонираните биоразградими отпадъци.

Дейности за екологосъобразно обезвреждане на отпадъците:

- Засилване прилагането на контрола върху неконтролирано изхвърляне и неконтролирано изгаряне на отпадъци и др. неконтролирани методи за обезвреждане на отпадъци;
- Поетапно редуциране на количествата на биоразградимите отпадъци от общото количество на биоразградимите отпадъци, извозвани до Сепариращата инсталация;
- Въвеждане на разделно събиране и третиране на зелените отпадъци;
- Насърчаване на домашното компостиране;
- Изграждане на открити площадки за събиране и компостиране на отделно събраните зелени отпадъци от паркове и градини на територията на общините;
- Изграждане на площадка за компостиране на регионалното депо;
- Редуциране на обема на депонираните рециклируеми отпадъци чрез предварително сепариране и изграждане на центрове за рециклиране;
- Осигуряване прием на широк спектър отпадъци, различни от обикновените домакински отпадъци, като например: опасни домакински отпадъци, отпадъци от електронно и електрическо оборудване, едрогабаритни отпадъци, градински отпадъци, строителни отпадъци от частни домове, рециклируеми материали и др. на регионалното депо;
- Всички други фракции домакински отпадъци, като опасни отпадъци, ОЕЕО и СО от домакинствата, които не се приемат от общинската система за сметосъбиране, ще бъдат приемани и сортирани в центъра за рециклиране, за да се гарантира, че отпадъците ще бъдат третирани в съответствие с целите на НПУО.

Прилаганият метод за обезвреждане на отпадъците в община Борино е чрез депониране на битовите отпадъци на Регионално депо – с. Барутин, община Доспат, като това е най-често използвания метод при обезвреждане на отпадъци в цялата страна.

Депото отговаря на изискванията на Наредба № 6/27.08.2013 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци, има издадено комплексно разрешително и

подлежи на ежегоден контрол по изпълнение на условията. Собственик на депото е Община Доспат.

„Регионално депо за неопасни отпадъци на общините общини Доспат, Сатовча, Борино и Девин“, се намира на около 2,4 км. от центъра на с. Барутин в посока запад-югозапад, в местност „Долно ливаде“ - „Шахтата“ в землището на с. Барутин, Община Доспат. Площадката е поземлен имот № 150 с площ 38,434 дка. и представлява котлован от открита кариера на бившия рудник „Изгрев“ от находище Доспат.

За депото е издадено Комплексно разрешително № 328 – Н1/2019 г.

На депото се извършва обезвреждане на неопасните отпадъци от населените места в общините Доспат, Сатовча, Борино, Девин и Сърница.

На площадката са изградени: Депо за неопасни отпадъци – клетка 1

Инфраструктура на площадката: вътрешни пътища, административно-битова сграда, КПП, кантар, дезинфекционен трап, водоплътна изгребна яма за битово-фекалните води, ретензионен басейн, в който се събира инфилтратата и система за връщането му в тялото на депото, каломаслоуловител, водопроводни и електрически мрежи;

Смесено събраните битови отпадъци от петте общини се транспортират до депото със сметосъбираща техника, претеглят се на електронна везна и постъпват за обезвреждане.

Депонирането на отпадъци се осъществява по утвърдена технология, определена с План за експлоатация на депото, обхващащ подготвителни работи, последователност на изграждане на отпадъчното тяло по работни площадки, организация на работа, техническа обезпеченост и др. Технологичния процес на обезвреждане, представлява насипване, разстилане с булдозер и уплътняване с компактор на разрешените за депониране неопасни отпадъци на пластове, след което върху всеки пласт отпадък се разстила изолиращ слой земни маси. Предвид класа на депото и изискванията на Наредба № 6 от 27.08.2013 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци, едновременно с натрупването на отпадъците, след запълване на първия работен хоризонт, е започнато строителството на вертикални газоотвеждащи кладенци, които са част от газоотвеждащата система на депото.

Депото започва да функционира от 26 април 2006 г. За експлоатация на обекта има издадено Комплексно разрешително №328-НО-ИО-АО/2008 г. с капацитет 147 000 т.

Има разработен работен проект за обект: „Реконструкция и модернизация на регионално депо за неопасни отпадъци на общините Доспат, Девин, Борино и Сатовча“. За него е изготвен доклад за съответствие и издадено разрешително за строеж. Предвижда се надграждане на депото във височина с армиран насип, направа на ново ДПУ върху складирания отпадък, състоящо се от бентонитова хидроизолация и дренажен композит, изграждането на нов резервоар за инфилтрат и оборудване на водомерния възел със самопишещо устройство.

В съответствие с изискванията на чл.117, ал.2 и чл.125, т.1 от ЗООС, с Решение №328-Н1-ИО-АО/2019 г. от 18.12.2019 г. на изпълнителния директор на ИАОС е издадено ново комплексно разрешително, с което е увеличен капацитетът на инсталацията от 147 000 т. на 196 515 т. и среднодневният капацитет 6 т./24 часа на 31 т./24 часа.

Изградената регионална система за управление на отпадъците задоволява европейските изисквания за екологосъобразно обезвреждане на цялото количество битови отпадъци, генерирани на територията на региона.

На основание направения преглед на състоянието на инфраструктурата за третиране на битовите отпадъци, може да се направи извода, че Община Борино към момента е осигурена с депо за битови отпадъци, което разполага с необходимия капацитет, осигуряващ приемане на цялото количество подлежащи на депониране битови отпадъци в региона, като на този етап не се идентифицира нужда от изграждане на ново депо. Проблемът е голямото разстояние, на което се извозват и депонират отпадъците, което прави услугата нерентабилна.

Биологично третиране

Приблизително две трети от отпадъците, генерирани в домовете и офисите, се състоят от „органични“ или естествени материали. Тези материали след време се разграждат („биоразградими“) по естествен път. Биоразградимите отпадъци се генерират при селскостопанската дейност в растениевъдството, животновъдството и от дейността на домакинствата. Имат предимно органичен състав и е необходимо да се третират в зависимост от условията на генерирането им по подходящ начин. Често срещани практики в общината е третирането на биоразградимите отпадъци да се осъществява по следните начини:

- използване на кухненски и градински остатъци за храна на животни ;
- закопаване на хранителни и растителни отпадъци в почвата (задния двор или градината без последващо използване);
- Натрупване на смесени купчини с оборска тор, растителни и хранителни отпадъци в полето (купчините не се обръщат, но след около три години са годни (вече компостирани) за използване като подобрител на почвата);
- изгаряне на градински отпадъци и листа.

В Националната стратегия за намаляване на количествата депонирани биоразградими отпадъци са заложили конкретни мерки, които трябва да се предприемат по отношение на този вид отпадък.

Предвид специфичния характер на отпадъците, образувани на територията на Общината и значителното участие на селскостопанските отпадъци, образувани от домакинствата в определени периоди, е необходимо да се предприемат действия в две посоки:

- ✓ за въвеждане на фамилно компостиране с последващо използване на компоста в личните стопанства;
- ✓ за изграждане на общинска/регионална инсталации за компостиране аеробно/анаеробно разграждане.

Компостирането на растителните отпадъци в мястото на образуването им е в синхрон с приетите принципи за управление на отпадъците. В този случай растителните остатъци не са отпадък, а изходна суровина за получаване на компост – средство за подобряване качеството и плодородието на почвата. При реализацията на целите може да се кандидатства за финансово подпомагане от страна на ПУДООС и ОПОС.

Обхващането на все по-голям брой семейства в системи за домашно компостиране е възможно чрез постоянно информиране на населението за възможностите за оползотворяване на биоразградимите отпадъци и предоставяне на контейнери за компостиране на семействата, които желаят да компостират биоразградимите си отпадъци. За отчитане на ефекта от тази мярка е необходимо предоставянето на компостери на отделните домакинства да бъде обвързано с изискване за своевременно представяне на информация от общините за постигнатите нива на намаление на биоразградимите отпадъци, постъпващи за депониране.

Един от подходящите методи на биологично третиране, подходящи за условията на общината е анаеробното разграждане, при което се отделя биогаз за производство на енергия и компостирането (домашно и/или полево), при което произведения компост има възможност да се използва за рекултивация на нарушени терени, в земеделието, при озеленителни и възстановителни дейности при строителни проекти и др.

3.2.5. Предотвратяване на риска от стари замърсявания

Рискът от стари замърсявания се предотвратява чрез техническа и биологична рекултивация на съществуващите стари сметища за ТБО.

Старото общинско депо за ТБО в м. „Читак дере“ в землището на с. Борино е закрито през 2006 г. и не се използва. Все още не извършена рекултивация на терена. Предстои техническа и биологична рекултивация.

На територията на община Борино към момента няма нерегламентирани сметища.

В покрайнините на някои населени места се формират локални нерегламентирани замърсявания, които периодично се почистват. Тези замърсявания са с битови, градински, селскостопански и строителни отпадъци.

Обикновено отпадъците се изхвърлят от граждани или фирми, живеещи в близост до терени, които вече са замърсени. Поради високата цена на транспортните услуги у нас, видовете отпадъци като тези от строително-ремонтна дейност, от растениевъдна дейност и други, които гражданите са задължени нормативно сами да извозват на регламентирани депа или площадки, след заплащане на съответната такса, обикновено се изхвърлят някъде в околоселищните райони.

Нерегламентираните замърсявания нарушават ландшафта, замърсяват почвите, повърхностните и подземните води и представляват източник на зарази и неприятни миризми.

ИЗВОДИ:

Основен метод за обезвреждане на битовите отпадъци в община Борино е депонирането на Регионално депо – с. Барутин, общ. Доспат.

В местност „Гайтанина“, земл. на с. Барутин, общ. Доспат, която се намира на около 1 км. от Регионалното депо, са изградени компостираща инсталация и инсталация за предварително третиране на битови отпадъци, след реализиран проект „Проектиране и изграждане на компостираща инсталация и на Инсталация за предварително третиране на битови отпадъци за нуждите на общините от РСУО -Доспат“, с Европейско финансиране и национално съфинансиране. Строежът е приет с ДПК, но през 2021г. инсталациите не са извършвали дейност, поради възникнало свлачище в югозападната част на площадката.

Все още не е въведена система за разделно събиране на отпадъците от опаковки в община Борино. Необходимо е да се повиши екологичната култура на населението за правилното ѝ използване и разделно събиране на различните потоци отпадъци още в домакинствата.

Необходимо е да се предвиди въвеждане на системи за разделно събиране и оползотворяване на рециклируемите, биоразградимите и строителни отпадъци в общината.

Старото общинско депо за ТБО е закрито и предстои техническа и биологична рекултивация на терена. Всички нерегламентирани сметища са ликвидирани, а при възникване на нови локални замърсявания същите се почистват своевременно.

3.3. Анализ и оценка на действащото национално законодателство по управление на отпадъците и стратегическите/програмните документи в контекста на правата и задълженията на общините

Настоящият анализ съдържа основен преглед на нормативните документи в областта на управление на отпадъците на национално ниво, като основа за разработване на стратегически документи и определяне на приоритетите за следващия програмен период до 2028 г.

Целта на анализа е да се посочат:

- Какви са основните принципи на националното законодателство по управление на отпадъците и кои са основните ангажименти, които поставя към местните власти;
- Систематизиране на основните компетенции и правомощия на общините (в частност Община Борино) в областта на управление на отпадъците и възможни подходи за тяхното изпълнение, с акцент върху най-новото законодателство;

За осигуряване на необходимата информация за анализа са проучени националните нормативни документи, регламентиращи отговорностите на общината, свързани с управлението на отпадъците.

НАЦИОНАЛНА НОРМАТИВНА РАМКА

Националната нормативна уредба се основава на основните принципи, на които стъпва европейското екологично право в сектор „Отпадъци“. Националното ни законодателство е хармонизирано с европейското право и въвежда петстепенната йерархия на управление на отпадъците. Аналогично на европейското право, българската нормативна уредба, съдържа един рамков Закон за управление на отпадъците и редица специфични подзаконовни актове.

Националното законодателство и политика в областта на управление на отпадъците се основават на следните основни принципи при управление на отпадъците:

✓ „Предотвратяване“ - образуването на отпадъци трябва да бъде намалено и избегнато, където това е възможно.

✓ „Разширена отговорност на производителя“ и „замърсителят плаща“ – лицата, които образуват или допринасят за образуването на отпадъци или замърсяват околната среда или сегашните притежатели на отпадъците трябва да покрият пълните разходи за третиране на отпадъците и да ги управляват по начин, който гарантира висока степен на защита на околната среда и човешкото здраве.

✓ „Превантивност“ – потенциалните проблеми с отпадъците, трябва да бъдат предвиждани и избягвани на възможно най-ранен етап.

✓ „Близост“ и „Самодостатъчност“ – отпадъците, трябва да бъдат обезвреждани възможно най-близо до мястото на тяхното образуване, като отпадъците, генерирани в ЕС, трябва да бъдат третирани в рамките на Съюза.

✓ „Участие на обществеността“ – съответните заинтересовани страни и органи, както и широката общественост имат възможност да участват в разработването на планове за управление на отпадъците и на програмите за предотвратяване на отпадъците и имат достъп до тях след разработването им.

Йерархия на управление на отпадъците

Йерархията на отпадъците описва международно признат подход за устойчивото управление на отпадъци, който е отразен и в Европейската Рамкова директива за отпадъците 2008/98/ЕС с посл. изм. с Директива (ЕС) 2018/851. Този подход е възприет в България посредством Закона за управление на отпадъците. Йерархията при управление на отпадъците определя приоритетния ред на това какво представлява най-добрата възможност за околната среда в законодателството и в политиката относно отпадъците.

Спазването на йерархията за управление на отпадъците осигурява ефективно използване на ресурсите, поради което следва да се насърчава по всякакъв начин.

Йерархията задава пет възможни начина за правителствените институции, местните власти и бизнеса за справяне с отпадъците и дава приоритет на мерките в следната последователност:

- Предотвратяване на образуването на отпадъци;
- Подготовка за повторна употреба;
- Рециклиране;
- Друго оползотворяване, напр. оползотворяване за получаване на енергия;
- Обезвреждане (депониране, изгаряне без оползотворяване на енергията и др.).

Действащи закони и подзаконовни актове на национално ниво

Основният законодателен инструмент в областта на управлението на отпадъците в България е Законът за управление на отпадъците (ЗУО), в сила от 13.07.2012 г. (обн.ДВ, бр.53/2012, последно доп. ДВ. бр.19 от 5 Март 2021 г.). В Закона за управление на отпадъците и подзаконовите нормативни актове към него подробно са описани задълженията на органите на местно самоуправление и местна администрация за управление на отпадъците.

Закон за управление на отпадъците (ЗУО)

Законът и подзаконовите актове към него се отнасят до следните видове отпадъци:

- битови отпадъци;

- производствени отпадъци;
- строителни отпадъци;
- опасни отпадъци.

С последното изменение и допълнение на Закон за управление на отпадъците (Обн. ДВ. бр.53 от 13 Юли 2012 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.19 от 5 Март 2021 г.) се въведоха изискванията на приетия на ниво ЕС през 2018 г. законодателен пакет „Отпадъци“, и по специално Директива (ЕС) 2018/851 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 година за изменение на Директива 2008/98/ЕО относно отпадъците и частично да транспонира Директива (ЕС) 2018/850 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 година за изменение на Директива 1999/31/ЕО относно депонирането на отпадъци.

Пакет „Отпадъци“ въведе следните основни промени в европейското законодателство, които следва да бъдат изпълнявани от всички държави-членки:

- Целта за подготовка за повторна употреба и рециклиране на битовите отпадъци е завишена до 65% през 2035 г., за да се извлекат съществени екологични, икономически и социални ползи и да се ускори преходът към кръгова икономика. Въведени са междинни цели от 55% и 60% съответно за 2025 г. и 2030 г.;

- С цел допълнително стимулиране на прехода към кръгова икономика е въведена цел за намаляване до 10 % на депонираните битови отпадъци до 2035 г.

Законът за управление на отпадъците е нормативния акт, който регламентира всички основни ангажименти на общини, производители и оператори на дейности с отпадъци, както и изискванията за разделно събиране и за постигане на целите по рециклиране на отпадъци. Респективно тези изисквания налагат промени в ЗУО, които са приети с последното изменение и допълнение на закона и са в сила от 05.03.2021г.

Действащите подзаконовни нормативни актове, които детайлизират изискванията на ЗУО, могат да се обособят в четири групи:

- Подзаконовни нормативни актове, определящи изисквания към съоръжения и инсталации:

- Наредба № 7 от 24 август 2007г. за изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци (обн., ДВ, бр.81 от 17.09.2004г.).

- Наредба № 6 от 27 август 2013 г. за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци (в сила от 13.09.2013г.).

- Подзаконовни нормативни актове с хоризонтални разпоредби спрямо всички видове отпадъци, инсталации и съоръжения за отпадъци в обхвата на ЗУО:

- Наредба № 2 от 23.07.2014 г. за класификацията на отпадъците (Обн., ДВ, бр.66 от 08.08.2014г.).

- Наредба № 1 от 04 юни 2014 г. за реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публични регистри (обн., ДВ, бр.51 от 20.06.2014г.).

- Подзаконовни нормативни актове, съдържащи регулации по управлението на отпадъци чрез икономически инструменти:

- Наредба № 7 от 19.12.2013 г. за реда и начина за изчисляване и определяне размера на обезпеченията и отчисленията, изисквани при депониране на отпадъци (обн., ДВ, бр. 111 от 27.12.2013 г.).

- Наредба за определяне на реда и размера за заплащане на продуктова такса (Приета с ПМС № 76 от 12.04.2016 г., в сила от 16.06.2016 г.).

- Наредба за реда и начина за изчисляване на размера на финансовата гаранция или еквивалентна застраховка и за предоставяне на годишни справки-декларации при

трансграничен превоз на отпадъци (Приета с ПМС № 195 от 10.07.2014 г., обн., ДВ, бр. 59 от 18.07.2014 г.).

➤ Подзаконовни нормативни актове, регулиращи управлението на специфични отпадъчни потоци:

– Наредба за разделно събиране на биоотпадъци и третиране на биоразградимите отпадъци (Приета с ПМС № 20 от 25.01.2017г., обн. ДВ бр.11 от 31.01.2017г.).

– Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали (Приета с ПМС 267 от 05.12.2017г, обн., ДВ, бр. 98 от 08.12.2017г.).

– Наредба №3 от 05.08.2014г. за изискванията за реда и начина за инвентаризация на оборудване, съдържащо полихлорирани бифенили, маркирането и почистването му, както и за третирането и транспортирането на отпадъци, съдържащи полихлорирани бифенили (обн., ДВ, бр.70 от 22.08.2014г.).

– Наредба за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието (Приета с ПМС №201 от 04.08.2016г., обн., ДВ, бр.63 от 12.08.2016г.).

– Наредба за опаковки и отпадъци от опаковки (в сила от 06.11.2012 г., Приета с ПМС № 271 от 30.10.2012 г., обн., ДВ, бр.85 от 06.11.2012г.).

– Наредба за батерии и акумулатори и за негодни за употреба батерии и акумулатори (Приета с ПМС №351 от 27.12.2012г., обн., ДВ, бр.2 от 8.01.2013г., в сила от 08.01.2013г.).

– Наредба за отработените масла и отпадъчните нефтопродукти (Приета с ПМС №352 от 27.12.2012г., обн. ДВ, бр.2 от 08.01.2013г.).

– Наредба за излязлото от употреба електрическо и електронно оборудване (Приета с ПМС №256 от 13.11.2013г., обн. ДВ, бр.100 от 19.11.2013г., в сила от 01.01.2014г.).

– Наредба за излезли от употреба моторни превозни средства (Приета с ПМС №11 от 15.01.2013г., обн., ДВ, бр.7 от 25.01.2013г., в сила от 25.01.2013г.).

– Наредба за изискванията за третиране на излезли от употреба гуми (Приета с ПМС № 221 от 14.09.2012 г., обн. ДВ. бр.73 от 25.09.2012 г.).

Основни ангажименти на общините, произтичащи от ЗУО и подзаконовите нормативни актове

ЗУО и наредбите към него регламентират детайлно редица ангажименти на общините, свързани с управлението на отпадъците.

Съгласно нормативната уредба, кметът на общината отговаря за:

1. Осигуряването на съдове за събиране на битовите отпадъци - контейнери, кофи и други;

2. Събирането на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за оползотворяването и/или обезвреждането им. Следва да се подчертае, че кметът на общината е длъжен да осигури условия, при които всеки притежател на битови отпадъци да се обслужва от лицата/фирмите, на които общината е възложила тези дейности, като тези лица трябва да притежават съответните разрешителни или регистрационни документи, изисквани от ЗУО;

3. Почистването на уличните платна, площади, алеи, паркове и другите територии в населените места, предназначени за обществено ползване;

4. Избора на площадка, изграждане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови отпадъци или на други инсталации или съоръжения за оползотворяването и/или обезвреждане на битови отпадъци;

5. Организирането на събирането, оползотворяването и обезвреждането на строителни отпадъци от ремонтна дейност, образувани от домакинствата на територията на съответната община. Управлението на строителните отпадъци е регламентирано по-подробно в Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, приета с ПМС № 267 от 05.12.2017 г. Кметът на общината отговаря за предаването на

отделените строителни отпадъци по време на принудителното премахване на строежи, за оползотворяване на материалите и за влагане на рециклирани строителни материали, включително за покриването на разходите за извършване на дейностите по транспортиране и третиране. Със ЗУО от 2012г. отпада задължението на общините да осигуряват депа за депониране на строителни отпадъци и от разрушаване на сгради, извън отпадъците от ремонтна дейност на жилищата на домакинствата, като се въвеждат цели за повторна употреба, рециклиране и друго оползотворяване на отпадъци от строителството и от разрушаване на сгради, включително при насипни дейности чрез заместване на други материали с отпадъци (строителни отпадъци, с изключение на почви, земни и скални маси от изкопи в естествено състояние), несъдържащи опасни вещества;

6. Разделното събиране на битови отпадъци на територията на общината най-малко за следните отпадъчни материали: хартия и картон, метали, пластмаси и стъкло. С чл.33 от ЗУО се въвеждат изисквания към търговските обекти, производствени, стопански и административни сгради в населените места над 5000 жители и курортните населени места да събират разделно отпадъците от хартия и картон, метал, пластмаса и стъкло и да ги предават на лица, притежаващи разрешение, комплексно разрешително или регистрационен документ по чл. 35 от ЗУО и/или на организация по оползотворяване;

7. Организирането на дейностите по разделно събиране на масово разпространени отпадъци и/или оказва съдействие на организациите за оползотворяване на масово разпространени отпадъци, в т.ч. определяне на местата за разполагане на необходимите елементи на системите за разделно събиране и местата за предаване на масово разпространени отпадъци (отпадъци от опаковки, излезли от употреба моторни превозни средства, електронно и електрическо оборудване, негодни за употреба батерии и акумулатори, отработени масла и отпадъчни нефтопродукти, излезли от употреба гуми). Кметът организира контрола за изпълнението на договори с организации по оползотворяване или с други лица, притежаващи разрешения по ЗУО, свързани със системите за разделно събиране на масово разпространените отпадъци;

8. Изпълнението на решенията на общото събрание на регионалното сдружение, в което участва дадена община, в т.ч. относно инвестиционната програма на сдружението, провеждане на обществените поръчки и др.;

9. Организирането на разделно събиране на опасните битови отпадъци от бита и предаването им за оползотворяване и/или обезвреждане, като напр. опаковки от и негодни препарати за растителна защита, използвани за градините на домакинствата, опаковки от химикали и препарати и стари такива и др.;

10. Осигуряването на площадки за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата, в т.ч. едрогабаритни отпадъци, опасни отпадъци и други във всички населени места с население, по-голямо от 10 000 жители на територията на общината, и при необходимост в други населени места. С това се цели подобряване на услугите за разделно събиране на отпадъците за потребителите и подпомагане на общините за постигане на целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците. Следва да се подчертае, че нормата на ЗУО е достатъчно гъвкава и предоставя на общините възможност както да осигурят площадки общинска собственост за някои или за всички видове отпадъци, които домакинствата и фирмите могат да оставят безвъзмездно, така и да сключат договори с лица, които разполагат с площадки за един или няколко вида отпадъци;

11. Поддържането на регистър на пунктовете за предаване на отпадъци от пластмаси, стъкло, хартия и картон на територията на съответната община и на площадките, осигурени от общините за безвъзмездно предаване на битови отпадъци;

12. Предотвратяване изхвърлянето на отпадъци на неразрешени за това места и/или създаването на незаконни сметища, и организиране на почистването им;

13. Съдействие за създаване на центрове за повторна употреба, поправка и подготовка за повторна употреба;

14. Осигуряване на информация на обществеността по всички ангажименти на общините, чрез интернет страницата на съответната община, както и по друг подходящ начин и провеждане на информационни кампании за населението и бизнеса, свързани с разделното събиране на отпадъците.

15. Разработва общинска наредба за управление на отпадъците, като постоянно контролира изпълнението ѝ;

16. Организира внасянето на отчисленията за следексплоатационни грижи за депата за битови отпадъци и за депониране на отпадъци в необходимия размер и срок, съгласно Наредба № 7 от 19.12.2013 г. за реда и начина за изчисляване и определяне размера на обезпеченията и отчисленията, изисквани при депониране на отпадъци;

17. Предлага за одобряване от общинския съвет такси за заплащане на услугите, предоставяни от общината, свързани с отпадъци;

18. Определя изискванията към площадките за пунктовете за предаване на отпадъци от хартия и картон, пластмаси и стъкло, в т.ч. условията за регистрация на площадките (отнася се до пунктовете за предаване на посочените отпадъци в рамките на населените места, известни сред населението и като пунктове за вторични суровини).

19. Предприема действия по възлагане и извършване на прединвестиционни проучвания за изграждане на ново/и съоръжение/я за третиране на битовите отпадъци най-малко три години преди изчерпване обема на депото за битови отпадъци или изтичането на експлоатационния срок на инсталацията, за което уведомява съответната РИОСВ. Тези действия се извършват съвместно с другите кметове на общините, включени в Регионалното сдружение или самостоятелно в случай, че общината не участва в сдружение.

ЗУО регламентира и обхваща на контролните правомощия на общините, като кметът на общината или оправомощено от него длъжностно лице контролира:

1. Дейностите, свързани с образуване, събиране, включително разделното, съхраняване, транспортиране, третиране на битови и строителни отпадъци;

2. Дейностите по депониране на производствени и опасни отпадъци на общински и/или регионални депа;

3. Площадките за дейностите с отпадъци от черни и цветни метали (ОЧЦМ);

4. Спазването на други изисквания, определени с наредбата по чл. 22;

5. Изоставянето на битови отпадъци и нерегламентираното им изхвърляне (в сила от 01.01.2019г.);

6. Организира и контролира закриването, рекултивацията на терените и последващия мониторинг на депата за битови и строителни отпадъци на територията на съответната община.

Съгласно чл.118 от ЗУО кметът на общината по местонахождение на площадката за дейности с отпадъци от черни и цветни метали упражнява контрол за спазване на условията и реда за извършване на тези дейности, съобразно своите компетенции. За констатираните нарушения при проверките за спазване на условията и реда за извършване на тези дейности кметът на общината уведомява в 14-дневен срок директора на съответната РИОСВ, като му изпраща всички документи.

ЗУО регламентира също видове контрол, минимална честота на контролните проверки и актовете, които се съставят от контролните органи в т.ч. от общините, съобразно техните компетенции по закона, както и размера на глобите, които кметовете или оправомощени от тях лица могат да налагат.

Изискванията относно управлението на строителните отпадъци:

ЗУО и Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на строителни рециклирани материали въвеждат специфични изисквания и ангажименти на общините, по

отношение на строителните отпадъци, свързани с организиране на събирането, оползотворяване и обезвреждане на тези отпадъци, образувани при ремонтната дейност на домакинствата. Общината има ангажимент и в случаите, когато самата тя е възложител на строителни дейности или на дейности по разрушаване на сгради, включително принудително премахване на строежи, както и в случаите, когато местната администрация е компетентна да одобрява и разрешава инвестиционните проекти, и по-конкретно – одобрението на плановете за управление на отпадъците.

Тези компетенции са свързани със следните текстове на ЗУО:

➤ третирането и транспортирането на отпадъците от строителни площадки и от премахването на строежите се извършват от възложителя на строежа или от собственика на строителните отпадъци;

➤ предаването и приемането на строителните отпадъци се извършва само въз основа на писмен договор с лица, притежаващи разрешение или регистрация по ЗУО.

➤ считано от 14.07.2014 г. възложителят на строителни и монтажни работи (включително общините, когато са възложители на строителни дейности), с изключение на текущи ремонти, и възложителят на премахване на строежи отговарят за изготвянето на план за управление на строителни отпадъци в обхват и съдържание, определени Наредба за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, приета с ПМС № 267 от 05.12.2017 г.

Изискването не се прилага за:

1. премахване на сгради с разгъната застроена площ (РЗП), по-малка от 300 кв. м;
2. премахване на сгради с паянтова конструкция;
3. реконструкция и основен ремонт на строежи с РЗП, по-малка от 700 кв. м;
4. промяна на предназначението на строежи с РЗП, по-малка от 700 кв. м;
5. строеж на сгради с РЗП, по-малка от 700 кв. м;
6. изграждане, реконструкция, основен ремонт и премахване на подземни и надземни линейни мрежи в областта на водоснабдяването и канализацията, електроснабдяването, топлоснабдяването, газоснабдяването, електронните съобщения, хидромелиорациите, третирането на отпадъците и геозащитната дейност с дължина до 1500 линейни метра в урбанизирани територии;
7. изграждане, реконструкция и основен ремонт на подземни и надземни линейни мрежи в областта на водоснабдяването и канализацията, електроснабдяването, топлоснабдяването, газоснабдяването, електронните съобщения, хидромелиорациите, третирането на отпадъците и геозащитната дейност с дължина до 5000 линейни метра извън урбанизирани територии;
8. премахване на подземни и надземни линейни мрежи в областта на водоснабдяването и канализацията, електроснабдяването, топлоснабдяването, газоснабдяването, електронните съобщения, хидромелиорациите, третирането на отпадъците и геозащитната дейност с дължина до 1000 линейни метра извън урбанизирани територии;
9. изграждане, рехабилитация, основен ремонт, реконструкция и премахване на пътища с дължина до 500 линейни метра;
10. премахване на негодни за ползване или застрашаващи безопасността строежи, когато е наредено по спешност от компетентен орган, с РЗП, по-малка от 300 кв. м;
11. изграждане и премахване на строежи от шеста категория;
12. всички текущи ремонти.

При строителство, разрушаване на законни строежи и доброволно премахване на незаконни строежи или на негодни за ползване или застрашаващи сигурността строежи, възложителят носи отговорност за изпълнението на целите, свързани с подготовка за повторна употреба, рециклиране и друго оползотворяване на материали от строителни отпадъци.

Принудителното премахване на незаконни строежи или на негодни за ползване или застрашаващи сигурността строежи се извършва от собственика или изпълнителя на разрушаването селективно по материали. Кметът на съответната община отговоря за предаването на отделените строителни отпадъци по време на принудителното премахване на строежи, за оползотворяване на материалите и за влягане на рециклирани строителни материали, включително за покриването на разходите за извършване на дейностите по транспортиране и третиране. Тези разходи са за сметка на извършителя на незаконния строеж или на собственика на сградата или съоръжението. Въз основа на влязла в сила заповед за премахване на строежа и протокол за извършените разходи за дейностите по транспортиране и оползотворяване на отпадъците кметът на съответната община подава заявление за издаване на заповед за незабавно изпълнение за събиране на вземането от задължените лица по реда на Граждански Процесуален кодекс (ГПК).

С наредбата за управление на отпадъците по чл.22 от ЗУО общините следва да регламентират реда и начина за организиране на събирането, включително разделното, оползотворяването и обезвреждането на строителни отпадъци от ремонтна дейност, образувани от домакинствата, например:

- забрана за изхвърляне на строителни отпадъци от ремонтната дейност на домакинствата в контейнерите за битови отпадъци;
- възможността гражданите да предават безвъзмездно определени количества строителни отпадъци от ремонтната дейност;
- задължението на гражданите и фирмите да предават отпадъците от ремонтни дейности на депа или други съоръжения за третиране на строителни отпадъци и условията за това.

Изискванията относно системите за разделно събиране на отпадъци:

Съгласно ЗУО системата за разделно събиране се организира в съответствие с принципа „разширена отговорност на производителя“ - чрез сключване на договори с организации по оползотворяване. На национално ниво са приети шест отделни наредби за управление на масово разпространените отпадъци (МРО):

- Наредба за опаковки и отпадъци от опаковки
- Наредба за батерии и акумулатори и за негодни за употреба батерии и акумулатори
- Наредба за отработените масла и отпадъчните нефтопродукти
- Наредба за излязлото от употреба електрическо и електронно оборудване
- Наредба за излезли от употреба моторни превозни средства
- Наредба за изискванията за третиране на излезли от употреба гуми

С оглед на новите европейски цели по отношение на текстилните отпадъци за 2025 г., е необходимо в схемата „разширена отговорност на производителя“ да бъде включен и този отпадъчен поток.

Наредбите поставят изисквания към производителите и вносителите на съответните продукти, които след тяхната употреба се превръщат в отпадъци, и определят възможните начини за прилагане на принципа „разширена отговорност на производителя“. В наредбите са посочени и ангажименти на кметовете на общините с оглед изграждане на системите за разделно събиране на МРО и намаляване на количествата депонирани отпадъци.

Ползите за общините от сътрудничеството с организациите по оползотворяването са свързани с намаляване на количествата битови отпадъци, които общините иначе трябва да събират и третират, и с намаляване на финансовите средства за това третиране.

В системата за разделно събиране на опасните битови отпадъци, които не попадат в обхвата на наредбите по управление на масово разпространените отпадъци се включват – кутии от бои и лакове от ремонтната дейност и остатъци в тях, градински химикали, вкл. пестициди, продукти от грижи за домашни животни, химически вещества и препарати, използвани в домакинствата вкл. дезинфектанти. Те могат да се събират както чрез мобилни

пунктове (специално оборудвани автомобили) и предварително оповестяване на графиците за населението, така и да се предават на площадките за предаване на разделно събрани отпадъци, които общините трябва да осигурят.

Изискванията по отношение на видовете рециклируеми отпадъци, целят подобряване на услугите за разделно събиране на отпадъците за потребителите и подпомагане на регионите за управление на отпадъците за постигане на целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците. Следва да се подчертае, че нормата на ЗУО е достатъчно гъвкава и предоставя на общините възможност както да осигурят площадки общинска собственост за някои или за всички видове отпадъци, които домакинствата и фирмите могат да оставят безвъзмездно, така и да сключат договори с лица, които разполагат с площадки за един или няколко вида отпадъци. Осигуряването на площадки за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата, в т.ч. едрогабаритни отпадъци, опасни отпадъци и други е задължение за всички населени места с население, по-голямо от 10 000 жители на територията на общините, и при необходимост в други населени места, съгласно чл. 19, ал.3, т.11 от ЗУО. В случай, че не са осигурени, отчисленията за обезвреждане на отпадъците на депа се увеличават с 15 на сто за периода до осигуряването им.

Финансови последици и стимули за общините, произтичащи от ЗУО:

Съгласно Закона за управление на отпадъците, размерът на отчисленията за битови отпадъци по чл.64 от ЗУО намалява, когато целите в съответния регион за управление на отпадъците са изпълнени от общините, в съответствие с решението на общото събрание на регионалното сдружение за разпределение на задълженията между общините за изпълнение на целите, както следва:

- с 50 на сто за целите за повторна употреба и рециклиране по чл. 31, ал. 1, т. 1;
- с 50 на сто за целите за ограничаване на количествата депонирани битови биоразградими отпадъци, определени с наредбата по чл. 43, ал. 2;
- с 50 на сто за целите за повторна употреба и рециклиране по чл. 31, ал. 1, т. 3 - 6 съгласно сроковете в § 15, ал. 2 от преходните и заключителните разпоредби;
- с 50 на сто за целите за намаляване на депонираните битови отпадъци, съгласно сроковете в § 15, ал. 5 от преходните и заключителните разпоредби.

Намаленията в размера на отчисленията се прилагат независимо едно от друго. При неизпълнение на изискванията за осигуряване от общините на площадки за предаване на разделно събрани отпадъци таксите за депониране се увеличават с 15%. Освобождаването от отчисленията за депониране представлява много съществен стимул за достигане на целите от общините. С изменения през 2017 г. в Наредба № 7 от 19 декември 2013 г. за реда и начина за изчисляване и определяне размера на обезпеченията и отчисленията, изисквани при депониране на отпадъци. Размерът на отчисленията за всеки тон депониран отпадък на депата до 2022 г. и всяка следваща година е както следва:

- за депата, които отговарят на нормативните изисквания:

Таблица 35: Размер на отчисленията за всеки тон депониран отпадък до 2022 г. и всяка следваща година

2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г. и всяка следваща година
15 лв./т	22 лв./т	28 лв./т	36 лв./т	40 лв./т	45 лв./т	57 лв./т	69 лв./т	82 лв./т	95 лв./т

- за депата, които не отговарят на нормативните изисквания, които общините следваше да достигнат до средата на 2009 г., отчисленията се заплащат в двоен размер за съответната година, освен ако не отговарят на едно от двете условия, посочени в §4 от допълнителните разпоредби на Наредба № 7 от 19 декември 2013 г. за реда и начина за изчисляване и

определяне размера на обезпеченията и отчисленията, изисквани при депониране на отпадъци.

Въвеждането на икономически инструменти, които да стимулират общините и другите задължени за постигане на рециклиране и оползотворяване юридически лица, е препоръка на ЕК и предварително условие за проектите, финансирани от европейските фондове за всички страни членки на ЕС. Ето защо общините трябва внимателно ежегодно да планират изразходването на приходите от отчисленията за депониране. Тези приходи могат да се използват от общините за финансиране на инвестиционни проекти в областта на отпадъците, включително за съфинансиране от страна на общините на проектите, финансирани от ОПОС, както и за финансиране на експлоатационни разходи, свързани със системите за разделно събиране на битовите отпадъци, за транспортиране на разделно събраните отпадъци, тяхното последващо сепариране, рециклиране или друг вид оползотворяване, както и за информационни кампании за населението и бизнеса относно управление на отпадъците, както и за изготвяне на програми за управление на отпадъците.

СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Стратегически документи, свързани с управлението на отпадъците на национално ниво с нов програмен период

Пети Национален план за управление на отпадъците в Република България за периода 2021–2028 г.

Изпълнявайки ангажиментите по постигане на заложените в Европейското законодателство цели, България предприема стъпки за трансформиране на икономиката си от линейна към кръгова. Промяната в рамковото законодателство по отпадъци е една от най-важните и първостепенни крачки в прехода към кръгова икономика на ЕС. Страната е разработила нов пети *Национален план за управление на отпадъците (НПУО) 2021-2028 г.* и проект на *Стратегия и план за действие за преход към кръгова икономика на Република България, за периода 2021–2027 г.*, с които се поставят нови цели и изисквания. НПУО е основния стратегически документ в сектора „Отпадъци“ и е изработен от Министъра на околната среда и водите. Документът дефинира трите основни цели и за тяхното постигане са разработени 5 програми (с 2 подпрограми).

Национална програма за предотвратяване на образуването на отпадъци (НППОО)

Националната програма за предотвратяване на образуването на отпадъци (НППОО) е в съответствие с изискванията на РДО и на чл.50 от ЗУО и е неразделна част от НПУО. Тя определя мерки за прилагане на най-високото ниво в йерархията на управление на отпадъците. НПУО 2021-2028 г. и НППОО са одобрени с Решение №459 на МС от 17.06.2021г.

Стратегия и план за действие за преход към кръгова икономика на Република България, за периода 2021-2027 г.

Изготвянето на Стратегията и плана на действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021-2027 г. е в изпълнение на мярка 589 „Изготвяне на Национална стратегия във връзка с пакета за кръгова икономика“ от Програма за управление на правителството на Република България за периода 2017 – 2021 г., като една от поставените цели (Цел 147) за постигане на ресурсна ефективност чрез прилагане на йерархията при управление на отпадъците, предотвратяване на образуването им, насърчаване на повторната употреба и оползотворяването им чрез рециклиране, намаляване на депонирането и ограничаване на вредното им въздействие върху околната среда и човешкото здраве.

Разработването на стратегията и план за действие за периода 2021-2027 г. е част от мерките от пакета за преход към кръгова икономика на национално ниво. Планът за действие обхваща действията в следните области:

- Производство, в т.ч. пакетиране на продуктите и производствени процеси;

- Потребление;
- Управление на отпадъците, което заема централно място в кръговата икономика, чрез прилагане на практика на йерархията на ЕС за отпадъците;
- Преход от отпадъци към ресурси – насърчаване на пазара на вторични суровини, в т.ч. суровини от изключителна важност Действия в областта на приоритетни области като рециклиране на пластмаси, управление на хранителните отпадъци, основни суровини, отпадъци от строителство и събаряне, биомаса и продукти на биологична основа, иновации, инвестиции и други хоризонтални мерки.

Целта е да се изготви стратегически документ и конкретен план за действие, чрез които да се формулират националните цели в областта на кръговата икономика. На базата на задълбочен анализ на ситуацията, следва да се очертаят приоритетните области на стратегията и плана за действие, да се предложат подходящи механизми за партньорство между публичния и частния сектор и механизми за мониторинг на изпълнението.

Специфичните цели са свързани с:

- Предпоставки за постигане на устойчива, нисковъглеродна и конкурентоспособна икономика с ефективно използване на ресурсите;
- Насърчаване на бизнес инициативи, иновации и трансфер на технологии за постигане на целите на кръговата икономика на национално и европейско ниво;
- Формулиране на необходимите политически действия на национално и местно ниво, както и изменения на регулаторната рамка;
- Създаване на партньорски механизъм за изпълнение на плана за действие, с участие на публичния сектор на национално и местно ниво, бизнеса и неправителствения сектор;
- Постигане на възможно най-добро управление на отпадъците, съдържащи значително количество суровини от изключителна важност, като вземат предвид осъществимостта от икономическа и технологична гледна точка и ползите за околната среда и здравето. Включване на целесъобразни мерки на национално ниво относно събирането, разделянето и оползотворяването на отпадъци, съдържащи значително количество от суровини от изключителна важност.

Поради естеството си, *Стратегията за действия за преход към кръговата икономика* се явява междусекторна стратегия. Тя стъпва върху и надгражда мерките, заложи в проектите на нови секторни стратегии и програми, основни сред които са в областта на икономиката, опазване на околната среда и регионалното развитие. *Стратегията и планът за действие за прехода към кръгова икономика* не попадат в йерархична зависимост с други планове и програми на национално и местно ниво, но съобразяват и не противоречат на действащи планове, програми и други стратегически документи на европейско и национално ниво, като например: *Европейската зелена сделка*, *Новия план за действие към кръговата икономика от 2020 г.* на Европейската комисия, *Стратегията за пластмасите в кръговата икономика от 2018 г.*, *Национална програма за развитие България 2030*.

Нов план за действие относно кръговата икономика (приет на 11.03.2020г.)

Новият план за действие за кръговата икономика е един от основните градивни елементи на Европейския зелен пакт, новата европейска програма за устойчив растеж. Предлагайки мерки по отношение на целия жизнен цикъл на продуктите, новият план за действие има за цел да подготви икономиката за екологосъобразно бъдеще, да укрепи конкурентоспособността, като същевременно защитава околната среда и предоставя нови права на потребителите. Надграждайки върху свършеното от 2015 г. насам, новият план е насочен към проектирането и производството в кръговата икономика, за да се гарантира, че използваните суровини остават в икономиката на ЕС колкото е възможно по-дълго. Планът за действие за кръговата икономика съдържа мерки за:

- Превръщане на устойчивите продукти в норма в ЕС. Комисията ще предложи законодателство в областта на политиката за устойчиви продукти, за да гарантира, че

продуктите на пазара на ЕС са проектирани да издържат по-дълго, по-лесни са за повторна употреба, ремонт и рециклиране, и включват възможно най-много рециклирани материали, а не първични суровини. Еднократната употреба ще бъде ограничена, преждевременното излизане от употреба ще бъде поставено под контрол, а унищожаването на непродадените дълготрайни стоки ще бъде забранено.

– Повече права за потребителите. Потребителите ще имат достъп до надеждна информация по въпроси като възможностите за ремонт и трайността на продуктите, за да могат да взимат устойчиви от екологична гледна точка решения. Те ще могат да се възползват от истинско „право на ремонт“.

– Акцент върху секторите, в които се използват най-много ресурси и където потенциалът за кръгова икономика е голям. Ще се предприемат конкретни действия относно: електроника и ИКТ — инициатива за кръгова електроника за постигане на по-дълъг жизнен цикъл на продуктите и подобряване на събирането и третирането на отпадъците:

✓ акумулаторни батерии и превозни средства — нова регулаторна рамка относно акумулаторните батерии с цел повишаване на устойчивостта и насърчаване на кръговия потенциал на акумулаторните батерии

✓ опаковки — нови задължителни изисквания относно това какво се допуска на пазара на ЕС, включително намаляване на (свръх)опаковането

✓ пластмаси — нови задължителни изисквания за съдържанието на рециклирани материали и специален акцент върху пластмасовите микрочастици, както и пластмасите на биологична основа и биоразградимите пластмаси

✓ текстилни изделия — нова стратегия на ЕС за текстила с цел засилване на конкурентоспособността и иновациите в сектора и насърчаване на пазара на ЕС за повторна употреба на текстилните продукти

✓ строителство и сгради — всеобхватна стратегия за устойчива архитектурна среда, с която се насърчават принципите на кръговата икономика

✓ храни — нова законодателна инициатива относно повторната употреба с цел да бъдат заменени опаковките, съдовете и приборите за еднократна употреба в хранителния сектор с продукти за многократна употреба.

– Гаранция за по-малко отпадъци. Усилията ще бъдат насочени към избягване на производството на отпадъци като цяло и преобразуването им във висококачествени вторични ресурси, за които е необходим добре функциониращ пазар на вторични суровини. Планът за действие съдържа и поредица от действия за свеждане до минимум на износа на отпадъци от ЕС и за справяне с незаконния превоз на отпадъци.

Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха в България 2020-2030 г.

Програмата включва целите, приложимите мерки, които трябва да доведат до намаляване на емисиите, сроковете за прилагането на мерките, необходимите финансови средства и отговорните институции. Предвидените мерки са в сектори, които са по-значими източници на емисии в атмосферния въздух, като селско стопанство, автомобилен транспорт и битово отопление. В Законодателни приоритети в сектора на отпадъците и управление на отпадъците в програмата е посочена Стратегическата цел 2 за 2030г., която гласи: „Спазване на законодателството на ЕС и участие и допринасяне за реализирането на законодателните ангажименти и инициативи на ЕС като пакета от мерки за създаване на Кръгова икономика до 2030 г.“:

– Минимум 55% от общинските отпадъци да се рециклират до 2025 г., над 60% до 2030 г. и над 65 % до 2035 г.

– Над 50% от отпадъчните пластмасови опаковки да се рециклират до 2025 г.

- Опасните отпадъци от домакинствата да се събират отделно до 2022 г., биологичните отпадъци до 2023 г. и текстилът до 2025 г.
- До 2035 г. количеството депонирани общински отпадъци трябва да се намали до 10% или по-малко от общото количество генерирани общински отпадъци.

Нова стратегическа програма на ЕС за периода 2019—2024 г.

Целта ѝ е да направлява работата на европейските институции през следващите пет години, като предоставя цялостна рамка и насока за тази цел В „Новата стратегическа програма за периода 2019 – 2024 г.“ са начертани приоритетните области, които ще направляват работата на Европейския съвет и ще предоставят насоки за работните програми на останалите институции на ЕС.

Основните приоритети на стратегическата програма са

- защита на гражданите и свободите,
- развиване на здрава и динамична икономическа база,
- изграждане на неутрална по отношение на климата, зелена, справедлива и социална Европа,
- насърчаване на европейските интереси и ценности на световната сцена.

В програмата се посочват насоките и мерките за постигането на тези цели.

Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие 2030 г.

С Решение № 621 от 25.10.2019 г. на Министерски съвет беше одобрена Националната стратегия и План за действие за адаптиране към изменението на климата на Република България. Целта на Стратегията е да служи като референтен документ, определящ рамка за действия за адаптиране към изменението на климата и приоритетни направления до 2030 г. Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие на Република България задава рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления до 2030 г., като идентифицира и потвърждава необходимостта от действия за АИК както за цялата икономиката, така и на секторно ниво. Рамковият документ очертава рисковете и уязвимостите в различните икономически сектори, междусекторните връзки по отношение на тези рискове и уязвимости, както и макроикономическите последици от изменението на климата като цяло. Към Стратегията като приложения са включени девет секторни оценки (сектор земеделие, биоразнообразие и екосистеми, енергетика, гори, човешко здраве, туризъм, транспорт, градска среда и води), анализ на макроикономическите последици от изменението на климата и оценка на сектор „Управление на риска от бедствия“.

Актуализация на Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 - 2025 година (приета с Решение №306 на МС от 07.05.2020г.)

Това е основният документ за регионално и пространствено развитие, който определя дългосрочните перспективи, цели и приоритети на държавната политика за намаляване на дисбаланса в развитието на националната територия и съответствието ѝ с другите секторни и хоризонтални политики. Актуализирането е обвързано и с новата Оперативна програма за развитие на регионите за периода 2021-2027 г., като определя териториалната основа за провеждане на държавната политика за регионално развитие, в т.ч. и със средства от европейските фондове. В актуализираната концепция са отчетени действащите стратегически документи на международно равнище в областта на регионалното и пространственото развитие, Морския пространствен план на Република България и националните стратегически документи за развитие на секторните и хоризонталните политики.

Интегрирана териториална стратегия за развитие на Североизточен регион за планиране на нива 2 за периода 2021-2027 г.

ИТСП за развитие на Североизточен регион за планиране от ниво 2 е средносрочен стратегически планов документ, който определя политическата, икономическата, пространствената и тематична рамка на развитието на региона в годините на новия програмен период 2021-2027 г. Стратегията за развитие на Североизточен регион за планиране от ниво 2 е разработена в съответствие с Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.) и отчита предвижданията на регионално ниво на секторните стратегии в областта на икономическото развитие, здравеопазването, образованието, науката, социалните услуги, транспорта, водния сектор, енергетиката, широколентовите комуникации, туризма и околната среда.

ИЗВОДИ:

На европейско ниво е прието ново обширно и много амбициозно законодателство в сектора на управление на отпадъците, основаващо се изцяло на стратегическите и политически документи за „кръгова икономика“ и „нулеви отпадъци“;

Очаква се в следващите пет години ЕК да направи допълнителни проучвания и е възможно въвеждане на нови още по-амбициозни законодателни изисквания, относно хранителните отпадъци, отпадъците от текстил, отпадъците от строителство и др.

Националното законодателство, уреждащо обществените отношения, свързани с управление на отпадъците е хармонизирано с европейското законодателство;

Националните програми с финансиране от ЕС за новия програмен период 2021-2028 г. следва да бъдат в синхрон с европейските политически и стратегически документи, по-конкретно относно „кръговата икономика“, както и националните стратегически документи, определящи визията за развитие на България. Чрез действията на равнище ЕС ще се стимулират инвестициите, ще се задълбочи единният пазар и ще се създадат благоприятни условия за иновациите и за участието на всички заинтересовани страни;

Законодателните предложения относно отпадъците, съдържат дългосрочни цели за намаляване на депонирането и за по-добра подготвеност за повторното използване и рециклирането на основни потоци от отпадъци, като битовите отпадъци и отпадъците от опаковки. Целите следва да помогнат за постепенно преминаване към най-добри практики по предотвратяване образуването на отпадъците и да насърчат регионалните звена към предприемане на действия за набавяне на необходимите инвестиции в управлението на отпадъците, с цел усъвършенстване и надграждане на съществуващата инфраструктура.

3.4. Анализ и оценка на прилагането на законодателството по управление на отпадъците на местно ниво

В анализа е засегната общинската нормативна уредба на Община Борино. Анализирани са нормативните документи в областта на управление на отпадъците на общинско ниво. Целта на анализа е да се посочат отговори на следните въпроси:

- Приета ли е нормативна уредба на местно ниво, която да детайлизира правата и задълженията на общинската администрация, на гражданите и юридическите лица по отношение на управление на отпадъците;
- Местната нормативна уредба съдържа ли минималните изисквания на ЗУО;
- Разработени ли са общински програмни документи, които да отразяват националните програмни документи за управление на отпадъците и да съдържат съответни мерки.

НОРМАТИВНА УРЕДБА НА ОБЩИНСКО НИВО:

Във връзка с изпълнение на изискванията поставените в ЗУО, Община Борино е разработила следните нормативни документи, в които са регламентирани правата и задълженията както на местните власти, така и на физическите и юридически лица, определени са условията и реда за управление на отпадъците на територията на общината:

- Наредба №1 за поддържане и опазване на обществения ред, чистотата и общественото имущество, за организацията и безопасността на движението на територията на община Борино, Смолянска област.

Конкретните разпоредби, касаещи управлението на отпадъците са следните:

Чл. 15. Юридическите лица и гражданите са длъжни да осигурят:

- Събирането и изхвърлянето в осигурените от тях за целта съдове и места за битова смет и промишлени отпадъци от жилищните и производствени помещения.
- Поддържането чистотата на благоустройствените фондове по сключени договори и съгласувани графици.
- Поддържане чистотата на дворове и принадлежащите към тях тротоари и междублокови пространства.

Чл. 16. ЗАБРАНЯВА СЕ:

1. Изхвърлянето в съдове за смет на пожароопасни и избухливи вещества, твърди и обемисти предмети, строителни отпадъци и др., които да повредят сметосъбирачните машини.
2. Преместването на съдовете за смет от определените места.
3. Изхвърлянето на смет и отпадъци извън определените места.
4. Запалването на сметта в съдовете за смет и площадките. При нарушение се налага глоба в размер от 50 до 200 лева.

Чл. 17. ЗАБРАНЯВА СЕ:

1. Поставянето на съдове с цветя на тераси и балкони, освен ако са здраво закрепени.
2. Паленето на огън на уличните платна, тротоарите, зелените площи, пред жилищните блокове и междублокови пространства, извън определените специални места.
3. Отвеждането на дим през прозорците, витрините и стените.
4. Миенето, почистването и ремонтирането на МПС по улиците, парковете и зелените площи.
5. Изхвърлянето на угарки, употребени билети и др. отпадъци по улиците, площадите и др. обществени места. При нарушение се налага глоба в размер от 10 до 200 лева.

- Наредба за управление на отпадъците на територията на община Борино

Наредбата е по чл.22 от Закона за управление на отпадъците. Тя е основен нормативен акт на общинско ниво за прилагане на действащото законодателство, програмни документи и политики в сектора „Управление на отпадъците“.

Чл. 3. Тази наредба урежда :

1. Правата и задълженията, по отношение на дейностите за управление на отпадъците на територията на община Борино на физическите лица, които живеят или временно пребивават в общината, както и на юридическите лица, които осъществяват дейност на нейната територия.
2. Редът и условията за изхвърлянето, събирането, транспортирането, оползотворяването и обезвреждането на:
  - битови отпадъци (БО);
  - строителни отпадъци (СО);
  - производствени отпадъци (ПО);
  - опасни отпадъци (ОО);
  - масово разпространени отпадъци (МРО), и поддържането на чистотата на територията на община Борино.
3. Финансовото осигуряване на дейностите по третиране на отпадъците и заплащането на съответните услуги.
4. Контролът, глобите и санкциите за нарушаване разпоредбите на настоящата наредба.

Чл. 6. Физическите и юридически лица са длъжни:

1. Да изхвърлят отпадъците си само в определените за целта съдове и да не допускат разпиляване на отпадъци извън тях.

2. Да опазват и поддържат чистотата на територията на имотите (в т. ч. и незастроените), на които са собственици, ползватели или наематели.

3. Да почистват, в т.ч. и от сняг, и поддържат чистотата на съответните прилежащи терени към сградите, дворните места и др. имоти, които притежават или стопанисват.

4. Да почистват и поддържат чистотата на терени - общинска собственост, които ползват за търговска дейност на открито, включително обезпечаването им с необходимия брой кошчета.

5. Да спазват регламентирания с настоящата наредба ред за третиране на всеки конкретен вид отпадък.

Чл. 7. Забранява се:

1. Изхвърлянето на отпадъци извън предназначените за целта съдове и места.

2. Смесването на различни фракции от оползотворими компоненти, както и смесването на оползотворими и не оползотворими компоненти в съдовете (местата) за разделно събиране на отпадъци.

3. Изхвърлянето на отпадъци от производствени и търговски обекти, заведения за обществено хранене, административни и жилищни сгради в уличните кошчета за смет.

4. Изхвърлянето на едрогабаритни отпадъци извън определените места.

5. Изхвърлянето в съдовете за битови отпадъци на отпадъци от производствени и селско стопански дейности.

6. Изваждането на отпадъци от съдовете за отпадъци, в т.ч. и от специализираните (за разделно събиране).

7. Изхвърлянето в съдовете за отпадъци на отпадъци с потенциално висок екологичен и здравен риск и такива, които биха могли да доведат до увреждане на самите съдове, сметоизвозващата и сметообработваща техника (в т.ч. едрогабаритни, строителни, лесно запалими, взривоопасни, токсични и др.).

8. Паленето и изгарянето на отпадъци в съдовете за смет и изхвърлянето на незагасена жар.

9. Изгарянето на всякакви видове отпадъци, освен в случаите, когато изгарянето се извършва в специализирани съоръжения за експлоатация, за които са издадени съответните разрешения.

10. Изхвърлянето на отпадъци от балкони и прозорци на жилищните сгради.

11. Разместването на съдове за отпадъци без съответното разрешение от общинската администрация.

12. Паркирането на превозни средства по начин, който би попречил на събирането и извозването на отпадъците.

13. Поставянето на афиши, съобщения, реклами и др. върху съдове за отпадъци, както и изписването на знаци, символи и текстове по тях.

14. Поставянето на излязло от употреба електричество и електронно оборудване, негодни за употреба батерии и акумулатори, отработени масла и отпадъчни нефтопродукти в съдове за битови отпадъци, както и смесването им с други отпадъци.

15. Неконтролираното освобождаване и/или изхвърляне на негодни за употреба акумулатори, както и неконтролираното освобождаване, изхвърляне и/или изливане на електролит от негодни за употреба акумулатори.

16. Събирането на негодни за употреба акумулатори без електролит освен в случаите, когато същите са били повредени по независещи от лицето, извършващо събирането, обстоятелства.

17. Изхвърлянето на отработени масла и отпадъчни нефтопродукти в повърхностни и подземни води и в канализационната система.

18. Съхраняването или изхвърлянето на отработени масла и отпадъчни нефтопродукти, водещо до замърсяване на земята и почвата.

В Наредбата подробно са обхванати условията, реда и начина, по които се извършва управлението на всички видове отпадъци, генерирани на територията на община Борино. Регламентирани са задълженията на Кмета на общината, Общинския съвет, физически и юридически лица, във връзка с дейностите по управление на отпадъците. Изпълнението на регламентираният разпоредби е задължение на всички граждани, фирми и други организации, пребиваващи или осъществяващи дейност на териториалните граници на общината, както и за всички лица, които временно пребивават на територията на общината. Действащата в общината наредба отговаря на съществените изисквания за съдържание, произтичащи от ЗУО.

- **Наредба за определяне и администриране на местните такси и цени на услуги в община Борино**

Чл. 1. С тази Наредба се уреждат отношенията, свързани с определяне, администриране и събиране на местните такси, цени на услуги и права, предоставяни на физически и юридически лица от Община Борино, реда и срока на тяхното събиране.

Чл. 2. На територията на Община Борино се събират следните местни такси:

1. за битови отпадъци;

Чл. 14.(1) Таксата се заплаща за услугите по събирането, извозването и обезвреждането в депа или други съоръжения за битовите отпадъци, както и за поддържането на чистотата на териториите за обществено ползване в населените места.

(2) Размерът на таксата се определя за всяка услуга поотделно - сметосъбиране и сметоизвозване; обезвреждане на битовите отпадъци в депа или други съоръжения и поддържане чистота на териториите за обществено ползване.

Чл. 15. Границите и районите с организирано сметосъбиране и сметоизвозване, вида на предлаганите услуги по чл. 14 в съответните райони, както и честотата на сметоизвозване се определят със заповед на Кмета на община Борино. Заповедта на Кмета се обявява публично.

Наредбите са публикувани и достъпни за гражданите и заинтересованите лица на истраницата на община Борино на адрес: <http://www.borino.bg/HomePage/OfficialSite.aspx> в раздел Общински съвет/ Наредби и Правилници.

ИЗВОДИ:

Въведената общинска нормативна уредба на Община Борино отговаря на програмните документи и политики посочени в националната правна рамка и съдържа конкретни разпоредби, по отношение правата и задълженията на местната власт в сектор „Управление на отпадъците“. Общината трябва своевременно да отразява законодателните промени в местната нормативна уредба и в нормативните си документи, съобразно местните условия и възникващи потребности в общината.

Наредбата за управление на отпадъците на територията на Община Борино е разработена съгласно изискванията на действащата в страната национална нормативна уредба. Регламентирани са задължения и забрани свързани с управлението на отпадъците на територията на общината. За ефикасно управление на дейностите по отпадъците е необходимо периодично изменение и допълване на Наредбата за управление на отпадъците, съобразно изискванията на националното законодателство;

Община Борино успява да приложи изискванията на нормативната уредба в своята дейност. Провежда се местна политика и се прилагат мерки в областта на управлението на отпадъците на основата на добре разработени, ясни и детайлни стратегически, програмни и нормативни документи, одобрени от Общинския съвет. Изготвят се периодични отчети за изпълнение на програмните документи, които е препоръчително да се публикуват на интернет страницата на общината.

3.5. Анализ на дейността на Регионалното сдружение за управление на отпадъците

Един от подходите за ефективно управление на отпадъците, позволяващо постигане на целите и изпълнение на мерките за кръгова икономика е междуобщинско сътрудничество по осигуряване и организация на услугите по отношение на отпадъците на регионален принцип.

Общините, включени във всеки от регионите в Националния план за управление на отпадъците, създават Регионална система за управление на отпадъците, състояща се от регионално депо и/или други съоръжения за третиране на отпадъци.

Основната цел на Регионалната система за управление на отпадъците е да постигне ефективно събиране, транспортиране и третиране на отпадъците, съобразно изискванията на чл. 6, ал. 1 и изпълнение на задълженията по чл.19, чрез участие на общините при минимизирани разходи. Общините - членове на Регионалното сдружение, определят собствеността на Регионалното депо и/или друго съоръжение за третиране на отпадъците, която може да бъде:

1. на общината, която е собственик на терена или има учредено право на строеж върху определения за изграждане терен;
2. съсобственост на общините - членове на сдружението;
3. съсобственост между финансиращия частен партньор и общината - собственик на терена, и/или общините - членове на сдружението;
4. собственост на финансиращия частен партньор за съоръженията за подготовка преди оползотворяване или обезвреждане и оползотворяване на отпадъците.

Цената за третиране на тон отпадък, постъпил в Регионалната система за управление на отпадъците, е еднаква за всички членове на Регионалното сдружение и в нея не може да бъде калкулирана печалба за сдруженията. Община, неучастваща в регионалната система за управление на отпадъците, може да ползва същата или друга такава при условия и цени, определени от съответното регионално сдружение.

Общините, включени във всеки от регионите в Националния план за управление на отпадъците, създават по реда на ЗУО регионално сдружение. Общинският съвет на съответната община приема решение за участие в Регионалното сдружение, копие от което се изпраща на кмета на общината, на чиято територия се предвижда изграждането или са разположени съоръжения за третиране на отпадъците. Общинският съвет на община от регион в Националния план за управление на отпадъците може да приеме решение за присъединяването ѝ към сдружение на общини от друг регион, при условие, че не се осуетява създаването или функционирането на Регионалното сдружение или регионалната система за управление на отпадъците в собствения ѝ регион след представяне на положителни становища на двете регионални сдружения и на РИОСВ.

Членове на Регионалното сдружение могат да бъдат само общини, като една община може да участва само в едно регионално сдружение. Регионалното сдружение възниква от датата на неговото първо Общо събрание, протоколът от което се изпраща на Министъра на околната среда и водите и на съответния Областен управител. Регионалното сдружение е юридическо лице със седалище в общината, която е собственик на терена, върху който е изградено или се предвижда изграждането на съоръжението за третиране на отпадъци, или която има учредено право на строеж. Ключовата цел на регионалното сдружение е да се създаде субект, който да има устойчив институционален капацитет и управление на Регионалната система за управление на отпадъците. Органи на управление на Регионалното сдружение са Общото събрание и Председателят на сдружението. Сдружението няма за цел да формира и не разпределя печалба, не придобива собственост. Неговата дейност се подпомага и осигурява от съответните общински администрации.

Общото събрание на Регионалното сдружение се състои от кметовете на участващите в него общини. Общото събрание на сдружението се свиква от неговия председател веднъж на 6 месеца или по искане на кмета на участващите в сдружението общини или от областния

управител. Ако съответният регион в Националния план за управление на отпадъците, попада на територията на две или повече области - техните областни управители, участват в общото събрание на регионалното сдружение без право на глас. Свикването на Общо събрание става чрез писмена покана с дневен ред до кметовете на общините и Областния управител, копие от която се изпраща на Министъра на околната среда и водите. Общото събрание се провежда, ако на него присъстват кметовете на всички общини, членове на регионалното сдружение или ако присъстват най-малко две трети от кметовете и те представляват най-малко две трети от жителите на всички общини - членове на регионалното сдружение.

За проведените заседания на Общото събрание се съставят протоколи, които се подписват от неговия председател и от присъстващите кметове. Решенията на Общото събрание са неразделна част от протоколите, които се публикуват на страниците в интернет на общините, включени в Регионално сдружение, в срок от една седмица след провеждане на заседанието и се изпращат на Министъра на околната среда и водите и на съответния Областен управител. Решенията на Общото събрание подлежат на обжалване само от заинтересованите общини по реда на Административнопроцесуалния кодекс. Община, която не изпълни решение на Общото събрание в определения ѝ за това срок, отговаря за нанесените вреди и пропуснатите ползи на членовете на Регионалното сдружение.

Председателят на Регионалното сдружение се избира измежду кметовете на участващите в него общини за срок, съвпадащ с мандата му като кмет. Председателят на сдружението участва в гласуванията на Общото събрание наравно с останалите кметове на общини.

Регионалното сдружение за управление на отпадъците, осъществява дейността си при спазване на:

- ✓ йерархия на управление на отпадъците;
- ✓ принципа за равнопоставеност;
- ✓ принципа на свободно сдружаване и взаимен интерес на общините, като не могат да се запазват привилегии за учредителите;
- ✓ принципа на прозрачност и отговорност.

Общините могат да получат финансиране на проекти в областта на управление на отпадъците от европейските фондове, държавния бюджет, Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС) към Министерството на околната среда и водите или други национални публични източници на финансиране само след създаването на Регионално сдружение, като правото на финансиране не се прилага в случаите, когато съответният регион се състои от една община. Община, която откаже да участва, предизвика забавяне, осуети създаването или функционирането на Регионално сдружение и/или на Регионална система за управление на отпадъците, заплаща вредите и пропуснатите ползи на останалите общини от съответния регион.

Община Борино участва в "Регионално сдружение за управление на отпадъците между общините Доспат, Сатовча, Борино, Девин и Сърница". Сдружението е създадено с подписано Споразумение за партньорство от 27.03.2009 г.

Всички членове на РСУО са задължени да постигнат общите цели за рециклиране и общите изисквания по отношение на екологосъобразното обезвреждане на отпадъците, генерирани на тяхната територия.

РСУО-Доспат е изпълнило успешно проект „Проектиране и изграждане на компостираща инсталация и на инсталация за предварително третиране на битови отпадъци за нуждите на общините от РСУО Доспат“, с партньори Община Сатовча, Община Борино, Община Девин и Община Сърница. Проектът е реализиран с финансиране по ОП „Околна среда“ 2014-2020 г., от Европейския фонд за регионално развитие, от националния бюджет и с участието на бенефициента. Общата инвестиция е в размер на 9 621 950,60 лв.

Основните цели, които ще се постигнат с реализирането на този мащабен проект са в унисон с изискванията на Националния план за управление на отпадъците и Общинските програми за управление на отпадъците, а именно:

1. С въвеждането в експлоатация на компостиращата инсталация ще бъдат оползотворявани всички зелени отпадъци за производство на компост и неговото реализиране за подобряване почвата на обработваемите площи.

2. С въвеждането на инсталацията за предварително третиране на битовите отпадъци ще се отделят четири фракции:

- Метали
- Пластмаси
- Стъкло
- Хартия и картон

Тези отпадъци, веднъж правилно третирани ще бъдат връщани за рециклиране и повторна употреба – така наречената кръгова икономика. По този начин почти наполовина ще бъде намален обема на битовите отпадъци, които ще се депонират в депото и ще бъде удължен неговия експлоатационен период. Реализирането на проекта ще доведе до намаляване количествата на депонираните отпадъци, оползотворяване на 100% на зелените отпадъци, реална възможност за отпадане на отчисленията по чл.64, ще има и социален ефект, тъй-като ще бъдат разкрити 12 постоянни нови работни места и не на последно място в общините от регионалното сдружение ще бъдат създадени предпоставки за опазване на околната среда в по-големи мащаби.

Инсталациите за предварително третиране – сепариране и компостиране са изградени в местност „Гайтанина“, земл. на с. Барутин, общ.Доспат, която се намира на около 1 км. от Регионалното депо, са изградени компостираща инсталация и инсталация за предварително третиране на битови отпадъци, след реализиран проект „Проектиране и изграждане на компостираща инсталация и на Инсталация за предварително третиране на битови отпадъци за нуждите на общините от РСУО -Доспат”, с Европейско финансиране и национално съфинансиране. Строежът е приет с ДПК, но през 2021 г. инсталациите не са извършвали дейност, поради възникнало свлачище в югозападната част на площадката. Очаква се след решаване на проблема съоръженията да бъдат въведени в експлоатация и да се създаде организация за разделно събиране на биоразградимите отпадъци от Общините – партньори.

Добрата организация на дейността на РСУО е основен фактор за постигане на целите от общините за оползотворяване и рециклиране на отпадъците, тъй като съгласно ЗУО целите са регионални, изпълняват се съвместно от общините, които разпределят задълженията си за изпълнение на тези цели.

Цялостната система за управление на битовите отпадъци включва ефикасна система за събиране, ефикасна система за сортиране и подходящо проследяване на потоците от отпадъци, активно участие на гражданите и предприятията, инфраструктура, адаптирана към конкретния състав на отпадъците и добре изградена система за финансиране.

С допълненията и измененията на Закона за управление на отпадъците в сила от 05.03.2021 г. са регламентирани нови цели за подготовката за повторна употреба и рециклиране на битови отпадъци и намаляване количеството на депонираните битови отпадъци, с което българското законодателство отговаря на поставените изисквания в европейските директиви. Във всеки от регионите за управление на отпадъците, системите за разделно събиране, повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на битови отпадъци осигуряват като минимум изпълнението на следните цели, съгласно чл.31, ал.1:

– т. 3. (нова - ДВ, бр. 19 от 2021 г., в сила от 05.03.2021 г.) най-късно до 31 декември 2025 г. подготовката за повторна употреба и рециклирането на битови отпадъци най-малко до 55 на сто от общото тегло на тези отпадъци;

– т. 4. (нова - ДВ, бр. 19 от 2021 г., в сила от 05.03.2021 г.) най-късно до 31 декември 2030 г. подготовката за повторна употреба и рециклирането на битови отпадъци най-малко до 60 на сто от общото тегло на тези отпадъци;

– т. 5. (нова - ДВ, бр. 19 от 2021 г., в сила от 05.03.2021 г.) най-късно до 31 декември 2035 г. подготовката за повторна употреба и рециклирането на битови отпадъци най-малко до 65 на сто от общото тегло на тези отпадъци;

– т. 6. (нова - ДВ, бр. 19 от 2021 г., в сила от 05.03.2021 г.) най-късно до 31 декември 2035 г. количеството на депонираните битови отпадъци да е намалено до 10 на сто или по-малко от общото количество образувани битови отпадъци (по тегло).

Целите се постигат поетапно съгласно сроковете, определени в § 15 от преходните и заключителните разпоредби. Целите по чл. 31, ал. 1, т. 3 за подготовката за повторна употреба и рециклирането на битови отпадъци се постигат поетапно, като след 31 декември 2020 г. нарастват всяка година с по 1 на сто, както следва:

1. 31 декември 2021 г. - 51 на сто;
2. 31 декември 2022 г. - 52 на сто;
3. 31 декември 2023 г. - 53 на сто;
4. 31 декември 2024 г. - 54 на сто;
5. 31 декември 2025 г. - 55 на сто.

Министърът на околната среда и водите може да отложи постигането на целта по чл. 31, ал. 1, т. 3 до 2040 г., като минимално допустимото изпълнение се намалява до 50 на сто за 2025 г., 55 на сто за 2030 г. и 60 на сто за 2035 г. В такъв случай министърът на околната среда и водите нотифицира Европейската комисия в следните срокове: съответно до 31 декември 2022 г., до 31 декември 2027 г. и до 31 декември 2032 г., като прилага план за изпълнение.

За постигане на поставените цели е необходимо кметовете на общините, участващи в Регионално сдружение за управление на отпадъците да изпълняват задълженията си по чл.19, ал.3, т.6 от ЗУО за разделното събиране на битови отпадъци на територията на съответната община на най-малко следните отпадъчни материали: хартия и картон, метали, пластмаси и стъкло. Системите за разделно събиране на четирите потока отпадъци, могат да бъдат осъществени от общините, чрез:

- сключване на договори с организации по оползотворяване на отпадъци;
- сключване на договори с други лица, притежаващи разрешение или регистрационен документ, за извършване на дейности с отпадъци на територията на съответната община, и/или комплексно разрешително, издадено по реда на Закона за опазване на околната среда.

В хипотезата на „други лица“ притежаващи съответния разрешителен документ, за дейности с отпадъци на територията на общината, с които кметът може да сключи договор, попадат също и общински предприятия или общинско търговско дружество по смисъла на чл. 52, ал.1 от Закона за общинската собственост.

При определяне обхвата на системата следва да се има предвид, че системите за разделно събиране на битови отпадъци от хартия и картон, метали, пластмаси и стъкло (чл. 19, ал. 3, т.6) и за разделно събиране на отпадъци от опаковки задължително включват всички населени места с население по-голямо от 5000 жители и курортните населени места (чл. 33, ал.1 от ЗУО). Целите за обхванато население се постигат от организациите по оползотворяване в съответствие с представляваните от тях количества опаковки и от кметове на общини в случаите по чл. 26, ал. 1, т. 2 от Наредбата за опаковките и отпадъците от опаковки.

Съгласно чл.31, ал.3 от ЗУО, във всеки от регионите за управление на отпадъците, целите се изпълняват съвместно от всички общини в региона, в съответствие с решението по чл. 26, ал. 1, т. 6 от ЗУО. Предвид това, като друга мярка за постигане на целите може да се

посочи необходимостта от обособяване на площадка за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата.

Препоръчително е през следващия програмен период, усилията на Община Борино и другите общини в РСУО да се насочат към доразвиване на системите за разделно събиране, а именно изграждане на такива площадки за осигуряване на максимална степен на рециклиране на отпадъците и за постигане на целите на регионално ниво. Законът за управление на отпадъците въвежда нови изисквания към управление на битовите отпадъци с цел намаляване количествата на депонираните отпадъци и насърчаване изграждане на съоръжения за предварително третиране. Постигането на целите за рециклиране и подготовка за повторна употреба не биха могли да бъдат постигнати без внедряване на нови елементи в инфраструктурата за управление на отпадъците.

До 10 март всяка година регионалните сдружения трябва да представят на Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС) годишен отчет за изтеклата календарна година, затова постоянният обмен на информация и близкото сътрудничество между общините в едно сдружение е от особена важност за предоставяне на качествена и достоверна информация относно количествата отпадъци (битови, строителни биоразградими), предадени за повторна употреба, рециклиране или обезвреждане.

ИЗВОДИ:

Регионално сдружение за управление на отпадъците /РСУО/ - Доспат е създадено през март 2009 г с решения на общинските съвети на петте общини, членове на сдружението: Доспат, Сатовча, Борино, Девин и Сърница.

За постигане на заложените нови регионални цели за подготовката за повторна употреба и рециклиране на битови отпадъци, общините в РСУО работят по изграждане на регионално депо и инсталации за сепариране и компостиране на отпадъци. Предвижда се въвеждане, оптимизиране и доразвиване на системите за разделно събиране и оползотворяване на различни потоци отпадъци в общините, членове на сдружението.

3.6. Анализ и оценка на въведените схеми за управление на отпадъците на принципа на „Отговорност на производителя” и „Замърсителят плаща”

В България се прилагат успешно няколко основни схеми за управление на отпадъците в съответствие с националното законодателство в т.ч.: отговорност на причинителя и притежателя за образуваните отпадъци при производството на стоки и услуги, разширена отговорност на производителя относно 6 групи масово разпространени отпадъци и схема за отговорност на домакинствата и на другите лица, които генерират подобни на битовите отпадъци.

Същност на принципите „Замърсителят плаща” и „Разширена отговорност на производителя”

Анализът на прилаганите схеми за управление на отпадъците, в т.ч. формите на управление и възлагане на услугите в разглежданата област, е осъществен през призмата на два основополагащи принципа на европейските и националната екологични политики, в т.ч. и политиките по управление на отпадъците.

Принципът **„Замърсителят плаща”** е заложен в Договора за функционирането на Европейския съюз (чл.191). Този принцип във връзка с отпадъците изисква:

- причинителят и притежателят на отпадъци да ги управляват по начин, който гарантира висока степен на защита за околната среда и човешкото здраве;
- причинителите на отпадъци да поемат отговорност за отпадъците си;
- разходите за опазване на околната среда и човешко здраве, свързани с образуването и третирането на отпадъците, трябва да бъдат отчитани при определяне цената на продуктите и услугите;

▪ разходите за третиране и транспортиране на отпадъците са за сметка на причинителите и притежателите на отпадъците.

Принципът „*Разширена отговорност на производителя*“ (РОП) е екологичен принцип, който се прилага като съвкупност от мерки с цел намаляване на общото въздействие върху околната среда от даден продукт и въвежда задължения и отговорности за производителя на продукта по време на целия му жизнен цикъл за: ограничаване на съдържанието на опасни вещества, обратно приемане, предотвратяване на отпадъците и повторна употреба, рециклиране, оползотворяване и обезвреждане на отпадъците, получени в резултат на употребата на продукта.

В съответствие с този принцип, производителите на продукти трябва да поемат отговорност, включително за финансирането на:

- предотвратяване и намаляване на отпадъци, образувани при производството на техните продукти;
- проектиране и разработване на продукти, които подлежат на многократна употреба, технически издръжливи са, не съдържат или имат ограничено съдържание на материали и вещества, представляващи риск за околната среда;
- развиване на пазар за повторната употреба и рециклирането на отпадъците, образувани след крайната употреба на пусканите на пазара продукти.

Организацията за икономическо сътрудничество и развитие определя разширената отговорност на производителя като подход за екологична политика, при който отговорността на производителя за продукта обхваща и етапа след потреблението от целия жизнен цикъл на продукта. Политиката за разширената отговорност на производителя се характеризира с:

- изместването на отговорността (физически и/или икономически, напълно или частично) във възходящ ред към производителя и извън общините;
- осигуряването на стимули на производителите, за да вземат предвид екологичните съображения при създаването на своите продукти. Докато други инструменти на политиката обикновено имат за цел изолирана точка от веригата, разширената отговорност на производителя се стреми да интегрира сигналите, свързани с екологичните характеристики на продуктите и производствените процеси в цялата продуктова верига.

Анализ на схемите за управление на отпадъците

Схема за отговорност на домакинствата и на другите лица, които генерират битови и подобни на битовите отпадъци.

Схемата се прилага за битовите отпадъци от домакинствата (с изключение на 6 групи масово разпространени отпадъци) и за отпадъци, подобни на битовите, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, но образувани от други източници. Подобни на битовите отпадъци се образуват най-вече от административни сгради, образователни институции, социални организации, пазари, търговски обекти, хотели и ресторанти, ателиета за услуги. В схемата попадат и строителните отпадъци от ремонтни дейности и от разрушаване на сгради, генерирани от домакинствата и други обекти в малки количества.

При тази схема задължени лица са домакинствата и лицата, които образуват битови отпадъци и подобни на битовите отпадъци. Тези лица са отговорни за изхвърлянето, включително разделното събиране и изхвърляне на битовите отпадъци в определените за целта съдове и места и за заплащане на разходите за услугите по временно съхраняване, събиране, транспортиране и третиране на отпадъците в съответствие със Закона за местните данъци и такси, ЗУО и наредбите на общините за управление на отпадъците. Задължените в схемата лица заплащат ежегодна такса за битови отпадъци, в размер определен от Общинския съвет за всяко населено място. В Община Борино размерът на такса битови отпадъци се определя в левове в зависимост от извършваните дейности, с решение на Общинския съвет

въз основа на одобрена план-сметка за всяка дейност, включваща необходимите разходи за извършването от общината услуги. През 2017 г. бе приет ЗИД на ЗМДТ, с който бяха въведени нови основи за определяне на такса битови отпадъци като препоръчителната основа е на база количество на генерираните отпадъци или други основни различни от данъчната оценка, като напр. на 1 жител. Съгласно НПУО 2021-2028 г., поради необходимостта от изграждането на информационна база и административен капацитет на общините, годината на преминаване към прилагането на новите основи за определяне на такса битови отпадъци няколко пъти бе отлагана като към настоящия момент за стартова година е приета 2022 г.

Другите лица, които участват в схемата, са общините, регионалните сдружения на общини за управление на отпадъците (РУСО) и фирмите или общински предприятия, на които общините възлагат една или повече дейности, свързани със събиране, транспортиране и третиране на битовите отпадъци.

В тази схема общините имат традиционно големи отговорности, които нарастват особено в последните години, във връзка с новите изисквания за прилагане на йерархията на отпадъците. Основните задължения на общините са:

- разработване на общинска наредба и на общинска програма за управление на отпадъците;
- осигуряването на всички елементи на системата за събиране, транспортиране и последващо третиране в инсталации и съоръжения на битовите отпадъци в съответствие със ЗУО и наредбите към него;
- закриване и рекултивация на депата за битови отпадъци с преустановена експлоатация;
- организирането на събирането, оползотворяването и обезвреждането на строителни отпадъци от ремонтна дейност, образувани от домакинствата на територията на съответната община;
- оказване на съдействие на ОО за МРО, например чрез определяне на местата за разполагане на контейнерите за разделно събиране на отпадъците от опаковки, както и на други елементи от системите за събиране на МРО;
- общинските системи за разделно събиране на отпадъците от хартия, метал, пластмаса и стъкло, включително отпадъците от опаковки от хартия, метал, пластмаса и стъкло, трябва да обхванат задължително всички населени места с население, по-голямо от 5000 жители, и курортните населени места. За тези населени места законът изисква битовите отпадъци от хартия и картон, стъкло, пластмаси и метал, образувани от търговски обекти, производствени, стопански и административни сгради, да се събират разделно в съответствие с реда и условията, регламентирани с Наредбите на общините за управление на отпадъците
- разделното събиране и съхраняването на битови биоразградими отпадъци и биоотпадъци, в т.ч. за определянето на местата за разполагане на необходимите елементи на системата за разделно събиране на тези отпадъци и предаването им за компостиране или анаеробно разграждане – от момента на въвеждане в експлоатация на съоръжения или инсталации за третиране на биоотпадъците. Общините са длъжни да осигурят разделно събиране и оползотворяване на цялото количество на образуваните биоотпадъци от поддържането на обществени площи, паркове и градини на територията на съответната община. Кметовете на общините трябва да разработят подробен график за обслужване на съдовете за събиране на биоотпадъци и да го оповестяват на интернет страницата на съответната община и/или информират населението и обхванатите фирми по друг подходящ начин;
- осигуряването на площадки за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата, в т.ч. едрогабаритни отпадъци, опасни отпадъци от бита и от ремонтна дейност на домакинствата и др.отпадъци във всички населени места с население, по-голямо от 10 000 жители на територията на общината, и при

необходимост в други населени места. В населените места с районно деление тези площадки следва да съответстват най-малко на броя на районите, така че предлаганите услуги да бъдат достъпни за жителите на общината. Тези изисквания целят подобряване на условията за потребителите на услуги за разделно събиране на отпадъците в населените места и подпомагане на общините за постигане на целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците; определяне на изискванията към площадките за пунктовете за предаване на отпадъци от хартия и картон, пластмаси и стъкло и създаване и поддържане на регистър на пунктовете за предаване на отпадъци от пластмаси, стъкло, хартия и картон на територията на съответната община и на площадките, осигурени от общините за безвъзмездно предаване на битови отпадъци;

- определяне на размера на таксите за услугите, свързани с битовите отпадъци и събирането на приходите от таксите;
- осъществяване на контрол за спазване на изискванията от домакинствата и другите задължени лица в схемата;
- осъществяване на контрол за изпълнението на договорите от лицата, на които общината е възложила различни дейности, свързани с изпълнение на услуги по събиране и третиране на битовите отпадъци, за строителството на съоръжения за третиране на битови отпадъци, доставката на машини и съоръжения и др.

Регионалното сдружение на общините за управление на отпадъците гласуват единна цена за тон депониран отпадък, която е еднаква за всички членове на регионалното сдружение. Общите разходи за услуги за отпадъци се повишават значително във връзка с увеличението на отчисленията за тон депониран отпадък. Независимо от допълнителните дейности, които могат да бъдат въведени с регионалната система, в бъдеще направените в тази връзка разходи ще се компенсират от цялостното намаляне на количеството отпадъци, които се транспортират за крайно обезвреждане на депо, както и от реализацията на разделно събраните оползотворими компоненти.

Схема за Разширена отговорност на производителя (РОП) относно 6 групи масово разпространени отпадъци (МРО)

Схема за разширена отговорност на производителя, означава набор от мерки, предприети с цел да гарантират, че производителите на продукти носят финансова отговорност или финансова и оперативна отговорност за управлението на отпадъците, като етап от жизнения цикъл на продукта след превръщането му в отпадък. В схемата за Разширена отговорност на производителя (РОП) поетапно са включени следните масово разпространени отпадъци:

1 Съгласно ЗУО „Масово разпространени отпадъци“ са отпадъци, които се образуват след употреба на продукти от многобройни източници на територията на цялата страна и поради своите характеристики изискват специално управление.

2 Съгласно ЗУО "Пускане на пазара" е първото предоставяне на продукта на разположение на друго лице, безплатно или срещу заплащане, с цел той да бъде разпространен и/или използван на територията на Република България, както и внасянето и въвеждането на територията на Република България на продукта от дадено лице за негова собствена търговска, производствена или професионална дейност.

- Отпадъци от опаковки - от 2004 г.;
- Отпадъци от ИУМПС - от 2005 г.;
- Отпадъци от ИУЕЕО - от 2006 г.;
- Отпадъчни масла и нефтопродукти - от 2006 г.;
- Отпадъци от негодни за употреба батерии и акумулатори - от 2006 г.;
- Отпадъци от гуми - от 2011 г.

С оглед на новите европейски цели по отношение на текстилните отпадъци за 2025 г., е необходимо в схемата да бъде включен и този отпадъчен поток. Режимите на разширена

отговорност на производителя на национално равнище могат също така да подпомогнат финансирането на действия за намаляване на отпадъците от пластмаси. Целенасочени схеми за депозит може да спомогнат за намаляване на нерегламентираното изхвърляне на отпадъци и да насърчат рециклирането.

При тази схема за „Разширена отговорност на производителя“ (РОП) лицата, пускащи на пазара продукти, които след тяхната употреба се превръщат в МРО, са задължените по схемата лица и носят отговорност за тяхното последващо събиране и рециклиране, в съответствие с изискванията на ЗУО и специфичните наредби за всеки вид МРО.

РОП може да се осъществи по два начина от задължените лица:

1. чрез колективна система, представлявана от организация за оползотворяване (ОО) на съответните МРО.
2. индивидуално от задълженото лице (конкретна фирма), което пуска на пазара МРО.

Законодателството предоставя възможност на задължените в схемата лица да заплатят продуктова екотакса в държавен екологичен фонд – ПУДООС, вместо да реализират отговорността си чрез колективна система или индивидуално изпълнение. Продуктовата екотакса е нарастваща в годините от въвеждането на схемата и много по-висока от реалните разходи за постигане на целите за рециклиране и оползотворяване на МРО. Поради това тази възможност не е предпочитана от задължените по схемата лица. Все пак, тази възможност е оставена за задължените лица, в случай че пусканите на пазара количества от даден продукт са малки, или пък инцидентни и реализирането на РОП чрез колективна система или индивидуално изпълнение би представлявала голямо административно затруднение за задължените лица. Следва да се отбележи, че приходите от продуктите еко такси се изразходват за подобряване на дейностите на общините с отпадъци, национални информационни кампании в областта на отпадъците, но не са пряко свързани с рециклиране и оползотворяване на отпадъците.

В Българското законодателство прилагането на принципа „Разширена отговорност на производителя“ е в компетенциите на националното законодателство. Общините нямат правомощия да поставят ограничения и/или да задължат производителите на продукти, след употребата на които се образуват отпадъци в тази област, като тяхната роля е да съдействат за постигането на задълженията им, в т.ч. осигуряване и определяне на местоположението на контейнерите за разделно събиране на МРО. На местно ниво могат да се извършва контрол за спазване разпоредбите на Общинските наредби за управление на отпадъците и оказване на административна помощ за спазване на законодателството. Чрез принципа „разширена отговорност на производителя“ се цели производителите на продукти след употребата, на които се образуват масово разпространени отпадъци да носят отговорност и за тяхното последващо събиране и рециклиране. Най-често отговорността по събирането на тези отпадъци и предаването им за третиране/рециклиране е, чрез възлагане на организации по оползотворяване (ОО). Общините от своя страна сключват договори за сътрудничество с организациите по оползотворяване и подпомагане на дейността им за организирано събиране на тези отпадъци от домакинствата. Домакинствата и различните организации, предприятия и институции, които в резултат на употребата на продукти образуват МРО, са длъжни да спазват правилата за разделно събиране и да изхвърлят отпадъците на определените за това места.

При схемата за „Разширена отговорност на производителя“ финансирането на системите за разделно събиране, рециклиране и оползотворяване на МРО се осъществява от фирмите – задължените лица в схемата, които пускат на пазара стоки, които след тяхната употреба се превръщат в МРО. В крайна сметка, това са част от производствените разходи на фирмите – задължени лица в схемата и представляват елемент от цената на съответния продукт.

Изброените по-долу инструменти често се оценяват като успешни в насърчаването на разделното събиране в Европа, в това число разделно събиране от граждани при източника. Чрез разширената отговорност на производителя се прехвърля финансовата и/или оперативна отговорност за управлението на отпадъци от общините към производителите на стоки. С разширената отговорност на производителя се допринася за по- доброто разделяне и рециклиране, като се осигуряват подходяща инфраструктура и необходимата комуникация и чрез финансиране на нетните разходи за извършване на услуга за събиране и допълнително третиране съгласно йерархията на отпадъците, както и чрез повишаване на осведомеността.

Разширената отговорност на производителя е показала своите предимства при рециклиране на много потоци от отпадъци като опаковки, електроника, батерии и превозни средства. В членове 8 и 8а от Рамковата директива за отпадъците, преработена през 2018 г., са посочени общите принципи, които трябва да се следват при изпълнението на схемите за разширената отговорност на производителя. Важна характеристика е модулацията на такси, плащани от производителите в зависимост от критериите за устойчивост, като се взимат предвид например устойчивостта, възможността за поправка, повторна употреба и рециклиране или наличието на опасни вещества на техните продукти. В случая с опасните продукти от домакинствата чрез „екомодулация“ може да се подкрепят подобрения на равнището на проектирането на продукта, за да се намалят опасните му характеристики (качествена превенция), да се увеличи (количествена) превенцията на отпадъци, неговата пригодност за рециклиране и възможност за повторна употреба.

Съгласно схемата „плащаш повече, ако изхвърляш повече“ от домакинствата се изисква да плащат, когато изхвърлят смесен отпадък. Това обикновено се прилага чрез етикетирани торби за отпадъци, които трябва да се набавят предварително, или чрез улични контейнери, които се отключват само след като ползвателят се е идентифицирал със собствена карта. Изключително важно е смесените отпадъци да бъдат сравнително скъпи, а потоците за рециклиране и други потоци от отпадък, който е разделен, да бъдат изхвърляни (почти) безплатно. По този начин се дава ясен стимул за разделяне на отпадъците при източника. По смисъла на силата на финансовите стимули схемата „плащаш повече, ако изхвърляш повече“ се е доказала като ефективен инструмент за увеличаване на разделното събиране при източника. Схемата „плащаш повече, ако изхвърляш повече“ обикновено работи чрез регистрирани торби или кофи за отпадъци, обозначени с баркод.

Данъците и таксите за депониране и изгаряне не засягат пряко гражданите, но чрез тях се насърчават общините и операторите по управление на отпадъци да подобряват ефективността на разделянето, събирането и рециклирането на отпадъци в техния район. С тези данъци и такси се спомага за включването на външните разходи от изхвърляне (емисии на въглероден диоксид и метан, замърсяване на въздуха и подпочвени води) и външните ползи от рециклиране (икономия на енергия, намаляване на влиянието върху околната среда и здравето от извличането на непокътнати ресурси).

При система за обратно изкупуване, потребителят заплаща депозит, когато купува продукт като бутилирана напитка и му възстановяват сумата, когато връща бутилката. Системата обикновено се прилага за опаковки на напитки, но също така съществува за продукти, които могат да бъдат върнати, като газови бутилки за готвене на открито. Заради финансовия стимул чрез системите за обратно изкупуване се отбелязва почти незабавно увеличение в рециклирането. От гореупоменатите инструменти първите три (разширената отговорност на производителя, схемата „плащаш повече, ако изхвърляш повече“ и данъци за депониране и изгаряне) се считат за ключови икономически инструменти за насърчаване на прилагането на йерархия на отпадъците, както е посочено в приложение IVa от Рамковата директива за отпадъците.

Отговорност на причинителя и притежателя за образуваните отпадъци чрез пряко заплащане на услугите по извозването и третирането им.

При тази схема производителят на определени продукти и стоки или доставчикът на дадена услуга е задълженото лице и носи отговорност за съхраняване, транспортиране и третиране на отпадъците, генерирани при производството на съответните стоки и услуги, в съответствие с нормативните изисквания. Отговорността е както за осигуряване на цялостната логистика на дейностите по управление на образуваните отпадъци, така и за финансирането на тези дейности.

Потоците отпадъци, за които се прилага тази схема в страната са: производствени отпадъци, включително производствени опасни отпадъци; болнични отпадъци; ПСБ/ПСТ; утайки от ПСОВ, отпадъци от строителството и от разрушаване на сгради (с изключение на строителните отпадъци от ремонтни дейности на домакинствата и разрушаване на сгради в малки количества по критерии, определени в ЗУО).

Производителите и доставчиците на стоки и услуги могат да организират отговорността си относно образуваните при дейността им отпадъци:

- в собствени инсталации и съоръжения, за което трябва да притежават разрешително или регистрационен документ по ЗУО или комплексно разрешително по ЗООС, и/или
- да сключват писмен договор с лица, които имат право да извършват тези дейности с отпадъци в съответствие със ЗУО и ЗООС (т.е. да притежават разрешително или регистрационен документ по ЗУО или комплексно разрешително по ЗООС).

Схемата не предполага ситуация, при която се създава монополно положение. Всяко лице, което желае и/или е длъжно и отговаря на изискванията на законите, получава от компетентните национални органи разрешително или регистрационен документ по ЗУО или комплексно разрешително по ЗООС за дейности с отпадъци, съответно за инсталации за отпадъци. Произнасянето на компетентните административни органи подлежи на обжалване чрез съдебната система по общия правов ред, установен на национално ниво. Производителите на стоки и услуги, които образуват отпадъци при тяхното производство имат свободата да избират на кое лице, притежаващо право по ЗУО или ЗООС да възложат третирането на отпадъците си, когато не ги третират в собствени инсталации.

Всички лица в схемата са включени в публични регистри:

- Във всяка РИОСВ е създаден регистър на лицата, които подлежат на инспекции и контрол по всяка от наредбите към ЗУО;
- ИАОС поддържа регистри на лицата, притежаващи разрешителни и регистрационни документи за извършване на дейности с отпадъци; регистър на търговците и брокерите на отпадъци; регистър на депата за отпадъци и регистър на инсталациите за преработка на отпадъци;
- МОСВ поддържа регистри на лицата с комплексно разрешително по ЗООС и регистър на лицата с рециклиращи съоръжения по потоци отпадъци.

Лицата, с които фирмите производители на стоки и услуги са сключили договори за транспортиране и/или третиране на отпадъците им, които са следващи притежатели на отпадъците, имат същите отговорности, както лицата, които с писмен договор са им предали отпадъците.

Тази схема е типичен пример за пълно прилагане на принципа „замърсителят плаща“. Цените на услугите, свързани със съхранение, транспортиране и третиране на отпадъци се формират изцяло на пазарен принцип при наличната конкуренция на национално ниво, в рамките на ЕС и Световната търговска организация (СТО).

Генераторите на ОСР на територията на общината също организират сами и финансират съхранението, извозването и последващото оползотворяване и/или обезвреждане на строителните отпадъци. Генераторите на ОСР организират сами транспортирането на строителните отпадъци до депо или инсталация за третиране (с изключение на строителните отпадъци от ремонтни дейности на домакинствата и разрушаване на сгради в малки

количества по критерии, определени в ЗУО, които попадат в задълженията на органите на местното самоуправление и местната администрация).

Схема за отговорност на домакинствата и на другите лица, които генерират утайки от ПСОВ, в резултат на отвеждането и пречистването на битови отпадъчни води

Схемата се прилага за отпадъците – утайки от ПСОВ, генерирани в резултат от отвеждането и пречистването на битови отпадъчни води от домакинствата и от други източници – юридически лица.

При тази схема лицата, които ползват услугите по отвеждане и пречистване на отпадъчните води, в т.ч. и третиране на утайките от ПСОВ, в съответствие с принципа „Замърсителят плаща“ заплащат пълните разходи за тези услуги. Задължените в схемата лица заплащат услугите чрез такса за отвеждане и пречистване на отпадъчните им води, в т.ч. и за третиране на утайките, която се изчислява на основата на количеството доведени и отведени отпадъчни води и разходите за дейността.

Генерираните утайки от ПСОВ и СПСОВ на територията на община Борино се депонират след изсушаване.

ИЗВОДИ:

Прилагането на принципа „Разширена отговорност на производителя“ е в компетенциите на националното законодателство. Общините нямат правомощия да поставят ограничения и/или да задължат производителите на продукти, след употребата на които се образуват отпадъци в тази област, като тяхната роля е да съдействат за постигането на задълженията им, в т.ч. осигуряване и определяне на местоположението на контейнерите за разделно събиране на МРО. Към схемата за 6-те групи МРО, с оглед новите европейски цели и изисквания по отношение на текстилните отпадъци за 2025 г. е необходимо да бъде включен и този отпадъчен поток;

Различна е ситуацията при Схемата за отговорност на домакинствата и на другите лица, които генерират битови и подобни на битовите отпадъци. В тази схема общините имат традиционно големи отговорности, които нарастват особено в последните години, във връзка с новите изисквания за прилагане на йерархията на отпадъците. Другите лица, които участват в схемата са регионалните сдружения на общини за управление на отпадъците (РУСО) и фирмите или общински предприятия, на които общините възлагат една или повече дейности, свързани със събиране, транспортиране и третиране на битовите отпадъци. Задължени лица по схемата са домакинствата и лицата, които образуват битови и подобни на тях отпадъци. Задължените лица заплащат такса-битови отпадъци, с приходите от която се финансира функционирането на схемата.

На територията на Община Борино функционират дейности, подпомагани на принципа „разширена отговорност на производителя“. Необходимо е да се прилага напълно и принципът „замърсителят плаща“ за строителните отпадъци от домакинствата.

3.7. Анализ на институционалния капацитет в сферата на управлението на отпадъците, с акцент върху контролните функции

Анализът на институционалния капацитет има за цел да установи евентуални недостатъци и несъответствия в капацитета на Общинска администрация - Борино в сферата на управлението на отпадъците.

Отговорните лица по дейностите с отпадъците са: Общински съвет, Кмет на общината, Кметове на населени места и Кметски наместници, Специалист „Екология“ и служителите отговорни за сметосъбирането и сметоизвозването от населените места в общината.

Планирането, регулирането и налагането на законодателството по управление на отпадъците зависи от наличните човешки ресурси в общината. За да се подпомогне

изпълнението на законодателството, компетентните органи на национално, регионално и общинско ниво се нуждаят от достатъчен и добре обучен персонал, ангажиран със:

- разработване и прилагане на законодателството, технически стандарти и ръководства за дейностите по управление на отпадъците;
- разработване на политиката за управление на отпадъците, планиране и прилагане на местно ниво;
- съгласуване на разрешения за дейности с отпадъци и за изграждане и експлоатацията на инсталации за оползотворяване и обезвреждане;
- упражняване на контрол, извършване на проверки и мониторинг на дейностите и инсталациите, образуващи и/или третиращи отпадъци;
- инициране и налагане на мерките по прилагане на законодателството;
- събиране, обработка, анализиране и докладване на данни;
- подготовка, разработване, оценка, прилагане и надзор на проекти за изграждане на общинската инфраструктура за отпадъци.

Изпълнението на настоящата Програма за управление на отпадъците в община Борино за периода 2021-2028 г., изисква подобряване на институционалния капацитет и засилване на контролните функции на местно ниво.

Планирането и установяването на финансово обезпечени и поносими за населението системи за събиране (включително разделно) и транспортиране на отпадъците, изграждането и експлоатацията на съоръжения и инсталации, е предизвикателство за голяма част от по-малките общини. Това налага приемането на мерки за насърчаване на кооперирането между общините, с цел изпълнение на техните отговорности и ще подпомогне усъвършенстването на системите за управление на отпадъците в общините и чрез регионалните инициативи ще бъде осигурен достъп до необходимото ноу-хау и техническа инфраструктура за обезвреждане на приемлива за населението цена.

В дейностите по управление на отпадъците са ангажирани следните институции: Община Борино; Общински съвет – Борино; Регионално сдружение за управление на отпадъците – Доспат и оператор на Регионално депо за неопасни отпадъци – с. Барутин, община Доспат.

Дейностите по управление на отпадъците на местно ниво в община Борино се осъществяват чрез изпълнение на Общинската програмата за управление на отпадъците и спазване на Наредбите, приети от Общински съвет - Борино, имащи отношение към темата с отпадъците.

Отговорните лица по управлението на дейностите с отпадъците са:

- Общински съвет – Борино;
- Кмет на община Борино;
- Специалист „Екология“;
- Служители, отговорни за сметосъбиране и сметоизвозване от населените места;
- Кметовете и кметските наместници на населените места от общината.

Отговорните служители организират и контролират дейностите свързани с опазването на околната среда, поддържането на чистотата на населените места, сметосъбирането и сметоизвозването, състоянието на депата, поддържането на зелените площи, изпълнението на предписания и указания от РИОСВ, МОСВ, БДЗБР и други. Те участват активно в разработването, кандидатстването и изпълнението на общински проекти в областта на околната среда, финансирани от различни източници.

Служителите, назначени да отговарят за проблемите по управление на отпадъците притежават необходимото образование, професионална компетентност и опит за заемане на съответните длъжности.

Прегледът на функциите за управление на отпадъците в общината показва, че:

- По отношение на политиката за отпадъците, в Общината са изготвени планови и нормативни документи в областта на управлението на отпадъците;
- Дейностите, свързани с образуване, събиране, включително разделното, съхраняване, транспортиране, третиране на отпадъци са организирани;
- Ежегодно се разработва и приема годишна план - сметка за дейности с отпадъците, като те се обезпечават финансово, чрез определяне на годишните такси за свързаните с отпадъци услуги и други;
- Дейности по наблюдение и контрол - извършване на контрол, в т.ч. превантивен, текущ и последващ контрол и координация с други органи, налагане на санкции са недостатъчни;
- Необходимо е да се подобрят дейностите за информиране и привличане на обществеността - обществени консултации и привличане на обществеността, информационно-разяснителни дейности и кампании.

По отношение на състоянието на човешките ресурси с възложени функции за отпадъци, прегледът показва, че:

- Персоналът, натоварен с функции за управление на отпадъците притежава необходимите качествени характеристики и професионална квалификация, но следва да се предвидят мерки за повишаване на квалификацията, тяхното задържане и професионално развитие във връзка с повишаване на експертизата в сферата на управление на отпадъците;
- Общината разполага с необходимата материално-техническата и информационна обезпеченост на персонала за изпълнение на функциите - осигурени помещения, офис оборудване.

За повишаване на професионалната квалификация и качествените характеристики на служителите, ангажирани с управлението на отпадъците, се препоръчва включването им в дейности за повишаване на професионалната квалификация и осигуряване на посещения на семинари, специализирани курсове и обучения.

Материално-техническата обезпеченост на персонала е достатъчна и не е необходимо да се предвиждат мерки в тази насока.

Във връзка с изискванията на чл.22, ал.1 от ЗУО, Община Борино има разработена Наредба за управление на отпадъците. Наредбата урежда правата и задълженията по отношение на дейностите за управление на отпадъците на територията на общината, на физически лица, които живеят или временно пребивават в общината, както и на юридическите лица, които осъществяват стопанска дейност на нейната територия. Наредбата регламентира реда и условията за изхвърлянето, събирането, транспортирането, оползотворяването, обезвреждането и контрола върху дейностите с отпадъците.

Прилагането на нормативната уредба, свързана с управлението на отпадъците се извършва от Кмет, Заместник-Кмет, Секретар и Специалист „Екология“. По населени места контролни правомощия имат и кметовете на населени места.

За извършване на контролна дейност в общината са упълномощени служители в Общинската администрация и кметовете на кметствата. Актовете се съставят от служители на Общинската администрация за замърсени терени и неправомерно изхвърляне на отпадъци и за нарушения на наредбите, приети от Общински съвет - Борино.

В областта на дейностите с отпадъци общината има разработени програмни и нормативни документи, актуални спрямо приетите документи на национално ниво.

Контролната дейност, свързана с налагането на санкции се извършва от длъжностни лица в общинска администрация и инспекторите от РИОСВ.

Контролната дейност може да бъде подобрена чрез:

- Подобряване на координацията между контролните органи на различно подчинение;
- Провеждане на обучения по Закона за управление на отпадъците за контролната дейност на общината;

- Провеждане на обучение по изискванията за съставяне на констативни протоколи и наказателни постановления;
- Максимално използване на възможностите на НПО да участват и да подпомагат контролната дейност на инспекторите за подобряване на уменията и подходите за налагане на глоби и санкции, както и за популяризиране на непрекъснато променящото се законодателство.

Задълженията на Кмета на общината по отношение управление на отпадъците са разписани в Глава I на ЗУО, Раздел III Задължения на органите на местното самоуправление и местната администрация. Кметът на община е отговорен за:

- осигуряването на съдове за събиране на битовите отпадъци;
- събирането на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения;
- почистването на уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване;
- избора на площадка, изграждане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови отпадъци или на други инсталации или съоръжения;
- организирането на събирането, оползотворяването и обезвреждането на строителни отпадъци от ремонтна дейност, образувани от домакинствата;
- разделното събиране на битови отпадъци на територията на общината най-малко за следните отпадъчни материали: хартия и картон, метали, пластмаси и стъкло;
- организирането на разделно събиране на опасните и биоразградими битови отпадъци.

Анализът на институционалния капацитет показва, че в Община Борино се изпълняват в пълен обхват правомощията и отговорностите на кмета и общинската администрация, съгласно законовите разпоредби за управление на отпадъците.

Ръководството на Община Борино отделя голямо внимание на процесите, дейностите, материалите и продуктите, които се използват. Ангажирани са всички нива в организацията чрез поставяне на цели и очаквани резултати и делегиране на отговорности.

С въвеждането на нови изисквания в европейското, съответно и националното законодателство, непрекъснато се увеличава необходимостта от наличие на повече ангажирани с управлението на отпадъците служители в Общинската администрация.

За повишаване на професионалната квалификация и качествените характеристики на служителите, ангажирани с управлението на отпадъците, се препоръчва ежегодното им включване в дейност за повишаване на професионалната квалификация и осигуряване на посещения на семинари и специализирани курсове.

Необходим е актуален „зелен телефон“, на който гражданите да могат да подават сигнали за нарушения и да правят предложения, свързани с дейностите по третиране на битовите отпадъци и поддържане чистотата на населените места.

ИЗВОДИ:

Община Борино има добре изграден институционален капацитет и натрупан опит в разработване на нормативни актове и стратегически документи в областта на управление на отпадъците.

Препоръчително е отговорните служители да преминават периодични обучения във връзка с нормативните промени в изискванията на ЗУО и подзаконовите нормативни актове, свързани с управлението на отпадъците за повишаване на експертизата.

Необходимо е създаване на регистри на обекти, които подлежат на контрол, изготвяне на годишни планове и отчети за контролната дейност и други, които да се одобряват от Кмета на общината, като резултатите от контролната дейност по управление на отпадъците и наложените санкции се публикуват на сайта на Общината.

3.8. Анализ и информация за замърсени в миналото площадки за обезвреждане на отпадъците и осъществени мерки за тяхното възстановяване

На територията на община Борино няма стари замърсявания и неорганизираните сметища. Старото общинско депо в землището на с. Борино е закрито през 2006 г. и не се използва. Община Борино все още не е осигурила средства за рекултивация на терена. Предстои извършване на техническа и биологична рекултивация. Необходимо е в следствие да се извършва постоянен мониторинг на рекултивирани площи.

Въпреки, че системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване е обхванала всички населени места в община Борино, все още се формират нерегламентирани замърсявания, които периодично се почистват. Локалните замърсявания са от битови, градински и животински отпадъци, наблюдавани предимно в периферията на населените места и дерета. Осъществява се непрекъснат контрол за недопускане на нерегламентирано изхвърляне на отпадъци. Възникналите локални замърсявания се почистват своевременно.

Съществуващите проблеми, свързани със системите за събиране и транспортиране на отпадъците, слабостите в контролната дейност и не на последно място ниското екологично възпитание на гражданите, спомагат за неконтролираното изхвърляне на отпадъци и за възникването на локални замърсявания и нерегламентирани сметища около дерета, река, покрайнини на населени места, зони за отдих, селскостопански пътища и др. Най-често на неразрешени места се изхвърлят смесени битови отпадъци (отпадъци от различен характер, вкл. и опасни), като и отпадъци от строителни и ремонтни дейности, животински отпадъци и др. Добре организираната система за сметосъбиране и сметоизвозване и ефективния контрол от страна на Общинска администрация водят до значително намаляване на броя на инцидентните локални замърсявания с отпадъци. Общината ежегодно почиства замърсени зони с нерегламентирано изхвърлени отпадъци.

На кметовете на населени места и кметските наместници са възложени функции по наблюдение и контрол за предотвратяване възникването на такива замърсявания.

Необходимо е въвеждане на превантивни мерки, постоянен мониторинг и ефективни санкции, за да се ограничи нерегламентираното изхвърляне на отпадъци.

ИЗВОДИ: Община Борино е ликвидирала всички нерегламентирани локални сметища и стари площадки за обезвреждане на отпадъци и е предприела мерки за тяхното възстановяване и рекултивация.

Към момента не е извършена техническа и биологична рекултивация на старото общинско депо в землището на с. Борино.

Съществува проблем с въвеждането на ефективен контрол за предотвратяване на повторното използване от населението на вече закритите локални замърсявания, както и възникването на нови.

Необходимо е осъществяване на следексплоатационните грижи и мониторинг на рекултивирани депо и осигуряване на финансиране за ликвидиране на нововъзникналите локални замърсявания, съгласно нормативните изисквания.

3.9. Анализ на организационните схеми и финансови потоци за управление на отпадъците, планиране, финансиране и определяне на цени и такси за услугите

При вземането на решение за определяне размера на такса „Битови отпадъци“ ръководството на Общинска администрация и Общински съвет - Борино се съобразяват и със социалната поносимост на предлаганата услуга.

Отчитайки конкретните условия на Община Борино, постъпващите средства при правилно и целенасочено управление на отпадъците могат да осигурят една нормална организация за задоволяване нуждите на населението от качествени комунално-битови услуги.

Прилагането на принципа „замърсителят плаща“ изисква възстановяване на всички разходи за извършваните в момента дейности, както и за бъдещото въвеждане на нови съоръжения и услуги като включва: събиране, транспорт и депониране на отпадъците. Цената за депониране на отпадъци трябва да възстановява разходите за изграждане на депото и да покрива разходите за експлоатация, мониторинг, закриване и следексплоатационни грижи за площадката на депото за период не по-кратък от 30 години, съгласно изискванията на Наредба № 6 Обн. ДВ. бр.80 от 13 Септември 2013 г. (изм. и доп. ДВ. бр.13 от 7 Февруари 2017 г.) за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци.

Възприетият подход за финансиране на дейностите по управление на отпадъците се основава на принципа „замърсителят плаща“, който се въвежда с такса „Битови отпадъци“ за населението, на основание чл. 62 и чл. 63 от Закона за местните данъци и такси (ЗМДТ). Общинският съвет определя размера на такса „Битови отпадъци“ за дейностите, предвидени със ЗМДТ. Общинският съвет приема наредба за определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги, в т.ч. и таксата „Битови отпадъци“.

През последните години Приходите от такса „Битови отпадъци“ (ТБО) не покриват изцяло разходите за управление на битовите отпадъци и се налага дофинансиране от други собствени приходи на Община Борино.

Съгласно Закона за местните данъци и такси в такса „Битови отпадъци“ следва да се предвидят разходи за: закриване и мониторинг на депата за битови отпадъци или други инсталации или съоръжения за обезвреждане на битови отпадъци; почистване на уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване.

Практиката показва, че начинът по който се изчислява такса „Битови отпадъци“ далеч не стимулира населението да участва в системите за разделно събиране на рециклируемите отпадъци, както и не води до пълно финансово покритие на нуждите и разходите за управление на битовите отпадъци. Това обуславя значителния финансов ресурс, който е непосилен за общинския бюджет, не се осигурява от такса „Битови отпадъци“ и за изпълнението на част от дейностите по управление на отпадъците Общината търси алтернативни решения за финансиране от други финансови организации – ПУДООС, Оперативните програми, програмата за развитие на селските райони и други външни донорски програми.

По силата на националното законодателство, Общинската администрация е изцяло отговорна за организиране на дейностите по управление на битови отпадъци и поддържане чистотата на населените места. Финансирането на услугите и дейностите се осигурява със средствата, предвидени в общинския бюджет, осигурени чрез такса „битови отпадъци“, заплащани от домакинствата и промишлеността. Размерът на таксата се приема от Общинския съвет ежегодно.

Редът за определяне и плащане на такса „Битови отпадъци“ в Община Борино е регламентиран с Наредба за определянето и администрирането на местните такси и цени на услуги, предоставяни от Община Борино, приета от Общински съвет.

Съгласно чл. 66, ал.1 от Закона за местните данъци и такси, таксата за „Битови отпадъци“ се определя в годишен размер за всяко населено място с решение на Общински съвет въз основа на одобрена план – сметка за всяка дейност, включваща необходимите разходи за: осигуряване на съдове за съхраняване на битовите отпадъци - контейнери, кофи и други; събиране, включително разделно на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за третирането им; проучване, проектиране, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови отпадъци или други инсталации или съоръжения за обезвреждане, рециклиране и оползотворяване на битови отпадъци, включително отчисленията по чл. 60 и 64 от Закона за

управление на отпадъците и почистване на уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване. Размерът на такса битови отпадъци се определя за всяка услуга поотделно.

Програмата за управление на отпадъците се реализира, чрез средства от общинския бюджет и европейски оперативни програми за финансиране. Средствата от общинския бюджет се събират ежегодно от такса битови отпадъци и се разходва, съгласно приета План - сметка за приходите и разходите за извършване на услугите по събирането, извозването и обезвреждането в депа за битовите отпадъци, както и поддържането на чистотата на териториите за обществено ползване в населените места на територията на община Борино.

В изпълнение на изискванията на националното законодателство в областта на управление на отпадъците Община Борино извозва и предава за депониране твърдите битови отпадъци от населените места до РДНО-Доспат.

За финансиране на разходите по управление на отпадъците на своята територия общината събира от населението и фирмите такса – битови отпадъци за услугите по събиране, извозване и обезвреждане на битовите отпадъци, както и за поддържане на чистотата на териториите за обществено ползване в населените места.

Таблица 36: Приходи от такса „Битови отпадъци“ и разходи за управление на отпадъците по план-сметките на община Борино 2018-2022 г. в лева

Година	Приходи	Разходи
2018	86100	94100
2019	73000	100000
2020	73000	110400
2021	75000	101200
2022	75000	189800

Източник: Община Борино

Анализът на данните показва, че приходите от такса „Битови отпадъци“ са по-малки от извършваните разходи за управление на отпадъците в община Борино и през последните години се налага дофинансиране от други общински приходи.

Изграждането на нови съоръжения и инсталации за третиране на отпадъците, в съответствие с действащото законодателство ще постави въпроса за тяхното финансиране и предвид чувствителността на населението към увеличаването на размера на такса „битови отпадъци“ трябва да се търсят алтернативни източници на финансиране.

Таксата за битови отпадъци се определя като промил върху данъчната оценка на недвижимите имоти на физическите лица и промил върху по-високата стойност между данъчната оценка и отчетната стойност на недвижимите имоти на юридическите лица по смисъла на чл.21 от ЗМДТ.

Съгласно Наредбата за определяне и администриране на местните такси и цени на услуги на територията на община Борино годишният размер на таксата се определя с решение на Общинския съвет.

Други източници на приходи за управление на отпадъците

Държавен бюджет

Целевото финансиране на общински проекти от страна на държавния бюджет не е пряко обвързано с целите и приоритетите в областта на управление на отпадъците. Необходимо е подобряване на координацията между институциите при определянето на проектите, в т.ч. разработване на ясни критерии за финансиране и процедури за контрол.

Външно финансиране - Оперативни програми

Външното финансиране се извършва чрез кандидатстване с проекти пред ОП „Околна среда”, ПУДООС, ПРСР, НДЕФ и други финансиращи организации.

Организирането на системи за разделно събиране на отпадъците, оползотворяване и обезвреждане, които са в съответствие с по-високите изисквания, установени от

законодателството, води до повишаване на разходите за управление на отпадъците и едновременно до намаляване на количеството, което се депонира. За да бъде постигнато съответствие с тези изисквания се предвижда проучване и приемане на механизми за определяне на такса „битови отпадъци” в зависимост от количеството отпадъци въз основа на: оптимизиране на размера и разходването на такса „битови отпадъци” и заделяне на адекватни средства за покриване на разходите за събиране и транспортиране на отпадъците; проектиране, изграждане, експлоатация, мониторинг, закриване и след експлоатационни грижи за депата за отпадъци; прилагане на разделно събиране на опасни отпадъци от домакинствата и масово разпространени отпадъци. Приемане на икономически стимули и данъчни облекчения за домакинствата и фирмите, прилагащи компостиране и разделно събиране на отпадъците.

ОБОБЩЕНИ ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ОТ АНАЛИЗА НА ОРГАНИЗАЦИОННИТЕ СХЕМИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

- В община Борино са изградени добри организационни схеми за управление на различните потоци отпадъци. Организираното сметосъбиране обхваща 100% от населението или 5 населени места, но не са въведени системи за разделно събиране на рециклируеми отпадъци от опаковки, биоразградими и строителни отпадъци.
- Необходимо е организиране на фамилно компостиране и въвеждане на системи за разделно събиране на растителни, хранителни и други биоотпадъци, които ще бъдат извозвани на Регионална компостираща инсталация.
- Анализът на данните показва, че разходите за управление на отпадъците в община Борино са повече от приходите от такса „Битови отпадъци”. Това налага ежегодно да се дофинансират дейностите с отпадъците;
- Необходимо е разработване на алтернативни методи за определяне на такса „Битови отпадъци” на база изхвърляно количество отпадъци и стимули за гражданите, които участват активно в системите за разделно събиране;
- Необходимо е публикуване на интернет страницата на общината на детайлните план-сметки за разходите, на основата, на които се определя такса „Битови отпадъци”, по елементи на разходите и видове дейности и услуги.

3.10. Анализ за информиране на обществеността по въпросите за управление на отпадъците

Участието на обществеността в цялостния процес на промени в сектора за управление на отпадъците има много голямо значение. Населението е основен участник в процеса на управление на отпадъците, защото то е постоянен техен генератор и поради това трябва да бъде информирано за въздействието върху околната среда, причинено от обезвреждането на отпадъци, както и за възможностите и отговорностите относно предотвратяването и оползотворяването на отпадъците.

Информирането на населението цели повишаване на културата на населението и по-конкретно намаляване на количеството на отпадъците и тяхното екологосъобразно събиране и обезвреждане. Необходима е по-широка гласност както за възникнали проблеми пред общината, така и за търсене на решението им и привличане на общественост в изпълнение на предприетите мерки.

Достъпът до информация, повишаването на съзнанието и еко-културата на обществото, участието му при вземане на решения и привличането му като партньор в процеса на управление на отпадъците е ключов момент, предопределящ до голяма степен успешната реализация на настоящата програма. Действията на Общинската администрация в областта на опазването на околната среда и управлението на отпадъците достигат до гражданите на Община Борино, чрез сесиите на Общинския съвет, регионални и/или национални печатни и

електронни медии, помества се на електронната страница на Община Борино, провеждат се информационни кампании и публични събития.

Община Борино поддържа редовна връзка със заинтересованите лица към дейностите за управление на отпадъците на нейна територия, като:

- Населението и производствените предприятия, генератори на отпадъци;
- Доставчиците на услугите по сметосъбиране и сметоизвозване, подготовка за рециклиране и обезвреждане на отпадъците;

Общината участва активно и с позиция в заседанията на Регионалното сдружение за управление на отпадъците - Доспат. Провежда се периодична комуникация с компетентните органи по дейността – МОСВ, РИОСВ и др.

Общината полага усилия за работа с обществеността и бизнеса по въпросите, свързани с образуване и управление на отпадъците. Информиранието на обществеността и бизнеса за необходимостта и ползите от намаляване на количеството генерирани отпадъци и оползотворяване на отпадъците има ключово значение за успеха и добрите резултати на системите за управление на отпадъците съобразно йерархията за тяхното управление.

Разяснителни и образователни дейности и привличане на обществеността

Като най-широко рекламирана и с най-голям брой участници (деца и възрастни), през последните години е националната инициатива „Да изчистим България”. В дните на кампанията редица институции, организации, училища, детски градини и хора в населените места на общината се включват в почистване на районите, около които живеят или работят. Други се грижат за чистотата на селищните паркове. Организира се и ежегодно пролетно почистване на замърсени терени, включително общински пътища.

Община Борино участва и във финансираната от ПУДООС Национална кампания „За чиста околна среда”.

Проведените кампании дават своя резултат сред целевите групи, които се включват в тях, като включените в тях информационни и разяснителни дейности спомагат за възприемането на йерархията за управление на отпадъците:

- Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци;
- Увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци;
- Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране и транспортиране на отпадъци;
- Предотвратяване и намаляване на риска от стари замърсявания с отпадъци.

Необходимо е обаче, информационно - разяснителната политика на Общината в областта на управление на отпадъците да обхваща всички основни потоци отпадъци и да се реализира системно, чрез подходящи методи и средства, съобразно целевите групи.

Начини за предоставяне на информация, относно общинските услуги в областта на управление на отпадъците

В изпълнение на своите задължения Общината осигурява на населението достатъчно информация за услугите за отпадъци, които предоставя и за съответните задължения на гражданите и фирмите. На сайта на Общината се публикуват:

- стратегии, програми, общинската наредба за управление на дейностите по отпадъците и други местни документи, свързани с управлението на отпадъците;
- услугите по събиране и извозване на отпадъците, вкл. граници на обслужвани райони;
- график и места за разделно събиране на МРО;
- списък на местата, в които гражданите могат да предават излезли от употреба гуми;
- реда и начина за изхвърляне на строителни отпадъци, образувани в резултат от ремонтни дейности в жилища, офиси, търговски обекти, административни сгради и др.;
- списък на организациите по оползотворяване на отпадъци от опаковки, с които общината е сключила договори;

- постъпили уведомления за инвестиционни предложения, решения на директора на РИОСВ за преценки необходимостта от извършване на ОВОС и други.

ОБОБЩЕНИ ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ОТ АНАЛИЗА НА ИНФОРМИРАНЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА

- От направените проучвания се установи, че Общината ежегодно прилага различни мерки във връзка с провеждането на разяснителни кампании сред населението относно дейностите по управление на отпадъците.
- В Общината са налични стратегически документи, в които да са указани и/или включени мерки за водене на информационно-разяснителна политика.
- Община Борино провежда ежегодни доброволчески акции за почистване на околната среда от отпадъци. Общината участва всяка година в кампаниите „За чиста околна среда” за малки екологични проекти, финансирани от ПУДООС и „Да изчистим България“.
- За подобряване на резултатите при управление на отпадъците са необходими мерки за повишаване на информираността и мотивацията на различните социални групи граждани и на бизнеса.
- Препоръчва се отделяне на бюджет за провеждане на общинската информационно-разяснителна политика за опазване на околната среда, в частност управлението на отпадъците. Възможните действия включват:
  - Системно информиране на обществеността чрез местните медии за всички предстоящи действия, програми и проекти, касаещи управлението на отпадъците.
  - Издаване и разпространение на информационни материали за популяризиране на предприетите действия.
  - Обучение на ученици, служители и членове на НПО.
  - Организиране на посещения на обекти, съоръжения и инсталации, свързани с третирането на отпадъците от ученици и членове на младежки клубове.
  - Подготовка и разпространение на материали, насърчаващи минимизирането, рециклирането и оползотворяването на отпадъците и повторната употреба на опаковките.
  - Организиране на акции за пролетно и есенно почистване и озеленяване на районите в и около училищата и детските градини.
  - Провеждане на обществено обсъждане на програмата за управление на отпадъците.
  - Създаване на обстановка на партньорство между бизнеса, обществеността и общинската администрация за по-ефективно решаване на проблемите.
  - Подобряване на работата между общинската администрация и неправителствените организации в областта на управление на отпадъците.

3.11. Анализ на информационното обезпечаване на дейностите с отпадъците

Основните национални документи, регламентиращи събирането на информация за отпадъците са ЗУО и Наредба №1 от 4 юни 2014 г. (изм. и доп. ДВ. бр.30 от 31 Март 2020 г.) за реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публични регистри. Наредбата определя изискванията за предоставяне на информация на НСИ и ИАОС относно отпадъците и съоръженията и инсталациите за отпадъци, вкл. информация от общините.

Общините като задължени лица по Наредбата следва да предоставят информация чрез документите, определени в нея, както и в наредбите по чл.43, ал.3, 4, 5 и 6 от ЗУО. Общините също така имат задължения за събиране на информация от организациите, извършващи дейности с отпадъци.

За всички извършвани дейности по отпадъците в община Борино се води редовна регистрация и контрол. Общинската администрация получава достоверна информация относно постъпващите за депониране на регионалното депо битови отпадъци чрез претеглянето им с електронна везна. Наблюдава се компетентност и оперативност при осигуряване на информацията за дейността.

По отношение на създадената в общината организация за събиране, обработване и предоставяне на информация за дейностите с отпадъци, информационното обезпечаване покрива основните направления на дейностите по управление на отпадъците, които могат да се групират по следния начин:

- Предварително планиране;
- Последващо планиране;
- Договори и управление на договорите;
- Събиране и транспортиране на отпадъци;
- Поддържане на чистотата на територията на общината;
- Третиране и обезвреждане на отпадъци;
- Разделно събиране на масово разпространени отпадъци;
- Контрол по изпълнение на дейности;
- Проучване, проектиране и изграждане на нови съоръжения;
- Рекултивация на депа.

В Общинска администрация – Борино информационното обезпечаване на управлението на отпадъците се извършва, чрез изготвяне и представяне на годишни доклади по Програмата за опазване на околната среда и Програмата за управление на отпадъците, както и изготвяне на задължителните отчети по Закона за статистиката.

Основни функции за Общината са:

- Събиране, систематизиране и анализ на информация, свързана с дейности по отпадъци;
- Обработка и обобщаване на данните, свързани с изпълнението на договорите с фирми, извършващи дейности с отпадъци;
- Събиране и отчитане на данни от контролната и санкционната дейност;
- Изготвяне на информационни справки, доклади, становища и др., свързани с финансовото изпълнение на проектите в областта на управлението на отпадъците.

В общината няма единна информационна система за управление на отпадъците, но ежегодно се събира и анализира информацията по управлението на отпадъците, с която се обхваща и стандартизира целия процес по управление на отпадъците и на база на първичната информация се осигурява контрол и отчетност на всички етапи от процесите, служи за изготвяне на качествени анализи въз основа на достоверна информация, за планиране и вземане на управленски решения.

Отговорните служители, които изпълняват функции, свързани с управление на отпадъците поддържат самостоятелно различни информационни бази данни. Наличната информация позволява да се прави сравнителен анализ на данните в различни разбивки. Обменът на информацията се осъществява на базата на документооборота, на хартиен носител или по електронен път. В общината няма разработена система за набиране на качествена информация за управление на отпадъците, чрез мониторинг на процесите - например с ежегодни проучвания на мненията.

В общината има създадена добра организация за съхраняване, обмен и достъп до основни групи документи, като например:

- Програмни и планови документи - Програма за опазване на околната среда, Програма за управление на отпадъците, оперативни планове, план-сметки и др.;
- Документи във връзка с определяне цена на услугата и заплащане на ТБО;
- Заповеди на кмета на общината;

- Решения на общинския съвет;
- Отчети, съгласно разпоредбите на ЗУО и ЗООС, годишен отчет на общината за управление на отпадъците във връзка с докладване на целите, съгласно Наредба № 1 от 4 юни 2014 г. Протоколи - констативни протоколи за контрол на дейностите по управление на отпадъците, протоколи от проверки, за почистване на дерета и др.;
- Регистри - на обекти, договори, фирми оператори, лица с разрешителни и т.н.;
- Регистри за изпълнение на контролната дейност и др.;
- Заявки за възлагане и извършване на дейности;
- Справки - за постъпили, преработени и предадени количества отпадъци, за изплатени средства.

ОБОБЩЕНИ ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ОТ АНАЛИЗА НА ИНФОРМАЦИОННОТО ОБЕЗПЕЧАВАНЕ

- На национално ниво много на брой институции събират информация, касаеща управлението на отпадъците, като все още няма изградена единна интегрирана информационна система;
- Наредбата по чл. 48, ал 1 от ЗУО относно реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публичните регистри определя Общините като задължени лица, които следва да предоставят информация, свързана с управление на отпадъците. Общината изготвя годишен отчет по изпълнението на Общинската програма по управление на дейностите по отпадъците през първото тримесечие на следващата година, като екземпляр от отчета се изпраща в РИОСВ;
- Информацията, събрана от една институция, не винаги е достъпна за ползване от звена от друга институция, което възпрепятства ефективното управление на отпадъците и осъществяването на контрол на протичащите процеси;
- Част от събираната информация, която е публична по своя характер, не е налична онлайн или в друг подходящ за аналитични цели вид;
- Необходимо е да се увеличи обемът на информацията, която се събира, например в общината да бъде събирана информация за обектите, които генерират големи количества хранителни биоотпадъци, както и за зелените площи в населените места и терените, от които се генерират зелени отпадъци и т.н.;
- Получаваната информация в различните звена на отговорните институциите не е достъпна за лицата, които впоследствие ще я използват за изпълняване на възложените им функции.

IV. ПРОГНОЗИ

Нормата на натрупване на отпадъците, представена като количеството на образуваните битови отпадъци за година на човек от населението е сред най-важните показатели за управление на отпадъците.

По данни на НСИ образуваните битови отпадъци на човек от населението в България намаляват значително до 407 кг/човек/година за 2018 г., което е под средните нива за ЕС от 492 кг/човек за същата година. Със своите 766 кг на глава от населението Дания се нарежда на първо място сред страните членки. Други страни, генерирали над 600 кг боклук, са Малта (640 кг), Кипър (637 кг за 2017 г.), Германия (615 кг) и Люксембург (610 кг).

На обратния полюс с най-малко генерирани отпадъци е Румъния - 272 кг на глава от населението. Близо до нея се нареждат Полша (329 кг), Чехия (351 кг) и Унгария (381 кг).

Ако не бъдат предприети целенасочени мерки за предотвратяване на образуването и оползотворяване на битовите отпадъци, може да се очаква, че количеството им ще нараства в резултат на икономически растеж, повишаване на доходите и потреблението в домакинствата.

В резултат на разработването Национален план и общински Програми за управление на отпадъците и прилагане на мерките, предвидени в тях, може да бъде прогнозирано стабилизиране на количеството образувани битови отпадъци, като България продължи да е с един от най-благоприятните показатели „образувани битови отпадъци на жител/година”.

Тенденциите в този показател са точен измерител за предотвратяването на образуването на отпадъци като най-високо ниво в йерархията на управление на отпадъците. Много по-неблагоприятен е показателят депонирани битови отпадъци на жител за България спрямо средното ниво на показателя за ЕС. В България количеството на депонирани отпадъци намалява с по-бързи темпове от средното за ЕС.

Населението на община Борино намалява с около 8,7% или с 284 души през 2021 г. спрямо 2016 г. Естественят прираст през последните 6 години е отрицателен, със средно - 47 души на година. Бъдещите тенденции за броя на населението в общината ще зависят силно от механичното движение на населението и задълбочаващата се демографска криза в резултат на влошената възрастова структура.

Таблица 37: Норма на натрупване на отпадъците (кг./жител/год.)

Групи населени места	над 150 хил.	50-150 хил.	25-50 хил.	3-25 хил.	под 3 хил.
Норма на натрупване	410.3	349.6	334.9	295.5	241.7

Източник: МОСВ, НПУО 2014-2020 г.

Община Борино има изготвен морфологичен анализ на битовите си отпадъци, който е извършен в периода март-септември 2019 г.

В методиката за определяне на морфологичния състав на БО за норма на натрупване се извеждат 5 групи населени места, като за община Борино референтните стойности са 295,5 кг/чов./година, а **реалната норма на натрупване на отпадъци в общината за 2019 г. е 237,39 кг/човек/година.**

На базата на проведените анализи и с помощта на наличните методики на МОСВ и примерни норми за натрупване на битови отпадъци е направена прогноза за количеството на отпадъците до 2028 г.

Таблица 38: Прогноза за количеството на отпадъците в община Борино 2019-2028 г.

Прогноза за количеството на отпадъците		2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Общо количество отпадъци											
Прогнозен темп на изменение на нормата на натрупване на отпадъците	%		-1,4	-1,9	-2,5	-3,3	-3,5	-3,9	-4,3	-4,7	-5,1
Прогнозна норма на натрупване на отпадъци	кг/чов/год	237,39	238,66	237,59	234,34	229,26	223,86	217,71	210,88	203,44	195,47
Прогнозен брой на населението	брой	3071	3012	2968	2934	2900	2866	2832	2798	2764	2730
Прогнозно количество на отпадъците - общо	тон/год	729,04	718,83	705,18	687,55	664,86	641,59	616,57	590,05	562,32	533,64
в т.ч.:											
Хранителни	тон/год	55,39	54,61	53,58	52,24	50,51	48,75	46,84	44,83	42,72	40,54
Хартия и картон	тон/год	74,44	73,40	72,00	70,20	67,89	65,51	62,96	60,25	57,42	54,49
Пластмаса	тон/год	79,88	78,76	77,27	75,33	72,85	70,30	67,56	64,65	61,61	58,47
Текстил	тон/год	34,89	34,40	33,75	32,90	31,82	30,70	29,51	28,24	26,91	25,54
Гума	тон/год	18,77	18,51	18,16	17,70	17,12	16,52	15,87	15,19	14,48	13,74
Кожа	тон/год	22,92	22,60	22,17	21,62	20,90	20,17	19,38	18,55	17,68	16,78
Градински	тон/год	101,79	100,36	98,46	96,00	92,83	89,58	86,09	82,38	78,51	74,51
Дървесни	тон/год	47,38	46,72	45,83	44,68	43,21	41,70	40,07	38,35	36,54	34,68

Стъкло	тон/год	41,70	41,12	40,33	39,33	38,03	36,70	35,27	33,75	32,16	30,52
Метали	тон/год	39,05	38,50	37,77	36,83	35,61	34,37	33,03	31,61	30,12	28,58
Инертни (над 4 см.)	тон/год	47,26	46,60	45,71	44,57	43,10	41,59	39,97	38,25	36,45	34,59
Ситна фракция (до 4 см.)	тон/год	123,49	121,76	119,45	116,46	112,62	108,68	104,44	99,95	95,25	90,39
Опасни	тон/год	8,67	8,55	8,39	8,18	7,91	7,63	7,33	7,02	6,69	6,35
Други	тон/год	33,41	32,94	32,32	31,51	30,47	29,40	28,26	27,04	25,77	24,46
Количества разделно събрани отпадъци от системи за разделно събиране (полезна фракция)											
Прогнозен темп на изменение на нормата на натрупване - Хартия	%	0	0	0	0	0	10	5	5	5	5
Прогнозен темп на изменение на нормата на натрупване - Пластмаса	%	0	0	0	0	0	10	5	5	5	5
Прогнозен темп на изменение на нормата на натрупване – Метал	%	0	0	0	0	0	10	5	5	5	5
Прогнозен темп на изменение на нормата на натрупване – Стъкло	%	0	0	0	0	0	10	5	5	5	5
Прогнозен темп на изменение на нормата на натрупване - Градински	%	0	0	0	0	0	0	30	10	20	30
Норма на натрупване - Хартия	кг/1 жит./год	0,00	0,00	0,00	0,00	2,34	2,61	2,77	2,94	3,13	3,32
Норма на натрупване - Пластмаса	кг/1 жит./год	0,00	0,00	0,00	0,00	2,51	2,80	2,97	3,16	3,36	3,57
Норма на натрупване - Метал	кг/1 жит./год	0,00	0,00	0,00	0,00	1,23	1,37	1,45	1,54	1,64	1,74
Норма на натрупване - Стъкло	кг/1 жит./год	0,00	0,00	0,00	0,00	1,31	1,46	1,55	1,65	1,75	1,86
Норма на натрупване - Градински	кг/1 жит./год	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	9,49	10,57	12,83	16,89
Хартия	тонове/год	0,00	0,00	0,00	0,00	6,79	7,47	7,84	8,23	8,64	9,08
Пластмаса	тонове/год	0,00	0,00	0,00	0,00	7,28	8,01	8,41	8,83	9,28	9,74
Метал	тонове/год	0,00	0,00	0,00	0,00	3,56	3,92	4,11	4,32	4,53	4,76
Стъкло	тонове/год	0,00	0,00	0,00	0,00	3,80	4,18	4,39	4,61	4,84	5,08
Градински	тонове/год	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	26,87	29,56	35,47	46,12

V. SWOT АНАЛИЗ

SWOT анализът е метод за стратегически анализ при подготовка на документи на публичната политика, зад чиято аббревиатура стоят следните думи:

- **S** (Strenghts) – Силни страни
- **W** (Weaknesses) – Слаби страни
- **O** (Opportunities) – Възможности
- **T** (Threats) – Заплахи

Методът цели да установи:

- Кой са най-важните силни и слаби страни в дадена организация, политика, сектор, т.е. характеристиките на вътрешната структура;
- Кой са най-важните възможности и най-сериозните заплахи пред развитието на дадена организация, политика, сектор, т.е. характеристиките на външната среда;
- Какво е съотношението между силните и слабите страни, от една страна, и възможностите и заплахите, от друга страна;
- Кой са лостовете на развитие и каква е основата на стратегиите за бъдещо развитие.

SWOT анализът е обективно следствие от извършените ситуационни анализи на съществуващото състояние и практики и изхожда от идеята за разделянето на обекта на анализ – управлението на отпадъците, от средата, в която той функционира.

Обектът на анализ се разглежда откъм неговите „силни страни” и „слаби страни”. Средата, в която функционира управлението на отпадъците в общината, се диференцира на „възможности” и „заплахи”.

Силни страни.

Силните страни са ресурс, умение или друго преимущество, което притежава секторът. Силната страна е отличителна компетенция, която дава сравнително предимство.

Слаби страни.

Слабите страни представляват ограниченията или недостигът на ресурси, умения и способности, които сериозно възпрепятстват развитието на сектора.

Възможности.

Възможностите представляват най-благоприятните елементи на външната среда. Това са благоприятни външни фактори, от които секторът се възползва или би могъл да се възползва.

Заплахи.

Заплахите са най-неблагоприятните сегменти на външната среда. Те поставят най-големи бариери пред настоящото или бъдещото (желаното) състояние.

Матрица на SWOT анализа, представлява таблица, която се състои от четири квадранта, в които се подреждат и визуално представят основните характеристики на управлението на отпадъците. Попълването на четирите квадранта обобщава резултатите от аналитичната част на стратегическия документ и изводите и препоръките, направени в края на всеки анализ. При извършване на SWOT анализа могат да се разкрият множество силни и слаби страни, възможности и заплахи. За предпочитане е обаче да се подберат само най-важните от тях, които да попаднат в съответните квадранти на матрицата.

Силни страни	Слаби страни
1 Генерираните отпадъци се извозват на Регионално депо за неопасни отпадъци – с. Барутин, община Доспат, отговарящо на съвременните екологични изисквания.	1 Системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване не обхваща всички населени места и 100% от населението.
2 Осигуреност със съдове и техника за събиране и извозване на битови отпадъци.	2 Ниско ниво на рециклиране и оползотворяване на отпадъците.
3 Приета нормативна уредба за управление на отпадъците на местно ниво.	3 Липса на цялостни системи за разделно събиране и оползотворяване на рециклируеми, строителни и биоразградими отпадъци.
4 Разработен четирисезонен морфологичен анализ на отпадъците.	4 Недостатъчна ангажираност на жителите за спазване на изискванията за регламентирано изхвърляне на отпадъци.
5 Разработени програми и планове за управление на различните потоци отпадъци.	5 Отрицателен баланс между приходите и разходите за управление на отпадъците.
6 Информационни кампании за управлението на отпадъците.	6 Ниска социална поносимост към увеличаване размера на таксите за битови отпадъци.
7 Добре подготвени и компетентни кадри, работещи в сферата на управление на отпадъците	7 Периодично образуване на нерегламентирани замърсявания.

Възможности	Заплахи
1 Въвеждане, усъвършенстване и разширяване на системи за разделно събиране на отпадъците.	1 Увеличаване на количествата депонирани отпадъци и нарастване нормата на натрупване на отпадъци на човек от населението.
2 Въвеждане на нови ефективни технологии за рециклиране и оползотворяване на различни потоци отпадъци.	2 Нарастващи разходи за сметосъбиране, извозване, сепариране и депониране на отпадъците.
3 Създаване на система за мониторинг и контрол на отпадъците.	3 Нарастващи законови задължения на местната власт и честа промяна на нормативната уредба, в сферата на управление на отпадъците.
4 Промяна на обществените нагласи за намаляване образуването и ефективно управление на отпадъците.	4 Ниска събрияемост и/или повишаване на такса битови отпадъци за населението.
5 Засилен институционален и граждански контрол за предотвратяване нерегламентираното изхвърляне на отпадъци.	5 Невъзможност на нискодоходните групи от населението да отделят допълнителни средства за услуги и дейности, свързани с управлението на отпадъците.
6 Пълноценно използване на различни финансови инструменти, фондове и програми в областта на управлението на отпадъците.	6 Изхвърляне на отпадъци от населението на нерегламентирани места.
7 Механизми за включване на обществеността при вземане на решения, свързани с управление на отпадъците – публични обсъждания, информация чрез медии и интернет.	7 Неизпълнение на целите по ЗУО и налагане на санкции от страна на контролните органи.

VI. ОСНОВНИ ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА

Генералната цел на Програмата за управление на отпадъците на територията на община Борино е:

Ограничаване на вредното въздействие на отпадъците върху околната среда и човешкото здраве и превръщането им в ресурси, чрез изграждане на ефективна система за управление, предотвратяване на образуването им и оползотворяване, в съответствие с екологичното законодателство.

Общинската програма се разработва в съответствие със структурата, целите и предвижданията на Националния план за управление на отпадъците 2021-2028 г. (НПУО), съобразена е с Европейската стратегия за устойчиво развитие и подхода „нулеви „отпадъци“ и включва следните стратегически цели:

Стратегическа цел 1: Намаляване на вредното въздействие на отпадъците, чрез предотвратяване на образуването им и насърчаване на повторното им използване.

Стратегическа цел 2: Нарастване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци.

Стратегическа цел 3: Ефективно управление на отпадъците, гарантиращо намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци.

За всяка от стратегическите цели са разработени оперативни цели, които са пряко съотносими към съответната стратегическа цел, т.е. допринасят за нейното постигане. За разлика от стратегическите цели, оперативните могат да бъдат краткосрочни и средносрочни.

Общинската програма поставя следните оперативни/специфични цели за управлението на отпадъците в община Борино за периода 2021-2028 г.:

- ОЦ 1: Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци;**
- ОЦ 2: Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране, транспортиране, рециклиране и оползотворяване на отпадъците;**
- ОЦ 3: Предотвратяване и намаляване на риска от замърсявания с отпадъци;**
- ОЦ 4: Нормативно регулиране и укрепване на административния капацитет на Общинската администрация за управление на отпадъците;**
- ОЦ 5: Участие на обществеността при прилагане на йерархията на управление на отпадъците.**

За да се изпълнят оперативните цели и да се достигнат стратегическите цели на програмата, е заложено да се изпълни определен набор от дейности, които са обособени в подпрограми. Достигането на всяка стратегическа цел може да се осъществи, чрез изпълнението на една или няколко подпрограми.

ЗУО изисква общинските програми за управление на отпадъците да се разработват в съответствие със структурата, целите и предвижданията на Националния план за управление на отпадъците. Като се имат предвид стратегическите цели и програмите с мерки за тяхното достигане от Националния план за управление на отпадъците, общинската програма за управление на отпадъците на Община Борино, включва следните стратегически цели и подпрограми за достигане на всяка от тези цели:

Таблица 39: Стратегически, оперативни цели и подпрограми в Програмата за управление на отпадъците на община Борино 2021 - 2028 г.

Стратегически цели	Оперативни цели	Подпрограма
Стратегическа цел 1: Намаляване на вредното въздействие на отпадъците чрез предотвратяване на образуването им и насърчаване на повторното им използване	ОЦ1: Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци ОЦ 5: Участие на обществеността при прилагане на йерархията на управление на отпадъците.	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Подпрограма</u> за предотвратяване образуването на отпадъци • <u>Подпрограма</u> за предотвратяване образуването на хранителни отпадъци
Стратегическа цел 2: Нарастване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци	ОЦ2: Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране, транспортиране, рециклиране и оползотворяване на отпадъците ОЦ 5: Участие на обществеността при прилагане на йерархията на управление на отпадъците.	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Подпрограма</u> за достигане на целите за подготовка за повторна употреба и за рециклиране на битовите отпадъци в т.ч. отпадъци от опаковки и биоотпадъци • <u>Подпрограма</u> за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на строителни отпадъци и отпадъци от разрушаване на сгради • <u>Подпрограма</u> за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на масово разпространени отпадъци /МРО/
Стратегическа цел 3: Ефективно управление на отпадъците, гарантиращо намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци	ОЦ3: Предотвратяване и намаляване на риска от замърсявания с отпадъци; ОЦ4: Нормативно регулиране и укрепване на административния капацитет на Общинската администрация за управление на	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Подпрограма</u> за намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци • <u>Подпрограма</u> за подобряване на административния капацитет за управление на отпадъците

Стратегически цели	Оперативни цели	Подпрограма
	отпадъците	

В началото на всяка подпрограма, преди представянето в табличен формат на мерките/дейностите, резултатите от тях и т.н., е направено кратко представяне на подпрограмата, в което са изложени: какви са националните цели и посока на развитие в разглежданата област; най-важните резултати, които общината е постигнала до момента и които ще надгражда; най-важните изводи и препоръки от анализите, съотносими към подпрограмата; ключовите резултати, които се очакват от изпълнението на подпрограмата и ще спомогнат за достигането на съответната стратегическа цел на програмата за управление на отпадъците; наличието на други дейности и мерки, включени в други подпрограми на общинската програма за управление на отпадъците, които допълват и подпомагат изпълнението на оперативната цел на подпрограмата.

Подпрограмите съдържат както инвестиционни мерки, така и неинвестиционни мерки.

Инвестиционните мерки включват основно изграждането на инфраструктура в т.ч.: инсталации за предварително третиране на битови отпадъци с цел оползотворяване на битовите отпадъци и предотвратяване на емисиите на парникови газове; инсталации за компостиране/анаеробно разграждане; закупуване и инсталиране на компостери за домашно компостиране; закупуване на съдове и транспортни средства за разделно събиране и транспортиране на биоотпадъци и др. Инвестиционните проекти и възможностите на финансиране на определените стратегически цели в програмата и мерките в плана за действие са представени в тази глава. За изготвяне на *Инвестиционната програма* се вземат в предвид възможностите на общината за финансиране на дейностите по управление на отпадъците.

Финансирането на дейностите по събиране, транспортиране и депониране на битовите отпадъци, почистване на обществени места, почистване на незаконни сметища се поема от общинския бюджет чрез приходите от такса „битови отпадъци”. Осигуряването на финансови средства за големи инвестиционни проекти в областта на управлението на отпадъците ще се търсят чрез външно финансиране от структурните и кохезионни фондове на ЕС, чрез Оперативните програми или други финансиращи организации. Инвестиции, свързани с проекти, като например за въвеждане на фамилно компостиране и други малки проекти с образователна цел биха могли да се финансират от ПУДООС. През плановия период ще се търсят възможности за привличане на инвестиции от частния сектор под формата на Публично-частно партньорство по отношение изграждане на инфраструктура за събиране и оползотворяване на строителни и биоразградими отпадъци, както и за изграждане на инсталации за сепариране. Инвестициите, които попадат в меката част на програмата, за разпространение на информационни материали, провеждане на кампании, обучения или инструктиране на притежателите на отпадъци се финансират от общинския бюджет или могат да бъдат финансирани от организациите по оползотворяване на отпадъците и други външни донори от частният сектор. Някои от дейностите в плана за действие не изискват наличен финансов ресурс, като въвеждане на нормативни изисквания чрез изменения и допълнения на местната нормативна уредба, което ще се осъществи чрез наличния административен капацитет. Неинвестиционните мерки включват дейности в т.ч.: нормативни промени; назначаване на служители; обучение; подготовка на проекти; разработване на методики, инструкции и др. административни актове; изпълнение на контролни дейности; провеждане на информационни кампании; разработване и внедряване на информационни системи и др.

VII. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ С ПОДПРОГРАМИ, МЕРКИ, ДЕЙНОСТИ И ПРОЕКТИ

Планът за действие съдържа мерките, които трябва да се предприемат за постигане на поставените цели в сферата на управление на отпадъците. С приемането и прилагането на плана се цели да бъде постигнат оптимален баланс между различните законодателни, институционални, икономически и технически мерки и прилагане на интегриран подход за управление на отпадъците. Планът определя и отговорностите на различните институции и организации в областта на управление на отпадъците, свързани с реализацията на предвидените мерки и дейности, очакваните разходи и източници за тяхното финансиране.

В НПУО 2021-2028 г. са разработени три сценария на инвестиционните мерки в сферата на управление на отпадъците, а именно:

- Вариант 1. „Инвестиране в изграждането на съоръжения за третиране“
- Вариант 2. „Развитие на мерки свързани с предотвратяване образуването на отпадъци и стимулиране повторната употреба“
- Вариант 3. „Рязко ускоряване на процесите по разделно събиране на рециклируемите отпадъци“.

За постигане на набелязаните цели с фокус върху краткосрочните такива е избран сценарият „Рязко ускоряване на процесите по разделно събиране на рециклируемите отпадъци“. Този сценарий е оценен чрез инструментариума на анализа разходи-ползи (АРП) съгласно Указанията за подготовка на Анализ на разходите и ползите за инвестиционни проекти – инструмент за икономическа оценка на Кохезионната политика на ЕС.

Политиката на община Борино също следва да бъде насочена към ускоряване на разделното събиране на рециклируемите отпадъци, отделяне и оползотворяване на строителните отпадъци и компостиране на зелените и биоразградими отпадъци. Следва да се отбележи, че финансовите ресурси, с които разполага Община Борино са ограничени, подкрепата от националните институции е недостатъчна и в случай на недостиг на средства може да се ревизира изпълнението на някои от представените по-долу мерки, включени в подпрограмите за изпълнение на настоящата Програма за управление на отпадъците.

7.1. Подпрограма за предотвратяване образуването на отпадъци /ПОО/

Целта на тази подпрограма е насърчаване на населението, фирмите и институциите от страна на Общината към различни мерки и методи, които да доведат до предотвратяване образуването на отпадъците (ПОО), т.е. предприемане на конкретни действия, от които би могло да се намали образуването на отпадъците, там където е възможно.

Мярката е необходима поради все по-голямото нарастване на образуването на отпадъците, както на национално, така и на световно ниво. Образуването на отпадъци е все по-голям нарастващ проблем, който оказва значително негативно влияние към околната среда и към здравословното състояние на хората, за който следва да се предприемат конкретни мерки за ограничаването му.

Управлението на отпадъците трябва да се усъвършенства непрекъснато и да се превърне в устойчиво управление на материалите с цел да се опазва, съхранява и подобрява качеството на околната среда, да се опазва човешкото здраве, да се гарантира разумното и ефективно използване на природните ресурси, да се насърчават принципите на кръговата икономика, и да се намалява зависимостта на ЕС и на страните-членки от вносни ресурси, като по този начин се осигуряват нови икономически възможности и дългосрочна конкурентоспособност. За постигането на този екологичен приоритет Директива(ЕС)2018/851 от 30 май 2018 година за изменение на Директива 2008/98/ЕО относно отпадъците отделя специално приоритетно място на политиките по предотвратяване на отпадъците.

Предотвратяването на отпадъци е най-ефикасният начин за подобряване на ресурсната ефективност и за намаляване на въздействието на отпадъците върху околната среда. Поради това е важно държавите-членки на ЕС да предприемат подходящи мерки за предотвратяване образуването на отпадъци, да наблюдават и оценяват напредъка в прилагането на такива мерки. Като част от тези мерки държавите-членки следва да подпомагат иновативни модели на производство, търговия и потребление, които намаляват наличието на опасни вещества в материалите и продуктите, които насърчават увеличаването на продължителността на живота на продуктите и повторната им употреба, включително чрез създаване и подкрепа на мрежи за повторна употреба и за ремонт и схемите за обратно изкупуване и връщане за повторно пълнене, както и като стимулират повторното производство, обновяването и, по целесъобразност, повторната употреба на продуктите и платформите за споделяне.

Предотвратяването на образуването на отпадъците цели да допринесе за намаляване на негативното влияние върху компонентите на околната среда, върху които влияе депонираният отпадък, чрез отделянето на газове и инфилтрат при протичащите процеси на гниене, както и върху намаляване използването на природни ресурси, неминуемо свързани с третирането и обезвреждането на отпадъци.

Ресурсите на Земята са ограничени, а това ограничава и възможностите за развитие на постоянно нарастващото световно население. Отпадъците от една страна се образуват от използването на ресурси или продукти, а от друга - те имат негативни ефекти върху околната среда в резултат от тяхното преработване или обезвреждане. Прекъсването на връзката между икономическия растеж и нарастващото използване на ресурсите, което води до негативно влияние върху човека и природата е основна цел в областта на политиката по околна среда. Този ръководен принцип за устойчиво развитие представлява не само ориентир за държавни действия, но е и мерило за решенията на икономиката и обществото.

Европейското и националното законодателство по управление на отпадъците (Директива 75/442/ЕЕС и ЗУО) поставят като първи приоритет предприемането на мерки за предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъците, които да водят до намаляване на количеството на образуваните отпадъци и намаляване на вредното въздействие върху околната среда и човешкото здраве.

Според РДО (чл. 3, т.1), както и според българския ЗУО (§1, т. 17 от ДР), „Отпадък“ е всяко вещество или предмет, от който притежателят се освобождава или възнамерява да се освободи, или е длъжен да се освободи”. Особено важно е да се подчертае, че предотвратяването на отпадъци (ПО) има най-висок приоритет в йерархията на управление на отпадъците. Най-големите натоварвания на околната среда възникват при производството на един продукт и именно поради това тези натоварвания се намаляват, чрез мерки за ПО.

Съгласно чл. 29 т.1 на РДО всяка страна членка на ЕС трябва да разработи Програма за предотвратяване на образуването на отпадъци. Предвидените в нея цели и мерки трябва да доведат до прекъсване на споменатата връзка между икономическия растеж и въздействието върху околната среда.

„Предотвратяване на образуването на отпадъци” означава да не възникват отпадъци, да не се произвеждат продукти, които после да трябва да бъдат рециклирани или обезвреждани. Различните възможности за третиране на отпадъците винаги са свързани с трудности и натоварвания за околната среда. Отпадъкът не изчезва просто така, а чрез депонирането и изгарянето, дори чрез рециклирането, само се променя като вещество. Всяко депониране е намеса в природата, като при това не могат на 100% да се изключат вредни въздействия върху околната среда. В най-добрия случай отпадъците се оползотворяват, но дори и в този случай възникват натоварвания поради употребата на енергия и вода. Поради това, най-адекватното противодействие на проблемите с отпадъците са действията преди образуването на отпадъци, а именно предотвратяването на образуването на отпадъци.

Необходимо е също да има доброволни и самоограничителни мерки от страна на всички участници в обществения живот, като тези мерки трябва да се разясняват, да се помага за тяхното създаване и провеждане, да се дават съвети на бизнеса и домакинствата.

Участници в дейностите по предотвратяване на образуването на отпадъци

Основни участници в разработването и реализацията на политиките по ПОО са:

Държава. Тя създава ефективни предпоставки и регулации за подпомагане на участниците в дейностите по предотвратяване образуването на отпадъци, за да изпълни задължението си, съгласно РДО и ЗУО. За целта държавата може да предвиди в съответните нормативни актове, например, различни данъци и/или такси, които стимулират производства или потребление с по-малко отпадъци. Държавата може също така да регламентира, чрез нормативен акт дори забрани за дадени продукти, ако това не противоречи на европейските норми, както и определянето на задължения, като например задължително обратно изкупуване, ограничения в разпространението, регламентиране на транспортирането, складирането и третирането на отпадъците и др. Освен това по силата на чл. 49 и чл. 50 от ЗУО държавата е длъжна да прилага мерки за планиране като изготвя и план за управление на отпадъците, както и програма за предотвратяване на образуването на отпадъци. Въвеждането на разрешителни и регистрационни режими също е задължение на държавата, регламентирано в ЗУО.

Общини. Общините са отговорни за събирането на отпадъците на тяхната територия, като извършват тази дейност самостоятелно или чрез регионални сдружения. По силата на чл.52 от ЗУО те са длъжни да изготвят програма за управление на отпадъците, чиято структура, цели и предвиждания отговарят на НПУО, включително на ПОО, която по силата на ЗУО е неразделна част от НПУО. В общинските програми и наредби за управление на отпадъците могат да се включат и съвсем конкретни мерки за ПОО, като например ограничаване на ползването на прибори за еднократна употреба при обществени мероприятия.

Икономически и научни субекти, неправителствени организации. За предотвратяване на образуването на отпадъци икономическите субекти, подпомагани от научните среди, могат да разработят продукти и производствени процеси, които са екологосъобразни и бедни на отпадъци и да оптимизират съществуващи процеси и продукти. Предлаганите на пазара продукти трябва да бъдат с по-дълъг живот, да са лесни за поправка и да са произведени и търгувани без излишни опаковки. Тоест икономическите субекти, подпомагани от научни организации, могат да предприемат мерки, с които се отказват от производството на неекологосъобразни продукти. Засега този отказ е по-скоро доброволен и продиктуван от маркетингови или други съображения, но той може да стане и задължителен при разработване и влизане в сила на съответни закони, наредби и стандарти. Неправителствени организации, които подкрепят идеите за общество, стремящо се към нулеви отпадъци, могат да създадат платформи и доброволни мрежи за всички субекти, които имат желание да допринесат за реализация на тези политики.

Домакинства. Въпреки, че основните количества отпадъци не се генерират от домакинствата, респективно от крайните купувачи, мерките за предотвратяване на отпадъци са насочени в най-голямата си част към тях. Всеки потребител може да ограничи купуването на стоки, които водят до образуване на много отпадъци и по този начин да принуди производителите да спрат или поне да намалят производството на такива стоки. На сегашния етап това означава потребителят да има такова съзнание, че дори да е готов да понесе ограничения в своите „удобства”, респективно да вложи повече усилия и време. Поради това реално и действащо предотвратяване на отпадъци сред потребителите може да се очаква, когато на пазара се предлагат достатъчно стоки и услуги, които са ефективни от екологична гледна точка.

Предотвратяването на образуването на отпадъци е задача на генераторите на отпадъци. Генераторите на отпадъци, решават чрез своите дейности дали ще произведат отпадъци или не. Предотвратяването на образуването на отпадъци се състои от следните елементи:

- Стриктно избягване на отпадъците;
- Намаляване на генерирането на отпадъци при източника;
- Насърчаване на повторната употреба;
- Рециклиране при източника.

Стриктното предотвратяване включва пълното избягване на генерирането на отпадъци, чрез реално премахване на вредните вещества или чрез намаляване на материалния и енергийния интензитет в производството, потреблението и разпространението. Примерите за точно прилагане на *предотвратяването* включват такива, които се отнасят до:

- Опасните свойства на определени съставки/ компоненти в продуктите, като се налага тяхното избягване и/или заместване с материали, които не са опасни за човека или за околната среда (например, чрез забрани на използването/ влагането на полихлорирани бифенили или озоноразрушаващите вещества, или премахване на тежките метали от батериите на мобилните телефони).

- Количество, като избягване употребата на материали или на етапи в производството/потреблението (например, чрез купуване на плодове и зеленчуци от открити пазари или от секцията за плодове и зеленчуци в супермаркета, вместо купуването на пакетирани плодове или чрез премахване на междинното опаковане на козметични продукти и паста за зъби).

Намаляването при източника включва минимизиране употребата на токсични или вредни вещества и/или минимизиране консумацията на материали или енергия. Примерите за намаляване при източника включват такива, които се отнасят до:

- Опасните свойства на определени съставки/ компоненти в продуктите, като намаляване употребата на вредни вещества в продуктите, в системите за производство и продажба, както и в системите за консумация и депониране и намаляване употребата на вещества, които пречат на повторната употреба или рециклирането (например, пластмасови етикети върху хартия, използване на хлорирани разтвори като почистващи средства).

- Количество, като използване на по-малки количества ресурси за осигуряване на същия продукт или услуга (например намаляване дебелината на покритието, въвеждане на системи за повторна употреба или пълнене, миниатюризация, ресурсно ориентирани покупки и потребление) и използване на по-ресурсно независими строителни подходи и материали.

Повторната употреба на продуктите включва многократната употреба на продукта в оригиналната му форма, по оригиналното му предназначение или като алтернатива, с или без допълнителна обработка. Примерите за повторна употреба на продуктите включват такива, които се отнасят до:

- Повторна употреба след допълнителна обработка, като измиване и повторно пълнене на стъклени или пластмасови бутилки, и обработка и използване на празни варели от лепила за варели за петрол.

- Повторна употреба без допълнителна обработка, като използване на торбички за пазар повече от един път.

Рециклирането при източника включва дейности, които позволяват използването на даден материал след обработка на територията на производителя на отпадъка. Примери са:

- Използване след биологично третиране, като домашно компостиране.
- Използване след пречистване, като повторна употреба на вода след пречистване, на разтвори след дестилация и т.н.

Предотвратяването и намаляването на образуването на отпадъците се осъществява през целия жизнен цикъл на продуктите от проектирането им до превръщането им в отпадъци и включва следните основни елементи:

- влагане на по-малко количество материали за производството на даден продукт
- удължаване полезния живот на продуктите – произвеждане на по-трайни продукти и осигуряване възможности за ремонтване и поправка на продуктите
- намаляване на опасните свойства на отпадъците, образувани след употреба на продуктите
- произвеждане на продукти, които могат да се използват повторно и влагане на материали, които могат да се рециклират
- ограничаване на ненужната употреба на продукти (напр. продукти за еднократна употреба, замяна на стари с нови модели продукти и т.н.) и по-ефективното използване на продуктите.

Мерките за постигане на националната цел за предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъците, които могат да се предприемат на местно ниво са:

- Икономически стимули за намаляване образуването на отпадъци;
- Популяризиране на схемите за „еко-маркировка” и повишаване на екологичното съзнание на купувачите;
- Контрол върху спазването на изискванията, въведени в наредбите за масово разпространени отпадъци по отношение на заплащането на продуктови такси и относно повторното използване на съответния вид масово разпространен отпадък;
- Контрол върху спазването на забраните за изхвърляне в общия отпадъчен поток на опасни домакински отпадъци.

Общинските власти могат да насърчат предотвратяването и намаляването на образуването на отпадъци чрез провеждане на мероприятия за повишаване на екологичното съзнание на населението.

Мероприятията следва да бъдат насочени към разясняване на ролята на купувачите в намаляване на образуването на отпадъци и предизвикване на промяна в поведението им по време на покупката на продукти. Цели се вземат на решението за покупка да се влияе не само от качествата и цената на продукта, но и от възможните вредни въздействия върху околната среда като се вземат под внимание следните фактори:

- трайност на продукта, възможност за повторно използване и поправка;
- материалите от които е направен – възобновими или невъзобновими;
- съдържа ли излишни опаковки.

Специфичен инструмент за насърчаване на предотвратяването на образуването на отпадъци са еко-маркировките на продуктите.

Националната програма за предотвратяване образуването на отпадъците за периода 2021-2028 г. е втората за страната програма. Предвид високия приоритет на предотвратяването на хранителните отпадъци на глобално ниво и изискванията на Директива(ЕС)2018/851 от 30 май 2018 година за изменение на Директива 2008/98/ЕО относно отпадъците, към настоящата програма се разработи отделна подпрограма за предотвратяване на образуването на хранителните отпадъци.

Мерки за предотвратяване на образуването на отпадъци

В Приложение №4 към чл. 50, ал. 3, т. 2 на ЗУО са изброени 16 примерни мерки за ПО, обособени в три групи:

- мерки, които могат да засегнат рамковите условия, свързани с образуването на отпадъци;
- мерки, които могат да засегнат фазата на проектиране, производство и разпространение;

- мерки, които могат да засегнат фазата на потребление и употреба.

Анализът на приложимостта на примерните мерки показва, че относими към компетенциите на местните власти и подходящи за прилагане в община Борино са посочените по-долу мерки. За всяка мярка са представени нейната същност, досегашно прилагане и планирани действия в настоящата подпрограма по всяка мярка.

Мярка: Използване на мерки за планиране или други икономически инструменти за насърчаване на ефикасното използване на ресурсите

Съдържанието на тази мярка може да се раздели на две групи дейности:

- Разработване на общински програми за предотвратяване образуването на отпадъци - съгласно българското законодателство, кметът на общината разработва *Програма за управление на отпадъците* и *Подпрограма за предотвратяване образуването на отпадъци*, която е част от нея. Кметовете на няколко общини, ако те са включени в регионално сдружение, могат да разработят и Програма за съответния регион.
- Прилагане на икономически мерки

Компостирането е най-практичният и удобен начин да се третират органичните отпадъци в райони с еднофамилни къщи. Компостирането, което е собствения начин на природата за рециклиране, представлява контролирано разграждане на органични материали като листа, клонки, окосена трева и растителни хранителни отпадъци. Компостът е продукт за подобряване на почвата, който е резултат от правилното компостиране. Компостирането може да бъде по-лесно и по-евтино, отколкото поставянето на тези отпадъци в чували, или транспортирането им до претоварни станции или до контейнерите на централизираната система за събиране на отпадъци. Компостът също така подобрява почвата и отглежданите на нея растения. В селата обикновено има градини, ливади, дървета, храсти, или дори саксии за засаждане на растения и домашно приготвеният компост е много полезен. Всички органични отпадъци могат да се компостират. От всички „зелени“ отпадъци - отпадъци от дворове, като паднали листа, окосена трева, плевели и останки от градински растения, също и хранителни отпадъци, може да се получи отличен компост. Дървесните отпадъци от дворове могат да бъдат насечени и нарязани до размера на дърва за горене в печка или камина или да бъдат раздробени чрез шредер до дървесни стърготини или малки парченца. Когато се поставят около засадени растения или за настилка на пътеки, те накрая ще бъдат биоразградени и ще се превърнат в компост. Компостирането може да се практикува в повечето дворове в изработени в домашни условия или фабрично произведени съдове за компостиране или просто на открити купове (в някои населени места има изискване за затворени съдове). Фирми, училища и други предприятия може също лесно да компостират отпадъците си. Изработените в домашни условия съдове могат да бъдат направени от дървесни отпадъци, тел, снегозадържащи съоръжения или дори стари кофи за боклук (с дупки, пробити в страни и отдолу). Фабрично произведените съдове включват такива със система за обръщане, рамки, конусообразни и съдове с голям обем.

В изготвените сценарии е включено населението, което прилага домашно компостиране. Броят на необходимите компостери е определен при допускане, че един компостер обслужва едно домакинство в съответния регион. Средното количество компостирани биотпадъци от един компостер е от 150 кг/г.

С въвеждането на допълнителни плащания (екотакси, данъци, концесионни възнаграждения и пр.) за ползване на природни ресурси се цели намаляване на количеството на използваните ресурси в производството и по този начин и намаляване на количеството на отпадъците, които биха възникнали.

Въпреки, че вече са разработвани и приети различни програми, както в областта на околната среда като цяло, така и специално в областта на управление на отпадъците, не са предвиждани конкретни взаимобвързани мерки за предотвратяване на отпадъците. Настоящата подпрограма е първата такава програма и в нея за първи път се предвиждат

конкретни мерки за предотвратяване на образуването на отпадъци в общината. Сама по себе си изготвената програма е мярка за планиране на ефективното използване на ресурсите. Въвеждането на „електронна община”, освен преките положителни ефекти за гражданите и бизнеса, има съществен принос към политиката за ПОО и ефективно използване на ресурсите. Реализирането на мерки в това направление ще доведе до намаляване на употребата на офис хартия и консумативи, което е равнозначно на предотвратени тонове отпадъци в общината. Подобряването на обслужването на граждани в периода на програмата ще се фокусира и върху разширяване на предлаганите електронни услуги и тяхното популяризиране сред гражданите и фирмите.

Наред с това, общината може да насърчава екологосъобразно поведение на гражданите и юридическите лица, чрез подходящи икономически стимули. Например въвеждане на пониски ставки на годишния патентен данък по ЗМДТ за еднолични търговци и предприемачи, чиято дейност води до повторна употреба на дадени продукти (услуги за ремонт на дрехи, обувки, мебели, велосипеди, електрическо и електронно оборудване).

Тъй като трудно може да се измери точният ефект на количественото и качествено предотвратяване на отпадъци, постигнато в резултат на прилагането на тази мярка, **подходящ индикатор за нейния успех може да бъдат стойностни показатели като например:** брой разработени програми за ПОО, брой изпълнени мерки от общинската програма за ПОО, брой и/или стойност на въведените допълнителни екоплащания или икономически стимули, брой семейства въвели компостиране на място и др.

Мярка: Използване на разяснителни кампании и предоставяне на информация, насочена към широката общественост като цяло или към специфични групи от потребители

Тази мярка може условно да бъде разделена на информационни кампании и на мероприятия за обучение. Популяризирането на различни практически действия, водещи до предотвратяване на отпадъци, може да се извършва чрез съответни кампании в средствата за масова информация, рекламни брошури и пр. Целта на тези кампании е потребителят да е в състояние да взема информирано решение, относно предотвратяване на отпадъци при пазаруване или при извършване на ежедневните дейности в домакинството с оглед ПОО и намаляване на тяхното количество.

Съществуват много добри примери за проведени информационни кампании относно ПО от местните власти. Например, за намаляване на количеството отпадъчна хартия, образувано от разпространението на рекламни материали в това число и на безплатни вестници, в редица европейски страни съществува практика за поставяне на стикери „против нежелана поща” на разположение на всеки, който желае да участва. От друга страна растящото място на информационните и комуникационни технологии в дома отваря пътя за нови подходи, позволяващи „всички хартии” да бъдат избегнати, като се дава приоритет на електронния носител, независимо дали става въпрос за битови сметки или за друга информация, предоставена на хартиен носител. Организирането на обучение на преподаватели може да бъде засилено, като съвместно с Министерството на образованието и науката се намери и подходящ начин (например в часовете на класния ръководител) за включване на преподаването на придобитите знания в учебната програма.

Информационното осигуряване на дейностите по управлението на отпадъците е с важно значение при процесите на техния контрол. Необходимо е Общината да разполага с достатъчно и надеждни данни за различните видове и потоци отпадъци, с които борави или които се образуват на територията ѝ, но се управляват от други лица. Обобщението на информацията за генерираните отпадъци на територията на общината влияе и върху годишното изчисляване на целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците, както и за намаляване количествата на отпадъците, депонирани на Регионалното депо.

Кампаниите за повишаване на общественото съзнание и консултации с участниците в процеса на управление на отпадъците, ще допринесат за разбиране на потенциалните възможности и ползи за околната среда, произтичащи от оползотворяването и рециклирането на отпадъците. Информиранието и участието на обществеността е основен компонент на всяка Програма за управление на отпадъците. Отпадъците са резултат от човешката дейност и без участието на населението, основен генератор на битови отпадъци, дори и най-добре разработената програма не може да постигне своите цели. От изключителна важност е населението и бизнесът да бъде запознато с йерархията при управление на отпадъците, да са запознати с приоритетността в реда на справянето с отпадъците, както и за отговорностите на всеки, който образува или допринася за образуването на отпадъци, включително и отговорността да покрива пълните разходи за своите действия.

Вземането на правилни решения и осъществяването на мерките, заложи в Програмата за управление на отпадъците и Плана за действие към нея, ще се постигнат при оптимален баланс на интересите на различните участници в управлението на отпадъците. Необходимо е да се поддържа непрекъснат диалог с участниците в дейностите по управление на отпадъците и организирането на кампании за повишаване на общественото разбиране. Основният резултат на тази мярка е повишаване на общественото съзнание. Специална целева група ще са децата и учениците в детските и учебни заведения, които много бързо се приобщават към „зелените“ идеи. Информационните кампании ще се фокусират приоритетно към намаляването на образуването на отпадъци от опаковки от хартия, картон, стъкло и пластмаса и биоразградими отпадъци.

Индикатори: Брой проведени информационни кампании и обучения.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

ПОДПРОГРАМА ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ ОБРАЗУВАНЕТО НА ОТПАДЪЦИ

Стратегическа цел: 1	Намаляване на вредното въздействие на отпадъците чрез предотвратяване на образуването им и насърчаване на повторното им използване
Оперативна/и цел/и:	Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци
Текущи индикатори	Количество образувани битови отпадъци в тон за година – 719 тона за 2020 година; Норма на натрупване на битови отпадъци в община Борино през 2020 г. – 239 кг/ж/год.
Целеви индикатори	Количество образувани битови отпадъци в тон за година – 534 тона за 2028 година; Норма на натрупване на битови отпадъци в община Борино през 2028 г. – 195 кг/ж/год.

Мярка	Дейности /мерки/	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
1. Използване на мерки за планиране или други икономически инструменти за насърчаване на ефикасното използване на ресурсите	1.1. Разработване на Програма за управление на отпадъците с включени цели и мерки за предотвратяване образуването на отпадъци /ПОО/	3600	Общински бюджет	2022	Одобрена от Общински съвет Програма за управление на отпадъците на община	Подготовка и съгласуване на 1 брой Програма за управление на отпадъците с включени мерки за ПОО	Разработена и приета 1 брой Програма за управление на отпадъците с включени мерки за ПОО	Община	Обществеността и всички заинтересовани страни, които участват в консултациите при разработването на програмата
	1.2. Извършване на актуален Морфологичен анализ на смесените битови отпадъци към 2022 г.	10000	Общински бюджет, ПУДООС, ОПООС 2021-2028 г.	2022-2023	Изготвен актуален Морфологичен анализ на смесените битови отпадъци към 2022 г.	-	Изготвен 1 брой Морфологичен анализ на смесените битови отпадъци към 2023 г.	Община	РСУО
	1.3. Извършване на мониторинг за изпълнение на мерките за ПОО заложи в програмата, включително недопускане	-	-	-	2021-2028	Намаляване на вредното въздействие на отпадъците	Ежегодно - брой изпълнени/ в процес на изпълнение мерки	Брой изпълнени мерки, включени в ППОО до края на 2028 г.	Община

Програма за управление на отпадъците на територията на община Борино 2021-2028 г.

	образуването на локални замърсявания								
	1.4. Изпълнение на мерките и контрол във връзка със забраната от юли 2021 г. за пускането на пазара и употребата на определени пластмасови продукти за еднократна употреба (Директива (ЕС) 2019/904 от 5 юни 2019 година)	2000	Общински бюджет	2022-2028	Създадени предпоставки за предотвратяване образуването на отпадъци от някои продукти за еднократна употреба	Ежегодно - брой изпълнени/ в процес на изпълнение мерки	Брой изпълнени мерки, включени в ППОО до края на 2028 г.	Община	РИОСВ
	1.5. Намаляване на отпадъците от хартия и офис консумативи, чрез въвеждане на „електронно управление“	1000	Общински бюджет	2022-2028	Предотвратени отпадъци от офис хартия и съпътстващи консумативи, материали и услуги	Ежегодно - брой въведени електронни услуги	Общ брой електронни услуги до края на 2028 г.	Община	-
	1.6. Изготвяне на план за предотвратяване образуването на отпадъците в ежедневието на общинската администрация	2000	Общински бюджет	2023	Създадени предпоставки администрацията на всички нива да прилага мерки за ПОО	Подготовка и съгласуване на 1 брой План за предотвратяване образуването на отпадъците в ежедневието на общинската администрация	Разработен и приет 1 брой План за предотвратяване образуването на отпадъците в ежедневието на общинската администрация	Община	-
	1.7. Изготвяне и прилагане на планове за ПОО в	3000	Общински бюджет	2023	Предотвратени битови отпадъци от общински	Подготовка и съгласуване на Планове за	Разработени и приети Планове за ПОО в	Община	Общински структури, звена и предприятия

Програма за управление на отпадъците на територията на община Борино 2021-2028 г.

	общински социални, здравни, образователни и други общински звена и предприятия				звена като пример за останалите организации в общините	ПООв общински социални, здравни, образователни и други общински звена и предприятия	общински социални, здравни, образователни и други общински звена и предприятия		
2. Използване на разяснителни кампании и предоставяне на информация, насочена към широката общественост като цяло или към специфични групи от потребители	2.1. Изготвяне на годишен план за действие, относно разяснителни кампании за предотвратяване на отпадъците	-	-	2022-2028	Гражданите и фирмите са запознати с ползите от ПОО	Изготвени годишни планове	До 2028 г. изготвени 7 годишни планове за действие	Община/ Еколог	-
	2.2. Провеждане на кампании за разясняване и предоставяне на информация за политиките по ПОО	1000	Общински бюджет ПУДООС и др.	2022-2028	Гражданите и фирмите са запознати с ползите от ПОО	Брой реализирани дейности от годишния план за действие	До 2028 г. проведени минимум 7 информационни кампании	Община/ Еколог	-

7.2. Подпрограма за предотвратяване образуването на хранителни отпадъци

Програмата за устойчиво развитие до 2030 г., приета от Общото събрание на Организацията на обединените нации на 25 септември 2015 г., поставя цел за намаляване наполовина на хранителните отпадъци на глава от населението в световен мащаб при търговията на дребно и потребителите, както и за намаляване на загубите на храни по веригите на производство и доставки до 2030 г. Тези мерки следва да са насочени към предотвратяването и намаляването на хранителните отпадъци в първичното производство, преработването и промишленото производство, при търговията на дребно и разпространението по друг начин на храни, в ресторантите и заведенията за хранене, както и в домакинствата.

Проучване на ЕК на данни от страните членки на ЕС показва, че около 20% от общо произведените храни се превръщат в отпадъци.

Предвид поставените цели на глобално ниво и значителното разхищение на храни в европейските страни, в Директива 2018/851 от 2018 г. за изменение на Рамковата директива за отпадъците от 2008 г., се призовава държавите от ЕС да намалят хранителните отпадъци на всеки етап от веригата на доставки на храни, да наблюдават нивата на хранителните отпадъци и да докладват за постигнатия напредък с цел постигане на целта за намаляване на хранителните отпадъци на територията на целия ЕС с 30% до 2025 г. и с 50 % до 2030 г.

Независимо, че посочените количествени цели не са задължителни, като се вземат предвид екологичните, социалните и икономическите ползи от предотвратяването на хранителните отпадъци, се изисква държавите членки да въведат в своите програми за предотвратяване на отпадъците конкретни мерки за предотвратяване на хранителните отпадъци, включително информационни и образователни кампании, които показват начините за предотвратяване на хранителните отпадъци. Освен това държавите членки трябва да измерват напредъка в намаляването на хранителните отпадъци. За предотвратяване на хранителните отпадъци държавите членки следва да предвидят стимули за събиране на непродадените хранителни продукти на всички етапи от веригата на доставка на храни, както и за тяхното безопасно преразпределяне, включително на благотворителни организации. С цел намаляване на хранителните отпадъци от особено значение е да се повиши информираността на потребителите относно значението на датата на трайност („годно до“ и „най-добър до“).

През 2017 г., Комисията подготви Насоки на ЕС за улесняване даряването на храни. В тези насоки са определени ролята и задълженията на участниците при преразпределянето на храни; дейности на организациите за преразпределяне и благотворителност; сортиране на хранителни излишъци за преразпределяне; възможност за проследяване; определяне на основната и юридическата отговорност при възникване на проблеми с безопасността на храните; последици за преразпределянето на хранителни излишъци, изисквания за информация за предварително опаковани храни и пр.

Създадената Платформа на ЕС относно загубите и разхищението на храни разработи и в края на 2019 г. издаде „Препоръки за действие за предотвратяване на разхищението на храни“. Препоръките са ориентирани към бъдещето и включват набор от хоризонтални или „междусекторни“ препоръки, които са общи за различните етапи на веригата на стойността на храните, често включват множество участници и са необходими за постигане на глобалните цели по отношение на загубите и разхищението на храни. Някои от тях са насочени към специфични горещи точки, като разхищение на храни на равнище потребители, което изисква допълнително разглеждане, проучване и целенасочени действия от страна на всички заинтересовани страни. Препоръките са отправени както към публични, така и към частни организации, като предлагат подходящи действия за конкретни участници и, което е важно, призовават за сътрудничество между различните заинтересовани участници. Въпреки че препоръките не са изчерпателен списък на всичко, което може и трябва да се направи, за да се

предотвратят загубите и разхищението на храни, те предоставят важна насока за всички участници, включително самите граждани на ЕС.

На национално ниво в България темата за хранителните отпадъци е отразена в следните стратегически и нормативни документи:

- Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г. , който включва мерки както за третиране на хранителни отпадъци, така и мерки за предотвратяване на тяхното образуване, напр. мярка към общинските администрации за включване в общинските програми по управление на отпадъците на конкретни мерки за предотвратяване на образуването на отпадъци (в т.ч. и хранителни отпадъци).
- Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране 2010-2020 г., който предвижда мерки, насочени към намаляване на депонираните биоразградими, в т.ч. хранителни отпадъци и конкретно за предотвратяване образуването на хранителни отпадъци, като например домашното компостиране.
- Закон за храните. Глава шеста "в" от закона определя дейностите по хранителното банкиране, изискванията към производители и търговци на храни към начина на маркиране на храни, предназначени за даряване, както и изисквания за наличие на система за отчетност на операторите на хранителни банки.

Законът за управление на отпадъците не включва определение за „хранителни отпадъци“, а хранителните отпадъци са включени в определението за „биоотпадъци“. Съгласно това определение хранителните отпадъци обхващат: „хранителни и кухненски отпадъци от домакинствата, ресторантите, заведенията за обществено хранене и търговските обекти, както и подобни отпадъци от предприятията на хранително-вкусовата промишленост.“

Директива ЕС 2018/851 дава следното определение: „хранителни отпадъци“ са всички храни, които са се превърнали в отпадъци“ и препраща към определението за „храни“ в член 2 от Регламент (ЕО) № 178/2002 на Европейския парламент и на Съвета: „По смисъла на настоящия регламент „храни“ (или „хранителни продукти“) означава всяко вещество или продукт, независимо дали е преработен или не, частично преработен или непреработен, който е предназначен за или основателно се очаква да бъде приеман от хора. Понятието „храни“ включва напитки, дъвки и всякакви вещества, включително вода, които са умишлено вложени в храните по време на тяхното производство, приготвяне или обработка. То включва водата след точката на съответствие, съгласно определението в член 6 от Директива 98/83/ЕО и без да се засягат изискванията на Директиви 80/778/ЕИО и 98/83/ЕО.

Понятието „храни“ не включва:

- а) фуражи
- б) живи животни, освен ако не са подготвени за пускане на пазара за консумация от човека
- в) растения преди прибиране на реколтата
- г) медицински продукти по смисъла на Директиви 65/65/ЕИО (21) и 92/73/ЕИО (22) на Съвета
- д) козметични средства по смисъла на Директива 76/768/ЕИО на Съвета (23)
- е) тютюн и тютюневи изделия по смисъла на Директива 89/622/ЕИО на Съвета (24)
- ж) наркотични или психотропни вещества по смисъла на Единната конвенция на Обединените нации за наркотичните вещества от 1961 г. и Конвенцията на Обединените нации за психотропните вещества от 1971 г.
- з) остатъчни вещества и замърсители.

Законът за изменение и допълнение на ЗУО привежда в съответствие определението за хранителни отпадъци в съответствие с Директива 2018/851.

В България (както и в останалите страни-членки) все още не са налични прецизни данни относно генерирането на хранителни отпадъци по сектори, съгласно общоевропейската методика, приета през 2019 г. Въпреки това на основата на данни от ИАОС и предвид Наредба

№ 2 за класификация на отпадъците са направени оценки за количествата на хранителните отпадъци в страната.

В изпълнение на глобалните цели и европейските политики по отношение разхищението на храни МЗХГ е започнало разработването на всеобхватна Национална програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни, която ще включи мерки за загубата и разхищението на храни от „фермата“ до „трапезата“.

Домакинствата са основният източник на образуване на хранителни отпадъци и в страната и в ЕС, следвани от сектора на преработка и производство на храни.

По информация от Доклада за извършен морфологичен анализ на отпадъците през 2019 г. на територията на общината се образуват около 55,39 тона хранителни отпадъци на година, което представлява 7,60% от общото количество генерирани смесени битови отпадъци. Нормата на образуване на хранителни отпадъци на човек от населението в общината е около 18,04 кг/чов./год., което е под изчислените средни норми за България и ЕС. Причината е в спецификата на населените места, битовите и хранителни навици на населението в община Борино.

Независимо от това са необходими целенасочени политики и мерки за предотвратяване и намаляване на хранителните отпадъци.

Основната цел на тази подпрограма е намаляване на количеството на образуваните хранителни отпадъци.

В Подпрограмата за предотвратяване образуването на хранителните отпадъци са предвидени основно меки мерки. В преобладаващата си част те имат информационно-образователен и административно-регулаторен характер. Мерките са насочени към различни целеви групи, в т.ч. публични институции, домакинства и бизнес.

Изпълнението на мерките ще допринесе за:

- подобряване на качеството на информацията и проследяването по отношение на количествата образувани, повторно използвани, рециклирани и оползотворени хранителни отпадъци;
- повишаване на осведомеността на обществото за проблема със загуба и разхищението на храни;
- повишаване на информираността на различни целеви групи (общини, НПО, бизнес, домакинства и др.) по отношение предотвратяване образуването на хранителни отпадъци;
- стимулиране на даряването на храни.

Мярка: Прилагане на Националната програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни

Община Борино може да предприеме допълнителни действия в следните направления:

- събиране на информация за количествата образувани хранителни отпадъци от бита, заведенията за обществено хранене и стопанския сектор;
- идентифициране на заинтересованите страни на територията на общината от всички етапи на хранителната верига;
- повишаване информираността на населението за предприетите мерки за намаляване количеството на хранителните отпадъци и др.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

ПОДПРОГРАМА ЗА ПРЕДОТВРЯВАНЕ ОБРАЗУВАНЕТО НА ХРАНИТЕЛНИ ОТПАДЪЦИ

Стратегическа цел: 1	Намаляване на вредното въздействие на отпадъците чрез предотвратяване на образуването им и насърчаване на повторното им използване
Оперативна/и цел/и:	<i>Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци</i>
Текущи индикатори	Количество образувани хранителни отпадъци в тон за година – 55,39 тона за 2020 година; Норма на натрупване на хранителни отпадъци в община Борино през 2020 г. – 18 кг/ж/год.
Целеви индикатори	Количество образувани хранителни отпадъци в тон за година – 40,54 тона за 2028 година; Норма на натрупване на хранителни отпадъци в община Борино през 2028 г. – 15 кг/ж/год.

Мярка	Дейности /мерки/	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
1. Прилагане на Националната програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни	1.1. Изпълнение на мерките за предотвратяване образуването на хранителни отпадъци	-	-	2022-2028	Създадени предпоставки за предотвратяване образуването на хранителни отпадъци	Ежегодно - брой изпълнени/ в процес на изпълнение мерки	Брой изпълнени мерки за предотвратяване образуването на хранителни отпадъци до края на 2028 г.	Община	-
	1.2. Изготвяне и прилагане на планове за предотвратяване образуването на хранителни отпадъци в общински структури, звена и предприятия, вкл. общински пазари и др.	2000	Общински бюджет	2023	Предотвратени битови отпадъци от общински звена като пример за останалите организации в общините	Подготовка и съгласуване на Планове за ПОО в общински социални, здравни, образователни и други общински звена и предприятия	Разработени и приети Планове за ПОО в общински социални, здравни, образователни и други общински звена и предприятия	Община	Общински структури, звена и предприятия
	1.3. Изпълнение на демонстрационни проекти за предотвратяване на хранителните отпадъци	5000	ОПООС	2022-2028	Намаляване образуването на хранителни отпадъците от бита, ресторантьорство и туризъм, и	Брой подадени проекти за ПО на хранителни отпадъци	Брой изпълнени до края на 2028 г. проекти за ПО на хранителни отпадъци	Община	-

					реализирани и разпространени добри практики				
	1.4. Разяснителни кампании и предоставяне на информация за ПО на хранителни отпадъци, в т.ч. относно значението на "Най-добър до" и "Годен до" на търговските хранителни продукти	1000	Общински бюджет	2022-2028	Създадени предпоставки за предотвратяване образуването на хранителни отпадъци	Ежегодно - брой разяснителни кампании и брой участници	Брой разяснителни кампании и брой участници до края на 2028 г.	Община	РИОСВ
	1.5. Прилагане в пълен обхват на възможностите за даряването на храни, с оглед преодоляване на бариерите и популяризиране даряването на храни	-	-	2022-2028	Увеличаване даряването на храни преди изтичането на срока на годност и намаляване на хранителните отпадъци	Ежегодно – Брой организирни кампании/акции за даряване на храни Количество дарени храни	Общ Брой организирни кампании/акции за даряване на храни Количество дарени храни към края на 2028 г.	Община	Домакинства, Търговски обекти, Производители на храни и др.

7.3. Подпрограма за достигане на целите за подготовка за повторна употреба и за рециклиране на битовите отпадъци в т.ч. отпадъци от опаковки и биоотпадъци

В йерархията за управление на отпадъците подготовката за повторна употреба се нарежда на второ място след предотвратяване на образуването им. Целта на тази подредба е именно максималното използване на отпадъците в колкото се може повече направления. На следващо място е рециклирането, което цели превръщането на отпадъците в други суровини и материали, но разликата с подготовката за повторна употреба е, че тук за извършването на дейността е необходимо използване на много повече суровини. Следва оползотворяването, което цели използването на отпадъците за превръщане в енергия, биогорива и др.

Съгласно нормативната уредба, отделянето на рециклируеми и оползотворими отпадъци от потока битови отпадъци се осъществява посредством сътрудничество с организациите по оползотворяване на отпадъци от опаковки и чрез извършване на дейности по предварително третиране на отпадъците, преди тяхното депониране.

Увеличаването на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци води до минимизиране на количествата на рециклируемите отпадъци **в общия поток на отпадъците, постъпващи на депо.**

Формулирането на количествени цели за рециклиране и оползотворяване, засягащи определени приоритетни потоци отпадъци е практическа мярка за налагане на рециклирането/оползотворяването.

Целите за рециклиране на битовите отпадъци, които страната си е поставила да постигне поетапно до 2035 г., са както следва:

- до 1 януари 2020 - най-малко 50 на сто от общото им тегло
- до 1 януари 2025 - най-малко 55 на сто от общото им тегло
- до 1 януари 2030 - най-малко 60 на сто от общото им тегло
- до 1 януари 2035 - най-малко 65 на сто от общото им тегло

За разлика от останалите масаво разпространени отпадъци /МРО/, в управлението на отпадъците от опаковки Общините имат значително по-активно участие и задължения като една от основните заинтересовани страни, което изисква много по-добра координация между всички участници в процеса на управление на отпадъците от опаковки. В случай че нямат сключен договор с организация за оползотворяване на отпадъци от опаковки, общините са длъжни да разработват и изпълняват сами програми за разделно събиране на отпадъци от опаковки и да предоставят ежегодно информация на МОСВ в тази връзка.

Всички МРО, с изключение на отпадъците от опаковки, се образуват в резултат на употребата на самия продукт, пуснат на пазара, който след употребата се превръща в отпадък. Отпадъците от опаковки са резултатът от употребата на продукти, които са опаковани и именно опаковките, а не самите продукти са предмет на изискванията за рециклиране и оползотворяване. В допълнение при опаковките става въпрос за изключително широк диапазон от опаковани продукти – десетки хиляди вида, от които се генерират отпадъците от опаковки, което допълнително усложнява организирането на системите за разделното им събиране.

Количествените цели, които страната ни си поставя по отношение на рециклирането и оползотворяването на отпадъците от опаковки през следващите години, са, както следва:

- 2025 г.: 65% от теглото на образуваните отпадъци от опаковки се рециклира, в т.ч.: Пластмаси: 50%; Дърво: 25%; Черни метали: 70%; Алуминий: 50%; Стъкло: 70%; Хартия и картон: 75%;

- 2030 г.: 70% от теглото на образуваните отпадъци от опаковки се рециклират, в т.ч.: Пластмаси: 55%; Дърво: 30%; Черни метали: 80%; Алуминий: 60%; Стъкло: 75%; Хартия и картон: 85%.

В допълнение към тези цели наскоро приетото европейско законодателство⁷ от пакета „Кръгова икономика“ поставя по-специални изисквания към едни от най-широко разпространените пластмасови опаковки, а именно пластмасовите бутилки за напитки за еднократна употреба. По-конкретно се поставя изискването всяка държава членка да гарантира, че:

- от 2025 г. някои бутилки за напитки трябва да съдържат най-малко 25% рециклирана пластмаса, а от 2030 г. - най-малко 30%.
- държавите-членки да осигурят разделното събиране с цел рециклиране на пластмасови бутилки за еднократна употреба до 3 литра на ниво най-малко 77% до 2025 г. , а до 2029 г. - 90%.

На европейско ниво се приеха и нови разпоредби за докладване на данни за отпадъците от опаковки⁸, които страната ни трябва да прилага.

Голяма част от битовите отпадъци от домакинствата и други организации са **биоразградими отпадъци**. Ето защо българското законодателство въведе конкретни количествени цели за разделно събиране, рециклиране и оползотворяване на битови биоотпадъци, както и цели за отклоняване на битови биоразградими отпадъци от депата.

Съгласно §1, т.2 от ДР на ЗУО „Биоотпадъци“ са биоразградими отпадъци от парковете и градините, хранителни и кухненски отпадъци от домакинствата, ресторантите, заведенията за обществено хранене и търговските обекти, както и подобни отпадъци от предприятията на хранително-вкусовата промишленост.

Съгласно §1, т.3 от ДР на ЗУО „Биоразградими отпадъци“ са всички отпадъци, които имат способността да се разграждат анаеробно или аеробно, като хранителни и растителни отпадъци, хартия, картон и други.

Член 8, ал. 1 от Наредба за разделно събиране на биоотпадъци и третиране на биоразградимите отпадъци, Приета с ПМС № 20 от 25.01.2017 г., Обн. ДВ. бр.11 от 31 Януари 2017 г., задължава кметовете на общини във всеки от регионите за управление на отпадъци по чл. 49, ал.9 от ЗУО да постигат следните **регионални цели за разделно събиране и оползотворяване на битови биоотпадъци**:

1. до 31 декември 2016 г. - не по-малко от 25 на сто от количеството на битовите биоотпадъци, образувани в региона през 2014 г.;
2. до 31 декември 2020 г. - не по-малко от 50 на сто от количеството на битовите биоотпадъци, образувани в региона през 2014 г.;
3. до 31 декември 2025 г. - не по-малко от 70 на сто от количеството на битовите биоотпадъци, образувани в региона през 2014 г.

Изпълнението на целите за разделно събиране и оползотворяване на битови биоотпадъци се осигурява чрез прилагане на домашно компостиране и разделно събиране.

Разделно събиране и оползотворяване на битови биоотпадъци

При изготвяне на предвижданията за разделно събиране на битови био-отпадъци са възприети допусканията, определени в *Модел и поетапен план за действие за управление на биоотпадъците в България*, разработен в рамките на проект „Разработване на нормативна уредба за управление на биоотпадъците и създаване на система за осигуряване качеството на компоста и Национална организация за осигуряване на качеството на компоста”. Направените допускания по отношение на фракциите „хранителни отпадъци” и „растителни отпадъци”.

Прието бе, че системата за разделно събиране на битови био-отпадъци ще бъде въведена до 2019 г. и участието на населението в разделното събиране ще е съобразено с изграждането на

⁷ ДИРЕКТИВА (ЕС) 2019/904 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 5 юни 2019 година относно намаляването на въздействието на определени пластмасови продукти върху околната среда

⁸РЕШЕНИЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ЕС) 2019/665 НА КОМИСИЯТА за докладване на данни за отпадъците от опаковки

съответните инсталации. Тази цел не беше постигната и предстои изграждане на регионални и общински компостиращи инсталации през периода до 2028 г. От системата за разделно събиране са изключени домакинствата, които прилагат домашно компостиране.

Целите за подготовка за повторна употреба и за рециклиране на битовите отпадъци в т.ч. биоотпадъците се изпълняват от общините самостоятелно или заедно с други общини, в зависимост от решението на Общото събрание на РСУО и наличната инфраструктура за третиране на отпадъците в общината и региона. Системите за разделно събиране и рециклиране на отпадъците от опаковки от хартия и картон, метали, пластмаса и стъкло, НУБА и ИУЕЕО, които се осъществяват и финансират основно от организациите по оползотворяване, чрез схемите за „разширена отговорност на производителя” се отчитат и допринасят в голяма степен за постигане от общините на целите за рециклиране на битовите отпадъци.

Важна предпоставка за постигане на целите за намаляване количествата на депонираните отпадъци и увеличаване на количествата на рециклираните и оползотворени отпадъци са и част от действията, предприети през последните години в това направление, а именно:

- ясно определена отговорност на общините за управление на битовите отпадъци, включително поставените цели за рециклиране
- определянето на задължителни количествени цели за подготовка за повторна употреба и рециклиране на отпадъчни материали, включващи най-малко хартия и картон, метал, пластмаса и стъкло
- въведеното законово изискване към административните, стопанските, образователните, търговските и други подобни обекти, които генерират битови отпадъци, да събират разделно отпадъците от хартия и картон, пластмаса, стъкло и метал и да сключват договори за предаването им на оторизирани за такава дейност фирми и организации
- въвеждането на икономически инструменти, стимулиращи общините да подобрят показателите за рециклиране и оползотворяване на битовите отпадъци (отчисления за депониране на всеки тон битови отпадъци), като тези от тях, които изпълняват посочените цели за рециклиране на битовите отпадъци се освобождават от 50% от дължимите отчисления за депониране
- друг икономически стимул по отношение на осигуряване от общините на площадки за предаване на разделно събрани отпадъци от гражданите и фирми е освобождаването на общините от допълнително заплащане с 15% завишение на дължимите отчисления за депониране, за общини, които не изпълнят задължението си за осигуряване на посочената инфраструктура
- нормативно осигурената възможност общините да използват натрупаните суми от заплатените от тях отчисления за депониране за финансиране на инвестиционни разходи за рециклиране и друго оползотворяване на битовите отпадъци.

Приемането и прилагането на Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране 2010-2020 г., изигра съществена роля за прилагане на нов подход към биоразградимите отпадъци, увеличаване на количествата на рециклираните биоразградими отпадъци чрез създаване и постепенно разширяване на системите за разделно събиране и изграждане на инфраструктура за рециклиране на зелени, а в последните години - и за рециклиране на хранителни отпадъци, които до приемането на Плана почти изцяло се депонираха. Планът анализира и адресира и мерки за намаляване на депонирането на други потоци биоразградими отпадъци – основно хартия и картон, като количествата депонирани отпадъци от този вид също се намалиха чрез развитие на системите за разделно събиране и инфраструктурата за рециклиране и особено на отпадъците от опаковки от хартия и картон.

В Подпрограмата за достигане на целите за подготовка за повторна употреба и за рециклиране на битовите отпадъци са предвидени мерки, които условно могат да бъдат класифицирани като инвестиционни мерки и неинвестиционни (меки) мерки.

Инвестиционните мерки са насочени основно към реализация на проекти за изграждане на инсталации за предварително третиране на битови отпадъци, инсталации за рециклиране, инсталации за компостиране, създаване на центрове за подготовка за повторна употреба и др.

„Меките” мерки са насочени към осъществяването на различни тематични проверки, провеждане на информационни и разяснителни кампании и обучения, различни нормативни промени и др.

В резултат от изпълнението на мерките от тази подпрограма е необходимо до 2030 г. минимум 55% от общото тегло на битовите отпадъци, образувани на територията на община Борино да бъдат подготвени за повторна употреба и рециклиране.

Въвеждането на разделно събиране, при източника на генериране на отпадъци, ще доведе до увеличаване количествата на събираните фракции. Прилагането на схеми за разделно събиране от една страна ще бъде организирано на база на принципа **„отговорност на производителите”**, като задължение на производителите и вносителите на стоки, след крайната употреба, на които се образуват масово разпространени отпадъци, и плащащи продуктови такси на фирми по оползотворяване. От друга страна стои като задължение на общините да организират системи за разделно събиране на различните потоци отпадъци.

Приоритет ще има въвеждането на схеми за разделно събиране и рециклиране за следните групи отпадъци:

- отпадъци от опаковки и други битови отпадъци, подходящи за рециклиране (отпадъци от хартии и картони, пластмаси, метали и др.);
- отпадъци от офиси, административни сгради и учреждения;
- биоразградими отпадъци от домакинствата, заведенията за обществено хранене и от поддръжка на обществени зелени площи;
- едрогабаритни отпадъци;
- отпадъци от строителство и разрушаване на сгради;
- негодни за употреба автомобилни гуми;
- излезли от употреба моторни превозни средства;
- масово разпространени опасни отпадъци, като отработени масла и отпадъчни нефтопродукти, негодни за употреба батерии и акумулатори, луминесцентни лампи и др.

Изпълнението на целите за рециклиране ще бъде осъществено чрез:

- Количества, събрани от системите за разделно събиране с контейнери, поставени от организациите за оползотворяване на отпадъци от опаковки и общините;
- Количества разделно събрани отпадъци от пунктове за вторични суровини и търговски обекти;
- Отпадъци, отделени в инсталации за сепариране на смесени битови отпадъци;
- Количества разделно събрани и компостирани зелени и биоразградими отпадъци в домашни, общински и регионални инсталации и др.

Системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки е първата от всички системи за разделно събиране на отпадъците, създадена след приемането на Закона за управление на отпадъците през 2003 г. На територията на страната работят няколко организации за оползотворяване на отпадъците от опаковки, които имат ангажимента да изпълняват целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците от опаковки от името на лицата, които пускат на пазара опаковани стоки. Системата е с широко покритие на територията на цялата страна. Специфичен показател, измерващ ефективността на работа на системата за управление на отпадъците от опаковки, е процентът на рециклираните отпадъци от опаковки спрямо

генерираните. Средно за страните от ЕС стойността на този показател е 60,4% за 2008г. и 67,5% за 2017 г. За страната ни този процент нараства от 50,3% през 2008 г. на 65,6% през 2017 г., като от 2010 до 2017 г. стойността на показателя се движи около средната стойност за ЕС. През десетгодишния период 2008-2018г. Република България изпълнява, дори преизпълнява, целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците от опаковки.

В община Борино не е въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки.

Рециклируемите отпадъци заемат голям относителен дял – 32,26%, в това число - хартия, картон, пластмаса, метали и стъкло. От този вид отпадъци най-високо е процентното съдържание на пластмасата – 10,96%, следвано от хартия – 5,86%, стъкло – 5,72%, метали – 5,36% и картон – 4,36%.

Относителният дял на „биоразградимите отпадъци“ в община Борино е 38,28% от образуваните битови отпадъци, в това число - хранителни – 7,60%, градински – 13,96%, дървесни – 6,50%, хартия – 5,86% и картон – 4,36%.

Съгласно целите на национално ниво за ограничаване на количествата депонирани биоразградими отпадъци до 2020 г. допустимите минимални стандарти на този вид отпадък за жител на година са 109 кг/ж./г. През 2019 г. в община Борино са генерирани около 279 тона или 91 кг/ж./г. биоразградими отпадъци. Следователно стойностите са по-ниски от допустимите минимални стандарти.

Процентът на разделно събрани отпадъци е 0%. По този показател общината е далече от целевата стойност от 50-55 на сто и следва да се предприемат мерки за разделно събиране и оползотворяване на много по-големи количества биоотпадъци.

В тази връзка Община Борино следва да предприеме допълнителни действия в следните направления:

- Въвеждане на система за разделно събиране на отпадъци от опаковки и редовно спазване графика за извозването им при строг контрол на разделно събрания отпадък;
- Въвеждане на системи за разделно събиране и оползотворяване на биоразградимите отпадъци, чрез създаване на площадка за временно съхранение, последващо компостиране в регионална инсталация и разширяване на въведената система за домашно компостиране;
- Предоставяне на информация за количествата разделно събрани и предадени за рециклиране битови отпадъци от всички юридически лица на територията на общината;
- Мерки, свързани с осъществяване на контрол за изпълнение на изискванията за разделно събиране и предаване на рециклируемите битови и биоразградими отпадъци;
- Въвеждане на стимули за гражданите и юридическите лица за активно участие в организираните от общината системи за разделно събиране на битовите и биоразградими отпадъци.

Пряко отношение към постигане на набелязаните цели на настоящата подпрограма са мерките от другите подпрограми, свързани със:

- осъществяване на информационните кампании за насърчаване на населението да събира разделно отпадъците и за активно предоставяне на информация за битовите отпадъци;
- продължаване прилагането на икономически инструменти, които чрез стимули и санкции да доведат до постигане на набелязаните цели /отчисленията за депониране, редуция на такса „битови отпадъци“ за участващите в системите за разделно събиране/;
- включването в общинската наредба на специални разпоредби и изисквания за разделно събиране, рециклиране и оползотворяване на битовите, в т.ч. на биоотпадъците;
- периодично извършване от общината на проучвания за морфологичния състав на битовите отпадъци;

- определяне на такса „битови отпадъци“, възможно най-пряко, свързано с количествата изхвърлени отпадъци;
- обучение и подобряване административния капацитет за управление на отпадъците на общинско ниво;
- внедряване на електронна информационна система за управление на отпадъците в общината, чрез която ще се събират данни за битовите отпадъци, вкл. модул за разделно събиране и предадени за рециклиране и оползотворяване, за проследяване на степента на постигане на целите и вземане на съответните управленски решения;
- обучителни програми за поддържане и подобряване капацитета на администрацията и контролиращите служители на общината;
- участие в Общите събрания на РСУО, обвързани с вземане на решения за подхода за изпълнение на целите на общините в РСУО и решения по други въпроси.

Реализацията на мерките от настоящата подпрограма гарантира поэтапното намаляване на количествата депонирани биоразградими отпадъци и за насърчаване на разделното събиране на биоотпадъците с цел компостиране и анаеробно разграждане, както и за третиране на биоотпадъците по начин, който осигурява висока степен на защита на околната среда.

Осъществяването на програмата има значителен принос за изпълнение и на целите за намаляване на парниковите газове в съответствие с Интегрирания план в областта на енергетиката и климата в Република България 2021-2030 г., тъй като изпълнението на мерките за биоразградимите отпадъци са едновременно и мерки за намаляване и предотвратяване на емисиите на метан от депата за битови отпадъци.

Като се вземат предвид тенденциите в страната по отношение на опаковките и отпадъците от опаковки, европейските политики относно кръговата икономика и ефективното използване на ресурсите, както и новоприетото европейско законодателство в разглежданата област е целесъобразно достиженията на създадената система за разделно събиране на отпадъците от опаковки, не само да се запазят, но и да се надграждат и развият в следващите години. Общините следва да фокусират вниманието си върху прилаганите и контролните механизми за спазване на изискванията от търговски обекти, производствени, стопански и административни сгради да събират разделно отпадъците си от опаковки и да ги предават на оторизирани за целта лица за последващо рециклиране и оползотворяване. Това ще доведе не само до екологични ползи (нараснали количества разделно събрани отпадъци), но и до намаляване на разходите за третиране на битовите отпадъци, които общините трябва да финансират. Бизнесът за производство на пластмасови бутилки за еднократна употреба трябва да пренастрои производството си с оглед достигане на целите за влагане на рециклирана пластмаса при производството на пластмасови бутилки за еднократна употреба. Следва да се определи компетентният държавен орган за контрол спазването на това изискване, като на този орган се осигури обучение, методически ръководства за контрол и други необходими ресурси – човешки, финансови, технически и др.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ
ПОДПРОГРАМА ЗА ДОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА ПОДГОТОВКА ЗА ПОВТОРНА УПОТРЕБА И ЗА РЕЦИКЛИРАНЕ НА
БИТОВИТЕ ОТПАДЪЦИ В Т.Ч. ОТПАДЪЦИ ОТ ОПАКОВКИ И БИООТПАДЪЦИ

Стратегическа цел: 2	Нарастване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци
Оперативна/и цел/и:	Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране, транспортиране, рециклиране и оползотворяване на отпадъците
Текущи индикатори	2020 г. - 0% от общото тегло на битовите отпадъци са подготвени за повторна употреба и рециклиране 2020 г. – 0% от количеството на битовите биоотпадъци са разделно събрани и оползотворени
Целеви индикатори	2028 г. - минимум 55% от общото тегло на битовите отпадъци са подготвени за повторна употреба и рециклиране 2028 г. - минимум 50% от битовите биоотпадъци образувани в общината са разделно събрани и оползотворени

Мярка	Дейности /мерки/	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
1. Достигане на целите за подготовка за повторна употреба и за рециклиране на битовите отпадъци	1.1. Организиране на разделно събиране на битовите отпадъци в опорните селищни центрове	100 000	Организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки (ООООп)	2022-2028	Въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки	Брой населени места, брой жители обхванати в системата за разделно събиране на отпадъци и брой съдове	Брой населени места, брой жители обхванати в системата за разделно събиране на отпадъци и брой съдове	Организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки	Община
	1.2. Широко информиране на населението за точните местонахождения на площадките за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци, вид и количество на отпадъците, които да се оставят на тези площадки и др.	1000	Общински бюджет	2022-2025	Осигурен данъчен стимул за домакинствата	Промени в размера на такса „Битови отпадъци“ към Наредба за реда за определяне и събиране на местните такси	Брой домакинства получили данъчен стимул за такса „Битови отпадъци“ за разделно събиране на отпадъци	Община	Кметове на кметства и кметски заместници

	1.3. Въвеждане на разделно събиране от административни, стопанските, търговските и др. обекти най-малко на отпадъците от хартия и картон, метали, пластмаса, стъкло и зелени биоотпадъци	-	Организации по оползотворяване на отпадъци от опаковки (ОООП) Общински бюджет, Държавен бюджет, Частни инвестиции	2022-2028	Разширена система за разделно събиране на битовите отпадъци	-	Брой обекти, обхванати в системата за разделно събиране на отпадъци	Община Организации по оползотворяване на отпадъци	Администрации Собственици на стопански, търговски и др. обекти
	1.4. Ежегодно планиране и осъществяване на тематични проверки за изпълнение на изискванията за разделно събиране и изхвърляне на отпадъците в организираната от общината система за разделно събиране на отпадъците	-	-	ежегодно	Изготвен доклад до кмета за резултатите от осъществения контрол	Брой извършени тематични проверки	Брой извършени тематични проверки	Еколог	Община
	1.5.Ежегодно събиране и обработка на информация от ООП / фирми и др. юридически лица/ за количествата и видовете разделно събрани и предадени за рециклиране отпадъци	-	-	ежегодно	Общината да разполага с информация за количествата разделно събрани отпадъци на нейната територията	Количества разделно събрани отпадъци в кг/тон	Количества разделно събрани отпадъци в кг/тон	Еколог	Организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки
	1.6. Провеждане на информационни кампании за разделно събиране, подготовка за повторна употреба и рециклиране на битовите отпадъци, включително отпадъци от опаковки като ценен ресурс	1000	Общински бюджет	постоянен до 2028 г.	Гражданите и фирмите са запознати с ползите от разделното събиране и оползотворяване на	Ежегодно - брой разяснителни кампании и брой участници	Проведени минимум 7 информационни кампании	Община	Медии

					битовите отпадъци				
	1.7.Ежегодно провеждане на поне две кампании за разделно събиране на отпадъци от стара хартия и други материали (напр. в края и в началото на учебната година)	2000	Общински бюджет	постоянен до 2028 г.	Допълнителн и количества разделно събрани отпадъци	Ежегодно - брой акции, Брой участници/учебни заведения Количество събрани отпадъци	Общ брой проведени акции до края на 2028 г. Общо количество събрани отпадъци до края на 2028 г.	Община	Училища
	1.8. Въвеждане в Наредбата по чл.22 от ЗУО на изисквания за търговските и други подобни обекти за разделно събиране на отпадъците от опаковки и увеличаване размера на санкциите, при смесването на отпадъци и изхвърляне на рециклируеми и оползотворими отпадъци в контейнерите за битови отпадъци	-	-	постоянен до 2028 г.	Намаляване количеството на рециклируемите отпадъци в смесения битов отпадък	Брой наложение санкции за нерегламентирано изхвърляне на отпадъци	Брой наложение санкции за нерегламентирано изхвърляне на отпадъци	Общински съвет	Община
2. Достигане на националните цели и изискванията за биоразградимите отпадъци	2.1. Въвеждане в експлоатация на регионална инсталация за компостиране на зелените отпадъци на РСУО - Доспат	-	ОПОС	2023-2025	Осигурена регионална инфраструктура за компостиране на биоразградим и отпадъци	Брой изградени и въведени в експлоатация инсталации за компостиране	Изградена 1 брой компостираща инсталация Увеличаване дела на компостираните/оползотворените биоотпадъци Намаляване на депонираните отпадъци	РСУО	Общини, членове на РСУО

	2.2. Въвеждане на домашно компостиране на зелените и биоразградими отпадъци	5000	Отчисления по чл.64 от ЗУО/ Общински бюджет	2024-2028	Намаляване на депонираните биоразградим и отпадъци и производство на компост	-	Въведено домашно компостиране	Община	Домакинства
	2.3. Включване в общинската наредба за управление на отпадъците на изисквания за разделно събиране на зелените отпадъци, след осигуряване на системата за събирането им.	-	-	2025	Достигнати нормативно определените изисквания за разделно събиране на биоразградимите отпадъци	Подготвени изменения в Наредбата за управление на отпадъците	Приети изменения в Наредбата за управление на отпадъците	Общински съвет	Община
	2.4. Закупуване на контейнери за разделно събиране на растителни и биоотпадъци	10000	ОПОС ПУДООС Отчисления по чл.64 от ЗУО Общински бюджет	2024-2025	Закупени контейнери	Ежегодно - Брой закупени контейнери	Общ брой закупени контейнери за зелени и биоразградими отпадъци.	Община	PCYU

7.4. Подпрограма за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на строителни отпадъци и отпадъци от разрушаване на сгради

Строителните отпадъци и отпадъците от разрушаване на сгради се характеризират с висок потенциал за рециклиране и повторна употреба, като някои от техните компоненти имат висока ресурсна стойност. Правилното управление на строителните отпадъци и отпадъците от разрушаване на сгради допринася за постигането на устойчивост и подобряване качеството на живот. Поради тази причина отпадъците от строителство и разрушаване са определени като ключов аспект в пакета за кръгова икономика, представен от ЕК през 2015 г. Според РДО до 2020 г. подготовката за повторна употреба, рециклиране и друго оползотворяване на материали от неопасни отпадъци от строителство и разрушаване следва да се увеличи най-малко до 70% от общото им тегло, като се изключват незамърсени почви, земни и скални маси от изкопи в естествено състояние. Целите не са променени с приетата Директива (ЕС) 2018/851 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 година за изменение на Директива 2008/98/ЕО относно отпадъците. В националното законодателство заложената крайна цел за рециклиране и друго оползотворяване на материали от неопасни отпадъци от строителство и разрушаване до 1 януари 2020 г. от най-малко 70 на сто от общото тегло на отпадъците също не е променяна и се запазва и за периода на НПУО 2021-2028 г.

Отпадъците от строителството и разрушаването във висока степен подлежат на рециклиране и повторна употреба. Така от проблем за околната среда, те могат да се превърнат в ценен ресурс. Това е основен подход в устойчивото управление на отпадъците, наложен от активната политика на ЕС в това направление.

Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, Обн. ДВ.. бр.98 от 8 Декември 2017 г., определя някои допълнителни изисквания за управлението на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали в строителството. Съгласно сроковете, определени в ЗУО в тази наредба се регламентират конкретни цели за оползотворяване на определени видове строителни отпадъци и етапите за тяхното изпълнение.

С наредбата се регламентират:

1. създаването на система за управление и контрол на дейностите по събиране, транспортиране и третиране на строителните отпадъци (СО);
2. изискванията за влагане на рециклирани строителни материали в строителството;
3. изискванията за управление на СО в процеса на строителство и премахване на строежи.

Целта на наредбата е:

1. да се предотврати и ограничи замърсяването на въздуха, водите и почвите, както и да се ограничи рискът за човешкото здраве и околната среда в резултат на събирането, третирането и транспортирането на СО;
2. да се насърчи рециклирането и оползотворяването на СО за постигане на целите по чл. 32 от Закона за управление на отпадъците (ЗУО).

Важна предпоставка за постигане на целите са част от действията, предприети на национално ниво до момента, а именно:

- за първи път е разработен и одобрен Национален стратегически план за управление на отпадъците от строителство и разрушаване на територията на Република България за периода 2011-2020 г.;
- одобрени са нормативни разпоредби в ЗУО и в Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали. В тях са разграничени ясно отговорностите на общинските, регионалните и централните институции.

Условията и редът за събиране, транспортиране, оползотворяване и обезвреждане на СО на територията на съответната община се определят с наредбата по чл. 22 ЗУО.

Община Борино, както и другите общини в страната имат следните отговорности, произтичащи от ЗУО и Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влягане на рециклирани строителни материали:

- Организиране на събирането, включително разделното, оползотворяването и обезвреждането на строителни отпадъци от ремонтна дейност, образувани от домакинствата;
- Когато общината е възложител на строителни дейности или на дейности по разрушаване на сгради, включително принудително премахване на строежи е длъжна:
  - Да разработи План за управление на строителните отпадъци, като задължителна част от строителната документация за издаване на разрешение за строеж;
  - Да изпълни реално Плана за управление на строителните отпадъци;
  - Да влага в строежите определен процент материали от рециклирани строителни отпадъци или материално оползотворяване в обратни насипи;
  - Да осигури селективното разделяне и материално оползотворяване на определени видове отпадъци в минимални количества.

Ниската тенденция в прираста на населението в общината не стимулира активни дейности в жилищното строителство. Строителни отпадъци се образуват най-вече от малки обекти с локално значение, от реконструкции и ремонти на стопански и жилищни сгради. Отпадъците се извозват, без да се води отчетност. Този отпадък понастоящем е основна съставка на нерегламентирани сметища или попада в съдове за битови отпадъци. Част от генерираните СО попадат в общия поток със смесените битови отпадъци, които се извозват до инсталация за предварително третиране и РДНО - Доспат. Необходимо е да се предприемат мерки за осигуряване селективното разделяне на отпадъците на мястото на образуване и изграждането и функционирането на надеждна система и съоръжения за временно съхраняване и оползотворяване на строителни отпадъци в община Борино.

В законодателството е регламентирано, че разходите за управление на отпадъците от строителство и разрушаване, следва да се поемат от притежателите на отпадъците. В тази връзка доставянето на отпадъците до съоръженията за третиране и заплащането на цената за приемането им е задължение на съответния притежател. В условията на общината е възможно приемането на отпадъци да става срещу заплащане на услуги по разполагане на контейнери на мястото на образуването и извозването им до площадки за временно съхранение или директно до съоръжения. Размерът на заплащането ще зависи от транспортните разстояния и ще бъде по-висок за малките населени места. Следователно необходимо е да бъдат предприети мерки за предотвратяване възникването на нерегламентирани сметища. Препоръчва се тези мерки да са насочени към предотвратяване на тези практики във възможно най-ранен етап, например чрез изискване на договор за предаване на отпадъци преди издаване на разрешението за строеж или с плана за управление на отпадъците при разрушаване на сгради.

В подпрограмата за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на строителни отпадъци и отпадъци от разрушаване на сгради са предвидени мерки, които условно могат да бъдат разграничени като инвестиционни мерки и „меки“ мерки.

Инвестиционните мерки са свързани главно с изпълнението на съоръжения и инсталации за селективно разрушаване, подготовка, рециклиране и оползотворяване на строителни отпадъци и за производство на рециклирани строителни материали. Необходимостта от изграждането на такива съоръжения, местоположението и капацитета им са дефинирани в Националния стратегически план за управление на отпадъците от строителство и разрушаване на територията на Република България.

Пряко отношение към постигане на набеязаната цел на настоящата програма са мерките от другите програми на плана, свързани с:

• Програми за обучение на служители за целите на изпълнение на изискванията за селективно разрушаване на сгради и за разделяне на строителните отпадъци в процеса на строителството;

• Осъществяване на информационните кампании за насърчаване на населението и бизнеса да събира отделно отпадъците и за активно предоставяне на информация за отпадъците;

• Разработване и внедряване на интегрирана общинска информационна система за отчитане на отпадъците, включително изпълнението на целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъци с подсистема за строителните отпадъци.

България има много малко практически опит в разглежданата област, поради което са необходими постоянни и координирани усилия на централните, регионалните и местни власти както и на бизнеса от строителния бранш и на неговите браншови организации. При планиране на осъществяване на мерките, отнасящи се до строителните отпадъци е взето под внимание, че за депонирането на тези отпадъци се заплащат отчисления за депониране за всеки тон депониран отпадък, аналогично на отчисленията за депониране на битови отпадъци.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

ПОДПРОГРАМА ЗА ДОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА РЕЦИКЛИРАНЕ И ОПОЛЗОТВОРЯВАНЕ НА СТРОИТЕЛНИ ОТПАДЪЦИ И ОТПАДЪЦИ ОТ РАЗРУШАВАНЕ НА СГРАДИ

Стратегическа цел: 2	Нарастване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци
Оперативна/и цел/и:	Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране, транспортиране, рециклиране и оползотворяване на отпадъците
Текущи индикатори	Ежегодно отчитане на количествата рециклирани строителни материали, вложени в строежите с възложител Община Борино, съгласно изискванията на Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали. Брой одобрени от Община Борино инвестиционни проекти с включен План за управление на строителните отпадъци
Целеви индикатори	Достигане на 70% рециклиране на образуваните строителни отпадъци в общината до 2028 г. Брой одобрени от Община Борино инвестиционни проекти с включен План за управление на строителните отпадъци

Мярка	Дейности (мерки)	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
1. Увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци от строителни дейности и от разрушаване на сгради	1.1. Закупуване на контейнери, които ще се използват по заявка за извозване на строителни отпадъци	15000	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО	2022 - 2023	Гражданите не изхвърлят строителните отпадъци в контейнерите за битови отпадъци.	-	Осигурена площадка за строителни отпадъци	Община	Граждани
	1.2. Прилагане на контрол за изпълнение изискванията на ЗУО относно строителните отпадъци и Наредбата за строителните отпадъци и за влагане на	-	-	-	2022-2028	Осъществен контрол за изпълнение изискванията на ЗУО относно строителните отпадъци и Наредбата за строителните отпадъци и за влагане на	брой извършени проверки; брой наложени санкции; брой съставени предписания	Количества рециклирани строителни материали	Община

Мярка	Дейности (мерки)	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
	рециклирани строителни материали				рециклирани строителни материали				
	1.3. Включване в тържните документи за строителство на сгради, пътища и други елементи на техническата инфраструктура на изискването за влягане в строежите на рециклирани строителни материали	-	-	2022-2028	Оползотворяване на строителните отпадъци	2021-2023 - 8%	2024-2028 -10%	Община	

7.5. Подпрограма за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на масово разпространени отпадъци /МРО/

Съгласно ЗУО „Масово разпространени отпадъци“ са отпадъци, които се образуват след употреба на продукти от многобройни източници на територията на цялата страна и поради своите характеристики изискват специално управление. Съгласно националното законодателство са поставени годишни количествени цели за рециклиране и оползотворяване на шест групи масово разпространени отпадъци.

- Отпадъци от опаковки
- ИУМПС
- ИУЕЕО
- Отпадъчни масла и нефтопродукти
- Отпадъци от гуми
- Отпадъци от батерии и акумулатори

Целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците от опаковки, ИУМПС /излези от употреба МПС/, ИУЕЕО /излязло от употреба електрическо и електронно оборудване/ и от батерии и акумулатори са заложи на общоевропейско ниво, а в България са поставени и се изпълняват национални количествени цели и за отпадъци от гуми и за отпадъчни масла и нефтопродукти. Целите за оползотворяване и рециклиране на шестте групи МРО на територията на цялата страна се изпълняват успешно чрез въведените схеми за разширена отговорност на производителя. Поставени са изисквания за ясно определяне на ролите на отделните заинтересовани страни, ефективността на разходите, определянето на вноските, които производителите заплащат, изисквания за прозрачност, както и системи за отчитане и ефективен контрол на дейността на схемите.

Заложените в НПУО 2021-2028 г. цели за МРО по години са следните:

Таблица 40: Цели за масово разпространени отпадъци по години

Група МРО	Цели
<u>Отпадъци от опаковки</u>	<p>До 2025 г.: 65% от теглото на образуваните отпадъци от опаковки се рециклира, в т.ч. Пластмаси: 50% Дърво: 25% Черни метали: 70% Алуминий: 50% Стъкло: 70% Хартия и картон: 75%</p> <p>До 2030 г.: 70% от теглото на образуваните отпадъци от опаковки се рециклират, в.т.ч.: Пластмаси: 55% Дърво: 30% Черни метали: 80% Алуминий: 60% Стъкло: 75% Хартия и картон: 85%</p>
<u>ИУМПС</u>	<p>Ежегодно: ниво на повторна употреба и оползотворяване, не по-ниско от 95% от теглото на всяко ИУМПС</p> <p>Ежегодно: ниво на повторна употреба и рециклиране, не по-ниско от 85% от теглото на всяко ИУМПС</p>
<u>ИУЕЕО</u>	<p>Ежегодно: разделно е събрано мин. 65% от средното тегло на пуснатото на пазара ЕЕО през предходните три години</p>
<u>Отпадъци от отработени масла</u>	<p>Ежегодно: мин. 40% от количеството масла, пуснати на пазара през съответната година</p>

Група МРО	Цели
<u>Отпадъци от гуми</u>	Ежегодно: не по-малко от 50% от количеството гуми, пуснати на пазара на РБ през текущата година се регенерират и/или рециклират
<u>Отпадъци от портативни батерии и акумулатори (ПБА)</u>	Ежегодно: разделно са събрани мин. 45% от пуснатите на пазара ПБА с изключение на ПБА, които са били пуснати на пазара, но са изнесени или изпратени от територията на страната
<u>Отпадъци от индустриални батерии и акумулатори</u>	Ежегодно: разделно са събрани мин. 25% от пуснатите на пазара индустриални батерии и акумулатори
<u>Отпадъци от автомобилни батерии и акумулатори</u>	Ежегодно са събрани разделно 100% от пуснатите на пазара автомобилни батерии и акумулатори
<u>Отпадъци от текстил</u>	До 2025 г.: 20% от теглото на образуваните отпадъци от текстил се събират разделно

С оглед на новите европейски цели по отношение на текстилните отпадъци до 2025 г., е необходимо в схемата да бъдат включени и този отпадъчни потоци.

Подпрограмата за достигане на целите за рециклиране и оползотворяване на МРО включва основно „меки“ мерки, които имат организационен, административно-регулаторен и информационно-образователен характер.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

ПОДПРОГРАМА ЗА ДОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА РЕЦИКЛИРАНЕ И ОПОЛЗОТВОРЯВАНЕ НА МАСОВО РАЗПРОСТРАНЕНИ ОТПАДЪЦИ /МРО/

Стратегическа цел: 4	Нарастване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци
Оперативна цел:	Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране, транспортиране, рециклиране и оползотворяване на отпадъците
Текущи индикатори	Брой домакинства, търговски обекти, производствени, стопански и административни сгради, които участват в системите за разделно събиране и подготовка за рециклиране и оползотворяване на масово разпространени отпадъци
Целеви индикатори	През 2028 г. : Над 70% от населението участва в системи за разделно събиране на масово разпространени отпадъци Минимум 65% от теглото на образуваните масово разпространени отпадъци се рециклира и оползотворява

Мярка	Дейности (мерки)	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
1. Подобряване информираността и участието на населението и бизнеса, относно дейностите по управление на отпадъците	1.1. Развитие на системите за събиране на масово разпространени и опасни отпадъци, т.ч. /текстил, луминисцентни лампи, батерии, акумулатори и отработени масла, електрически и електронни уреди, излезли от употреба МПС и др./	10 000	Организации по оползотворяване на отпадъци от опаковки МРО Общински бюджет	2022-2028	Разделно събиране и оползотворяване на МРО	Брой сключени договор с организации по оползотворяване	Количества събрани разделно масово разпространени и опасни отпадъци	Община	Организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки и МРО
	1.2. Публикуване на обяви за консултации, срещи, обществени обсъждания и други в процеса на вземане на решения по общински нормативни	-	-	-	постоянен	Осигурени предпоставки за участие на обществеността в процеса на вземане на	Брой проведени обществени консултации/ обсъждания	Брой проведени обществени консултации/ обсъждания	Кмет

Мярка	Дейности (мерки)	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
	актове и документи в областта на управлението на отпадъците				решения относно общинските политики в областта на отпадъците				
	1.3. Провеждане на информационни и разяснителни кампании и издаване на информационни материали за разделно събиране и подобряване на управлението на МРО	2000	Общински бюджет	Ежегодно	Гражданите и фирмите са информирани за реда, начина и ползите от разделното събиране и оползотворяване на битовите отпадъци	Брой проведени информационни кампании за разделно събиране и подобряване управлението на битовите отпадъци	Минимум 7 броя проведени информационни кампании за разделно събиране на МРО	Община	
	1.4. Провеждане на анкетно проучване за мнението, нагласите, подобряване на познанията и разширяване на участието на гражданите в системите за разделно събиране на МРО	-	-	Ежегодно	Събрана информация за мнението на обществеността с цел подпомагане вземането на управленски решения	-	Проведени минимум 3 анкетни проучвания до 2028 г.	Община Еколог	

Програма за управление на отпадъците на община Борино 2021-2028 г.

Мярка	Дейности (мерки)	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
	1.5. Публикуване на годишните отчети по изпълнение на ПУО до 2028 г.	-	-	Ежегодно до 31 март	Осигурена прозрачност при изпълнение на общинските политики за отпадъците	Брой публикувани годишни отчети	Публикувани 7 годишни отчети за ПУО	Еколог	
	1.6. Провеждане на кампании по почистване на обществени зелени площи, паркове, градинки, площади и др.	2000	Общински бюджет	Ежегодно 2021-2028	Повишено участие на населението и бизнеса, почистени нерегментирани замърсявания и обществени площи	Брой проведени кампании; Брой участници; Количества събрани и извозени отпадъци	Проведени минимум 7 кампании; Минимум 50 участници на година; Количества събрани и извозени отпадъци	Община	
	1.7. Участие в национални кампании на ПУДООС	20 000	ПУДООС	2022-2028	Реализирани 2 екологични проекта	Брой реализирани проекти	Реализирани минимум 2 екологични проекта	Община	Училища, детски градини, кметства и Община

7.6. Подпрограма за намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци

Депонирането на отпадъците стои на най-ниското ниво в йерархията на управление на отпадъците, въведена с европейското и с националното законодателство.

Основна част от усилията на национално и местно ниво за подобряване управлението на отпадъците са насочени към управление и предотвратяване на риска от депонираните отпадъци, което може да се постигне чрез няколко групи мерки:

- ползване на депа, отговарящи на екологичните нормативни изисквания, които минимизират рисковете за околната среда;
- чрез намаляване на количествата депонирани отпадъци посредством увеличаване делана рециклираните и оползотворени отпадъци;
- закриване и рекултивация на старите депа за отпадъци с преустановена експлоатация;
- последващи следексплоатационни грижи и мониторинг на закритите депа;
- предотвратяване на депонирането доколкото е възможно на опасни битови отпадъци чрез разделното им събиране и предаване за обезвреждане.

Част от мерките, свързани с подобряване на йерархията на управление на битовите отпадъци (рециклиране и оползотворяване на биоразградимите и рециклируемите от хартия, метал, пластмаса и стъкло и др.), както и на строителните отпадъци, включени в предходните подпрограми, имат съществен принос и за предотвратяването и намаляването на депонираните отпадъци.

В резултат на изпълнението на Програмата за намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци в НПУО 2021-2028 г. се очаква до 2040 г. количеството на депонираните битови отпадъци в България да се намали до 10% или по-малко от общото количество образувани битови отпадъци.

В настоящата подпрограма са включени допълнителни мерки от компетенциите на Община Борино, свързани с:

- осигуряване на екологосъобразно депониране на остатъчните битови отпадъци на депо, отговарящо на всички нормативни изисквания;
- подобряване управлението на други потоци битови отпадъци извън обхванатите битови отпадъци от предходните подпрограми, целящи подобряване на тяхното
- разделно събиране и отклоняването им от депониране, най-вече на опасните отпадъци от бита;
- следексплоатационни грижи и мониторинг за рекултивирани участъци от сторото депо за ТБО.

Следексплоатационните грижи включват дейностите по поддръжка на площадката на депото след неговото закриване, осъществяване на контрол и наблюдение на параметрите на околната среда (мониторинг) и отстраняване на евентуални отрицателни последици от въздействието на депото върху околната среда и човешкото здраве за определения от компетентните органи следексплоатационен период.

Старото общинско депо за ТБО в землището на село Борино е закрито през 2006 г., но все още не е извършена рекултивация на терена. Необходими са техническа и биологична рекултивация.

На територията на общината към момента няма нерегламентирани сметища. Периодично се появяват замърсени терени с отпадъци, но общината своевременно ги почиства.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

ПОДПРОГРАМА ЗА

ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА КОЛИЧЕСТВАТА И НА РИСКА ОТ ДЕПОНИРАНИТЕ БИТОВИ ОТПАДЪЦИ

Стратегическа цел: 3	Ефективно управление на отпадъците, гарантиращо намаляване на количествата и на риска от депонираните битови отпадъци
Оперативна цел:	Предотвратяване и намаляване на риска от замърсявания с отпадъци
Текущи индикатори	Количества битови отпадъци, генерирани на територията на община Борино, депонирани в депа/третириани в инсталации отговарящи на нормативните изисквания
Целеви индикатори	100% от битовите отпадъци, генерирани на територията на община Борино, предназначени за депониране, след предварителното им третиране се обезвреждат в депа, отговарящи на нормативните изисквания

Мярка	Дейности (мерки)	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеца	Партньор
1. Остатъчните количества битови отпадъци се обезвреждат, съгласно нормативните изисквания през целия период на програмата	1.1. Рекултивация на общинско депо за битови отпадъци в село Борино	500000	ПУДООС/ ОПОС	2024-2028	Рекултивирани напълно стари депа за ТБО	Брой рекултивирани общински депа за ТБО	1 брой рекултивирано общинско депо за ТБО	Община	Община
	1.2. Подновяване на амортизираните съдове за смет /закупуване на нови/, обновяване и техническа поддръжка на транспортните средства за извозване на отпадъци	20000	Избрана фирма за сметосъбиране и сметоизвозване	2021 - 2028	Ефективна и обезпечена с необходимия брой съдове система за събиране и извозване на смесените битови отпадъци	Ежегодно - Брой съдове за смет; Брой транспортни средства за извозване на отпадъци	Брой подновени контейнери и кофи за смет; Брой закупени нови транспортни средства за извозване на отпадъци	Община	
	1.3. Създаване на система за разделно събиране на опасните отпадъци от бита	5000	Общински бюджет	2021 - 2028	Намален риск за околната среда от депонирани опасни отпадъци	-	Количество събрани опасни отпадъци от бита и домакинствата	Община	Оползотворяваща организация и Домакинства

Мярка	Дейности (мерки)	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеца	Партньор
	1.4. Поставяне на видеонаблюдение и контрол на критичните точки за образуване на нерегламентирани сметища	5000	Общински бюджет, Държавен бюджет	2023 - 2028	Предотврането образуване на нерегламентирани замърсявания на територията на общината	Брой изградени системи за видеонаблюдение	В края на периода на Програмата няма допуснати замърсявания	Община	

7.7. Подпрограма за подобряване на административния капацитет за управление на отпадъците

Административно, Община Борино е добре организирана. Формирана е Комисия към Общинския съвет и са назначени служители, които пряко отговарят за опазване на околната среда и управление на отпадъците.

За ефективното управление на отпадъците от ключово значение е наличието на административен капацитет в общината за изпълнение на функциите, произтичащи от нормативната уредба и поставените общински цели във връзка с общинската политика за управление на отпадъците. Новите и все по-растящи изисквания на националното законодателство за отпадъците налагат непрекъснато развитие и повишаване на административния капацитет на общините, което да гарантира, че те разполагат с ключови служители за компетентно управление на отпадъците на територията си. Дейностите по управление на отпадъците представляват комплекс от решения, действия и дейности, свързани с образуването на отпадъците, екологосъобразното им третиране на база определена информация, както и различните форми на контрол.

Ключовите характеристики на административния капацитет, определят и оперативните цели на настоящата подпрограма, около които са обединени включените в подпрограмата мерки, както следва:

- *Мерки за нормативна и програмна осигуреност на дейностите по управление на отпадъците*

За изпълнение на тази мярка е предвидено непрекъснато следене и развитието на националната правна рамка в сектор отпадъци, с цел навременно отразяване на нормативните промени в местната нормативна уредба, както и промени в нормативните документи на общината, съобразно местните условия и възникващи потребности. Разработването на ясни вътрешни правила за наблюдение, отчет и оценка на изпълнението на Програмата също е от основно значение за проследяване на напредъка в изпълнението и предприемане на коригиращи действия в случай на възникнали проблеми.

- *Постоянно повишаване на квалификацията на служителите*

За запазване и повишаване на квалификацията на служителите, които имат отговорности по управление на отпадъците, са предвидени редица обучителни дейности.

- *Подобряване на информационното осигуряване на дейностите за управление на отпадъците*

Основните мерки са насочени към подобряване на информационната база за управление на отпадъците. Необходимо е всички дейности и процеси в областта на отпадъците да бъдат информационно обезпечени, чрез изграждане на единна информационна система, която да осигурява възможност за събиране, съхранение и обработка на данните в интегриран вид. Единната информационна система ще гарантира изготвянето на качествени анализи и отчети и проследяване на напредъка по заложените в Програмата за управление на отпадъците на Община Борино цели до 2028г.

В съответствие с развитието на националното законодателство в сектор отпадъци и с националните политики за непрекъснато повишаване на квалификацията и за учене през целия живот, в подпрограмата са предвидени дейности за развитие на компетентността, знанията и уменията на служителите от администрацията с функции свързани с отпадъците и за тяхното ресурсно обезпечаване.

Включените в подпрограмата мерки имат хоризонтален характер и тяхното изпълнение ще подпомогне постигането на всички стратегически цели на Програмата за управление на отпадъците на община Борино 2021-2028 г.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

ПОДПРОГРАМА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КАПАЦИТЕТ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Стратегическа цел: 3	Ефективно управление на отпадъците, гарантиращо чиста и безопасна околна среда
Оперативна цел:	Нормативно регулиране и укрепване на административния капацитет на Общинската администрация за управление на отпадъците
Текущи индикатори	Брой изпълнени мерки от плана
Целеви индикатори	Подобрена нормативна и програмна осигуреност и повишен капацитет на служителите в Община Борино

Мярка	Дейности (мерки)	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
1. Нормативна и програмна осигуреност на дейностите по управление на отпадъците	1.1. Приемане на промени в общинската нормативна уредба съобразно развитието и изискванията на европейското, националното законодателство и местните политики за отпадъци	-	-	постоянен	Нормативна осигуреност	Брой приети/ допълнени документи в областта на управление на отпадъците	Брой приети промени в общински нормативни документи при установена необходимост	Кмет	Общински съвет
	1.2. Изготвяне на годишен отчет пред ОбС Борино и РИОСВ за изпълнение на Програмата за управление на отпадъците	-	-	ежегодно	Наблюдение, отчетност и контрол на изпълнението на Програмата	Ежегодно – Изготвен 1 брой отчет	Общ брой изготвени отчети за изпълнение на Програмата за управление на отпадъците 2021-2028 г.	Еколог	

Мярка	Дейности (мерки)	Бюджет (лева)	Източници на финансиране	Срок за реализация	Очаквани резултати	Индикатори за изпълнение		Отговорни институции	
						Текущи	Целеви	Водеща	Партньор
2. Постоянно повишаване на квалификацията на служителите	2.1. Обучения на служители в общинската администрация и други общински звена по теми за управление на отпадъците	1000	Общински бюджет НСОРБ МОСВ	постоянен	Повишена квалификация и умения на служителите	Брой проведени обучения	Брой обучени служители	Община	АСЕКОБ МОСВ РИОСВ НСОРБ
3. Подобряване на информационното осигуряване на дейностите за управление на отпадъците	3.1. Изграждане на единна информационна система за управление на отпадъците, която да осигурява възможност за събиране, съхранение и обработка на данните	3000	Общински бюджет	2023-2028	Общината разполага с достоверна информация в реално време за генерираните отпадъци	-	Внедрена и функционираща 1 брой информационна система за управление на отпадъците	Община	АСЕКОБ РИОСВ ИАОС

VIII. КООРДИНАЦИЯ С ДРУГИ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ

Програмата за управление на отпадъците на община Борино за периода 2021-2028 г. е елемент от една цялостна система за планиране, поради което в този раздел е представена връзката между настоящата програма и други национални, регионални и общински програмни и стратегически документи. От своя страна изпълнението на Програмата за управление на отпадъците ще допринесе в по-малка или по-голяма степен за постигането на целите на редица европейски, национални, регионални и местни планови документи:

1 „Нова стратегическа програма на ЕС за периода 2019—2024 г.“

На заседанието си в Брюксел на 20 юни 2019 г. Европейският съвет постигна съгласие по програма на ЕС за следващите пет години. В документа „Нова стратегическа програма за периода 2019—2024 г.“ се определят приоритетните области, които ще направляват работата на Европейския съвет и ще дават насоки за работните програми на други институции на ЕС.

Четири са основните приоритети на стратегическата програма:

- защита на гражданите и свободите
- развиване на силна и жизнеспособна икономическа база
- изграждане на неутрална по отношение на климата, екологична, справедлива и социална Европа
- защита на европейските интереси и ценности в световен план.

Стратегическата програма очертава и пътищата за постигане на тези цели.

2 България 2030: Национална програма за развитие (НПР 2030)

Една от петте оси на развитие, заложи в НПР 2030 е „Зелена и устойчива България“, в рамките на която са определени три национални приоритета, първият от които е: „Кръгова и нисковъглеродна икономика“.

3 Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие 2030 г.

Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие на Република България задава рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления до 2030 г., като идентифицира и потвърждава необходимостта от действия за АИК както за цялата икономиката, така и на секторно ниво. Включените сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“, „Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризм“, „Градска среда“ и „Води“. Управлението на риска от бедствия се разглежда като междусекторна тема.

4 Национална програма за контрол на замърсяването на въздуха, България 2020-2030 г.

Спазване на законодателството на ЕС и участие и допринасяне за реализирането на законодателните ангажименти и инициативи на ЕС като пакета от мерки за създаване на Кръгова икономика до 2030 г.:

- Минимум 55% от общинските отпадъци да се рециклират до 2025 г., над 60% до 2030 г. и над 65 % до 2035 г.

- Над 50% от отпадъчните пластмасови опаковки да се рециклират до 2025 г.

- Опасните отпадъци от домакинствата да се събират отделно до 2022 г., биологичните отпадъци до 2023 г. и текстилът до 2025 г.

- До 2035 г. количеството депозирани общински отпадъци трябва да се намали до 10% или по-малко от общото количество генерирани общински отпадъци.

5 Национална програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018-2024 г.)

6 Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.

Националната стратегия за регионално развитие (НСРР) е основният документ, който определя стратегическата рамка на държавната политика за постигане на балансирано и устойчиво развитие на районите на страната и за преодоляване на вътрешнорегионалните и междурегионалните различия/неравенства в контекста на общоевропейската политика за сближаване и постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.

В рамките на стратегическия приоритет на документа: „Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда” е определена специфична цел за „ефективно използване на ресурсите в регионите чрез оптимизиране събирането на отпадъци и внедряване на съвременни технологии за разделно събиране, компостиране на биоразградимите отпадъци, рециклиране и екологично обезвреждане в изпълнение на Пътната карта за ефективно използване на ресурсите в Европа в периода до 2020 г.”.

7 Национален план за управление на отпадъците 2021-2028 г.

Националният план за управление на отпадъците (НПУО) има ключова роля за ефективното и ефикасно управление на отпадъците в Р България. С плана се цели намаляване на вредното въздействие на отпадъците върху околната среда и здравето на населението, както и постигане на максимално ефективно използване на ресурсите, разкриване на нови пазари и създаване на нови работни места. Важна част от Плана е създаването на максимални условия за предотвратяване образуването на отпадъци.

Националният план за управление на отпадъците (НПУО) има ключова роля за постигане на ефективно използване на ресурсите и устойчиво управление на отпадъците, тъй като анализите на съществуващата ситуация показват, че в България съществува значителен потенциал за подобряване на предотвратяването и управлението на отпадъците, по-добро използване на ресурсите, разкриване на нови пазари и създаване на нови работни места, като същевременно бъдат намалени вредните въздействия на отпадъците върху околната среда. НПУО е план на прехода от управление на отпадъците към ефективното им използване като ресурс, устойчиво развитие и предотвратяване на образуването им.

Планът подпомага централните и местните власти за концентрация на ограничените ресурси към приоритетни за финансиране проекти в сферата на управление на отпадъците от национални и европейски източници на финансиране.

Програмата за управление на отпадъците на община Борино е изцяло съгласувана и подчинена на принципите, целите, програмите, мерките и дейностите, заложен в НПУО 2021-2028 г.

8 Стратегията и плана за действие за преход към кръговата икономика на Република България за периода 2021 –2027 г.

9 Национална програма за предотвратяване на образуването на отпадъци (НППОО)

Националната програма за предотвратяване на образуването на отпадъци (НППОО) е в съответствие с изискванията на РДО и на чл.50 от ЗУО и е неразделна част от НПУО. Тя определя мерки за прилагане на най-високото ниво в йерархията на управление на отпадъците.

10 Стратегия на ЕО относно бъдещото управление на битовите отпадъци

11 Пътната карта за ефективно използване на ресурсите в Европа

12 Зелена книга за Европейска стратегия за пластмасовите отпадъци в околната среда

13 Интегриран план в областта на енергетиката и климата в Република България 2021-2030 г.

14 Интегрирана териториална стратегия за развитие на ЮЦР 2021-2027 г.

15 План за интегрирано развитие на община Борино за периода 2021-2028 г.

IX. СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ, КОНТРОЛ И ОТЧИТАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЩИНСКАТА ПРОГРАМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Наблюдението и оценката на изпълнението на програмата са ключови етапи от цялостния процес на планиране, с оглед проследяване на изпълнението на предварително поставените цели, срокове и ресурси и навременно предприемане на действия за преодоляване на възникващи проблеми при реализацията на мерките, а при необходимост - извършване на актуализация.

Член 52 от ЗУО поставя рамкови изисквания към разработването на програми за управление на отпадъците от общините, като поставя и следните най-общи изисквания по отношение на наблюдението, отчета и контрола на програмата:

- Програмата се актуализира при промяна във фактическите и/или нормативните условия;
- Кметът на общината информира ежегодно в срок до 31 март общинския съвет за изпълнението на програмата през предходната календарна година.

Наблюдението на изпълнението на Програма за управление на отпадъците на община Борино 2021-2028 г. е процес на системно събиране и анализ на информация, относно хода на изпълнение на включените в програмата мерки. За всяка мярка или група от мерки в отделните подпрограми към програмата са посочени очаквани резултати от изпълнението ѝ, както и индикатори за текущо изпълнение и целеви индикатори. Именно за посочените резултати и конкретно определени индикатори ще се събира необходимата информация в рамките на системата за наблюдение, отчет и контрол. В допълнение към изпълнението на текущите и целевите индикатори, за всяка мярка се наблюдава и спазването на предвидения график и степента на изразходване на ресурсите.

Наблюдението на изпълнението на програмата за управление на отпадъците включва няколко важни аспекта.

Кметът на общината *организира наблюдението на изпълнението* на общинската програма за управление на отпадъците. Той определя звеното в структурата на общинската администрация, което ще отговаря за събиране и обобщаване на информацията за изпълнение на включените в програмата мерки, както и за изготвяне на годишния отчет за изпълнение на програмата.

Вторият аспект се отнася до *събиране на информация* за проследяване на напредъка на изпълнението на програмните цели. Осигуряването на достатъчно и надеждни данни в единен формат за образуване, състав, събиране, оползотворяване и обезвреждане на отпадъците е от съществено значение за проследяване на напредъка към постигане на целите и осъществяване на контрол по изпълнение на мерките. Изключително важно е общината да разработи и прилага единна информационна система за отпадъците. С оглед на това, че за някои мерки ще се налага измерване на информираността, развитието на социалните нагласи и участието на населението и бизнеса при изпълнение на мерките за отпадъците, целесъобразно е общината да проведе проучвания или анкетни допитвания. Сроковете за събиране и систематизиране на данните трябва да са съобразени с нормативно изискваните срокове за отчети и доклади, с цел постигане на ефективност и ефикасност на процеса. ЗУО изисква кметът на общината да представя годишен отчет за изпълнение на програмата за управление на отпадъците за предходната година до 31 март, а регионалните сдружения за управление на отпадъците да представят годишни отчети за изпълнение на целите по чл. 31 от ЗУО до 10 март на следващата година.

На трето място, системата за наблюдение, отчет и контрол на изпълнението на програмата включва действия, които осигуряват необходимата информация за *междинни оценки и окончателна оценка* на степента на изпълнение на целите, както и механизъм за

анализ на причините за евентуални проблеми при изпълнението им и за актуализация при необходимост. Като административен подход следва кметът на общината да издаде заповед, в която подробно да са описани отговорностите на всички структурни звена в общината за набиране на съответната информация със съответните срокове, както и за обобщаването ѝ и подготовката на Отчет пред общинския съвет за изпълнението на общинската програма за управление на отпадъците.

Орган за контрол по изпълнение на програмата е общинският съвет. Кметът на общината информира ежегодно общинския съвет и обществеността за изпълнението на програмата през предходната календарна година. За целта той изготвя *Отчет за изпълнение на Програмата за управление на отпадъците* през съответната година, който се представя в срок до 31 март, като копие от отчета се изпраща на РИОСВ. Целта на отчета за изпълнение на програмата през предходната календарна година е да се проследи напредъкът при изпълнението и да се идентифицират необходимите промени или адаптиране на програмата за текущата година.

Член 52, ал.3, т.2 от ЗУО поставя най-общи изисквания по отношение на *актуализацията* на разработените от общините програми за управление на отпадъците - програмата се актуализира при промяна във фактическите и/или нормативните условия. Необходимост от актуализация на общинската програма за управление на отпадъците може да възникне по различни причини:

- в резултат от въздействието на „външни“ фактори - например промени в изискванията на европейското и българското законодателство, които налагат промяна в поставените в програмата стратегически и специфични цели и в съответните програмни мерки;
- в резултат на фактори, свързани с изпълнението - значително изоставане в изпълнението на програмните мерки и/или липса на напредък за постигане на целевите индикатори въпреки изпълнението на програмните мерки, което налага прилагането на допълнителни мерки към вече приетите или замяна на някои от приетите мерки, които не дават очаквания предварително резултат.

С оглед значението на изпълнението на целите в общинските програми за управление на отпадъците за изпълнение на националните цели, които страната докладва на ЕК, общината следва да предвиди междинна оценка на програмата след тригодишен срок на изпълнение, която ще посочи тенденциите и степента на изпълнение на програмните цели. В съответствие с изводите от оценката следва да се извърши актуализация на програмата, ако се налага. Ако обаче в резултат на промени в обстоятелствата се налага да се направи актуализация в друг времеви период, то тя може да се извърши по всяко време от изпълнението на общинската програма за управление на отпадъците.

Процедурата за актуализация на общинската програма за управление на отпадъците следва процедурата за разработване и одобрение на програмата. Актуализацията на програмата също трябва да премине през обществени консултации и да се приложи законодателството за екологична оценка на планове и програми, след което да се одобри от общинския съвет и да се публикува за информация на обществеността.

Х. ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

АСЕКОБ	Асоциация на еколозите на общините в Република България
ББО	Биоразградими битови отпадъци
БО	Битови отпадъци (ТБО - твърди битови отпадъци)
ДБ/РБ/ОБ	Държавен бюджет/Републикански бюджет/Общински бюджет
ЕС	Европейски съюз
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗМ	Защитена местност
ЗМДТ	Закон за местните данъци и такси
ЗМСМА	Закон за местната администрация и местното самоуправление
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗУО	Закон за управление на отпадъците
ЗУТ	Закон за устройството на територията
ИАОС	Изпълнителна агенция по околна среда
ИУГ	Излезли от употреба гуми
ИУЕЕО	Излязло от употреба електрическо и електронно оборудване
ИУМПС	Излезли от употреба моторни превозни средства
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРО	Масово разпространени отпадъци
МС	Министерски съвет
НПО	Неправителствени организации
НППОО	Национална програма за предотвратяване образуването на отпадъци
НПУО	Национален план за управление на отпадъците
НСИ	Национален статистически институт
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
НУБА	Негодни за употреба батерии и акумулатори
ОПОС	Оперативна програма "Околна среда"
ОСР	Отпадъци от строителство и разрушаване
ПИРО	План за интегрирано развитие на община
ПЗ	Природна забележителност
ПО	Производствени отпадъци
ПОО	Предотвратяване на образуването на отпадъци
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
РДНО	Регионално депо за неопасни отпадъци
РДО	Рамкова директива за отпадъците
РИОСВ	Регионални инспекции по опазване на околната среда и водите
РСУО	Регионално сдружение за управление на отпадъците
СО	Строителни отпадъци

ТБО	Такса битови отпадъци
УО	Управление на отпадъците

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТАБЛИЦИ И ФИГУРИ

- Таблица 1: Баланс на територията на община Борино (дка)
Таблица 2: Категоризация на населените места в община Борино
Таблица 3: Население в община Борино 2016 – 2021 г.
Таблица 4: Население по населени места - данни от преброяване 07.09.2021 г.
Таблица 5: Население по възраст - данни от преброяването към 07.09.2021 г.
Таблица 6: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2019 - 2021 г.
Таблица 7: Образователна структура на населението на 7 и повече години към 07.09.2021 г.
Таблица 8: Население на община Борино по етническа принадлежност към 07.09.2021 г.
Таблица 9: Естествен прираст на населението на община Борино 2017-2021 г.
Таблица 10: Заселени, изселени и механичен прираст в община Борино 2017-2021 г.
Таблица 11: Население по постоянен и настоящ адрес към 31.12. 2019-2021 г.
Таблица 12: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2018-2020
Таблица 13: Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия 2018-2020
Таблица 14: Предприятия по групи според броя на заетите през периода 2018-2020 г.
Таблица 15: Сравнителна характеристика на средната брутна годишна работна заплата в лв
Таблица 16: Брой земеделски стопани в община Борино за стопанската 2021-2022 г.
Таблица 17: Основни видове отглеждани култури и среден добив от декар 2019/2021 г.
Таблица 18: Брой животни отглеждани в община Борино към 2021 г.
Таблица 19: Разпределение на общата горска площ по видове собственост
Таблица 20: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горски фонд и залесяване в Боринио за периода 2017-2021 г. (куб.м.)
Таблица 21: Категоризирани места за настаняване с над 10 легла 2015-2020 г.
Таблица 22: Повърхностни водни тела на територията на община Борино
Таблица 23: Екологично и химично състояние на повърхностните водни тела
Таблица 24: Характеристика на подземните водни тела в община Борино
Таблица 25: Водоизточници на територията на община Борино
Таблица 26: Брой аварии по ВС средногодишно за територията на община Борино
Таблица 27: Разрешителни за заустване на отпадъчни води в повърхностни водни обекти
Таблица 28: Количества генерирани смесени битови отпадъци от община Борино 2017 - 2021 г. Таблица 29: Морфологичен състав на смесените битови отпадъци през 2019 г.
Таблица 30: Изводи от проведеното проучване на морфологичния състав на смесено събраните битови отпадъци от община Борино към 2019 г.
Таблица 31: Референтни стойности на морфологичния състав на отпадъците
Таблица 32: Материали, попадащи в обхвата на определението за био-отпадъци
Таблица 33: Основни методи за третиране на зелени и биоразградими отпадъци
Таблица 34: Оползотворени продукти, избягвани продукти и остатъчни отпадъчни потоци
Таблица 35: Размер на отчисленията за тон депониран отпадък до 2022 г. и сл. години
Таблица 36: Приходи от такса „Битови отпадъци“ и разходи за управление на отпадъците по план-сметките на община Борино 2018-2022 г. в лева
Таблица 37: Норма на натрупване на отпадъците (кг./жител/год.)
Таблица 38: Прогноза за количеството на отпадъците в община Борино 2019-2028 г.
Таблица 39: Стратегически, оперативни цели и подпрограми в Програмата за управление на отпадъците на община Борино 2021 - 2028 г.
Таблица 40: Цели за масово разпространени отпадъци по години

- Фиг. 1: Йерархия на отпадъците
- Фиг. 2: Географско положение на община Борино
- Фиг. 3: Карта на община Борино
- Фиг. 4: Средни годишни температури и валежи в община Борино
- Фиг. 5: Максимални температури в община Борино
- Фиг. 6: Количество на валежите в община Борино
- Фиг. 7: Скорост на вятъра в община Борино
- Фиг. 8: Роза на ветровете на територията на община Борино
- Фиг. 9: Карта на РДГ – Смолян

- Графика 1: Разпределение на площта на община Борино по видове територии
- Графика 2: Динамика на населението в община Борино 2016-2021 г.
- Графика 3: Сравнителна характеристика на населението по постоянен и настоящ адрес 2019-2021 г.
- Графика 4: Морфологичен състав на отпадъците на община Борино в %